

ברכות הפטרה

קודם קריאת הפטרה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר
בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים
באמת: ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה
עבדו וב ישראל אל עמו ובנביאי האמת וצדק:

ואחר קריאת הפטרה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם צור כל העולמים צדיק
בכל הדורות האל הנאמן האומר ועושה המדבר
ומקים שכל דבריו אמת וצדק:

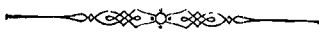
נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריה ודבר אחר
מדבריה אחר לא ישוב ריקם פי אל מלך נאמן
ורחמן אתה: ברוך אתה יי האל הנאמן בכל דבריו:

רתם על ציון כי היא בית חיינו ולעלובת נפש תושיע
במהרה בימינו: ברוך אתה יי משלח ציון בבניה:

שמתנו יי אלהינו באליהו הנביא עבדך. ובמלכות בית
דוד משיחך. במהרה יבא ויגל לפנינו. על פסא
לא ישוב זר ולא יגחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם
קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה
יי מגן דוד:

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת
הזה שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה לכבוד
ולתפארת:

על הכל יי אלהינו אנתנו מזדים לך ומברכים אותך ותפרך
שמוך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי
מקדש השבת:

סימני הקריאות

בר"ח קורין ארבעה גברי בפרשת פינחס מן את קרבני לחמי לאשי עד יעשה ונסכו.
ואם חל ראש חודש בשבת מולידין ב' ספרים בלחוד קורין זבעה גברי בפרשת השבוע
וקדיש לעילא. ובספר שני קורא המפטיר וביום השבת ובראשי חדישיכם עד יעשה ונסכו:

לתענית צבור

בשחרית ובמנחה קורין שלשה בני אדם בפרשת כי תשא מן ויחד משה עד לעשות
לעצמו ומולגין פסל דך וקורין עד אשר אני עושה עמך :

דיני המפטיר וברכות ההפטרה

אלו הימים שאין קטן עולה למפטיר. ראש השנה. ויום הכפורים. תענית צבור שחרית ומנחה.
שבת שובה. ז' דפסח. א' דשבועות. ארבע פרשיות. רק אם יש לורך מפני דרכי
שלום יכולין לקרותו בפרשת שקלים ופרשת החודש: בהן ולוי יכולין לעלות למפטיר. אבל
בשבוע שאחריו אזי יא"ל יש לו קדימה למפטיר: בותר להפסיק אפילו בלמנע פקדים דקריאת
שמע בכדי לענות ברכו וביה"ל (ואמנים דברכות התורה וברכות ההפטרה): אסור לדבר בעת
אמירת ההפטרה וברכותיה כמו בקריאת ספר תורה:

כל הצבור מחויבים לומר ההפטרה בלחש ועל כל פנים יהיה עשרה סמוך להמפטיר שיוכלו
לשמוע ממנו ויאמרו אחריו בלחש ולא ישהו ההמון באמירתם ההפטרה אחר שסיים
המפטיר ומתחיל לומר הברכות: מי שרצה להשלים מלה ברבות בשמיעת ברבות
המפטיר משום דשומע כעונה מחויב לשמוע כל הברכות מתחלה ועד סוף ויענה אמן
על כל ברכה וברכה אבל לא יענה ברוך הוא וברוך שמו משום דהוי אללו כמפסיק בלמנע
ברכה ומשנה ממשבע חכמים: אם היו יו"ד בשעה שהתחיל הברכה הראשונה וילאו מקלחן
יוכל לסיים ההפטרה עם הברכות שלאחריה: בגומח סיום הברכה נאמן ורחמן אתה.
בזון שלא לומר ורחמן בכדי שיהיה סמוך לחתימה מעין החתימה. אך מי שאומר
אין מזיחין אותו. בגומח שלא יכבה וי"ג שלא תכבה אין בזה הקפדה כלל:
בששני סדרות מחוברין יקרא הפטרה השניה חוץ מפרשת אחרי וקדושים ופרשת נלבים
וילך: אין המפטיר ראוי להתחיל הברכה עד שיגלול הגולל הספר תורה: אין להתחיל
הברכה עד שיראה מקום החלת ההפטרה ואין לסלק ההפטרה מלפניו עד שסיים כל
הברכות שלאחריה כדי שיראה על מה הוא מברך:

סדר שמות

עניני מנין השבטים

גיוען דיא ליכטיגקייט פון דער וועלט ווי דיא שטערין אין הימל. דריבער ציילט זי די תורה צוויי מאהל, איין מאהל ביי זייער לעבן און איין מאהל נאך זייער שטארבן. דער ענין המוסר וואס דיא תורה האט אויף דעם גיכאטין הוכח תוכיח. איינער זאל שטראפן דעם אנדערין. זאגט דער חובת הלבבות עם זענען דא צוויי-ערליי בעלי דחמנות, איינער האט דחמנות אויף מענטשן ווייל ער וויל גוטס טאן צו מענטשן. און ער זוכט נאר וואס עם וועט זיין אמונה פאר זיין חכר, אפילו עם קאפט אים זעלט, און אפילו ער זאל זיך מטריר זיין, ניט דער-שלאפן. ניט דער-עסן, נאר עם זאל זיין אמונה פאר מענטשן. מוהט ער דאס מיט זיין גוטע ווילען. און אז ער הערט נאר עם איז דא אמענטש וואס מען דארף אים טאן אמונה. ווארט ער ניט בוי דער מענטש וועט קומען צו אים בעטן ביי אים די מוכה. נאר ער גייט צו דעם מענטש. עם איז דא נאך איין בעל דחמנות. אז מען קומט צו אים און מען וויינט פאר אים גיט ער אנדקה. גיט ווייל ער וויל געבן אנדקה. נאר ער וויל אנועק שטויסן פון זיך זיין אייגענעם צער. זיין הארץ וועט ניט זיין רויג גענין הקביה אנועק צו לאזן אארעם מאן און אים נאר גיט געבן. גיט ער אים געפעס. און אז צו אים קומט קיין ארעם מאן איז ער גאנץ צו פרידען. און אז מיר זעהן צוויי מענטשן גיבן נדבות און מיר ווילען וויסען ווער עם מיינט זיין מוכה און ווער עם מיינט דיא מוכה פון דעם ארעם מאן. מוזן מיר נוארטן בוי עם וועט אקאהל טרעפן אקראנקער מענטש אארעם מאן. וואס מען דארף אים היילן מיט יסורים. דהיינו מען דארף אפשניידן אפוס. און מענטשן מוזן זיך אבער בשעפטיגען און שטיין געבן אים און העלפן דעם דאקטאר צו די רעפעראציע. דער מענטש וואס וויל אין אמת די מוכה פון דעם קראנקן וועט ער העלפן מאכן דיא רעפעראציע. אפילו ער מאכט דעם קראנקן שטערצן. ווייל ער ווייס אז די שטערצן איז אמונה פאר דעם קראנקן. אבער דער מענטש וואס מוהט אמונה נאר וועגן אראפ צו געמען פון זיך די שטערצן ער זאל קיין צער האבן. דער מענטש וועט גיט וועלן שטיין ביי אוי ארעפעראציע. ווייל ער אנטרויפט פאר די זאכן וואס קענען אים קוצער זיין און ער זאגט ווי אוי קען מען אמענטש טאן אנועקע יסורים. דער מענטש מיינט גיט דיא מוכה פון דעם

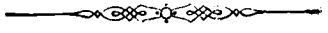
שלמה המלך האט גיזאגט חושך שקמו שונא בנו. דער מענטש וואס פאר- מידט די רוח פון זיין ווהן. אז ער זעהט זיין ווהן מוהט מעשים רעים און ער שטראפט אים גיט און שלאגט אים גיט. איז אציין או ער האט פיינט זיין ווהן. דריבער זאגט ער אים טאהן וואס ער וויל. און אז דער קינד וועט אלטער ווערן וועט ער אויף טאהן דיא מעשים רעים וואס ער איז געוואהנט צו טאהן און ער וועט נאך מער טאהן וועט דעם ווהן זיין שלעכט אויף עולם הזה און אויף עולם הבא. און צו די שלעכטיגקייט און אומגליק האט אים געבריינגט זיין פאטער ווייל ער האט אים גיט גישטראפט ווען ער איז גיווען אקינד. דער סוף וועט זיין דער פאטער אלזיין וועט אים אויף פיינט האבן וועגן זיינע מעשים רעים און ער וועט פיינט האבן דעם פאטער. וואהבו שחדו מוסר. אבער דער מענטש וואס האט ליב זיין קינד שטראפט ער אים און שלאגט אים באלד אין זיין יוגענד און זאגט אים גיט זיך געוואהנען מיט שלעכטע מעשים. דריבער ווען דער קינד ווערט אלטער איז שוין ביא אים אין הארצן איינגיזאגט אלט זיינע גוטע ניט און דער פאטער וועט אים ליב האבן דעם פאטער. און אוי געפונען מיר ביי ישמעאל ווייל אברהם האט אים גיט גישטראפט אין זיין יוגענד. ווייל ער איז גיווען ביי אים אבן יחיד און גיכאטין גיזאגט צו זיין אלטער. דריבער האט ער געדינט עכומיז. און הקביה האט גיזאגט צו אים ער זאל טאהן וויא שרה זאגט צו אים ער זאל ארויס טרייבן ישמעאל פון זיין שטוב. און אזוי איז גיווען ביי עשו. יצחק האט אים ליב געהאט דריבער האט ער אים גיט גישטראפט אין זיין יוגענד. איז ער גיזאגט ארשע און האט געדינט עכומיז. און אזוי איז גיווען ביי אבשלום דער ווהן פון דוד המלך. און ביא זיין אנדערין ווהן אדוניהו בן חגית. ווייל דוד האט זייא גיט גישטראפט אין זייער יוגענד דריבער האבן זיי גיטאן מעשים רעים און האבן געבריינגט אויף זיך אשטראף און זענען געהרגט גיזאגט ווייער וויי אברהם און שרה האבן גישטראפט זייער ווהן יצחק און האבן אים גילערונט צו טאהן מעשים טובים. דריבער איז ער גיווען אצדיק. און אזוי האט גיטאן יעקב ווייל ער האט גישטראפט זיינע קינדער דריבער זענען זייא גיווען צדיקים. וויא רש"י זאגט ווייל זיי זענען

קראנקן

עניני מנין השבטים

קראנקין ער מיינט נאר ווייל ער וויל זיין הארץ זאל קיין צער האבן, דאס זעלבדיגע איז בייא אפאטער מיט זיינע קינדער, עס איז רא אפאטער זאם ער מיינט נאר די טובה פון זיין קינד און אז ער זעהט דער קינד טוהט מעשים רעים, און מען דארף אים שלאגן, שטעלט ער אדעק זיינע רחמנות, נאר ער ווערט שרעקט צום קינד און שלאגט אים, ווארום דאס שלאגן איז דער אמת רחמנות, איין אנדער פאטער זאגט איה קען נאר גיט זעהן מען זאל שלאגן אקינד, אפילו אפרעמירע קינד קען איה איה גיט זעהן מען זאל אים שלאגן, מיינ אייגענע קינד קען איה געוויס גיט שלאגן, דאס איז אפאלשער רחמנות, דאס איז ארחמנות אויף זיך גיט אויף דעם קינד, דאס זעלבדיגע איז בייא הקביה מיט דיא יודין, הקביה איז אינגער פאטער און מיר זענען זיינע קינדער, הקביה האט גיזעהן אז פאר אונז איז אנליק מיר זאלין געמען די תורה, ער האט אבער געוואקט אז מען וועט קומען צו אונז זאגן מיר זאלין געמען די תורה, וואס מען טוה זיא גיט היפען, און אז מען טוהט גיט וויא אין די תורה שמיים, זענען דא הונדערט זיגען און פערציג קללות, אויסער מלקות, סקילה, שרפה, הרג, והנק, ווער נועט וועלן געמען אויף זיך אזוי אהורה, נוי אלע פעלקער האבן גיט גינאלט געמען די תורה, האט אונז הקביה אריין גיגעבן אין ספרים מיר זאלין דארטן שווער ארבעטן, אונזערע קינדער זאל מען ווארפן אין טיף, אז הקביה האט גיזעהן אונזערע הארצער זענען שוין שטארק אינטער, טעניג, האט ער געשיקט צו אונז משה רבינו און מען האט ביי אונז גיפרעגט אויב מיר ווילען געמען דיא תורה וועלן מיר אויסגעלייזט ווערן פון מצרים, האט אונז הקביה גיגעבן יסורים, אפילו ער איז דער בעל רחמנות, ווייל ער האט

געוואקט אז דיא יסורים וועלן אונז גליקליך מאכן צו ביינע וועלטן, און דריבער האט הקביה געשיקט משה רבינו צו אונז ווייל משה רבינו האט מיט זיינע שפעסין אויף אזוי געפירט, ווארום דער מענטש וואס האט אנווייכע הארץ און קען גיט טאהן אטובה, דער מענטש קען גיט זיין ארום קומען אטובה, דער מענטש קען גיט זיין אפאטער צו פיטערן שפעסין, ווייל גראו זענען דא אין פערל צווייטערליי, יונגע גראו ווייכע און אלטע גראו הארצע, אז ער וועט ארום לאזן פון שטאל אין פערל אלע שפעסין מיט זיין מאהל, ווערן דיא אלטע שפעסין אפגעסין דיא יונגע גראו די ווייכע און די יונגע שפעסין וועלן גיט האבן צו עסן, ווייל די הארצע גראו קענען זיין גיט עסן, נאר מען מוז די אלטע שפעסין פארהאלטן אין שטאל, און ארום שיקען דיא יונגע שפעסין אין פערל אז זיין וועלן האבן אפגיגעסין דיא ווייכע גראו וועט מען ארום שיקען דיא אלטע שפעסין זיין זאלין עסן דיא הארצע גראו, וועט דאך אבער זיין ארחמנות אויף דיא אלטע שפעסין זיי זאלין זיין הונגעריג אזוי זאלאנגע צייט און זיי וועלן שרייגען און ער קען דאך גיט הערן ארחמנות געשרייא, וועט ער דיא אלטע שפעסין אויף ארום לאזן אין פערל וועלן דיא יונגע שפעסין גיט האבן צו עסן גיט איצט גיט שפעטער, דריבער אזוי אקענטש קען גיט זיין אפאטער, אבער משה רבינו האט איין געהאלטן דעם רחמנות פון דיא אלטע שפעסין און האט טאקי ארויפגעשיקט די יונגע שפעסין פריער, האבן ביינע גערלייא שפעסין געהאט צו עסן, האט הקביה גיזאגט ווייל דו קענסט פיטערן שפעסין וועסטו קענען פיטערן מיינע יודין אויף, דוד המלך האט אויך אזוי געפיטערט זיינע שפעסין, דריבער האט הקביה אים געמאכט פאר אטלה אויף די יודין:

המשיך סמ"ת ד"א יהודה נפשי י יה יהו יהודה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהיה חיה יחידה רי דסלו יוד אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

א * וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל * וְאֵלֶּן שְׁמֹת בְּנֵי הַבָּאִים מִצְרַיִם אֵת לְמִצְרַיִם עַם יַעֲקֹב בְּנֵי רַשְׁבִּים

בכ"ל הטורים (א) ואלה שמות בני ישראל וכני כשביה שנות בני ישראל לא סינו שמוחם שכסבול ל' דכרס ננלו ממצרים כסבול שאל סינו את שמוחם וכו' וג"כ אלס ו' מוסף על ענין ראשון וימת יוסף ואלס שנות שנה לסס שפתי חכמים רש"י

א רקשה רש"י ומה מנאן פנס אחרת הא כבר מנאן לעיל כפ' ויגס ואל' דלעיל מנאן כתיבן ועכשו מנאן אחר מיתחן מל"מ כ"ן מנין דקודס מיתח' כ"ן לאחר מיתח' כ"ן דכבר מנאן ועל זה פירש להודיע כ"ן . אל' ק"ל דואלה ל"ל דלא אלה סלס שנות וגו' ואל' דקאי על מספר של מעלה דכפ' ויגס והחס כתיב ואלס דקשא למאי ל"מ קאמר דקאי על מספר דלעיל ואל' דקאי על מספר דלעיל ולהודיע שזה המספר אחר עניני שמות השבטים

(א) ואלה שמות בניהו ראונו שסענו וגו' . הנה הכתוב פרט כלן שמותם ע"ד המדרש ככות ארבעה דכרס ננאלו אכותינו ממצרים . שאל סנו את שחס ואת לסוסם וסכו גדרין מעכוית ולא היו כסס דלטורין . וטעמו אל דכר הוא כדליתח' כילקוט פירש ו' שכל שמות הסכטים נקראו ע"ס הנלמה . ראונו יון כולם . ולפ"ו אלס היו משנים את שחם ולא היה להם רושס

פירוש לתורת אלהים

(א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל און דאם זענען דיא זענען פון דיא קינדער ישראל חכמים ספר הישר

שענקטע און דיא קליקטע אין דער גמאנצער וועלט , דיא שרים פון אנגיטם האבין דערשיקט צו אנגיטם פון איר שויגהיים און פון איר חקקה , אנגיטם האט געשיקט צו די פתים זיי זאלין אים געבין די יאנה צו אפרז , האבין דיא פתים אייגענעווייליגט און האבין גיגעבין דיא יאנה צו דיא שרים פון אנגיטם זיי זאלין מיט איר גיין צו אנגיטם , ווי די שרים פון אנגיטם זענען ארויס געגאנגען פון לאנד פתים מיט די יאנה , זענען געקומען די שרים פון תורגום דער סלה פון בייקטו צו דיא פתים זיי זאלין געבין דיא יאנה פאר אנוייב צו דעם סלה תורגום , דיא מענטשן פון פתים האבין גיזאגט צו דיא שרים פון סלה תורגום , איידער איר זענט געקומען האבין מיר גיגעבין דיא יאנה צו דיא שרים פון סלה אנגיטם זיא זאל זיין זיינע אפרז , איצט קענען מיר ניס אוועק זעמען דיא יאנה פון דיא שרים פון סלה אנגיטם און זיא זעבין צו אייה נוייט מיר האבין מורא פאר אנגיטם סאקער וועט ער קומען צו אונז אויף אמרתקה און ער וועט אונז פארלענדן און איידער סלה תורגום וועט אונז ניס קענען קענטשן פון זיין האגט , דיא שרים פון תורגום זענען געגאנגען צוריק צו זייער סלה און האבין אים גיזאגט וואס דיא פתים האבין זייא גיזאגט , דיא מענטשן פון פתים האבין געשיקט אפרז צו אנגיטם זיא זאל זיין זייער וויסען אז דער סלה תורגום האט צו אונז געשיקט זיינע שרים וועגן דיא יאנה האבין מיר אים גיעפערט מיר האבין דיא יאנה שוין דיר גיגעבין , און איצט האבין מיר גיהערט אז דער סלה תורגום האט פארזאמלט זיינע אלע זעלנער און גייט האלטן מלתקה מיט דיר , און ער גייט פריער צו סרדוגיא האלטן מלתקה מיט דיר , וויא אונז פריער פון דארט וועט ער גיין האלטן מלתקה מיט דיר , וויא אנגיטם האט געלייגענט דעם סלה תורגום האט ער אונז פארזאמלט זיינע אלע זעלנער און זיא געגאנגען צו זיין ברויער לוקס דער סלה פון סרדוגיא , וויא ניקוליש דער

וַיֹּאשׁוּב בְּיָתֵיהֶם עֵרֹד : יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ : ב רְאוּבֵן ב רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן בְּנֵי יַעֲקֹב

בעל הטורים

תשנו שמוחסיס : ישראל הבאים . ר"ת וס"ת מילה : את יעקב אש" . ס"ת שכת לומר לך שכשנכל שבת ומילה ששמו בנחלים נגאלו . הפסוק מחיל בואו ומסיים בואו כנגד י"ב שבטים רש"י

שפתי חכמים

ב להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים ג שמואלן ומכניסן המספר של כחיהם והלה מספר שמוחסיס לאחר מיתה אבל עדיין קשה למה ליה למספר ללאחר מיתה כיון שכבר מנאן כחיהם ועל זה קאמר אש"פ בו' וק"ל : ב ולא נקט בשמות נבי מיתחן ללעיל כחיהם מנאן בשמות ופרטן אכל נבי מיתחן לא מנאן אלא רשעי השבטים כדכתיב הכא פ' נסס וגו' : ג ואין עניני שמות השבטים

המורים על הגולה וקוראים להם שמות חדשים אשר אין בהם הוראה על הגולה . זה היה להם שני השם סכה להתיאש מן הגולה ולא היו מנקשים את פניו על הגולה ועל התמורה . וכמו כן אלו היו משנים את לבושם שלל היו משנים את שם מ"מ לא היה שם מורה על הגולה . כי דוק בלשון הקודש מורה רחוב על שם רחב רחתי את עמי ושמעו על שם וישמע אלבים . אבל בלשון אחר אין שם רחוב מורה על רחב רחתי וכן כולם . וכמות שהיו נדונו מעריות ע"כ היו לריבין להגאל ממזרים . כי מזרים שטויה ומה המה . ולפי שלא היה בהם לשון הרע ספיה פקוד אולם וישאלו איש מאלה רעהו וגו' ולא נלו הדבר . ע"כ נגאלו כי אלו לא היה הדבר פקוד לא היו משאילים להם כלום ואין לא היה אפשר לנאלם כדי שלא יחמר אורו לדיק ועכודו וענו אותם קיים כהם ואחרי כן יאלו כרכוס גדול לא קיים כהם . לכן קאמר והלה שמות בני ישראל . כי פירוש לתורת אלהים

וואם וענען געקומען אין ספרים את יעקב מיט געקומען אין ספרים

דער ויהן מן לוקש האם גיהעקם או זיין פעטער אנגיאם קומט צו פרויניא איז ער געמאנגען געזין אים מיט אנגרויטע ארמענע ועלגער , וויא זיין האבין ויה גיטראפין האם גיבליש געקויפט דעם פעטער אנגיאם , אונ האם גיבעט זיין אנגיאם ווען די וועקט קומען צו קיין פאטער אונ מיר וועלן צו נאמען זיין צו דיא מלכה מיט תורגום , זאלטו געטין זיין מיין פאטער ער זאל סוף מאכין פאר אנגעבראל אויף דיא גאנצע מנהג ועלגער . אנגיאם איז געקומען צו זיין ברודער לוקש , אונ מען האם פארזאמלט די גאנצע מיליטער פון לוקש , אונ גיבליש איז גינארין אנגעבראל פון דעם מיליטער , אונ אנגיאם איז געקומען מיט לוקש אונ גיבליש וענען געמאנגען צו האלפן מלכה מיט דעם קלף תורגום , וויא זיין וענען געקומען אין דיא שטאט אשטארט , איז געקומען געזין וויא דער מלך תורגום מיט זייען ועלגער , האבין זיי דארטן געמאכט אמלחקה , אונ דיא מלכה איז גינען זייער שפארק , אונ גיבליש דער ויהן פון לוקש מיט זייען ועלגער וענען געהרגת גינארין אין די מלכה , אנגיאם האם ווייטער געהאלפן מלכה מיט תורגום אונ אנגיאם האם געהרגת דעם מלך תורגום אונ האם געהרגת זייער פיה פון זייען ועלגער , וויא דיא ועלגער פון תורגום האבין גינען אז זייער מלך איז געהרגת גינארין , אונ פיה ועלגער פון זיין וענען אויף געהרגת גינארין , וענען די איבעריגע ועלגער אנמלאפן אונ אנגיאם מיט לוקש האבין וויא געיאנט אונ האבין זיי פארבאליפן דעם וועג אונ האבין געהרגת אלע ועלגער פון תורגום , אונ לוקש האם גיבאטן זייען קנעכט וויא זיין מאכין אקופערדעם קאסטן אונ זאלן אביין זייגן זיין ויהן גיבליש אין דעם קאסטן אונ זאלן אים דארטן בגראבין אויף דעם גר פון גיבליש האם מען גישפעט אנרויפן סארעם , דער סארעם הייט גיבליש , אונ גיט ווייט פון גיבליש האם מען בגראבין דעם מלך תורגום , גאכדעם וויא מען האם בגראבין דעם גיבליש איז לוקש מיט זיין מנהג געזיגן צוריק אין זיין לאנד פרויניא אונ אנגיאם מיט זייען ועלגער האבין געזיגן צו דיא שטאט ביביטו אין דיא שטאט ווי דער מלך תורגום האם געקויפט , וויא דיא קענישין פון ביביטו האבין גיהערט אז דער מלך אנגיאם קומט , וענען דיא קענישין פון

וואקס

שמעון לוי ויהודה: יששכר זבולן ובנימן: דן ונפתלי גד ואשר: הוייה פלנפיש יצאי ירד יעקב שבועים

ויהודה: יששכר זבולן
ובנימן: דן ונפתלי
גד ואשר: הוייה
נפתליא נפקי ירדא
דיעקב שבועין נפשו

בעל הטורים

רשבים

מות דור ההוא פרו וישרצו ויקם מלך חרש ונתחכם
פסולת זהו ווי העמונים שהם עמורי העולם:

רשי

כמספר וכשמותם שנה' (ישעיה מ) המוליד כמספר כלם
דעת זקנים מבעלי התוספות

מע"ס שמת יוסף וזהו השעבוד קרוב לזה מ"מ רוסם הגולה
נשאר קיים כי אלו שמות עמה כאלו לשעבר ועמהם המה
הכלים גם עכשיו כי לא נשתנו שמותם. וזה ראייה כי גם לשונם
לא שנו דל"כ אין נסקותה כמה שלא שנו שמותם. איש וכויתו
כאלו שהיו גדורים לעריות כי כל אחד דבק בלשמו ולא בלחמתו.
נשים מזריות עטופי זמה. והל"כ פרע ראוין שמעון כו' כי אלו
נפש אחד לרמוז שהיה שלום ביניהם ומוחך שלא היה כסס לשון
פסוק אללם כל י"ב מדע ואולי שגם מטעם זה נאמר ויאלץ
ועוד נוכל לומר ואמה שמות וגו'. הדקדוקים כפסוקים אלה רבו
ולמעלה כפרשה יובג וכויתו אריות למה שנה שמותם פה כחלת הספר.
יעקב. ג) איש וכויתו בלו הוא שפת יתר ולמעלה לא נזכר. ד) ויוסף
הדברים כפולים ומכופלים כמות מינים. ואך בזה בין הדברים מלת וישרלו בין פרו וכן וירכו. אשר תמיד השמו יחד

פירוש לתורת אלהים
מיט זין היוו געוונד: (ב) ראוין שפעין לוי ויהודה:
(ג) יששכר זבולן ויבנימן: (ד) דן ונפתלי גד ואשר:

ספר הישר
עברתך דא היה מיט זין שווער, ויא דא פתים האבין
גיתערט או צפו האט געברקת דא תיה איי בייא זיי גיווען
אנרויסע שחקת או וייה האבין גינאנט וואס פאר אטובה
האבין מיר צו פאקן דעם מענטש וואס האט געברקת דא
תיה וואס ויא האט פארלענדט אונזערע גהבות דא פתים
האבין זיך פארנאכט אויף א מצוה, איי געברעכען ביי זיי
אלע יאהר נאר זין דער טאג איהם טוב, דער נאמען פון
דעם יום טוב נאר זין צפו, אונ אלע פתים פלעגן דעם
טאג געבן פתבות צו צפו, אין דא צייט איי דא פלעה
זאגן דאס ווייב פון פלעה אנגיאס קראנק גיווארן.
אנגיאס האט גיפרעגט בייא זיינע גרעספע קאמפאניע
וואס מען וואקט צו איר קראנקייט זיא נאר געוידר ווערין.
האבין דא אונזער קאנד איי גיט גל"ה צו דא וואסער אונ דער
דער דיקט פון דא פתים, קען גיט ריא פלעה פארקראגין
אונזער דיקט אונ גיט אונזערע וואסער דריבער איי זיא
קראנק, אונ ווען דא פלעה איי גיווען בייא דא פתים
פלעגט זיא גאר פריגען דא וואסער וואס מען האט
געבריינגט פון פורקא אונ דא וואסער איי געצויגן
גיווארן דורך ריערין אויף פריגען וואס איינע אלטערין
האבין דאס געמאכט פון איינעמען גיין, אנגיאס האט
גיבאטן זיינע קעקט זיא זאלין קרייגען וואסער פון
פורקא, מען האט געוואגן דא וואסער פון פורקא געגין
דא וואסער פון אקריקא, זענען דא וואסער פון פורקא
פיל גרינגער גיווען פון דא וואסער פון אקריקא, וויא
אנגיאס האט דאס גיזעהן האט ער גיבאטן זיינע פתים
מען זאל פארנאכטן דא אלע מענטשן וואס האבן
שטיינער אונ מען האט אנגעהאקט שטיינער זייער פיל
גאר אן אצאהל, אונ פון די שטיינער האט מען געפאהט
אשפארקן פריק אונ אויף דעם פריק האט מען געצויגן
אקוואל

ו יוסף דהנה במצרים: נפש ויוסף הנה במצרים: ו וימת

ר לכולם בשם יקרא (שמ"ר): (ה) ויוסף היה במצרים. והלא הוא זכינו היו בכלל שבועה ה ומה בל למדנו וכי לא היינו יודעים ו שהוא היה במצרים נוספר ובהכנסה כתיב בשם: ה ו"כ למה לא הזכר שמו של יוסף בכלל כלומר קודם כך של יולא יכר יעקב: ו אה"ל דכאזנה אונו חושף לריוך לתכנת יוסף משום שהיה במצרים כמקום שה"ל נק"ד דהר"י ס"ל דחזר לזמנה על הא דקאמר ויוסף ר"ל עם יוסף היו ע' וכן הוא בשמ"ר יע"ו מקשה וסלא דעת וקנים מבעלי התוספות

בחייהו לפי שהיה ר"ל אחר כן וירבו ויעצמי להודיע לך שארבעים [ששבעים] נפש בדר עצמו ורבו עד שש מאת ארף רגלי: ההוא הנולד והמטוענים שהיו חל דרכם ולא הלכו דרכי הדורות הקודמים להם. כי הנה מתחלה היו שלמים כולם כאלה אלמים ונשים וטף דומים אל הדור אשר ממנו חולכו וסרים אל הלא תראה אלה שמות בני ישראל. הסתכל בשמותם המורים על שלמותם כנאום מלרים. אשר כלמת חל יעקב עמו ועם שלמותו כלו. כולם דומים אליו. איש וביהו לא מביעיל פירוש לתורת אלהים

שבעים נפש וענן וייה גיווען ויבעציו בענקשין גיווען אין מצרים היו דער תירוץ דער פסוק ויוסף הנה במצרים מיט יוסף וואס ער איז גיווען פון פרויער אין מצרים, ורש"י פרעגט וואס דארף שטיין אין פסוק ויוסף הנה במצרים. וייסין מיר דען גיט אז יוסף איז

ספר הישר אקוואל וואסער פון לאנד פתים ביו אין אפריקא, אונ די וואסער איז נאר גיווען פאר דיא מלכה, צום פרינקען צום קאכין צום פאקין אונ צו אלע זאכין וואס מען האט געארבעט פון אירעטנוועגין, אפילו דיא תבואה אונ דיא גערטלעך וואס האבין געוואקסן פון אירעטנוועגין האט מען געקאסן מיט די וואסער פון פתים, אפילו ערד האט מען געבריינגט פון פתים מיט שישען אונ שטייגער צום פאקען האט מען געבריינגט פון פתים, אונ מען האט אויפגעקאהערט פאלאצין פאר דיא מלכה וואנה, אונ דיא האט אין וייה געוואהקט אונ וייה אוי געווען גיווארין, דעם אנדערין יאזער זענען נאך אקאהע געקומען מענטשין פון אפריקא אין פתים צו רויפן בייא וייה איז צפו ארויס געגאנגען אויף וייה צו אמלקהקע זענען וייה אנטלאפן פאר אים, וייה דיא פתים האבין גיזעהן דיא אנדערע טובה וואס צפו האט מיט וייה גיטאהן, האבין וייה געמאכט צפו פאר אמלקה אויף זייער לאנד, נאכדעם איז צפו מיט דיא פתים געגאנגען האלטיין אמלקהקע מיט טובה אונ מיט דיא אינזלען, אונ צפו מיט דיא פתים האבין אין גענומען דיא מלכהקע, וייה וייה זענען געקומען צוריק פון דיא מלכהקע, האבין דיא פתים גיפאהט אנרויסן פאלאצין פאר צפו, אונ וייה האבין געמאכט פון וייעטנוועגין אטייערע קעניגליכע שטאהל אונ צפו איז גיווארין אמלקה אויף דעם גאנצין לאנד פתים אונ אויף דעם לאנד איטאליה, סופצין יאהר איז ער גיווען אמלקה, אין דעם יאהר איז גישטארבין דאובן דער זיהן פון זעלב, ראובן האט גילעבט הונדערט פינף אונ צוואנציג יאהר, נאכדעם איז גישטארבין דן, ער האט גילעבט הונדערט פיר אונ צוואנציג יאהר, אין דעם יאהר איז גישטארבין חושם דער מלך פון אדום, נאך חושם איז גיווארין אמלקה דער בן דוד אונ ער האט געקוינט פינף אונ דרייסיג יאהר, נאכדעם איז גישטארבין יששכר דער זיהן פון יעקב, ער האט גילעבט הונדערט צוויי אונ צוואנציג יאהר, נאכדעם איז גישטארבין זיין ברודער אשר, ער האט גילעבט הונדערט דריי אונ

נעיאגט

יוסף וְכָל-אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא : אָחָיו וְכָל דָּרֵא הָהוּא :

רשבים

עליהם למעטם ולא הועיל לו : (ו) וכל הדור ההוא . שבעים נפש : שפתי חכמים

וכו' ולמה אמר יוסף לחוד כשלא שר השבעים כוללו במאמר אים וכיתו אכל יוסף לא כולל בוה וא"כ כסם שהזכיר יוסף ה"ל גם את בניו ואם חפרש שחיו חוזר אלדעל ולא לרדך להזכיר יוסף ובניו שהם כולל שבעים כסם אלא לכוונת שיוסף היה במצרים ע"ז קשה מה בא ללמדנו : ז ר"ל דהא שמה מתוך שהיה שפל ועני כ"כ שמה עכירה כי העוני מעביר דעתו של אדם או מתוך שהיה מלך שמה עבר עכירה כיון דהוא חשוב כל כך ולפי שהמנין ככאן הוא אחר מיתחן מ"ה הודיע לדקתו כמנין הזה משום דלאמר רז"ל אל תלמין כעלמך עד יום מותך :

עניני שכרות השבטים

האנשים אלא גם כיתו אלו הנשים וכל הטף . היו שומעים דכרו ונגררים אחר ולומדים ממעשיו . וגם אחרי כן שמת הזקן יעקב אבינו ע"ה לא סרו משלמותם . יען ויוסף היה במצרים . כי כשאר יוסף ע"ה במצרים והיה מספיק כעוב עמו להנהיגם ולהדריכם אל השלמות הדרך להם . אמנם אחרי מות יוסף וכל הדור ההוא ירמי ה' וחושי שמו או קם דור אחר אשר לא שמרו חק השלמות הראוי להם והרעו מעשיהם ונתלכלכו כשלא שמרו המדות המנוונות האלה המולייאם את האדם מן העולם . וזה כי בני ישראל סרו וישללו . כאשר באו לבלל פניה . לא היתה פטולתם אל התגלית המכונה בכריאה לקיום המין ואל הפריה עזמה . אלא היו כשרלים וכפוחתי ככ"ה אשר אין מגמתם רק מלוי החלוא והרעון המשוכל מכלי פניה אל ההולדה . גם נלכדו כשת הכבוד והכבוד והבו והרבו בעקש רבו יחם ונתגדלו על וולתם בגאווה וכו' . ועוד נחוסף עליהם סמל הקנאה כחמדת הממון כלא לשבעה כי נחשמו כמאד מאל . הממון נקרא מאל . כחומר וככל מאלך ודבשו ח"ל ככל ממונך ונקרא הממון מאל

פירוש לטורת אלהים

יוסף וְכָל אָחָיו וְכָל דָּרֵא הָהוּא אונ אלע וייגע

ספר
האבין גע'הקנת פון דיא אפריקאנער זייער פיל . אונ צפא האט אונ גע'הקנת דיא אפריקאנער אונ האט זייא גישטאמין אונ גע'הקנת ביו צו די גרענעץ פון אפריקא , אונ אנגיאים האט גי'הקנת נואם צפא האט גישטאמין צו זייער קענטשין האט אנגיאים מורא געהאט פאר צפא אונ איז גיטגע'הקנת צו אים אויף אפריקא , אין דיא צייט איז גישטאמין לוי דער זון פון יעקב , ער האט גילעבט הינדערט זיגען אונ דרייסיג יאהר , נאכדעם וויא ז'וי איז גישטאמין אונ דיא מצרים האבין גי'הקנת אז אלע קינדער פון יעקב זענען שוין גישטאמין , האבין דיא מצריים אָנגעהויבן פייניגען דיא יודין אונ פארביישערין זייער לעבין אונ זייא האבין אנועק גענוקען פון דיא יודין דיא ווייניגע'הקנער אונ דיא פעלדער אונ דיא הייזער נואם יוסף האט זייא גיגעבן , און יוסף האט גיגעבן זייער קינדער דיא מצריים דיא צוריק גענוקען פון זייערע קינדער , אונ דיא יודין האבין פארמאקט זייער לעבין ווייל עס איז זייא שלעכט גינען איבער דיא מצריים , ווייל דיא מצריים האבין זייא אלע קאג שטארקער געפייניגט :

נביאים ישעיה בו
להמשיך סנה' ד'א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רנצא ארני נשמה הדר יהנה' חיה יחידה רנצא יהנה' חיה יחידה הדר אל שם ב'ן שבעשה :

א תבאים ישרש יעקב יציין ופרח ישראל ומלאו א יתבגשון סביני גלותהון ויתובון צארעהון הסון יתגידון רבית יעקב יפשוון ויסגון רבית ישראל ויקלון רש"י

מצורת דוד
(א) הבאים . תחפר מלך בימים ור"ל בימים הנאים ומעלמו ויון הסערין וכאומר אט מוז לא הערתי כל חמתי כ"ש בימי בגאולה ארעם עליהם ויתן יעקב את עשרו להיות מתפשט למרחוק וישראל יצין ויפרח ר"ל ימשלו עד למרחוק ויגדלו עד מלך

אפי' תכל בני בנין: יי' הכמתהא
 דנהו קחי מחוהי אם פקטור
 קטיליהו יתקטיף: ג בסאתא
 דהותא פאל גה יכילין קר
 דהותא שלם ומעיק קהון
 הגי עליהון בקלא מתקוף
 עליהון ביום קום: ד בכו
 קדא ישתקון חוכי ביה
 יעקב ודין קל עובדי אקטיות
 חובוהי בשנויתיה קל אבני
 אגורא פאבני גיר מנפצין לא
 יתקיימון אשריא וחסנסאי:
 ה ארי קרהא דנהו קריבא
 פלחודא תהי קהי מטקטלא
 ושביקא פמך קרא בה יתחון
 צדיקא ויביון ית נקטתא ויסופון
 משריתא מטקטק: ו ותקצר
 טיליהו ויבנהו בעובדיהו ויתקרון
 נשיא עלן לבית דמלתהו ומלפן
 יתהון ארי לא עם סובלתן
 אגון על כן לא ירחם עליהון
 דעבדיהו ודבראנון לא יחוס
 עליהון:

פני תכל תנובה: ב תפמפת
 מפהו מפהו הפהו
 אם פתרג הרגיו הרג: ג בסאתא
 בשלחה תריבנה הנה
 ברוחו הקשה ביום קדים: ד לכן
 בואת יכפר עון יעקב וזה
 כל פרי הסר חמאתו
 בשומו א כל אבני מזבח
 פאבני גר מנפצות לא יקמו
 אשרים ותמנים: ה כי עיר
 פצורה פד נה משלח ונעזב
 פמדבר שם ירעה עגל ושם
 ירפן וכלה סעפיה: ו ביבש
 קצירה תשברנה נשים
 פאות מאירות אותה כי לא
 עסי פניות הוא על כן לא ירחמו
 עליהו ויצרו לא יחננו:

מצודת דוד
 מלך: תנובה. כלמחי הארמה: (ג) הכמתה. ר"ל אף מלא
 סהכס בו וכו' הכה בו כלמחייתו כמו שהכה להטיג סהכו את
 ישראל: אם כהרג יחרויו. וכו' הורג הוא כמו שהרג את
 העו"ג שהרגו בו והוא כלל עין כמ"ש: (ג) בסאתא. ר"ל כמדה
 שחטלו כמדה ההיא נפרע מהם ולא העיר כל חמתו: בשלחה
 תריבנה. כשהיה מריב עמה להפרע ממנה היה שופך
 חמתו על השדות והגנות לשלות כהם שדפון וארכ' ולא פגע
 כנפשות חמה: הגה. הסיר הפרי ברוחו הקשה ביום שמנפצת
 בו רוח קדים עוה שכחות: (ד) לכן. הואיל ורחמי עליו
 אעשה לו גם זאת להתכפר בדבר קל: וזה כל פרי. זה יהיה
 לו פרי טוב להסיר ממנו חמאתו להיות נמחל לו: בשומו. נהם
 שיתון המזכות העשויות לעומת' וישם אבנים: מנפצות כדרך
 שמנפלים אבני גיר הדק הוטב: לא יקמו. ר"ל כחמאי שלא
 יחזרו לזורס ולא יקומו מעתה ויבשו יקמו ותמנים: (ה) כי עיר
 בצורה. כי נעשות זאת או העיר הכלורה היא כרך גדול וכו'
 חסיה כדד מיושבים והטוב שלו חסיה משולח מיושביה ונעזב
 מהם כמדבר העזוב מאנשים וככל הדבר כמ"ש: שם. במקום
 כשהתחיל כהם ויכרו מאליהם: נשים באות. נשים חבאנה ויכערו
 כהם האל ור"ל עם חלש כנשים ישחיתו אותם: כי פא עם
 ביניה הוא. להטין של ממשלתי כהם לו מה' ולא ככה וכו':
 עושהו. המקום שגדלו והמטילו: ויצרו וכו'. ככל הדבר כמ"ש:
 דעם פירוש עברי שיימש געפונם מען בייא דער הפטורה פון דער וואך:

מלך: תנובה. כלמחי הארמה: (ג) הכמתה. ר"ל אף מלא
 סהכס בו וכו' הכה בו כלמחייתו כמו שהכה להטיג סהכו את
 ישראל: אם כהרג יחרויו. וכו' הורג הוא כמו שהרג את
 העו"ג שהרגו בו והוא כלל עין כמ"ש: (ג) בסאתא. ר"ל כמדה
 שחטלו כמדה ההיא נפרע מהם ולא העיר כל חמתו: בשלחה
 תריבנה. כשהיה מריב עמה להפרע ממנה היה שופך
 חמתו על השדות והגנות לשלות כהם שדפון וארכ' ולא פגע
 כנפשות חמה: הגה. הסיר הפרי ברוחו הקשה ביום שמנפצת
 בו רוח קדים עוה שכחות: (ד) לכן. הואיל ורחמי עליו
 אעשה לו גם זאת להתכפר בדבר קל: וזה כל פרי. זה יהיה
 לו פרי טוב להסיר ממנו חמאתו להיות נמחל לו: בשומו. נהם
 שיתון המזכות העשויות לעומת' וישם אבנים: מנפצות כדרך
 שמנפלים אבני גיר הדק הוטב: לא יקמו. ר"ל כחמאי שלא
 יחזרו לזורס ולא יקומו מעתה ויבשו יקמו ותמנים: (ה) כי עיר
 בצורה. כי נעשות זאת או העיר הכלורה היא כרך גדול וכו'
 חסיה כדד מיושבים והטוב שלו חסיה משולח מיושביה ונעזב
 מהם כמדבר העזוב מאנשים וככל הדבר כמ"ש: שם. במקום
 כשהתחיל כהם ויכרו מאליהם: נשים באות. נשים חבאנה ויכערו
 כהם האל ור"ל עם חלש כנשים ישחיתו אותם: כי פא עם
 ביניה הוא. להטין של ממשלתי כהם לו מה' ולא ככה וכו':
 עושהו. המקום שגדלו והמטילו: ויצרו וכו'. ככל הדבר כמ"ש:
 דעם פירוש עברי שיימש געפונם מען בייא דער הפטורה פון דער וואך:

תרגום

להמשך ביטור: יכלות הוא שיון דלת יוד נפש שיון דלת שיון דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסור א אר
 ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו הו חיה יחידה דיסור יתנה חיה יחידה
 דמלכות אל שם ב"ן שבעשה:

א נפשיא דברקהא דנהו ומן א נפש ברכה תדשו וברנה גסיהוא יורא: ב מנע בר יקבתו
 דקאלף אף הוא ילף: ב כן דקלא עבוקא פאוקצנא

מצודת דוד
 (א) נפש ברכה. שהוא ותרן כמזונו: ומרוה. המשכיה את העניים: גם הוא יורא. ישכע עיב:
 (ב) מנע בר. מללמד תורה: יקבוהו. יקללוהו:
 (ג) נפש ברכה. חספה חוספת עוכה לוולת גם היא מדושן:
 (ד) מנע בר. מהלל למכור תנאיהו כעת הלוך ומשמרה עד זמן היוקר

פירוש ע"מ
 (א) נפש ברכה דער מענטש וואס בענטשט
 און דער מענטש וואס מאכט זאט
 און דער מענטשין. ער וויל אלע מענטשין
 זאל גיט זיין. נועט ער אויך פעט ווערין.
 ער נועט אויך גיבענטשט ווערין פון הקב"ה
 ויורה גם
 (ב) מנע בר דער מענטש וואס וויל גיט
 מארקוס

תרגום
 להמשך ביטור: יכלות הוא שיון דלת יוד נפש שיון דלת שיון דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסור א אר
 ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו הו חיה יחידה דיסור יתנה חיה יחידה
 דמלכות אל שם ב"ן שבעשה:
 א נפשיא דברקהא דנהו ומן א נפש ברכה תדשו וברנה גסיהוא יורא: ב מנע בר יקבתו
 דקאלף אף הוא ילף: ב כן דקלא עבוקא פאוקצנא
 מצודת דוד
 (א) נפש ברכה. שהוא ותרן כמזונו: ומרוה. המשכיה את העניים: גם הוא יורא. ישכע עיב:
 (ב) מנע בר. מללמד תורה: יקבוהו. יקללוהו:
 (ג) נפש ברכה. חספה חוספת עוכה לוולת גם היא מדושן:
 (ד) מנע בר. מהלל למכור תנאיהו כעת הלוך ומשמרה עד זמן היוקר
 פירוש ע"מ
 (א) נפש ברכה דער מענטש וואס בענטשט
 און דער מענטש וואס מאכט זאט
 און דער מענטשין. ער וויל אלע מענטשין
 זאל גיט זיין. נועט ער אויך פעט ווערין.
 ער נועט אויך גיבענטשט ווערין פון הקב"ה
 ויורה גם
 (ב) מנע בר דער מענטש וואס וויל גיט
 מארקוס

לְאוֹם וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מִשְׁבֵּיר: י שֹׁחַר מִזֶּב יִבְקֹשׁ רִצּוֹן
 וְדָלַשׁ רַעַה תְּבוּאָתוֹ: י בּוֹמֵם בְּעֶשְׂרוֹ הוּא יִפְלֵ וּבְעֶלְהָ
 צְדִיקִים יִפְרָחוּ: ה עֵבֶר בֵּיתוֹ יִנְחַלְרוֹם וְעֵבֶר אֵילִל לְחֻכְמָם
 לֵב: י פְּרִי צְדִיק עֵץ חַיִּים וְלֶקֶח נִפְשׁוֹת חֻכָּם:
 וְאִיךְ טָרְפָא צְדִיקֵי מִפְרָחוֹ: ה עֵבֶר בֵּיתָהּ יִרַת פְּחָתָא וְסִכְלָא וְהוּי עֵבֶרָא לְחֻכָּים לְקָא: ו פְּרוּי
 רְצִדִיקָא אֵילָנָא רְחִינִי וּמִקְבָּלְנָתָא רְנַפְשֵׁי חֻכְמָתָא:
 רש"י

מצורת רוד
 יקללו בני אומות: וברכה. כלה לראש המנוכר שבר בעת הירוד
 כי הכל יברכוהו והוא נאמר נמשל על הספעת הסכמה לזולת:
 (ג) שוחר טוב. הדורש אחר טובות כ"ל וחסד כהם יבקש בזה רצון
 טוב כי ע"י ירואה לו: ודורש. אבל הדורש אחר רעת כ"ל וכה
 הוא חסד או הרעה היא חכא עליו: (ד) הוא יפיר. ולא יושל לו
 עשרו אבל הדיקים הכותבין כ"ל ופרחו כעלי האילן: (ה) עובר
 ביתו. העל אשר כעבור עלותו עובר ומשחית בני ביתו כי לא מלאה
 ידו לתת להם די מחסורם הנה בזה יתרכה המריכה והכנסם וכללו
 ינחלו לעשות רוח הכנסם סוף הדבר יהיה אשר האיל הזה יהיה עבד
 לחכם לב להחיות נפש עלמו: (ו) פרי צדיק. מעשה הצדיק. הוא
 כען המגדל חיים כי ע"י מעשיו כל החיים: ולוקח. הלוקח לעלמו
 הנפש אשר עשו כחן (כראשית)

פירוש עי"מ
 נפשות להדריכם כדרך הישר והכי הוא כאלו קחם כמ"ס וס"א
 הלוקח הנה לחכם יחשב:

פארקויפין וייגע תבואה, ווייל ער ווארט מאקער
 וועט תבואה טייגערער ווערין: יקבחי יאם וועלין
 אים פלובין די פעלקער. אעז מענטשין וועלין
 אים פלובין וברכה לראש משביר אבער דער מענטש
 וואס פארקויפט וייגע תבואה וועט מען בענטשין
 זיין קאפ מיט פיל ברכות: (ג) שוחר טוב יבקש רצון
 דער מענטש וואס פארשט און וויל מאקן גוטס
 צו יעדער מענטש. וועט דער רצון. דער וויילען
 פון הקב"ה אים אויף גוטס מאקן ירוש העה תבואה
 און דער מענטש וואס פארשט און וויל מאקן
 שלעכטס צו מענטשין. וועט די שלעכטס אויף
 אים קומען: (ד) בוסת בעשרו דער מענטש וואס
 איז פארנויכערט אויף זיין רייכקייט וואס וועט
 ער פאלין. און זיין רייכקייט וועט אים גיט
 העלפין ובעלה צדיקים יפרחו אבער די צדיקים
 וועלין בליהען וויא אבלאט פון אבוים: (ה) עבד
 ביתו דער מענטש וואס איז קארג און פארדארבט

ברמנורא
 פרק ד א הפאה ניתנת
 כ מחובר. פרק ד א הפאה ניתנת במחובר
 דכתיב לעני ולגר תעווב (ה) לקרקע. ברלית וברקל.
 האז לפניהם והם יכחו: בעל הבית מוריד [ה] ומחלק לעניים. [ה] ומחלק. שלח יראה לעני
 ברלית. גסן המולדת על
 גכי עניס אז על גכי חללות: מוריד ומחלק. דכתיב תעווב אותם אותם שאין בהם סכנה (ג) אתה עווב לפניהם
 פרק ד א הפאה ניתנת במחובר לקרקע פאה ווערט
 גיגעבין פון די תבואה וואס איז
 פאקעפט צו דער ערד. דער בעל הבית לאזט
 אביסול תבואה אין עק פעלד און דיא ארעמע
 פייט שניידין אלזין אפ דיא תבואה גדלית וברקל
 בעל הבית מוריד ופחלק לעניים דיא וויינמרויבין וואס
 זענען אויף דעם וויינשטאק וואס ער איז אויף
 עיקר תוי"ט
 מ'שנה פאה פרק ד
 עיקר תוי"ט
 (א) דהוי מני למומר יהיה:
 (ב) ירושלמי. והכי דריש
 דאותם משוטט ומסתגר להויל
 את אלו שיש בהם סכנה:
 (ג) ומחלק. שלח יראה לעני

טילין

קריבו וישלך לפני ירושלמי (ג) וס"מ פירש אנוני סרך והס
 חין אנוניס והוא מלוד בכו: [3] צ"ס. ס"י עניי: [ג] דזה
 שומעין. ואפי' הוא כדיל וחק יותר מחכירו או כולל יותר
 מהם: [7] שאמר בהלכה. ואפי' הוא זקן ותש ממ או חולה
 ספרי מה שאמר לתקן מפני חלישותו הוא אפילו הכי שומעין
 לו: ס: (ד) רש"י. ולא נחמוני
 לומר דהכתיב קנין. אלא ר"ל
 לפי כונת העני אכל לפי האמת
 אין זה קנין כלל: (ה) שאמרי
 בלשון השפה שלא יוכלו העניים
 לראות לקחתם והוא לא קנאה
 כזה שאין זה קנין כלל לכך
 קונסין אותו אף מה שלקח וזה
 כה ה"ס. ולשון כף נחת כדי
 שלא יעשה כן פעם אחרת:
 [6] ופירש. דעת ה"ס דכנפל
 או כפירש ג"כ קונסין אותו
 ואין נראה מן הן המעשה אלא
 דוקא כשנפל וזרקו כ"י ספרי
 חילקם לשתי בכות. תו"ע: [1] בעומר. ה"ה בשכתת קמה
 אלא דשכתת עומר כהדיל כתיב ושכתת עומר ושכתת קמה
 מרכזו קאחי: [1] במגלות. הס מרמזים וקרדומות הס ממיני

והוא אתה עובד אותם שיש סכנה בעלייתם אלא מוריד
 מן האילן ומחלק להם: בחלוקי אגוזים. ע"ש
 שאלנות של אגוזים חלקים ואין בהם קשרים כשאר
 חילנות קרני חלוקי אגוזים (3) ואין הלכה כר"ש:
 אפי' תשעים ותשעה.
 ארישא קאי כפאה היתולי
 כמחוכר: ב בדלית
 וברקק. שמוותו בתלות:
 ג נפל. חקך מן העניים
 מקלת פלה שלקט כבר וזרק
 לו על השאר כדי לקנות (ד):
 אין לו בה כלום. אפילו
 כמה שלקט דקונסין אותו
 ומולוין ממנו התלוש
 והמחוכר (ה): נפל לו
 עליה וכו'. אע"ג דל"א של חס קנות לו כממתי
 ונלדי רשות הרכים הכא כשדה חכירו לא תקינו ליה

מילין די ארעקע לייט פאר פאה רבי שמעון אומר
 אף בהלכה אנוניס רבי שמעון זאגט ביי גיס בויםער
 וואס זיי זענען גלאם איז אויף אסקנה ארויף צו
 גיין מוז דער בעל הבית אראפ געקען די גיס פון
 בוים אונ צו מילין דיא ארעקע לייט אפי' תשעים
 ותשעה אומרים זעק דער דין גייט אויף דעם
 אנהייב משנה. וואס עס שטייט אז פאה דארף
 קען געבין ווען די תבואה איז נאך באהעפט צו
 דער ערד. זאגט די משנה אפילו גיין אונ גיינציג
 ארעקע לייט זאגין קען זאך זיך צו מילין מיט
 די פאה יעדער זאל געקען גלייך ואחר אומר לבו
 זיה שומעין שאמר בהלכה אונ איינער זאגט אלע
 זאלין חאפין דיא פאה אונ וויא פיל יעדער וועט
 חאפין אזוי פיל איז זיינע. פאלגט קען דעם
 איינעם. ווארום ער האט גיזאגט וויא דער דין.
 אז מיט פאה צו מיליל קען זיך גיט גלייך נאר
 יעדער חאפט: ב גדלית ביא טיינשטאקין וואס
 זענען אויף גיהויבין אויף שטעקליך יבדקי אונ
 ביי אטייטל בוים וואס ער איז אהויקער בוים.
 וואס דער דין איז אז דער בעל הבית דארף די
 פירות אפ רייסין פון בוים אונ געבין צו דיא
 ארעקע לייט דיא פאה איז דער דין אפילו תשעים
 ותשעה אומרים לבו ואחר אומר זעק זיה שומעין שאמר
 בהלכה אפילו גיין אונ גיינציג ארעקע לייט זאגין
 דער בעל הבית זאל גייגין די טיינשטויבין אדער
 דיא טייטלען אונ קען זאל חאפין. אונ איינער
 זאגט קען זאל צו מילין גלייך. פאלגט קען
 דעם איינעם. ווארום אזוי איז דער דין פאה פון
 אפ געריסקע פירות צו מילין די ארעקע לייט
 צווישען זיך גלייך: ג נפל מקצת פאה וזרקת על השאר
 אין יו בה גיט אז איין ארעם מאן האט גענוקען
 אביסל פאה וואס ער האט שוין לאנג אויף
 געקליבען אונ האט זייא ארויף גינארפין אויף

די איבריגע פאה. ווארום ער האט געמיינט אז
 דער מיט וועט ער קונה זיין דיא איבריגע פאה
 אויך. איז דער דין אפילו די פאה וואס ער האט
 שוין לאנג קונה גינען נעמט קען ביא אים איד
 צו. ווארום די פאה וואס איז באהעפט צו דער
 ערד האט ער דאך גיט קונה גינען. אונ זייל
 מיט דיא פאה וואס ער האט שוין לאנג קונה
 גינען האט ער צו גידעקט זענע פאה די ארעקע
 לייט זאלין זיא גיט זעהן. דריבער קנסת קען
 אים אונ קען נעמט ביי אים אונעק זיינע פאה
 אויך (תו"ט) נפל יו עליה ופירש פליתו עליה מעבירין
 אותו והיפה אז דער ארעם מאן איז ארויף גיפאלין
 אויף די פאה. אדער ער האט פארשפרייט זיין
 קלייד אויף דיא פאה. ער האט געמיינט דער
 מיט וועט ער קונה זיין די פאה. איז דער דין
 קען מרייבט אים אראפ פון די פאה אדער קען
 הייבט אים אראפ געקען זיין קלייד פון די פאה.
 אונ ער האט דיא פאה גיט קונה גינען נאר דיא
 פאה גיהער צו אלע ארעקע לייט זבו נקט אונ
 אזוי איז דער דין ביא לקט. ולקט הייבט דיא
 זאנגען וואס פאלין אראפ אויף דער ערד ווען
 קען שנייט די תבואה. אונ דאס גיהער אויף צו
 דיא ארעקע לייט זבו געבר השקה אונ אזוי איז
 דער דין ווען דער בעל הבית האט פארנעסין
 אבינמול תבואה אין פעלד. אונ דאס גיהער אויך
 צו דיא ארעקע לייט. אויב איין ארעם מאן איז
 ארויף גיפאלין אויף דיא לקט אדער אויף דעם
 פארנעסענעם בינמול תבואה אדער ער האט
 אויף זיין קלייד ארויף גינארפין איז אויך
 דער דין אז קען מרייבט אים אראפ אונ קען
 הייבט אים צו געבען זיין קלייד פון דיא לקט
 אונ פון דעם בינמול תבואה: ד פאה אין קוצרין
 אויך בנתיבות פאה קאר קען גיט שניידין מיט
 שניידמעסערס

שניידמעסערס

דבן שיקנו לו ארבע אמותיו ח"כ כיון דנפל עליה גלי דעתיה דכנסילה ייחא ליה דלקני בד' אמות לא ייחא ליה דלקני: ה' שלשה אבעיות ביום. שלש סעמים מתגלי בעל הבית ונראה בתוך שדהו כדי שיקחו העניים פאה:

ואין עוקרין אותה בקרדומות כדי שלא יכו איש את [ח] רעהו: ה' שלשה אבעיות ביום בשחר ובחצות ובמנחה. רבן נמליאל אומר לא אמרו אלא כדי שלא יפחתו. רבי עקיבא אומר לא אמרו אלא כדי שלא יוספו. של בית נמר היו מלקטין על החבל ונותנים פאה מכל אומן ואומן: ו עכ"ם שקצר את שדהו ואחר כך נהנייר. פטור [ט] מן הלקט ומן השבחה ומן הפאה ר' יהודה מחייב בשבחה שאין השבחה אלא בשעת העמור: (י):

ובמנחה. מפני הוקים ההולכים על משענתם ואין מגיע' לשדה עד שעת המנחה: שלא יפחתו. משלש עמים הללו והלכה שאין נותנים פאה אלא כג' עמים הללו אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהם: של בית נמר. שם מקום כדכתיב את בית נמרה קושרים חבל בצד הקמה וקולרים והולכים עד שיכלה החבל ומניחים פאה לכל החבל וחוזרים וקושרים ומניחים פאה והיינו מכל אומן ואומן (י) כלומר מכל שורה ושורה ועל זה מוזכרין אומן לשבחה (ח):

ו עכ"ם שקצר שדהו וכו'. דכתיב גבי לקט ופאה וקצרכם פרט לכשקצרו עכו"ם וגבי שקחה כתיב כי תקצור קצירך ושכחת עומר מכלן אמרו עכו"ם שקצרו שדהו ואח"כ נתנייר פטור: שאין השבחה אלא בשעת עמור.

שנייד מעסקים ואין עוקרין אותה בקרדומות אונן מען טאר גיט אויסקרייטן מיט העק כדי שלא יכו איש את רעהו ונארום טאמער נועליו זך דיא ארעמע לייט קריגען זאלין זיי גיט האבין מיין בלים מיט נואם צו שפאנין איינער דעם אנדערין: ה' שלשה אבעיות ביום בשחר ובחצות ובמנחה דריי מאהל אין טאג דארף דער בעל הבית גינעהן נוערין אין פעלד, ער זאל אכטונג געבין ווי דיא ארעמע לייט נעמען פאה, עס זאל אין ארעם מאן גיט טאהן אוינערקט דעם אנדערין, אין מאהל אין דער פריה נוען דיא ארעמע וויינער נואם האבין קליינע קינדער ואונ אין דער פריה שלאפין די קינדער: קומען נעמען פאה, דער אנדערער מאהל איז אין האלבין טאג נוען דיא ארעמע קינדער קומען נעמען פאה, אין דער פריה שלאפין זיי, פאר נאכט שלאפין זיי אויף, וויינער צייט איז נאר האלבין טאג, דעם דריטען מאהל איז צו מנחה נוען די אלטע לייט קומען נעמען פאה, ווייט זייא קענען גיט גיין געשווינד קומען זייא איצט צום פעלד פאר נאכט רבן גמליאל זאגט מען יא אמרו אלא כדי שלא יפחתו רבן גמליאל אפר האט נאר גיזאגט אז גיט ווייניגער ווי די דרייא מאהל אין טאג זאל דער בעל הבית גינעהן נוערין אין פעלד, אבער אז דער בעל הבית וויל גען ער גינעהן נוערין גמליקע מאהל אין טאג זונ אכטונג געבין אויף די ארעמע לייט ווי זייא נעמען פאה רבי עקיבא אומר יא אמרו אלא כדי שלא יוספו רבי עקיבא זאגט פארקערט איז דער דין קער וויא דרייא מאהל אין טאג דארף גיט דער בעל הבית קומען אין פעלד, אבער אז ער וויל קומען ווייניגער וויא דריי מאהל זצוויי אדרער אין מאהל מעג ער אויף של בית נמר תוי פלקטין יתורה

על החבל ונותנים פאה דיא איין וואהנער פון נמר פלענין מעסקין דיא פעלד מיט אשפריק, דהיינו ווי פלענין און פינדן אשפריק אין איין זק פעלד אונן אזוי זאגט רבאנא ווי דער שפריק איז גינען פלענין זיי שניידין דיא תבואה פאר זך, אונן וויא דער שפריק האט זך אויסקרייטן האבין זיי גינען פאה, אונן דער נאה האבין זייא ווינער און געבינדן דעם שפריק אונן האבין ווינער אזוי גיטאן אונן דאס הייסט פרי אופן אופן פון יעדער שורה פון שפריק האבין זייא גינען פאה: ו עכ"ם כתיב שקצר את שדהו וכו' ווייניגער ווי די דרייא מאהל אין טאג זאל דער בעל הבית גינעהן נוערין אין פעלד, אבער אז דער בעל הבית וויל גען ער גינעהן נוערין גמליקע מאהל אין טאג זונ אכטונג געבין אויף די ארעמע לייט ווי זייא נעמען פאה רבי עקיבא אומר יא אמרו אלא כדי שלא יוספו רבי עקיבא זאגט פארקערט איז דער דין קער וויא דרייא מאהל אין טאג דארף גיט דער בעל הבית קומען אין פעלד, אבער אז ער וויל קומען ווייניגער וויא דריי מאהל זצוויי אדרער אין מאהל מעג ער אויף של בית נמר תוי פלקטין יתורה

כעווס ורגיל לבית שכן כחלחל סקצירא אפטר ושכח ליהויה
 עוטר אכל שכתה עומר וקמה אינו רגיל שיכתה כחלחל הקצירה
 והדר תחל פלח שמקומה כסוף השדה אכל בקרלי כתיבי כהויכר
 כסדר הזהותן כסוף מזהירו שלא יקטר כל שדכו. וכשקטר
 דרך ללקט הטוטר. שכתה עומר וקמה ללא שכיח טו'. תוי"ט:
 [ו] חייב. כשכתה הר"ס:
 (ט) וכלי הר"ש ונקטי חייב
 דתבואה דבה אירינין כסרין
 אכל למאי דתינין פירותיו מדייק
 פירו' הר"מ טעות בל' וזמנה
 משתנה כפי עינוי סורעיס וכ"כ
 סר"כ (והר"ש) כפי' י"שנה ו'
 נגמר ונמרן הגזבר. ואח"כ פראן פטורין שבשעת חובתן היו פטורין:
 דלאו קליקר הוא ולטנין. שכתה פליגי רבי יהודה ורבנן בהקדו"ט קמה ופדה עומרים כי היכי דפליגי בעכו"ס שקלר שדכו
 ואח"כ נתגיייר: ד' עד שלא באו לעונת המעשרות. היינו מייחז (ט) כשהוא משהו פני הכרי כרתה חס
 בלוחה טעה היה כול הגזבר פטורים וחס לאו חין ההקדש פטור: ונמרן הגזבר. שנמרו כעודן כיד הגזבר:

והנהגה נאגט דער געמציין דינער וואס האט
 געשניטען דיא תבואה פון זיין פעלד נאכדעם
 האט ער זיך קנגיר גינוען אונ האט פארנעסין
 אבינטול תבואה אין פעלד גיהער דאס צו דיא
 ארעמע לייט. ווארום דיא פארנעסענע תבואה
 גיהער ניט צו ארעמע לייט ביו מען מאכט דיא
 תבואה אין בינקלאך אונ ווען ער האט געמאכט
 די תבואה אין בינקלאך איז ער דאך שוין גינוען
 אידר. אונ דיא רבנן זאגן טייל עם איז דא
 צוויי ערליי שקחה (פארנעסונג). איינערליי שקחה
 איז ווען ער שנייט דיא תבואה אונ פארנעסט
 אבינטול תבואה אפ צו שניידן אונ דאס גיהער
 צו ארעמע לייט. אונ דאס אנדערע שקחה איז
 אז ער פארנעסט אבינטול תבואה אין פעלד.
 וויי ער איז פטור פון די שקחה וואס ער פאר-
 געסט ווען ער שנייט דיא תבואה ווייל ער איז
 גינוען אנגעמציין דינער איז ער פון די אנדערע
 שקחה פון דיא בינקלאך תבואה אויף פטור.
 אפילו ער איז שוין דאמאלס גינוען אידר. אונ
 רבי יהודה זאגט פון דיא שקחה וואס ער פאר-
 געסט ווען ער שנייט דיא תבואה איז ער פטור
 אונ די שקחה פון די בינקלאך תבואה איז ער
 חייב: ז הקדוש קפה יפדה קפה חייב ווען איינער
 האט גיזאגט אויף זיינע תבואה ווען זיא האט
 גאך גיזאקסין זיי זאלין זיין הייליג אונ האט זיא
 צוריק אויסקלייזט פון דיא הייליגקייט ווען זיא
 האט גאך גיזאקסין אונ דער גאך האט ער דיא
 תבואה אפ געשניטן. איז ער חייב צו געבין די
 ארעמע לייט לקט שקחה אונ פאה עפרין יפדה
 עפרין חייב אדער ער האט די תבואה אפ געשניטן
 אונ האט פון זיי געמאכט בינקלאך אונ דער גאך
 האט ער אויף זיא גיזאגט זיא זאלין זיין הייליג
 אונ האט זיי צוריק אויסקלייזט פון די הייליגקייט
 אז ער האט נאכדעם פארנעסין אבינטול תבואה
 גיהער דאס צו דיא ארעמע לייט יפדה עפרין

פטייה ווי איז אבער אז ער האט געהייליגט דיא
 תבואה ווען זיא האט גיזאקסין אונ דער גבאי
 פון הקדש האט אפ געשניטן דיא תבואה אונ
 האט פון זיא געמאכט בינקלאך אונ דער גאך
 האט דער בעל הבית אויסקלייזט דיא בינקלאך
 תבואה פון הקדש. איז דער בעל הבית פטור
 פון לקט שקחה אונ פאה שבשעת חובתה היתה פטורה
 ווארום ווען מען האט געשניטן די תבואה אונ
 ווען מען האט געמאכט פון זיא בינקלאך וואס
 דאמאלס איז דער חייב פון לקט שקחה אונ פאה
 איז דיא תבואה גינוען הייליג. אונ פון הייליגע
 תבואה גיט מען ניט צו ארעמע לייט לקט שקחה
 אונ פאה: ד' כיצא בו כו' ופדאן חייבין דער זעלבנער
 דין איז ווען איינער האט געהייליגט זיינע תבואה
 איידער זיי זענען חייב גיזאקסין מען זאל פון זיי
 געבין מעשר ודהיינו איידער מען האט זיא
 געווינקטשאפולט אונ ער האט זיא אויסקלייזט
 פון הקדש אויף איידער מען האט זיא געווינקט-
 שאפולט. אונ דער בעל הבית האט זיי דער גאך
 געווינקטשאפולט. פון די תבואה דארף מען געבין
 מעשר משבאי לעונת המעשרות ופדאן חייבין אדער
 דער בעל הבית האט די תבואה געווינקטשאפולט
 מוז ער שוין געבין פון זיי מעשר. דער גאך האט
 ער גיזאגט אויף די תבואה זיי זאלין זיין הייליג
 אונ נאכדעם האט ער זיא אויסקלייזט פון דיא
 הייליגקייט דארף ער געבין פון זיא מעשר.
 ווארום ביי די ביידע ערליי הייליגקייט איז אלץ
 גינוען ווען דיא תבואה איז פארשולדיגט גיזאקסין
 מען זאל געבין פון זיי מעשר זענען זיי ניט גינוען
 הייליג זיא זענען גינוען אין רשות פון בעל הבית
 הקדושן ער שלא נגמר ונמרן הגזבר ואמר פד פדאן פטורים
 שבשעת חובתן היו פטורים אבער אז ער האט דיא
 תבואה געהייליגט איידער זיי זענען פארשולדיגט
 גיזאקסין מען זאל פון זיא געבין מעשר ודהיינו
 איידער מען האט זיי געווינקטשאפולט אונ דער

מן רבי אליעזר אומר וכה לו. פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן כעשר שלקס פאה לכותה לכוני דרבי אליעזר סבר אמרין תרי מינו מינו דאי כתי מסקרי לכתיה והוי עמי וחזי ליה ומיני דאי כתי זכה לכתיה זכי נמי לכתריה ורבנן סברי חד מינו אמרין תרי מינו לא אמרין אבל מעני לפני דכרי הכל זכה לו והלכה כחכמים: של עכו"ם חייב במעשרות. דהאילין ואין העכו"ם חייב בלקט שמה ופאה הוא להו כשאר תבואה על עכו"ם

שחיבת כמעשר: אלא א"כ הפקיר. לעניינן ולעשרים דהפקיר פטור מן המעשר ומתני' ר' מאיר הוא דאמר אין קנין לעכו"ם כח"י להפקיע מן המעשר ואין כן הלכה: י הנושר בשעת הקצירה. שכלים הטפלים כשעת הקצירה: הבהו קוץ. כל היכא דטער מחמת אונס אינו לקט דכתיב ולקט קצירך אין לקט אלא מחמת קציר.

במעשרות או אעפ"כ האם גיבועין פון זיין תבואה לקט. ער האם גילאנט די יודישע ארעמקע לייט זאלן קלויבין אין זיין פעלד דיא זאנגען וואס פאלן אראפ אויף די ערד ווען קטו שנייט דיא תבואה. שפקה. ער האם פארקעטן אריינרירן תבואה אין פעלד אונ האם זיי גיט אפ געשניטן אדער ער האם פארקעטן אפגיטול תבואה אין פעלד. ופאה. ער האם גילאנן אפגיטול תבואה אין עק פעלד פאר יודישע ארעמקע לייט איז רער דין וועלכער יוד עם נעמט דיא לקט שפקה אונ פאה דארף ער פון זיין געבין מעשר. אפילו לקט שפקה אונ פאה פון איין יוד איז דאך פטור פון מעשר. אבער אעפ"כ ווייל ער איז גיט קחויב צו געבין לקט שפקה אונ פאה האם דאס גאר גיט דעם דין פון לקט שפקה אונ פאה גאר דאס איז אזוי ווי אנדערע תבואה וואס מען דארף פון זיין געבין מעשר אלא אם זו חקיק סידרין דער געמדין דיגער האם דיא תבואה ספקיר גיווען גיט פאר לקט שפקה אונ פאה זיי זאלן גיהערין גאר צו ארעמקע לייט. גאר ער האם זיי ספקיר גיווען צו אלע גענוטשין צו רייכע אונ צו ארעמקע ווער עם וויל קען קלויבין דיא זאנגען אונ ווער עם וויל קען געמען זיינע פארקעטענע תבואה אונ ווער עם וויל קען אפשיינדין דיא לעצטע ביסול תבואה פון פעלד דא זענען דיא לקט שפקה אונ פאה פטור פון מעשר ווארום דהפקיר איז פטור פון מעשר: י איהו לקט הנושר בשעת הקצירה וואס ווערט גערופין לקט די זאנגען וואס פאלן אראפ אויף די ערד ווען מען שנייט דיא תבואה קצר פאה יוד תלש פאה קטו אז ער האם אפגעשניטן אפולע. האנט זאנגען אדער ער האם אפגעריסען אפולע פויקט זאנגען חקיק קוץ ונפס מידו גארן הרי הוא של בעל תבית אונ איין דארין האם אים אשטאה גיטאהן אונ דורך דעם זענען ארום גיפאלן די זאנגען פון האנט אויף דער ערד. גיהער דאס צום בעל תבית. ווי פאלד עם

קען זאגט חקיק ופשקתה והפאה של עפר כוכבים חייב

במקצור או אעפ"כ האם זיי געווינטשאפולט דער גאך האם זיין דער בעל תבית אויסקליינט פון דיא הייליקייט דארף מען גיט געבין פון זיין מעשר, ווארום ווען זיין האבין געדארפט פאר- שווייגט ווערין מען זאל געבין פון זיין מעשר ווען מען האם זיין געווינטשאפולט זענען זיין גיווען הקדש אונ הקדש איז פטור פון מעשר: ט מי שלקט את הפאה וקצר הרי זו יודיש פליגי עני דיא משנה שמועקט אז ארייבער קענטש האם געקליבען פאה אונ האם גיאנט די פאה קלויב איך פאר זענעם ארעם מאן רבי אליעזר אומר וכתוב רבי אליעזר זאגט דער רייכער האם זוכה גיווען די פאה פאר דעם ארעם מאן. ווארום איך זאג צוויי מאהל מינו. מינו אז דער רייכער וואלט וועלין וואלט ער גיקענט זוכה זיין די פאה פאר זיך. ווארום ער וואלט אנועק געשיינקט זיין גאנץ פארקענין וואלט ער אלליין גיווען איין ארעם מאן וואלט ער דאך גיקענט דעמען די פאה פאר זיך. אונ ווייל ער וואלט גיקענט פאר זיך זוכה זיין דיא פאה. קען ער זוכה זיין די פאה פאר דעם ארעם מאן אויך ווארום יתננה לעני שנוקצא ראשון אונ דיא חכמים זאגין ער מוז אנועק געבין דיא פאה צו דעם ארעם מאן וואס ער מרעפט צום ערשטן. ווארום צוויי מאהל מינו זאגט מען נישט. מינו אז ער וואלט וועלין וואלט ער אנועק געשיינקט זיין פארקענין וואלט ער דיא פאה גיקענט פאר זיך זוכה זיין. אונ מינו ווייל ער קען פאר זיך זוכה זיין איז ער זוכה פאר דעם אנדערין אויך דאס זאגט מען נישט. אבער אז איין ארעם מאן האם געקליבען פאה פאר דעם אנדערין ארעם מאן האלטין אלע אז ער האם זוכה גיווען דיא פאה פון זיינעמנוענין. ווארום דא דארף מען דאך גאר זאגן איין מינו. מינו ווייל ער קען זוכה זיין פאר זיך איז ער זוכה פאר זיין חבר אויך. אונ איין מינו האלטין אלע אז מען זאגט חקיק ופשקתה והפאה של עפר כוכבים חייב

אין

עבד ולא מידי: (י) ר"ל תוך חודש קאי אגסר וכלילי תני תוך חודש וכן נמי תוך המגל כאלו תני תוך המגל ונשר: (יא) שמה שיסול מחמת כדנוד סיד ויסול לאחורי סיד סבי סוף אונס וכן מההא נדנוד המגל ויסול לאחורי המגל גם הוא אונס: (יב) כלומר בחוקים שראשי אנשתי מונחיס על הפס ידו. ואין זה תוך חודש גם אין זה אחר חודש: (יג) דח"ק נמי ס"ל ספק לקט לקט ולא פליג אדר"מ אלא כחמתיים משום דס"ל דורתי משל קמה כנפוי: (יד) ק"ק מה יש שידן בין קמה לקטר ור"ל שדכריו מורכבים שמי"ש דמן קמה היה הוא מהר"ש שכתב הירוקים ככרתי כו' שעדיין לא נקטרו כו' ולא נתכסלו וכדי לקטור ושחמתיים יבט' ותכלנת קולרים אותה ומ"ש נועים להשחיר הוא מהר"ס והוא כתב ונאמר משנה שערבה הוא. תוי"ט:

עבד ולא מידי: (י) ר"ל תוך חודש קאי אגסר וכלילי תני תוך חודש וכן נמי תוך המגל כאלו תני תוך המגל ונשר: (יא) שמה שיסול מחמת כדנוד סיד ויסול לאחורי סיד סבי סוף אונס וכן מההא נדנוד המגל ויסול לאחורי המגל גם הוא אונס: (יב) כלומר בחוקים שראשי אנשתי מונחיס על הפס ידו. ואין זה תוך חודש גם אין זה אחר חודש: (יג) דח"ק נמי ס"ל ספק לקט לקט ולא פליג אדר"מ אלא כחמתיים משום דס"ל דורתי משל קמה כנפוי: (יד) ק"ק מה יש שידן בין קמה לקטר ור"ל שדכריו מורכבים שמי"ש דמן קמה היה הוא מהר"ש שכתב הירוקים ככרתי כו' שעדיין לא נקטרו כו' ולא נתכסלו וכדי לקטור ושחמתיים יבט' ותכלנת קולרים אותה ומ"ש נועים להשחיר הוא מהר"ס והוא כתב ונאמר משנה שערבה הוא. תוי"ט:

לזה לאחר חודש ולאחר המגל והלכה כרבי עקיבא: יא חורי הנמלים. לדרך הנמלים להכניס תבואה בחוריהן: שבתוך הקמה. עד שלא התחילו לקטור: של בעל הבית. שאין לעניים קמה כלום: של אחר הקוצרים. לאחר שהתחילו לקטור חיישין שמה הכיאו שם הנמלים מן הלקט (יג) הלכך החטים העליונים שכתורים או שכלים העליונים לעניים דיש שם מן הלקט אבל חטים התחתונים לבעל הבית דמן הקמה היה ואלו הן העליונים כל שכן לכניס ואלו הן התחתונים הירוקים שנוטים להשחיר ויכריס שהם ישנים (יד): רבי מאיר אומר הכל לעניים. שאי אפשר לגורן בלא ירקון ושמה אלו הירוקים מן התבואה חדשה שקרן עששו שיש בה חלק לעניים:

איז ארוים גיפאלין דורך איין קיבה גיהער דאם צום בעל הבית תוך חודש הפני גענייס וואס עס פאלט ארוים פון האנט אונ פון שנייד מעקער גיהער צו די ארעקע לייט אחר חודש הפני גענייט הבית אקער דיא זאנגען וואס פאלין ארוים פון האנט אדער זיין פאלין ארוים פון שנייד מעקער נוייל ער האט אשאקיל גיטאהן די האנט אדער נוייל ער האט אשאקיל גיטאהן דעם שנייד מעקער, דיא זאנגען גיהערין צום בעל הבית ראש חודש וראש הפני דיא זאנגען וואס דער בעל הבית האט גיהאלטן צווישען די שפיץ פינגער ווען ער האט די פינגער צו גיבנין צום האנט, דריבער זענען זיין ארוים גיפאלין, אדער וואס דער שפיץ פון שנייד מעקער האט אפ גיהאקט אונ דורך דעם זענען זיין אראפ גיפאלין רבי יששכאל אופר גענייט רבי ישמעאל זאנט נוייל ער האט גיהאלטן דיא זאנגען צווישען דיא שפיץ פינגער אונ דיא האנט הייבט עס גלייך וויא עס וואקט גילענין אין האנט, אדער נוייל דער מעקער האט דאס אפגעשניטן אונ דורך דעם שניידן זענען זיין אראפ גיפאלין גיהערין דיא זאנגען צו דיא ארעקע לייט רבי עקיבא אופר גענייט הבית רבי עקיבא זאנט דיא זאנגען וואס ליגען צווישען דיא שפיץ פינגער איז גלייך וויא זיין וואקטן גיגענין אינטער דער האנט נוייל עס ליגט גיט אין האנט, אונ דאס וואס דער שפיץ מעקער האט אפ גיהאקט דאס הייבט גיט געשניטן אונ אין דער תורה שטייט גאר ולקט קציר. וואס די וועקט שניידן גיהער צו ארעקע לייט דריבער גיהערין די זאנגען צום בעל הבית:

יא חורי הנמלים שבתוך הקמה הרי הן שני בעל הבית די לעבער פון מאראשקעס וואס זענען צווישען די שמייענדיגע תבואה, די תבואה וואס געפינט זיך אין די לעבער גיהער צום בעל הבית, ווארום אזוי זאגט נוי די תבואה וואקסט אונ דער בעל הבית האט נאך גיט אן גיהויבן צו שניידן האבן דיא ארעקע לייט, קיין חלק אין די תבואה, אונ לעבער האבן דיא מאראשקעס אפ געריסען איידער מען האט אן גיהויבן צו שניידן דריבער גיהער דאס צום בעל הבית שפארט הקוצרים העליונים גענייט אקער אז מען האט געפונען תבואה אין דיא לעבער דער נאך וויא מען האט שוין אן גיהויבן צו שניידן, איז דער דין דיא תבואה וואס ליגט אין דיא לעבער פון אויבן מן הסתם האבן דאך דיא מאראשקעס איצט זיי גענוקען נאך דעם וויא מען האט אן גיהויבן צו שניידן גיהער דאס צו די ארעקע לייט, ווארום מאקער האבן דאס די מאראשקעס גענוקען פון לקט והתחתונים שני בעל הבית אונ די תבואה וואס ליגט אונטען זאגן מיר מן הסתם איז דאס נאך פון פריער ווען דיא תבואה האבן נאך גיטאקסטן האבן דאך דיא ארעקע לייט אין דעם קיין חלק גיהער דאס צום בעל הבית, ודיא תבואה וואס זענען נויים ווערין גערופן דיא אויבערשטע, אונ דיא זאנגען זיין אונ הייבן אן שווארץ צו ווערין דיא ווערין גערופן דיא אונטערשטע, אונ דאס איז אטיקן אז זיין זענען שוין אלטא רבי מאיר אופר הפי גענייט רבי מאיר זאנט עס גיהער אלץ צו דיא

(טו) מ"מ הולך לפרט ע"פ
לגורן פי' דל"כ מס ספיקא
חיבה כמו לח"ק לוח י"ג :
ח"ח ס"ל לכתוב ע"כ וכתוב ח"ח ס"ל לכתוב ע"כ וכתוב ח"ח ס"ל לכתוב ע"כ

שספך לקט לקט לקט :

שספך לקט לקט לקט. דכתיב
(טו) לעני ולגר תשוב

הנח לפניהם משלך (טו) והלכה כרבי מאיר : (טו) וכר"ס דרשין סנה לפניהם והם יבואו וי"ל דל"כ לכתוב ח"ח ס"ל לכתוב ע"כ וכתוב ח"ח ס"ל לכתוב ע"כ וכתוב ח"ח ס"ל לכתוב ע"כ

דיא ארעקע לייט, שספך לקט לקט ווארום
טאקער איז ריא נאנצע תבואה וואס עס איז
דא אין ריא לעקער פון לקט, אונ דאס וואס
דיא תבואה זעהט אים שווארץ איז גיט קיין
מען אויך אונעק זעבין צו די ארעקע לייט :

רש"י

נמרא ברכות ה' ו' ע"א

הנחה ה' כלה כלי החילון דחמד דמלכות דכריחה אלה לומר

משאל בו. מה סיבו של
פלוני למה לא בא?
ירא ה'. שהיה רגיל לכה
ללוי: אשר הלך חשכים.
אשר עתה הלך למקום חסד
אשר מנע עיניו מלהשכים
למלתו: ואין עונה. שיעור
שיכלו לעשות דבר קדושה:
אלהי אברהם. שקבע
מקום למלתו: בעורו.
כדרך שהיה עוזר לאברהם:

אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק כל הרגיל לבא לבית
הכנסת ולא בא יום אחד הקדוש ברוך הוא משאל בו שנאמר
מי בכמ ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו.
אם לדבר מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו
יבטח בשם ה' מאי מעמא משום דהוה ליה לבטוח בשם ה' ולא
בטח. אמר רבי יוחנן כשעה שהקדוש ברוך הוא בא בבית הכנסת
ולא מצא בה עשרה מיד הוא כועס שנאמר מדוע באתי ואין איש
קראתי ואין עונה. אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל הקובע מקום
לתפלתו אלהי אברהם בעורו. וכשמת אומרים לו אי עניו ה' חסיד
מתמידיו של אברהם אבינו. ואברהם אבינו מנצח דקבע מקום

אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק רבי אבין
בר רב אדא האט גי'אגט פון רבי יצחקים
וועגן פי' הרגיל לבא לבית הכנסת דער מענטש
וואס איז געוואהנט צו קומען אלע טאג אין
שוהל דאוונען וואס יום אחר אונ איין טאג איז
ער גיט געקומען אין שוהל הקדוש ברוך הוא משאל
בו פרענט נאט אויף אים פאר וואס ער איז גיט
געקומען אין שוהל שנאמר ווארום עס שטייט
אין פסוק דער נביא ישעיה האט גי'אגט צו דיא
יודין מי' נכס נבא ה' ווער איז צווישען אייך דער
מענטש וואס האט אייביג מורא געהאט פאר
נאט וואג איז געקומען אין שוהל דאוונען שופט
בקי עבדו ער האט אייביג גיהערט דיא שטימקע
פון זיין קנעקט וער האט אייביג גיהערט דיא
שטימקע פון דעם חזון אשר הלך חשכים היינט איז
ער גענאנגען אין דער פינקטער וואו נוגה יז איג
עס איז גיטא אליבטיגקייט צו אים אס דבר מצוה
הנה אויב ער איז גענאנגען טאהן אמצנה.
דריבער איז ער גיט געקומען אין שוהל צום
דאוונען נוגה יז וועט אים ליכטיג זיין וואס דבר
הרשות הנה אונ אויב ער איז גיט געקומען אין
שוהל צום דאוונען ווייל ער איז גענאנגען וועגן
זיין פרנסה אין נוגה יז וועט אים גיט ליכטיג זיין
יבטח בשם ה' ואל ער זיך פארזיכערין אויף דעם
נאמען פון נאט פאי סנפא פאר וואס וועט אים
גיט ליכטיג זיין משום דהוה ליה לבטוח בשם ה' ווא
בטח ווייל ער האט גערארפט גיין אין שוהל
דאוונען אונ מיט זיין פרנסה האט ער זיך

אל יפסיע פסיעה גסה. לטי שמראה בעלמנו שטיכוב כהנ"ל דומה עליו כמשוי: הונא היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אמר רבי אבהו לא אמרן נדרפה. ל' מרובה משמע שהרודף רן: לפרקא. לשמוע הדרשה: מחליין רבנן שבתא. דלמר מר אסור לפסוע פסיעה גסה בשבת ש"ל אס תשיב משנת רגליך: אנרא דפרקא. עיקר קבול שבת הכריות

אל יפסיע פסיעה גסה. לטי שמראה בעלמנו שטיכוב כהנ"ל דומה עליו כמשוי: הונא היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אמר רבי אבהו לא אמרן נדרפה. ל' מרובה משמע שהרודף רן: לפרקא. לשמוע הדרשה: מחליין רבנן שבתא. דלמר מר אסור לפסוע פסיעה גסה בשבת ש"ל אס תשיב משנת רגליך: אנרא דפרקא. עיקר קבול שבת הכריות

הרבים לשמוע הדרשה מפי חכם הוא שבת המרובה שהרי רובם אינם מבינים להעמיד הנרסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן שיקבלו שבת לימוד: אנרא דכלה. שבת שלפני הרגל שהכל נאספין לשמוע הלכות הרגל: אנרא דשמעתא סברא. שהוא יגע ועורה ומחשב להבין טעמו של דבר:

צו מתפלל זיין דחייב וישבם אנדרהם בבקר אי תסקים אשר עבר שם ווארום עם שטייט אין פסוק אנדרהם איז אויפגעשטאנען נאנץ פריה אונז איז געגאנגען צו דעם ארם נאם ער איז דארט געשטאנען זיין עמידה אלא תפלה ער איז געשטאנען ביינאם קען ער האט גיבעטן צו נאם שגאמר ווארום עם שטייט אין פסוק ויעמוד פנתם ויפלי פינקתם איז געשטאנען אונז האט גיבעטן צו נאם ויפלי רבי חלבו אמר רב הונא נאך האט גיזאגט רבי חלבו פון רב הונא'ס וועגן היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה דער וואס גייט ארום פון שוהר. זאל גיט ארום גיין מיט גרויסע קריט, נוייר עם זעהט אויס אז עם איז אים גיט ליב גינען דאס זיין אין שוהר אונז ער אנטלויפט פון איר אפר אביי נא אפרן אלי גימס אביי זאגט ארויסקיינדיג פון שוהר קאר קען גיט לויפן אביי גימס אביי אריין צו זיין אין שוהר מצוה פיהם איז אקאדע קען זאל לויפן שגאמר נדרפה דעת את ה' ווארום עם שטייט אין פסוק מיר וועלן נאך יאגין. מיר וועלן לויפן צו וויסען נאם אפר רבי זירא רבי זירא האט גיזאגט מריש כי הנה חיינא יהו לרבנן דקא רהפי לפקא בשבמא אין אנהייב ווען איך האב גיזעהן דיא רבנן לויפן אום שבת צו דיא דרשה אסינא קא מחיין רבנן שבתא האב איך געמראקט די רבנן זענען מחללי שבת ביי דשמענא יהא רבי

זרקה שמות דף ג' ע"א ת"ת דלילת יוד הא וואו הא תלתא חוקין דחייבן שכינתא מעלמא וגרמין דליוריה דקב"ה לא הוי בעלמא וכני נשא לוחין ולא אשתמע קליהון. ואלין חוקין. מאן דשכיב כדה בנין דלית מסאבו תקיף בעלמא בר מסאבו דדה. מסאבו דדה קשיא מכל מסאבו דעלמא אסתאב חיבו וכל דמתקריבין כהדיה יסתאבון עמיה בכל אתר דלוחין אסתחייא תלינתא מן קמיהו. ולא עוד אלא דגריס מרעין כישין על גרמיה ועל ההוא זרעא דיוליד דכיון דיקרב ב"ל לגבי דדה ההוא מסאבו דלוי ענוי ושתאך בכל שייסין דליה. זרעא דיוליד כההוא שעתא (ס"א מסאבו) משכין עלוי רוח מסאבו וכל יומי יהא כמסאבו. דהא בנינא ויסודא דיליה חיבו כמסאבו רב ותיקיף מכל מסאבא דעלמא דמיד דקריב ב"ל לגבי דדה ההוא מסאבו דלוי ענוי דכתיב (ויקרא טו) וזתי נדחה עליו. מאן דשכיב כבת אל נכר דאשיל ברית קודש ואת קיימא ברשו אהרא דכתיב (מלאכי ב') ובעל בת אל נכר. ותנינן לית קנאה קמי קב"ה. בר קנאה דברית קדישא דליהו קיימא דשמא קדישא ורוח דמהימנותא. מה כתיב (במדבר כה) ויחל העם לנוות אל כות מואב מיד ויבר אף ה' בישראל. רישי עמא דידעו ולא מהו בידיהו אהעגעו כקדמיתא דכתיב (סס) קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' נגד השמש. רכי אכא אמר מאי נגד השמש נגד הכרית דאקרי שמש. ועליה אתמר (תהלים סד) כי שמש ומגן ה' אלהים. שמש ומגן דא ברית קדישא. מה שמש וזמ וזאהיר על עלמא. אוק הכי ברית קדישא זרע ואהיר

ואנהיר נוסף דכ"נ. מן מה מן איהו לאנא עליה דכ"נ. אוף הכי כרית קדישא מן עליה דכ"נ. ומאן דנשיר ליה לית נוקא בעלמא דיכיל למקרב בהדיה ודא הוא נגד השמש. רישי עמא יתפסון ככל דרזא ודרזא כחובא דא אי ידשון ולא מקנאין ליה כגון דחובא דא עלייהו לקנאה ליה לקב"ה כחאי כרית מאן לאעיל קדושה דא כרשומא אחרא עליה כתיב (שמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קנא וכלא קנאה חדא. וע"ד אחרתא שכינתא מקמייה. מאן דמסקר בכרית קדישא דחתיים ככשריה דכ"נ כחילו מסקר בשמא דקב"ה מאן דמסקר חותמא דמלכא מסקר ביה במלכא לית ליה חולקא באלהא דישראל אי לא במלכא דתיובתחא תדיר (ס"א יתיר):

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

הרמב"ם הלכות תשובה ס"א

מספר דברים שבקדושה סי' ד'

(א) צריך כל אדם שיראה את עצמו כל השנה כולו כאלו חציו זכאי וחציו חייב וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב. המא המא אחר חרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו ולהם השחתה, עשה מצוה אחת חרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה שנאמר וצדיק יסור עולם זה שצדק עצמו זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים

(ב) ימי השוכני'ם ועו הדרם נאמנו מלך ומרכיב העם נגשים אל ה' לשב מחטאת נעור' אשר פגמו בלוח ברית קודש וזריך לומר מהגדרים כי הנודר ואינו מקיים כל ליה קרי וז"ש חז"ל הנודר ואינו מקיים כגון מחסו וכלל שקראלו' מסון וגם רמזו ככחוב אל תתן את פדך לחטוא את כשרך למה יקלף סלואים על קולך שפתח כנדר ותכל את מעשה ידך ועוד חז"ל אפי' ממון שבידך איני מאבדו וז"ל כל מי שהוה נודר ומספה נדרו גורם

הכריע את כל העולם לזכות והצילו: (ב) ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים

(א) ימי השוכני'ם ועו הדרם נאמנו מאד ד"א טענ פון שובב'רים וזעון קען לייגענט ד"א קדרות שמות נארא בא בשלח יתרו משפטים תרומה תצוה) וענען ויער שטארק בעגלויבט ביא אונז יודין אז דאס וענען וואכין פון השוכה ופרות העם נגשים אל ה' לשוב חסמא נעדים אונ פיר יודין גינענען פאר גאט צו טאהן תשובה אויף זייערע זינד וואס זיין האבין גיטאהן אין דער זיגענד אשר פגמו באות ברית קדש וואס זיין האבין געזינדקט מיט דעם ברית קדש וצריך לומר מהגדרים קען דארף זיה היטען פון ד"א עבירה פון גדרים כי הנודר ואינו מקיים כל ליה קרי וז"ש חז"ל אפי' ממון שבידך איני מאבדו וז"ל כל מי שהוה נודר ומספה נדרו גורם וואס שוהט אנדר אונ איז גיט מקיים דעם גדר ווערט ער גישטראפט מיט גאך אעבירה עם זאל ארויס גיין פון אים זרע ביא גאכט וזוהי שאמרו דבתינו וזכרונם לברכה דאס איז וואס אונזערע דבנים האבין גינאנט הנודר ואינו מקיים דער מענטש וואס שוהט אנדר אונ איז גיט מקיים דעם גדר בניו סתים שטארבין וזייע קינדער זיבלי' שיקראנו אסון אונ עם נועט אים טרעפין גאך אובגליקען ואין נוארט שיקראנו איז דא אוליות קרי דאס טייגט מען זרע לכבילה) וגם רמז בכתוב אונ דער פסוק זאגט אויפן וואנק עי תמן את פדך לחטוא את כשרך דו זאלסט גיט געבין דיין מויל וצו טאהן אנדר דו זאלסט מאכין זינדענען דיין לייב ועם זאל פון דיר ארויס גיין קרוי נסה נצוף האיתים עי קינף פאר וואס זאל גאט צערענען אויף דיין שטימקע שפחתה בגדר וואס דו האסט אנגעהויבין צו ריידן אנדר וחזי את מעשה ידך אונ ער נועט פארדארבין וואס זייע הענט האבין גיטאהן.

דיינע קינדער. אונ ד"א זרע לכבילה וואס זייע הענט האבין גיטאהן ועוד אמרו דבתינו וזכרונם לברכה גאך האבין אונזערע דבנים גינאנט אפיו פסון שיקראנו אפי' מאבדו גאט זאגט דער מענטש וואס נועט זאגין אנדר אונ נועט אים גיט מקיים ניין. אפילו ד"א געלט וואס דו האסט אין דיין האנט. נועל איה זיין פארלירען פון דיר ויש איתים אונ אנדערע זאגין כי מי שהוה נודר ומספה נדרו טרם

מיתח

מיתח לעמו שנאמר כי דרוש ירשנו ה' הלחך מעתה מתח
 כפועים ולא ממנוק: (ב) יעקב נדר ולא שילם כל עליו כרה
 ששלו דרוכות לעשו גם כל עליו לרה ענהפס סס המלך:
 (ג) העיבר נדרו כחוד ולא עשה חשבה לרין להחלנג כלשה
 נדרנית: (ד) הפוגם כשנעספ כשה שילם מסיו ענשו גדול סחול
 ענשו סקר ולין תקנה אלל כחשוכס ויסורין: (ה) הנודר לו
 כשבו ולונו מקיים גורם שהמלך הממונה על מלמך סיו על
 אותה מלוה סחיב לעשות כשאר נרוט עד אשר יגלוס חייבו
 כפועל ועל שלל ילא יח המלך. שכלו לסיו סוב סול סב
 לללו כמזיקין שלל סולס ילרמו לטוב:
 נחשב ראשון שכבר נמחלו השנים וכן הרביעי הוא ראשון שכבר נמחל השלישי וכן עד מוסר:

ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים יותר מכל
 ימות השנה. ונהגו כולם לקום בלילה בעשרת ימים
 אלו ולהתפלל בבחי כנסיות בדברי תחנונים ובכבושין עד
 שיאור היום: (ג) משעה ששוקלין עונות אדם עם זכויותיו
 אין מחשבין עליו עין שחטא בו תחלה ולא שני אלא
 משלישי ואילך אם נמצאו עונותיו משלישי ואילך מרובין
 על זכויותיו אותן שתי עונות מצטרפין ורנין אותו על
 הכל ואם נמצאו זכויותיו כנגד עונותיו אשר מעין ג'
 ואילך מעבירים כל עונותיו ראשון ראשון לפי שהשלישי
 נחשב ראשון שכבר נמחלו השנים וכן הרביעי הוא ראשון שכבר נמחל השלישי וכן עד מוסר:

מיתח לעמו שנאמר כי דרוש ירשנו ה' הלחך מעתה מתח
 כפועים ולא ממנוק: (ב) יעקב נדר ולא שילם כל עליו כרה
 ששלו דרוכות לעשו גם כל עליו לרה ענהפס סס המלך:
 (ג) העיבר נדרו כחוד ולא עשה חשבה לרין להחלנג כלשה
 נדרנית: (ד) הפוגם כשנעספ כשה שילם מסיו ענשו גדול סחול
 ענשו סקר ולין תקנה אלל כחשוכס ויסורין: (ה) הנודר לו
 כשבו ולונו מקיים גורם שהמלך הממונה על מלמך סיו על
 אותה מלוה סחיב לעשות כשאר נרוט עד אשר יגלוס חייבו
 כפועל ועל שלל ילא יח המלך. שכלו לסיו סוב סול סב
 לללו כמזיקין שלל סולס ילרמו לטוב:
 נחשב ראשון שכבר נמחלו השנים וכן הרביעי הוא ראשון שכבר נמחל השלישי וכן עד מוסר:

ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים יותר מכל
 ימות השנה. ונהגו כולם לקום בלילה בעשרת ימים
 אלו ולהתפלל בבחי כנסיות בדברי תחנונים ובכבושין עד
 שיאור היום: (ג) משעה ששוקלין עונות אדם עם זכויותיו
 אין מחשבין עליו עין שחטא בו תחלה ולא שני אלא
 משלישי ואילך אם נמצאו עונותיו משלישי ואילך מרובין
 על זכויותיו אותן שתי עונות מצטרפין ורנין אותו על
 הכל ואם נמצאו זכויותיו כנגד עונותיו אשר מעין ג'
 ואילך מעבירים כל עונותיו ראשון ראשון לפי שהשלישי
 נחשב ראשון שכבר נמחלו השנים וכן הרביעי הוא ראשון שכבר נמחל השלישי וכן עד מוסר:

ער צו דעם מענקש וויא אמזיק. ער זאל דעם מענקש שארין סאהן שלא העשם יצירתו לטוב
 ווייל זיין כשאפונג האט זיך נים אויסקולאזין צו גוטען:

להמשיך מונית ד'א יהוה נפש י' יה יהו יהוה . רוח יוד הא ואו הא . גשמת יהוה חיה יחיה ר' יסילי ירד אל שם ב'ן שבבשלה בניקוד חולם :

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: פ"ה וַיִּקֶּם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-רַשְׁבִּים

רשבים (ז) פרו . בהדיון : וישרצו . כלירה . שלא יכלו ברחם . (ז) פרו וישרצו וירבו ויעלמו כמלך מלך . ו' לנשות הן כנגד שבכל מקום קטנים קרוין שרץ על הארץ : וירבו . גדלו ונעשו הקטנים גדולים ולא מתו בקטנותם : ויעצמו . שלא מתו אנשים . אלא היו הרבה ועצמו במאד מאד עד שנתמלאה הארץ אותם . וכן והתאזר מלאה את גוגה כבוד ה' . כמו מלאה . וכן ושוליו מלאים את ההיכל כמו ממלאים את ההיכל :

שפתי חכמים

ח (נח"י) הלאם כ' דליתא בש"ר דמפיק לה משסה לטונו וז"ל דלתי כמ"ד כילקוט לגדול שבטלים אחיה מדמה לוחן דהא סכר ילדה שיתא ונלאין דכרי מדרש להרב כמלה וישרצו דמחמט דממלת וישרצו לחוד הוא דמפיק לה והיינו מדפסיק הכתוב כמלה וישרצו בין פרו וכן וירבו שלא כמנהג אלא ודל' להכי הפסיק כי פרו פירושו חמד מוליד חמד וירבו משמע חמד מוליד הרבה וכמו שפי' הרב כפ' כלאשית וזב"ג הפסיק כמלה

קימת מלך חדש

(ח) ויקם מלך חדש על מצרים וכו' . לשון קימה לא מליט כמלך . והל"ל וימלך מלך על מצרים . מהו ויקם . ונראה לפי שלשון קימה שיד בניו שקם על רעהו להרע לו כמ"ס ויקס קין על הכל אחיו ויהרנהו וכתיב כי כאשר יקום איש על רעהו ורלחו נפש . כן היה מלך ערין זה ע"י התחטות אשר השב לששית לישראל נגד ר'און האל יתכרך אע"פ שאלה כי ה' עמכם כמה שהיו פרים ורבים שלא כדרך העולם מ"מ רלע להתחמס לו יתכרך . וע"י גרם שהיו ה' עמכם בראשם ע"י המכות עברה ועם ולרה אשר שלא כ' כהם כמ"ס הערס מדע כי אכרה נודווג להם ולא שמע אליהם הורידוהו מכסאו שלשה

לקוטים על התורה

(ה) וַיִּקֶּם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם . דער מדרש הנחומא שרייבט דאס איז ניט גינען אנטיער סוף , נאך דיא מצרים האבין גינאנט צו פרעה מיר וויילען אויני געקען צו דיא יודין זייא שרייבטס טאהן . האט פרעה גינאנט צו די מצרים ביי איצט האבין מיר גילעקט דורך דיא יודין ונאם יוסף האט געמאכט דיא מצרים זאלין ניט שטארבן פון דיא געזעץ איצט וויילט איר שרייבטס טאהן דיא יודין , וויא פרעה האט זייא ניט גינאליט פאלגן , האבין זייא אים אראפגענידערט פון זיין קלובה , דבייא תלשים איז פרעה קיין סוף גינען , אז פרעה האט צוגינאנט דיא מצרים צי טאהן זאלן וואס זייא וויילען , האבין זייא אים צוריק געקאכט פאר אקלך , אונגער איז איצט גינארין בייא זיי וויא אנטיער סוף , דריבער זאנט דער פסוק ויקם מלך חדש , עם איז אויפגעשטאנען אנטיער סוף , פרער איז ער גינארין , אונגער איז ער צו זייא שרייבטס גינארין , אשר לא יבע את יוסף , דאס גיינט קען ער האט שוין איצט ניט גינאליט וויסען פון יוסף :

ספר הישר

ויקם מלך חדש וכו' . ווען עם איז צונוק געגאנגען הונדערט מיט גווייא יאהר פון דער צייט וואס יעקב איז געקומען אין מצרים , איז גישטארבן פרעה דער סוף פון מצרים , און זיין ווען סוף איז גינארין אקלך אין מצרים , און אדע שרים און אדע קענטשין וואס האבין געקענט יוסף , זענען גישטארבן און עם איז אויס געקומען נייע קענטשין וואס זייא האבין ניט געוואקט פון יעקב און ניט פון יוסף און ניט פון זיינע ברודער , נאך זייא האבין גינארין איז זאגן מצרים פרעקע קענטשין פון זאגן קען האבין דיא מצרים זייא גינאליט געקען מיט

דלא מקינים זבירת יוסף :
ו נאמר לעמיה הא עמא

תרא אר לא . שרזין עס : ויאמר אל .
טטס עס :

מצרים אשר לא ידע את יוסף :
ו נאמר אל עמו הנה עם בני

בעל הטורים

עשה שהיו יולדות ככרם אחד : (ט) אל עמו . ט"ן עקומם אמר כע' נפש ירדו ללחן וככר נחרכו תמת :

שפתי חכמים

רש"י

ממש וחד אמר שנתחדשו מ גזרותיו (טטס יא) :
ואשר לא ידע . עשה עלמו כאלו לא ידע י (כ"ג)

רעת וקנים מבעלי התוספות

ויקם . אשר לא ידע את יוסף . אמר רבי יהודה בן נוי
משל למי שרנס איקונין של מלך בשלוה והתירוהו למחר
רנס את המלך עצמו כך פועה בתחלה אמר אשר לא ידע
את יוסף ולכסוף אמר לא ידעתי את ח' . הבת נתחכמה
לו . הב"ה בנימטריא י"ב נתחכמה לי"ב שבמים . ופרש"י
נתחכמה למושיעין של ישראל וכו' והם פועו כי לא נשבע אלא
שלא יביא מים על האומות אבל שלא יבואו האומות
במים לא נשבע ואמרו חז"ל שלשה היו באותה עצה
בימיו ויתרו שכר וכו' בניו וישב בלשכת הנזיר ובלעם
בר הלחין ותלת שנין היה בלעם חנירא ברקסל יהיה פנחס
ליססאה משום דכתיב אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם
ואם היה בעצה זו נמצא היה בן מאה וארבעים כשנפל
במלחמת מדון שהיה לכל הפחות היה בן עשרים כשיעץ
ותחשוב שבנים של משה ולסוף ארבעים שהלכו במדבר
שנה . לכך פ"י ר' מנחם מדנא"י שלשה היו באותה עצה
דלכה אישך כדאמרינן אמר ליה לבלק אלהיהם של אלו
שונא זמה הוא כדאיתא בחלק . והקשה הרב משה כי
בלעם הקוסם ועל כן הקשה ר' מנחם טהא דאמרינן נבחים
פרק פרת חפאת בשעה שנתן הקב"ה תורה לישראל
נתקבצו כל האומות אצל בלעם ואמר מה קיל ההטון
ששמענו שפא חב"ה רוצה להביא מבויל כדאיתא התם

פירוש לתורת אלהים

פון פריער נאר ווייל ער האט גימאכט גייע
ניירות רופט אים רער פסקו מלך תרשל אשר נואם
ער האט נים גיקאנט יוסף , דאס איז נאך רעם
פישט פון רב אונ גאך שמואל איז רער פישט ער
האט זיך גימאכט גלייך אז ער האט אים נאר
גיס גיקאנט : (ט) ויאמר האט רער מלך פועה
גימאנט צו זיין פאלק הנה עם ראם פאלק ישראל
גיוען אנגעקע אונ אנגעקע קינדער וואלטיין גיוען וייעקע ,
מערנים , אבער אז זיי ווילען זיך גיס מתמתן זיין מיט אונז ,
איז גיס גוט , דארטן מיר מורא האבין סאקער נועט זיך
מנעסין אמלקמה אונ זייא וועלען מיט רעדציט נאך פאר
גקעקערט ווערין , נועט דער שונא זיין אויסווייניג אונ
מיט אונז מלקמה האלטיין , אונ זייא וועלען מיט אונז

ספר הישר

מיט זיינע מענטשין צו אמלקמה אויף דיא אפריקאנער ,
צפו האט געהרגה אלע אפריקאנער וואס זענען געקוקען
צו דיא פתים עס איז איינער פון זייא גיס געבליבען , ווי
אנגיאס האט גיהערט וואס צפו האט גיטאהן צו זיינע
מענטשין , האט אנגיטאס פארנאמולט זיינע אלע זעלנער
פון גאנץ אפריקא , זייא זענען גיוען אזוי פיל וויא נאמד ,
אונ ער האט געשיקט צו זיין ברודער לוקש , אונ לוקש איז
פאלר געקוקען מיט זיינע זעלנער צו העלפין זיין ברודער
אנגיאס , ער האט אויך געבריינגט זייער פיל זעלנער ,
וויא צפו אונ ריא פתים האבין ראם געהערט האבין זייא
שפארק מורא געהאט פאר אנגיטאס , אונ צפו האט
געשיקט צו הרד ער זא"י וויא קוקען העלפין אין דיא
מלקמה , הרד האט גיענפערט איה קען גיס האלטיין
מלקמה מיט אנגיטאס ווייל מיר זענען ביידע גוטע פריינד
פון אלעאנגע צייט , דער ווייל איז געקוקען אנגיטאס מיט
לוקש מיט אקט מאהל הונדערט טויזנער זעלנער צו רער
מלקמה אונ צפו מיט ריא פתים זענען גאר גיוען דרייא
מאה הונדערט טויזנער זעלנער , דריפער זענען זייא

זאלין

ישראל רב ועצום ממנו: הבה נתחכמה לו פני-ירפה והיה כפי תקראנה מלחמה ונוסף-הוא על

בני ישראל סגן ותקיפון ממנא: י הכבו נתחכם קהון דיקמא יסגון ויהי ארי יערענינא קרב ויתוספון אף אינון על

תרא סכס. טופס טס :

רשבים

(י) נתחכמה לו. שלא ירבה. שאם ירבה והיה כפי תקראנה מלחמה משנאינו. כמו ירה ליתר תשלחנה. מצונו לשון יחיד אצל רבים: כי תקראנה. כי תארענה כמו מקראי קודש. סארע קודשא לשון מאורע: שיקחו כל הארץ והקני"ה אומר כי מסור אתם רובים למורע ולמעט ונוסף. עוד יוסף עליהם פהם אלה פעמים:

שפתי חכמים

בוירן יהיה המי עשה עלמו כו': כ דמלת לו קאי אטם ולא אכני ישראל: כי לא רלו עיפיו יותר חכמים ממנו רק שהתחכמות הוא מה לעשות להם. (מהרש"ל) דק"ל דה"ל"ג נתחכם עליו ר"ל יותר מהם ומחו לו לכן פירש מה לעשות לו: (נח"י) ולפי זה קאי אהקני"ה ולכן נכתב ג"כ רב ועצום וכל הפרשה כו' יחיד: כי ואל"ת והא מיד זזה למילוח להמית כל סכן סילוד ו"ל דהו ההתחכמות היה שלא מדעת מלרים אלא פרעה עלמו זזה להס ולא היה ירא מן העונש משום שהמילוח יעשו זאת: ס שהקני"ה אינו משלם אלא מדה כנגד מדה:

קימת מלך הרש

יתכרך שאמר כן ירכה וחסך מהטוב עליהם ולא עלתה בידו כאשר לא עלתה בידו אחי יוסף וכלל מה שיהי קם על ישראל אותה קימה סיחה על המלרים ועל דקדקס חמסו ירד [כנ"י]:

בער הטורים

(י) הכה נתחכמה. הכה עולה י"ב כלומר שנתחכם על י"ב פעמים: ויהי כי תקראנה מלחמה. שיהי ירא אולי יבואו עליו מלכי כענו למלחמה על הכסף שיקט מהם: ונוסף. כי כמסורה הכל ואיך ונוסף על הלח המטה. יש מסור ונוסף עוד. שאמרו מלרים שיגישו אותנו מן הארץ ונוסף על נחלתו למורע ולמעט ונוסף. עוד יוסף עליהם פהם אלה פעמים:

רש"י

רא"ס: (י) הבה נתחכמה לו. כל הכה לו הכנה והזמנה לדבר הוא כלומר הזמינו ועלמס לכך: נתחכמה לו. לטעם ב נתחכמה מה לעשות לו (ו"ד). ור"ד נתחכם למושיען של ישראל מ לדוגם כמים נ שפכר נכסע שלא יבא מכול לעולם ס (והס לא הבינו שעל כל העולם פרעה עלמו זזה להס ולא היה ירא מן העונש משום שהמילוח יעשו זאת: ס שהקני"ה אינו משלם אלא מדה כנגד מדה:

דעת זקנים מבעלי החוספות

ואפי' אם תמצא לומר שלא היה כי אם בן כ' כששאלין ממנו עצב ובסוף ארבעים נהרג אלמא בן ששים היה כשמות. ויש פורים שכחבו בהן ונבקצו כו' אצל קבואו והני פ' לא נהירא לי דהתם משמע דקבואו אבי ארם היינו בלעם ארם הוא לכן הארמי הוא כושן רשעים הוא בלעם ולמה נקרא בעור שבא על בעירו הוא לכן הוא כושן רשעים ולמה נקרא שמו כושן רשעים שעה שתי רשעות אחת בימי יעקב ואחת בימי שופטים לכל אלה משמע שהיה חפל והוא דכתיב באיוב כי יתרוי פחה ויעניי ובספרות כתיב יתרו וספרש דה"ק יתרו נמי היה כאוהו עצה והוא פחה הרבר ואותי הענה וקשיא דהא ראמרין דיתרו ברה ואיוב לא ברה אלא שחק וי"ץ שהיה יתרו נדוד הרור באותה שעה והיה בירו למחות ולא לברוח ולכן טאשימו איוב:

פירוש לתורת אלהים

רב איז פוהלא אונ שטארקער פון אונו: (י) ררום זאל איה איה הבה פרייט איה אן אונ דאמער קלינען יו וואס קיר זאלין טאהן צו אים פו ירה טאמער נועט ער זיה מערין והיה אונ עם נועט זיין די תקראנה אז עם נועט טרעפין אמלקה אויף אונו יוסף נועט ער זיה אויה איוב האט גיט פיינט געהאט דיא יודין וייל זייא רינען צו גאט. גאר זייא וענען פייא אים גיווען כיואום. יתרו האט פיינט געהאט יודין וייל זייא האפין גערדינט צו גאט. גלגס האט גאר טקנא גיווען זייער געלט וגל"י דויא):

לקוטים על התורה

אינוניגי מלקה האלפין, נועט קען אונו ארויפטרייבין פון דעם לאנד, ארער זייא וועלן ארויס גיין פון דעם לאנד, רריבער בארף קען זעהן מיט תקטח'וואס קען זאל קיט זייא טאהן, דער זוהר זאגט פרעה האט גיוואלט ברנגן דיא יודין, איז דארט גיווען איוב האט ער גיוואלט צו פרעה צו וואס זאלקטו זייא ברנגן נעם אנועק פון זייא זייער געלט אונ גיב אויף זייא שווערע ארבעט, אונ אזוי האט גאט גישקראפט איוב, ער האט פייא אים אנועק גענוקטען זיין פארקענין אונ האט אים גילאזט לעבין, איוב האט גיט פיינט געהאט דיא יודין וייל זייא רינען צו גאט, גאר זייא וענען פייא אים גיווען כיואום, יתרו האט פיינט געהאט יודין וייל זייא האפין גערדינט צו גאט, גלגס האט גאר טקנא גיווען זייער געלט וגל"י דויא):

ספר הישר

זאלין קוסקען צו דיא מלקה פון זעהן יאהר אונ אלטער סוויז אלע קוסקען צו דיא מלקה, יאונ נוער עם נועט גיט קוסקען צו דיא מלקה נועט קען אים הרנגן אונ זיין שטוב נועט צו נעמען דער ס'ה, זייא קענעןשין פון אפריקא האפין אזוי גיטאון אונ עם זענען געקוסקען צו די מלקה רבייא מאהל הונדערט סויענר קענעןשין אונ קינדער פון זעהן יאהר אונ ווייטער, אונ עם האט נאך אקאה אנגעהויבע אמלקה זייער אשטארק'ן אונ נאך צווייא סויענר קענעןשין זענען גיטאלין פון אנגיאם אונ זינקש אונ סוקיטער דער גענעראל פון אנגיאם איז געהרג'ט גיווארין, אונ דיא זעלבער פון אנגיאם זענען אנטלאפין אנגיאם אונ זינקש זענען אויה אנטלאפין, אונ זענען אלע צוריק געקוסקען איז אפריקא מיט גרויס שרעק טאמער נועט צו קוסקען צו זייא טאכ'ן אמלקה, אונ גלגס האט גינעהן זייא אנגיאם האט פארלארן דיא מלקה, איז ער

האט

סִנְאָנָא וַיִּנְחֹן בְּנֵי קָדֵב שְׂנֵאִינוּ וַנִּלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ: וַיִּסְקֹן מִן אֶרְעָא:

רשבים

ונלחם בנו ועלה מן הארץ. לשוב אל ארץ אבותיהם ולא טוב לנו לאכד עבדינו וקראו לי מלכותא קטיעא: רש"י

אינו מביא אבל הוא מביא על אומה אחת ברש"י שמקלל עצמו ותולה קללתו באחרים והרי הוא (ישן): ועלה מן הארץ. על כהנו. ור"ל כלדם כאלו כתב ועלינו מן הארץ והס יירשוה:

פירוש לתורה אלהים

מִדְּעֵרִין עַי שְׂנֵאִתּוּ אוֹיֵף אוֹנְנְעֵרְעַע פִּינְדַר צוּ הַעֲלִפִין הַאֲלִמִין מִיט אוֹנוּ וְעֵינָה אוֹנוּ עַר וְנֵעַט מִיט זִינָא וְנִלְחַם בְּנוּ אוֹנוּ עַר וְנֵעַט אוֹיֵף מִלְחָמָה גִינוּאֵלְדֵר אוֹיֵף גִיין מִן הָאָרֶץ פִּון אֲנֹנְעֵר לֵאנְדַר:

ספר הישר

האט צפו גינואלט גיין האלטיין מלחמה מיט מצרים, און האט געשיקט זאגן צו הדר רד האסט ניש גינואלט גיין מיט מיר צו דיא מלחמה פון אנגיאס, האב איד אליון איינע גענוקען דיא מלחמה, און איצט גי איד האלטיין מלחמה מיט מצרים אויב דו וויקסט קום מיט מיר, וועלן מיר ביידע האלטיין די מלחמה הדר איז געקומען צו די מלחמה מיט אגרויטע מתנה ועלנער, און אלע מלכים פון מורה זייט, און פון יסקעאל, האפן זיך פארזאמלט צו דיא כתים

נביאים ישעיהו

תרנום

לחמשיך מנה היא צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה הנצח ארני נשמת דהור יהוה חיה יחידה הנצח יהוה חיה יחידה דהור אל שם בן שבעשית:

א וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִתְפַּטַּשׁ יְהוָה מִשְׂפֵּלֶת הַנְּהַר עַד-נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלְקַטְוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ב וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל וּבָאוּ הָאֲכָדִים בָּאָרֶץ אֲשׁוּר וְהִנְדָּחִים בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּ לַיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם: ג הָיָה עֶמְרַת גְּאֹת שִׁבְרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ נָבֵל צְבִי תִפְאֲרֹתָי אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ גִּיא־שְׁמַנִּים הַלּוּמִי יוֹן: ד הִנֵּה חֹק וְאִמְץ לְאֹדְנֵי כֹזֵם בְּרַד שְׁעַר קַמֵּב כֹּזֵם מֵיַם בְּפִירִים שְׂטֵפִים הִנֵּיחַ לְאָרֶץ בִּיד:

מקדשא הושבחתיה די על ריש חילא שמנא כתישי חמר: ד הא מקון פקיפן נחסיגן אתון מן קדם יי פנרמית ברד בעקעור רוח פנרמית מיין פקיפין שמיפין בן ניתון צליהון עממנא ונגלונן מארעהון לארעא אוהרי בחוכנא די בדיהון:

מצודת דוד

רש"י

(6) יחבוט. ל' חכמה ולקוטה: משבולת הנהר. הם האוכדים בארץ אשור: (ג) וציץ נובל. הוא פרח האנים המקולקלות יהי' צבי מטע תפארתו: גיא שמונים. היא כנרת שפירותיה שמונים: (ד) הנה. יש רוח חוק ואמץ לה' והוא כוזם ברד שער קעב מרירי: הניח לארץ ביד. ויחאו על ארלס:

תורו לאלס מעת שגלו שמה לכן קראם אוכדים: בהר הקודש בירושלים. כהר המוריה העומד בירושלים והוא מקום המקדש: (ג) הוי. הניח מחלוקן על עטרת הגאות של שכורי אפרים ר"ל על מה שהיו מתכבדים בגאותם: וציץ ניבל צבי תפארתו. פחד תפארתו היא עטרת הגאות שזכר תכלה מהר כליון הסדה אשר כמעט זמן יכול ויחמוס והוא כפל הענין כמ"ס: אשר על ראש. תורו על עטרת גאות לומר העטרה אשר על ראש בני אפרים שהיו מפקינס עצמם לגאות ראשם הרבה כשמן מבוטס וכאלו היה הראש יאל מלא שמן: האוטי יין. אשר היו מוכים מהיין כי לפי רוב השכרות יפלו בארץ ויורו על האכנים שמואלים על פני האדמה וכאלו היין הוא המכה: (ד) הנה חוק ואמץ. הנה יש רוח חוק ואמץ לה' שהוא כוזם ברד במשכר הילנות: שער קמב. כרוח שערם הכרת ומשחית: שטופים. אשר המה שטופים בחוקה: הניח לארץ ביד. זה הכוח ייח עטרת גאותם לארץ החוקת סיד וככת רכ:

דעם פירוש עברי מייטש געפינט מען ביא דער הפסורה פון דער וואך

לחמשך מיסוד ומלכות ד'א ש'ין דלת יוד נפ' ש'ין ש'ין דלת ש'ין דלת יוד רוח יאהדונהו נשכה ד'סוד א ארד ארדני נפ' ארדני רוח ארף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו' הו' וו' הו' חיה יחירה ד'סוד י'ה'ה חיה יחירה דמלכות אל שם ב'ן שבש'יה

א הו' צדיק בארץ ישלם אף כירשע וחומיא : ב אהב מוסר אהב דעת ושונא תוכחת בער : ג טוב יפיק רצון מיהוה ואיש מזמות ירשע : ד לא יכון אדם ברשע ושרש צדיקים בלי ימות :

רעותיה דאלהא ונברא רשיעא רעיעא תרעיתיה : ד לא נתקן בר נשא ברשעא ועקרין דצדיקי לא גזע :

מצודת דוד (א) הו' וגו'. כחומר למה יבעת הרשע על הללחת שמו הלא יראה כי אף הליק יסולם על העניות שנינו עודנו בלחץ ער לא ימות וכו' הרשע המחויק כרשע וחוטא עוד שבוה' יקבל גמול מעשו אם קודם המיתה אם לאחריה : (ג) אהב הלוהב את המוסר הוא אוהב דעת כי כשעו את המוסר יקנה דעת מה שלא שמע מזו אבל השונא תוכחת הוא בער ושוטט כי ישאר כאלוהו : (ג) טוב. אש טוב מולא רלון מה' להכיא טובה על כל העולם : ואיש מוסר. הנמשך אחר מהשנות לכו הוא ירשע את כל העולם כי מכרעס לחוכה : (ד) לא יכון. האדם לא יהיה נכון כמעשה הרשע ר"ל לא יעמוד על כנו וכסיוס עם ההון שאסף כרשע אבל שורש צדיקים לא יהיה נועה לנסול ר"ל אף אם יסול לא ימוע עד השורש כי יחזור ויקום :

פירוש ע"מ (א) הו' צדיק בארץ ישלם מאדאך הקב'ה שמתראפט דעם צדיק אויף די וועלט פאר נייגע ביסול עבירות וואס ער האט גיטאקן אף כי רשע וחסא דער רשע אונ דער זינדער וועט געוויס גישטראפט ווערן : (ב) אהב מוסר אהב דעת דער מענטש וואס האט ליב מען זאל אים שטראפן. האט ער ליב וויסענשאפט, ווייל ער הערט וואס מען שטראפט אים. דריבער ווייס ער וואס מען דארף יא מאקן אונ וואס מען דארף גיט מאקן. ווערט ער קלוג ושונא תוכחת פער אבער דער מענטש וואס האט פיינט מען זאל אים שטראפן. איז ער אנאר, ווייל ער וועט קיין קאהל וויסען וואס מען דארף מאקן אונ וואס מען דארף גיט מאקן : (ג) טוב יפיק רצון מיהוה

עיקר תוי"ט ברטנורא פרק יג א רבי אליעזר אומר האורג שלשה חומין בתחלה אס זו חסלת ארינתו של כגד אינו חייב עד שיתרוג שלשה חומין ואס הוסף הא על האריג שיעורו כחסת דמלכות עם השאר ואין הלכה כרבי אליעזר : ב שתי בתי נירין. שנתן שני חומין של שתי בניר סקורין לוי"ט (ה) : בנירין. מפרש כש"ס שמרכיב שני פעמים (כל) חוט של שתי בניר וכפעת פרק יג א רבי אליעזר אומר רבי אליעזר זאגט האריג שישנה חומין בתחלה אז ער הייבט אן צו וועבין אונ וועבט דרייא פעדים אום שקת. איז ער חייב ואחת על האריג חייב אונ אז ער וועבט איין פארים צו ג' וועבטע אום שקת איז ער חייב וחקמים אומרים אונ ד'א חקמים זאגין בין בתחלה סייא ער הייבט אן צו וועבין בין בסוף סייא ער רעם

עיקר תוי"ט ברטנורא פרק יג א רבי אליעזר אומר האורג שלשה חומין בתחלה אס זו חסלת ארינתו של כגד אינו חייב עד שיתרוג שלשה חומין ואס הוסף הא על האריג שיעורו כחסת דמלכות עם השאר ואין הלכה כרבי אליעזר : ב שתי בתי נירין. שנתן שני חומין של שתי בניר סקורין לוי"ט (ה) : בנירין. מפרש כש"ס שמרכיב שני פעמים (כל) חוט של שתי בניר וכפעת פרק יג א רבי אליעזר אומר רבי אליעזר זאגט האריג שישנה חומין בתחלה אז ער הייבט אן צו וועבין אונ וועבט דרייא פעדים אום שקת. איז ער חייב ואחת על האריג חייב אונ אז ער וועבט איין פארים צו ג' וועבטע אום שקת איז ער חייב וחקמים אומרים אונ ד'א חקמים זאגין בין בתחלה סייא ער הייבט אן צו וועבין בין בסוף סייא ער רעם

(ב) פקח עיניו וראה כניעויות דברי פת"ע : [ג] ובסל . הכך לאו כירין ממש אלא משרשר ומרכיב חוט אחד כשתי למטה ואחד למעלה ומשמד השתי כסן כתקונו רש"י : [ג] והחסיף . משום דכשיעין למתני הקורע כחמתו מש"ה קתני החופר בו' הקורע בו' אש"ג דכבר חנה לה באכות מלאכות גמלא : (ג) ודקתני מהו שמוטל עליו לקביו אבל לא להתחבל ולקרוע שאינו מלוחן האמורות כפרשת חמור . וכתיב הרי"מ שהקורע על מנת שחיב להתחבל שחיב משום דדעתו מתישבת כדך וחזונו מתפטר בו' וקשה לומר כן דלדבריו כשהוא קורע על מנת שחיב חמתו כדך ודבר זה נראה דאסור שהרי חייב לכדך על הרעע כעס שמכרך על הטובה ושיעור כשהוא' וכל עוב וכלנוט כעסו ועוד דא"כ גם על מי שאינו חייב בו' משכך נמי חמתו כקריעתו ועוד למה לא יחתיב בחמו מטעם שטופס המילה ומתקן חוב המוטל עליו וע"פ שמדרכין הוא כמ"ס הפ"מ בו' ומיסו כחו' כעס ר"י דמיקון מזה לא חייב תיקון אלא כשמחוק גם דבר אחר מלבד המילה והקריעה מתקן הכגד שיוכל לנכשו ואין בו חטום ע"כ . לכן כ"ל שא"פ שאין דעת החכמים כמתם כדי לשכך חמתו אלא שנקרע כעוב לב כעס בו' מ"מ האמת כך הוא וע"ז ומסתלק חזונו . עתה"ע : [ד] חסברו . אף על גב דבאורג קיימין האויל ושיעורו ג"כ כפיט כפול להכי אקדמינו להאורג מתי"ע : [ה] הצד וכו' .

השלישית מרכיבו על חוט המורכב על הקנה : בקירום . יריעה ארוגה (ב) מסיב על דקל : ג הקורע על מתו וכו' . כמה שלוח חייב לקרוע עליו הוא להוי מקלקל ופטור אבל על מת שחיב לקרוע עליו מתקן הוא ומייב (ג) : בחמתו וכל המקלקלין פטורין . הא מתניתין אדמיח לה והלכה שהקורע כחמתו חייב שאף על פי שמקלקל הוא אלא הכגד מתקן הוא אלא יארז ודעתו מתקיימת עליו כדך : ד המלבן את הצמר והמנפצו וה צו ב עו והמזה ממנו . שהן כולן אבות מלאכות שיעורן כדי שיטו מלוחן הצמר הוי

ברמנורא : כמלא רוחב הסיב כפול . והסיב הוא כדי הספק סיב בין אמה לאכעט ל מה שיוכל אדם להרחיבו וכשיעור הרוחב הזה שני פעמים הוא הסיב כפול ורוחב שכן גודל לאכעט פעם א' הוא ג"כ כמלא רוחב הסיב כפול משני סוס בו כפליים כחותו שיש בין אמה לאכעט : האורג שני חומין . שיעורן כרוחב הכגד כמלא הסיב ד הצד צפור . על שהכניסו למגדל של עץ ארמורא' כלע"ז חייב שזו היא לידתו אבל אם הכניסו לבית איתו נלוד כדך : וצבי . נלוד משהכניסו לבית ועל כפניו אבל אם הכניסו לגי' או לחצר אין זו ידה : ולביברין . קרטיטת המוקפים חומה שמכניסין שם חיות וגשמרים שם :

ועל זיון דיא שטיקול וואל וואס גער בארשט אום שבת ער זאל חייב זיין אויף דעם בארשטין והצנע ווי גרויס זאל זיין ראם שטיקול קלייד וואס ער פארקמט אום שבת ער זאל חייב זיין אויף דעם פארקען והטעה וויא גרויס זאל זיין דער פארם וואס ער שפינגט אום שבת ער זאל חייב זיין אויף דעם פויגלען כפלא רוחב הסיב כפול וויא ווייט עס איז ריא דער ווייטערונג פון גראבין פינגער ביו צום ערשטין פינגער . ראם איז טאפיר צווייא קאהל אזוי ווייט וויא פון איין פינגער ביו צום אנדערין והאורג שני חומין או ער וועקט צווייא פערס שיעורן איז דער שיעור אין דיא קרייט פון קלייד כפלא הסיב וויא ווייט עס איז פון איין פינגער צום אנדערין פינגער : ד רבי יהודה אומר הצד צפור למגדל רבי יהודה זאגט אז ער פאנגט אפויגיל אום שבת ביו ער קריינגט איר אין אשאנק אנדער אין אשמיג אריין יצוי בניה אז ער פאנגט אהערש ביו ער קריינגט אים אין שטוב אריין חייב איז ער חייב והקמים אפרים אונ דיא חקמים זאגין צפור למגדל אפויגיל איז מען אנדערש גיט חייב ביו ער קריינגט אים אין אשמיג אריין יצוי אקער אז ער פאנגט אהערש בניה אין אשטוב והצד אנדער אין אהויף יקבירין אנדער אין אפלאן וואס ארום איז וועגט איז ער אמה חייב . רבן שמעון פון גבליאל אומר לא כ' הביבין שוין רבן שמעון פון גבליאל זאגט גיט אלע ביבירין וועגן גלייה יהי הכפי ראם איז דער

עין ר"פ: (ד) וף על גב דחני ליה כלשנא דלגיו אשכחן עובד דכוותיה: [ו] אף על פי כו' וחדק דו' כלומר לפנים אל תוך הכניח דלי לא חינו הכי הליך אפטר שהשני ימלא מקומו של ראשון מבלי תח וממלא הפתח הוא זודה להשני ולמלא יהיה פטור כן נראה ל'.
 חוספיה וי"ט. והמנן אברהם השיג בעקב הדון דלסונו שיג לו חרנונה ככינוי ונפחז דלח יהיה אסור לסוגרו ונח"ה חוסק כהשו"ע: (ה) ופי' ה"רן כגון שיש לזי כחוד הבית והדלת מגופה והוא שזור בכך ונא אף ונעל עוד נמנעול אפי"ס שמוסיף לו שמירה על שמירתו מותר ולא אמרינן הכי זה כללו דל אורו שללולא נעל הוא שמה היו הדלתות נפתחות והלזי נמלט כך שני זה מותר לו לישב כלד הרשון כיון שהראשון מלא את הפתח אף על פי שלאחר שנסתלק הראשון נשאר הלזי נלוד מחמת השני או למי כגון שהיה לזי קטור כניח זה ונעל שפע"ס שניהר הלזי אין אומרים ליה שיתח אה כינו כיון שבשעה שנעל כהיתר נעל אף זה השני כיון שבשעה שישב כהיתר ישב אין ממייכין אותו להסתלק משם לאחר שנסתלק הראשון:

כל המחוסר צידה. עסקה לתפסו סס כגון שאינו מניע לו כשהי' אחת שזוהה לתפסו והלכה כרשב"ג דמפיש למלתיה דרבנן (ד): ו צבי שנכנס. מאליו לבית: ונעל אחד בפניו. זו היא ליתו: נעלו שנים עמורים. דהו' להו' שניס שטחיה: לא יכול אחד לנעול. אורחיה היא לנעולו בשנים והרי כל אחד עושה מלאכה דכלאו איהו לא מתעבדא: ור"ש פוסר. ואין הלכה כרבי שמעון: ז השני חייב. שהוא לז' אותו: הא למה זה דומה. מאחר שגוד ע"י ראשון: לנעול את ביתו לשמרו. ולא ללוד: ונמצא צבי שהוא נלוד כבר (ה) שזור בתוכו כך זה אף על פי ששמד הראשון אין זה חלל כשומרו לזבי שהיה לו מחתמול והשני פטור האמור במתניהן פטור ומותר:

גיפאנגען גינארין רורף רעם אנדערין. רריבער השני מיב אין רעד אנדערער חייב ישב הראשון על הפתח וקלאהו אויב רער ערשטער האט זיך גינעצט בייא דיא מיר אונ ער האט רער פיקט דיא גאנצע מיר אין דאך שוין רער הערש גיפאנגען גינארין רורף אים יבא השני וישב בצדו רער נאך אין גיקעקען רער אנדערער אונ האט זיך גינעצט בייא רער וייט פון רעם ערשטין אף על פי שצמד הראשון רודק זו אפילו רער נאך אין רער ערשטער אויף גישטאנען אונ אין אונעק גינאנגען פון די מיר אונ רער אנדערער האט מיט וייגע פלייצעם פארקאמט די מיר ווערט דאך שוין רער הערש געהיט רורף רעם אנדערין פון רעקסטועגין הראשון מיב אין רער ערשטער חייב והשני פטור אונ רער אנדערער אין פטור הא פמה זה דומה צו וואס אין דאס גלייך גינעל את ביתו לשמרו ער שליכט צו דיא שטוב אום שבת אלץ וואס אין שטוב זאל געהיט ווערין קען זאל גיט נגבנן. אונ אהערש אין אויף דא אין שטוב וואס ער אין שוין געפאנגען פון לאנג ונמצא צבי שטור בחוט אונ עם ווערט גיפונען אז רער הערש ווערט געהיט אין שטוב פון זיך אליין. אין דאך רער וואס פאר שליכט גיט חייב. ווייל גיט ער האט רעם הערש געפאנגען ער היט אים גאר ער זאל גיט ארויס גיין. אזוי דא אז רער הערש אין שוין גיפאנגען גינארין פריער רורף רעם ערשטין. אונ רער אנדערער וואס האט זיך גינעצט בייא רער וייט פון רעם ערשטין מהיט דאך גאר גיט ער היט אים גאר ער זאל גיט ארויס גיין פון דיא שטוב איבער רעם אין רער אנדערער גיט חייב:

רער קלר כי המחוסר צידה אויב רער ביבר אין גרויס אז קען דאך אים אין ביבר אויף פאנגען גאר ביבר קען קען אים אויף גיט חאפין געשוויקט פאר קען האט פיר ארבעט פון קען קען אים חאפין. אז קען פאנגט אים פון נאם אין ביבר פטור אין קען פטור ווארום דאס הייקט גיט גיפאנגען שאינו מחוסר צידה חייב אונ אויב רער ביבר אין קליין אז ער אין שוין אין ביבר דאך קען אים גיט פאנגען. ווייל ער אין שוין גיפאנגען אין איין מינוט חאפט קען אים רריבער אז קען פאנגט אים פון נאם אין ביבר אין קען חייב: ו צבי שנגנס לבית אהערש אין אריין גינאנגען אין אשטוב ונעל אחד בפניו חייב אונ איינער האט פאר שלאסין דיא מיר פאר אים אום שבת ער זאל גיט קענען ארויס גיין אין ער חייב גענו שנים צווייא האבין פאר שלאסין דיא מיר פטור ווייל רער רין אין אז צווייא מוהען אמלאקה וענען זייא פטור דא יכול אחד גינעל אויב איינער האט גיט גיקענט פאר שליכען דיא מיר ונעלו שנים האבין צווייא פאר שלאסין מיכין וענען זייא חייב רבי שמעון פוסר אונ רבי שמעון זאגט זייא וענען פטור: ז ישב האחד על הפתח איין קענקש האט זיך גינעצט בייא די מיר וואס רער הערש אין גינען אין שטוב יבא פלאהי אונ ער האט גיט רער פיקט דיא מיר דיא מיר אין נאך גיט פארקאמט גינארין האט גאך רער הערש גיקענט ארויס גיין ישב השני אונ רער אנדערער קענקש האט זיך גינעצט עקבין רעם ערשטין ופלאהי אונ ער האט רער פיקט די מיר מיט אים אין די מיר פארקאמט גינארין אז רער הערש קען שוין גיט ארויס גיין אין דאך רער הערש

הקודע

יצא ידי קריעה. שאלם חייב לקרוע על מתו: הא במת דידיה. כתיבתא דקתני חייב כמת דידיה שחייב לקרוע עליו הלכך קריעה דידיה למו קלקול הוא אלא תקון: והא בתו. נמי קתני כמתניתין: לעולם במת דידיה. שמוטל עליו לקרוע ומיהו כהנכו ללאו בני אבילות יננה שאין מאותן האמורים כפרשת כהנים אביו וזמנו כנו וכתו וזמנו וזמנו. ופרטייה: ואי חכם הוא. זה שמת: חיובי מחייב. נמי לקרוע וכיון דמחייב מחקן הוא וזמנו פטור: חולצין. יולאין לפניו חלוני כתף חלוקו קרוע עד שכחפו ערומ': מברין עליו ברחבה. שהו מכרין האכלים כרחבה סעודה ראשונה שאלו אינו אוכל אלא אימא הכל בקרוביו הכל קורעין עליו הכל חולצין עליו הכל מברין עליו ברחבה.

הקורע בחמתו ועל פתו וכו' חקקתין פטורין או איינער צורייקט זיין קלייד אום שבת ווייז ער איז פייז, אן ער ווייז ער האט צער וואס איינער איז גישטארבין, און אלע אנדערע קענען שוין וואס מאכין קאליע אואף אום שבת, זענען פטור, זייא ווערין נישט גישטארפט, זאגט דיא גמרא ורמיהו איהו וועל דיר אקשאיא פריענין, מיר האבין גילערונגט הקורע בחמתו ויבאבו ועי פתו חייב או איינער צורייקט אקלייד אום שבת ווייל ער איז פייז, אן ער ווייל ער איז פטוריעריג, אן ער ווייל איינער איז גישטארבין חייב אויב ער האט דאס גישטארבן אויב ער איז פטור, אן ער האט דאס אז מען טאר נישט, דארף ער פריינגען אקרבן חטאת וואו ער פו שפחלי את השבת וצא ידי קריעה אפילו ער האט מחלל שבת גיווען מיט דעם וואס ער האט דיא קלייד צורייקען, פון דעסקט-ווענין האט ער יוצא גיווען דיא מצוה וואס מען דארף צורייסין דאס קלייד ווען איינער שטארפט, איז דאך אקשאיא אויף דער משנה וואס אין דער משנה שטייט אז ער צורייקט זיין קלייד אויף אמת אום שבת איז ער פטור, ענפערט די גמרא יא קשיא עם איז גיין קשיא תא בפת דביה הא בפת דעסא אויב דער מת איז וויינער וואס ער דארף רייסין די קליידער, אונז ער האט דיא קליידער געריסען אום שבת, איז ער חייב, ווארום דאס הייקט נישט ער האט דאס קלייד באקניע גימאכט, ווייז ער דארף דאך זיא צורייסין, אונז אין דער משנה שמועסט אז דער מת איז אפריעמקדער, וואס ער איז נישט גיבאטין ער זאל ווענין אים צורייסין די קליידער, הייקט דאס ער האט דיא קליידער באקניע גימאכט דיינער איז ער פטור, פריענט דיא גמרא וואו פתו קתני אין דער משנה לערוגט מען דאך מתו, זיין מת, אונז אויף זיין מת איז ער דאך גיבאטין ער זאל רייסין דיא קליידער פון דעקטונענין שטייט אין דער משנה ער איז פטור אז ער צורייקט די קליידער אים

גמרא

שבת, אונז אין דער פרייתא שטייט אז ער איז חייב, ענפערט דיא גמרא זענען בפת דביה דיא משנה שמועסט טאקי אז דער מת איז וויינער ויבאבו וצא בני אבילות יננה נאר אזוי אמת וואס ער דארף נישט רייסין די קליידער אויף אים, ער איז נישט פון דיא זייען מתים וואס מען דארף אויף זייא רייסין דיא קליידער נאפאטער, אמויער, אויבן, אפאקטער, אקרבדער, אשנועסקער, אויבן, פריענט דיא גמרא יא חכם הוא חיובי מחייב אויב דער מת איז גיווען אקרבן דארף מען דאך אויף רייסין די קליידער דהיינו ווארום מיר האבין גילערונגט חכם שמת חכמי קרובין או אלמאן איז גישטארבין זענען אלע יודין ויינע קרובים, פריענט די גמרא חכמי קרובין פריענט וויא אזוי קענען זאגן אז אלע יודין זענען קרובים פון דעם למדן וואס איז גישטארבין, אז מען איז זיט גיבארין אקרבן וויא אזוי מען מען ווערין אקרבן זאל אייך חכמי קרובין נאר זאל אלע יודין דארפן אויף אים גיווען פטוריעריג גלייך ווי זיי וואלטיין גיווען ויינע קרובים חכמי קרובין זיי אלע דארפן רייסין ווייערע קליידער ווענין אים חכמי חולצין זיי אלע דארפן רייסין ווייערע קליידער ביז דיא אקסלען וועלן אויפגעדעקט ווערין חכמי קרובין זיי ברחבה אלע יודין טארין נישט עסין די גרשטע סעודה וואס נאך די קבורה פון זייער אייגענע, נאר פון פריעמקדער וריינער איז גיווען דער מנהג ווען מען פריענט גיין צוריק פון קבר פריענט מען געבין בית עולם אויף דעם פלאץ שפענין אטיש ואנידעריגען אונז דיא אבילים פריענין זיין זענין אויף דיא ערד געבין טיש אונז מען פריענט זייא געבין אסעודה פון פריעמקדע געלט, אונז אז אמלמיר חכם שטארפט דארפן אלע יודין אזוי טאקן דארף דאך זיין דער רין אז מען רייסט די קליידער אום שבת אויף אמלמיר חכם וואס איז גישטארבין זאל מען חייב זיין, פאר וואס שטייט אין דער משנה מען איז פטור, ענפערט דיא

חכם הי' כלה כלי החמין דגבורה דמלמט דכריאה אבדמס הקורע בחמתו וכו', ורמינהו הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב ואע"פ שמהלל את השבת יצא ידי קריעה, לא קשיא הא במת דידיה הא במת דעלמא וואו מתו קתני, לעולם במת דידיה ובהנך דלאו בני אבילות נינהו. ואי חכם הוא חיובי מחייב רתניא חכם שמת הכל קרוביו, הכל קרוביו עליו הכל חולצין עליו הכל מברין עליו ברחבה.

הכל חולצין עליו. אמר רש"י דאפי' אינו רבו חייב כדאמרינן במ"ק דף ל"ט מ"ז מ"ו רבו שמת חכם שמת חני והא דאמר בשילהי פ' אלו מלאות דף ל"ג רבא קרע עליו דההוא גברא דאפכריה וזמנת ליסטרין היינו קרע שאינו מחלפה כדון חלמיה לרב כדמתי כפ' אלו מנחמן דף כ"ו:

התניא. ר"ש בן אלעזר אומר
העומד על המזבח
מזמזע ליה לטעמי דמיימי חמי
באיתו כשר :

לא צריכא דלאו חכם הוא. ואי אדם בשר
הוא חיובי מחייב דתניא מפני מה מתים בניו
וכנותיו של אדם כשהם קטנים כדי שיבכה
ויתאבל על אדם כשר כדי שיבכה ערבוננו
שקלי מניה אלא מפני שלא בכה והתאבל על
על אדם בשר מוחלין לו על כל עונותיו בשביל
צריכא דלאו אדם בשר הוא ואי דקאי בשעת
דתניא ר' שמעון בן אלעזר אומר העומד על
המזבח בשעת יציאת נשמה

משלו : מ"ת שנשרף.
שהרוחה חיוב לקרוע אף
קמח ישראל הניטל דומה
לו שאין לך רוק בשרא
שאין בו תורה ומלות : מי
שרי והתניא וכו'. אלמא
לאו מתקן הוא שמלמד ומרגיל

חייב לקרוע הא למה זה דומה לספר תורה שנשרף לא צריכא דלא קאי בשעת יציאת נשמה : הקורע
בחמתו וכו'. וכהאי גוונא מי שרי והתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר משום חילפא בר אנרא שאמר
משום רבי יוחנן בן נורי הקורע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפורז מעותיו בחמתו יהא
בעיניך כעובר ע"ו שכך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך

גמרא לא צריכא דלאו חכם הוא דא משנה שמועקט
או דער נואם או גישטארבין או ניט גינען
אמלקידי חכם, פּרעגט די גמרא ויא אדם בשר הוא
חיובי מחייב אפילו ער או ניט גינען אלקין נאר
ער או גינען אפרוקער יוד דארף מען דאך אויף
רייסין די קליידער או ער שטארקט דמניא ווארום
מיר האבין גילערונט ספני מה פתים בני ובנותיו שי
אדם קשהו קטנים פאר נואם שטארבין ביי אמענקש
זיינע קינדער זיהן אונ סעקטער ווען זיי זענען
נאך קליין כדי שיבכה ותאביל על אדם בשר טייל ער
זאל וויינען אונ טרויערין אויף אפרוקען יוד נואם
וועט שטארבין, פּרעגט די גמרא כדי שיבכה ער
זאל וויינען שריבניא שקלי מניה מען נעקט פון אים
אמלשפון, דער פרוקער יוד או נאך ניט
גישטארבין נעקט מען שוין צו ביא אלע יודין
די קליינע קינדער פאר אמלשפון זיי נאלין וויינען
או אפרוקער יוד וועט שטארבין אלא ספני שא
בכה והתאבל על אדם בשר נאר דא קליינע קינדער
שטארבין ווייל ער האט ניט געוויינט אונ האט
גיט געטרויערט אויף אפרוקען יוד נואם או
גישטארבין שפיל הבוכה על אדם בשר ווארום דער
מענקש נואם וויינט אויף אפרוקען יוד או ער
או גישטארבין מוחלין לו על כל עונותיו או מען
אים מוחל זיינע אלע עבירות נואם ער האט
גימאהן בשביל כבוד שששה לו ווייל ער האט אים
גימאהן כבוד, דארף דאך זיין דער דין או מען
רייסקט די קליידער אום שבת אויף אפרוקען יוד
נואם או גישטארבין זאל מען זיין חייב, פאר
נואם שמיים אין דער משנה מען אוי פטור,
ענפעקט די גמרא לא צריכא דלאו אדם בשר הוא דא
משנה שמועקט או דער נואם או גישטארבין
אונ מען האט וועגן אים געריסקען די קליידער
אום שבת ער או ניט גינען אפרוקער יוד, האט
מען פון זיינעטוועגן ניט געדארפט רייסין דא
קליידער, פּרעגט די גמרא ויא דקאי בשעת יציאת
נשמה חיובי מחייב אונ אויב דער מענקש או
געשטאנען שבת נעבין אונ ווען דא נשמה או
פון אים ארויס גענאנגען האט ער אויף געדארפט

רייסין דא קליידער דמניא ווארום מיר האבין
גילערונט ספני מני שמעון בן אלעזר וואס העיפר זיל
הפט בשעת יציאת נשמה חיוב קרוע דער נואם שמיים
נעבין אמענקש ווען דא נשמה גייט ארויס פון
אים דארף ער רייסין זיינע קליידער הא פה זה
חיפה צו נואם או דאם גלייך דער פתח מירא שגשר
אזוי ווי אספר הורה וואלט פארברענט גינארין,
דארף דאך זיין דער דין או מען רייסקט די קליידער
אום שבת ווען מען שמיים נעבין אמענקש ווען
די נשמה גייט ארויס פון אים זאל מען זיין חייב,
פאר נואם שמיים אין דער משנה מען אוי פטור,
ענפעקט די גמרא דא משנה שמועקט דא קאי
בשעת יציאת נשמה או ער או ניט געשטאנען נעבין
דעם מענקש ווען דא נשמה או פון אים ארויס
גענאנגען, האט ער די קליידער ניט געדארפט
רייסין אום שבת, או ער האט זיין יא געריסקען
אום שבת או ער פטור הקורע בחמתו או ער האט
געריסקען זיינע קליידער מיט פעס, פּרעגט דא
גמרא וכהאי גוונא מי שרי מען מען רען אזוי מאהן,
מען זאל רייסין קליידער ווען מען אוי אין
פעס והתניא מיר האבין דאך גילערונט רבי שמעון
בן אלעזר האט גינאנט פון חילפא בר אנראם
וועגן נואם ער האט גינאנט פון רבי יוחנן בן
נורי'ס וועגן תקובע בניו בחמתו או איינער צורייסקט
זיינע קליידער מיט פעס והמשבר בניו בחמתו אדער
ער צוברעקט זיינע פלים מיט פעס והמשבר פשתיו
בחמתו אדער ער האט פארשפרייט זיין נעקט
מיט פעס ימא בעיניו קעבר עבדות אגזיים זאל דער
מענקש ביי דיר זיין גלייך ווי ער נואמט געדינט
געטצין דינער שפך אפניו שי יצר הרע ווארום אזוי
אוי דער פירונג פון דעם יצר הרע מיט דעם
מענקש, דער יצר הרע קומט גיט מיט איין
מאהל צו אמענקש ער זאל אים אנגריידן צו
אגרויסע עבירה, ווייל ער ווייס דער מענקש
וועט אים גיט פאלגין, נאר חים אופר לו עשה כד
היינט זאגט דער יצר הרע צום מענקש מוח
אזוי, דאם או קיין עבירה וקטרי אונר לו עשה כד
מארגין זאגט דער יצר הרע צום מענקש מוח

לא זריבא דקעבד למורמי
אימתא כו'. השתא ה"מ
למורמי תרומתו כדני יהודים
ומתניתין ללא עבד למורמי
אימתא דכלאו כפי מוקמינן לקמן
כ"י דאמר מקלף כהמורה פטור
אלא דניחא ליה למורמי מתניתין
כדעבד למורמי אימתא דלא
כתתו פטיטא דפטור :

את ילכו לכה עליו: כך.
משמע בקרבן שאם הוא כך
תשתחוה לאל נכר לכסוף:
שליף מצביותא. אמרי
הכנל כחמתו להראותם שהוא
כוסם ויגורו מפניו: מוניני.
זיר של דגים קטנים:
נכתמא. כיסוי הכד:
עד שאומר לו עבור ע"ו והולך ועובר. אמר
ר' אבין מאי קרא לא יהיה כך אל זר ולא
תשתחוה לאל נבר איהו אל זר שיש בנופו של
אדם הוי אומר זה יצה"ר. לא צריכא דקא
עבד למרמי אימתא אינישו ביהיה כי הא
דרב יהודה שליף מצביותא רב אקא בר יעקב
חבר מני תבירי רב ששת רמי לה לאמתיה
מוניני ארישא רבי אבא תבר נכתמא :

אזוי. דאם איז אויף קיין עבירה. דערנוייר
געוואהנט ער דעם מענטש אלע קאג צו
אנגעקערע עבירה עד שאמר לו עבור עבירה
יהי' ועבד ביו ער זאגט צו אים גי'א די'ן געמ'צין
די'נער אונ ער גייט אונ די'נט געמ'צין די'נער
אמר רבי אבין פאי קרא רבי אבין האט ג'זאגט פון
וועל'כן פסוק וייסין מיר דאס. עם שטייט אין
פסוק לא יהיה כך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר עם זאל
ג'ט זיין אין דיר אפ'רעמ'דער גאט אונ זאלקסט
די'ך ג'ט איינבייגין פאר אפ'רעמ'דין גאט איהו אי
זר שיש בנופו של אדם וועל'כער איז דער פ'רעמ'דער
גאט וואס ער איז אין דעם מענטש הוי אומר זה
יצר הרע דאס איז דער יצר הרע. זעהן מיר דאך
פון דאנען אז מען טאר ג'ט צורייסין קליידער
מיט פעס. אונ אז איינער האט צוריקען קליידער
מיט פעס אום שבת. דאך ער דאך זיין פטור.
פאר וואס שטייט אין דער פ'רייתא מען איז חייב.
געפ'ערט די ג'קרא לא צריכא דקא עבד לפרמי איתא
אינישו ביהיה דיא פ'רייתא דאך אונ זאגן דעם

זוהר שמות דף ג' ע"ב ת"ת דלילות יוד הא ואו הא

רבי יוסי פתח ואמר (שמואל א' יב) וישכחו את ה' אלהיהם וגו' ויעזבו את ה'. מאי וישכחו ויעזבו לדחו מניהו
כרית קיימא קדישא הו גזרין ולא פרעין עד דאתת דבורה ונדיבת כהאי לכל ישראל כמה דכתיב (שופטים
ה) כפרוע פרעית בישראל בהתנדב עם ברכו ה' מן דקטיל בנוי הואו עובדא דמתעברא אחתיה וגרים לקטלא ליה
כמעטא דסתיר בניינא דקב"ה ואומנותא דיליה. אית מאן דקטיל כ"ג והאי קטיל בנוי. תלתא בישין עבד דכל
עלמא לא יכיל למסכל ועל דא עלמא מתמוגגא זעיר ועיר ולא ידיע וקב"ה אסתלק מעלמא ותרבא וכפשא ומותנא
אחיון על עלמא. ואלין אינון קטיל בנוי סתיר בניינא דמלכא. דחיא שכנינא דלזלא ומשטטא בעלמא ולא אשכח
נייחא ועל דא אלין רוחא (פ"א רוחין) דקודשא (עבד) ככיה. ועלמא אתדן ככל בני דינין. ווי להואו כ"ג ווי ליה
עב ליה דלא יחברי בעלמא. זכאין אינון ישראל דע"ג דהוו בגלותא דמזרים אסתמרו מכל בני תלתא מנדה ומכת
אל נכר ומקטול זרעא ואשתדלו כפרהסויא כפריה ורביה. דאף ע"ג דגזרה אסתגורא כל בני היילוד היאורה תשליכוהו
לא אשכחא בנייהוון מאן דקטיל עובדא כמעטא דאתתא כ"ג לבתר. וכזכותא דא נפקו ישראל מן גלותא. מנדה
דחני רבי חייא מאי דכתיב (שמות לח) ויעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראות הזבחות. מפני מה זכו נשין
להאי בגין דאסתמרו גרמיהו בגלותא דמזרים לבתר דאתדכין הוו אחיון מתקטנן ומסתכלן כמראה כבעליהו
זמורקן לון כפריה ורביה. מכת אל נכר דכתיב (שם יב) יאלו כל זבחות ה' וגומר. וכתיב שבטי יה עדות לישראל.
עדות לישראל ודאי. ואלה שמות בני ישראל. שבטי בני ישראל. דבר אל בני ישראל. ואי תימא והא כתיב והוא
בן איש מזרי הא ודאי חד הוה ופרסמו קרא דכתיב והוא בן איש מזרי וגומר ושם אמו שלומית בת דכרי למטה דן.
פריה ורביה דכתיב (שמות א) ובני ישראל פרו וישראלו וירבו וגו'. ומכל בני ישראל וירבו וישראל. בני ישראל עלולו.
בני ישראל נפקו ה"ד ואלה שמות בני ישראל וגו' :

הגכה פסוקה הרמב"ם הלכות תשובה פ"ג
יוסף לחק מספר דברים שבקדושה סי' ה' ו'
מוסר

(א) הבינונים אם היה בכלל מחצה עונות שלהן שלא (א) יוהר מאל לטור רעונוו שלא יסרהו כיום ויכל לזי קרי כליל.
(א) הבינונים אם היה בכלל מחצה עונות שלהן שלא (א) יוהר מאד ויפטר בעיניו אמענטש זאל זיין נעהיט
צו האבין ריינע געדאנקען שיא יחרי
ב"ם ער זאל ג'ט טראכטין ביי קאג פון זנות ויבא יידי קרי ב'ג'ה ווארום עם וועט פון אים ארויס
גין

אמר רבי יוסי כשרואם האדם הכסופים רעים כלים על לבו יתסמך כחורה ויעברו ממנו : (ג) לא חטט לך אשה שלא ילד בן ממזר או רשע כי אפי' מאשה יהיה זה על ידי פסוקו כשעת היוזג וכן כן פרי' הדור . וגם יזכר פסחחוקת עינא לננוס כיסוד שהוא שלום : (ג) כי יביה ריב וגו' אין שלום ואלא מתוך מריבה וכן הוא אמר ויהי ריב בין רשעי מקנה אכרס וגו' . מי גרם ללזוט לפרוש מן הלדיק הוי אומר זו מריבה : (ד) כל ורלה כמה נורס המחלוקת שלל פעור : מחלוקת סק"ס מאכד וכו' עכמחלוקת קרת חטוקת בני יומן נכלשו :

הגיה תפילין מעולם רגין אותו כפי המאור ויש לו חלק לעולם הבא וכן כל הרשעים שעונותיהן מרובין רגין אותן כפי חטאתיהן ויש להן חלק לעולם הבא שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אף על פי שחטאו שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ ארץ זו משל כלומר ארץ החיים והוא העולם הבא . וכן חסידיו אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא : (ב) ואלו הן שאין להם חלק לעולם הבא אלא נכרתין ואובדים ונידונין על גודל רשעם

החטאתם לעולם ולעולמי עולמים . האפיקורסים והכופרים בתורה ובחייית המתים וכיאת הנאל והכופרים לעכו"ם ומחטאי הרכים והפורשין מדרכי צבור והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא

ג'ין זרע ביי נאכט אפר רבי יוסי בשואת אדם הרהורים רעים באים על גבו רבי יוסי זאגט אז אפענקטש זעהט שלעקטע פראקטונג קוקען אויף זיין הארץ יחפס בחורה ויעברו פסגו זאל ער לערנען תורה וועלן דיא שלעקטע געדאנקען אנועק גיין פון אים : (ג) יא תפי לך אשה רז זאלקט גיט פלאנצין אלינדען גוים שלא יזיר בן פסור או רשע רז זאלקט גיט גיבארין אוהן אטמור ארער ארשע מי אפי' באשאי יהיה זה אפילו פון זיין טייב קען אויף זיין אוהן ארשע ארער אטמור על ידי הרהור בשעת הווג ונייל ער האט געטראכט פון איין אנדער וטייב ווען ער האט זיך בהעפט מיט זיין טייב . דאס קינד וואס ניין וטייב גיבארט פון דעם בהעפטונג . הייבט ער אטמור . און איז ארשע זמן הו פריצי הרור דאס זענען די רשעים פון דעם דור וגם יתר פסחחוקת שיבא . פגוס כיסוד שהוא שיום ער זאל זיך היטען פון קריג . ווארום פון קריג קען קוקען צו זרע לבקלה . ווארום דער קינד איז צו מאכין שלום און גיט צו מאכין קריג : (ג) אין שיום יצא סתף קריבה פון קריג קוקט גיט דאס פרידען . דאס הייבט פון קריג קוקט גיט זעפעס גוקס זמן הוא אומר ויהי ריב בין רועי סקנה אכרס וכן רועי סקנה לום און אזוי זאגט דער פסוק עם איז גינען קריג צווישען די פאקטמקער וואס האבין געפויטערט דיא קהמות פון אכרס און דיא פאקטמקער וואס האבין געפויטערט דיא קהמות פון לום . ביז לום האט זיך געמוזט אפשיידן פון אכרס מי גרם לום פרוש פו הצדיק ווער האט געבריינגט אז לום זאל זיך אפשיידן פון דעם צדיק אכרס . גוי אומר וי מריבה דאס איז דיא קריג : (ד) בא זיאה פסח גרם ופסחוקת קום און זעה צו וואס קריג קריינגט שני העור בפסחוקת דער מענקטש וואס העלפט נאר צו די קריג הקדוש ברוך הוא מאכד זכרו מאכט אים נאמ פארלירען עם זאל פון אים קיין אנדענקען זיין שפסחוקת קרת חטוקת בני יוסן נכלשו בני די קריג פון קרח אפילו קינדער וואס זענען דעם טאג גיבארין גינארין זענען אויף איין געוונקען גינארין :

הגיה תפילין מעולם רגין אותו כפי המאור ויש לו חלק לעולם הבא וכן כל הרשעים שעונותיהן מרובין רגין אותן כפי חטאתיהן ויש להן חלק לעולם הבא שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אף על פי שחטאו שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ ארץ זו משל כלומר ארץ החיים והוא העולם הבא . וכן חסידיו אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא : (ב) ואלו הן שאין להם חלק לעולם הבא אלא נכרתין ואובדים ונידונין על גודל רשעם החטאתם לעולם ולעולמי עולמים . האפיקורסים והכופרים בתורה ובחייית המתים וכיאת הנאל והכופרים לעכו"ם ומחטאי הרכים והפורשין מדרכי צבור והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא

מענקטשין וואס מאכין זינדען פיל מענקטשין אנדערע ומפורשין מדרכי הצבור און דיא מענקטשין וואס שיידין זיך אפ פון דעם יודישען פירונג והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא און דער מענקטש

ביהויקים והמוסרים ומשילים אימה על הצבור שלא לשם שמים ושופכים דמים ובעלי לשון הרע והמושך ערלתו: (א) לא תמכ הכית אלא כשכיל שגחא חסם וכשיהיו ישראל בשלום אז עס זה סיה חיקון סיסוד פדמם ססלום זוכה סגולל כמחרס כימינו אמר:

זואם טוהקט עבירות ווען אלע יודין זעהן אונ מיט גרויסקייט אן מורא ביהויקים אזוי וויא דער קלף יהויקים האט גיטאהן והמוסרים דיא וואס מסרין מענטשין ופסילים אפס על הצבור שיא לשם שמים אונ דיא מענטשין וואס טארפין אמורא אויף דיא שקטאט מענטשין, מען זאל פאר זייא מורא האבין, אונ זייא מייגען גיט ווייל דיא שקטאט מענטשין וועלדין פאר זייא מורא האבין וועלדין זייא פריקער ווערין, זייא טוהען דאס גאר וועגן זייער גרויסקייט, לשופכים דמים אונ זייא פארניסען בלוט, זייא הרגנן מענטשין אנדער זייא פארשעמען מענטשין ובעלי לשון הרע זייא ביידין לשון הרע והמושך ערלתו אונ דער וואס ציהט ארויף דיא ערלה מען זאל גיט דער-קעגען אז ער איז געמקת:

איה אלץ שיינקען שגאמר שאמו שמוס ירושלים וויא עס שטייט אין פסוק איר זאלט פרעגין דעם פרידען פון ירושלים ודעם פרידען פון דיא מענטשין וואס זענען אין ירושלים: (א) יא תחבב חבית אלא בשביל שגאח חסם דער בית המקדש איז חרוב גינארין ווייל איינער האט פייגט געהאט דעם אנדערין א אומזיסטע פיינדשאפט ער האט גאר גיט געהאט פאר וואס ער זאל אים פיינד האבין, אונ האט אים פיינד געהאט וכשיהיו ישראל שמוס זה עס זה אונ ווען יודין וועלדין זיין פרידען איינער מיט דעם אנדערין וועלדין זייא מתקן זיין דיא מדה פון שלום ויבא הגאון בטהרה כמיני וועט קוקען דער אויסקליינער דער קשיחה געשווינגט אין אונזערע צייטן אמר:

שמות יום ג תורה אונקלום

לחמשיך מתית ר'א יהוה נפשי יה יהו יהוה, רוח יוד הא ואו הא, נשמה יהוה חיה יחידה דמילי יהיה אז שם ב'ן שבעשית בניקוד חולם:

יא ומניאו עליהו שלמונין יא ויעימו עליו עזרי מפים למען מב אישין בדי' תו'א ויטי' עס:

(יא) מסים, מן הכפולים הוא מסס, כמו פתות אותו פתים מן פתח, מסכות, אוצרות כמו אל הסוכן הלו לשבנא אשר על הבית: רש"י

(יא) עליו, על העם: מסים, ל' מס שרים שגזיין מהם המס, ומהו המס שיכנו ערי מסכות לפרעה: למען פירוש לתורת אלהים פירוש (יא) נשימו אונ זייא האבין גיטאהן אויף דעם פאלק ישראל שרי העררין וואס זאלין געמען בייא דיא ישראל ססים ציגס אונ וואס זאל ויין דער ציגס זייא זאלין קאהען שקטעט צו פרעה פון אוצרות וועגן זמען פון וועגן צו פייניגען דאס ספר הישור

פתים, דיא מתנה זעלנער זענען גינוען אזוי פיל אז עס איז גאר קיין צאהל גינען צו זייא, וויא די מצרים האבין גיהערט דיא מלחמה וואס קומט אויף זייא, האבין זיך פארזאמלט דרייא מאה הונדערט טויזענד זעלנער פון מצרים, אונ פון יודין זענען גענאנגען הונדערט מיט פופציג מענטשין צו דיא מלחמה, אונ דיא מלחמה האט זיך גישטעלט אויסער דיא שקטאט גושן אויף דעם פלאץ פתרום, אונ וייר דיא מצרים האבין גיט געזויקט דיא יודין

אונקלוס

בְּמִינָא וּבְלִבְיָנִין וּבְכַל פּוֹלְחָנָא בְּחַקְלָא יִתְּכִל פּוֹלְחָנֵהוּן דִּי אֲפִלְחוּ בְּהוֹן בְּקִישׁוֹ: מֵו וְאָמַר מִלְּבָא דְמִצְרַיִם לְחַתָּא יְהוּדִיתָא

בְּחָמֵר וּבְלִבְנִים וּבְכָל עַבְדָּה בַּעֲדָה אֵת כָּל עַבְדְּתֵם אֲשֶׁר עַבְדוּ בְּהֵם בְּפִרְךָ: מֵו וְיֵאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילְדַת הָעֵבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם

בְּמִינָא וּבְלִבְיָנִין וּבְכַל פּוֹלְחָנָא בְּחַקְלָא יִתְּכִל פּוֹלְחָנֵהוּן דִּי אֲפִלְחוּ בְּהוֹן בְּקִישׁוֹ: מֵו וְאָמַר מִלְּבָא דְמִצְרַיִם לְחַתָּא יְהוּדִיתָא

תולדות אהרן
ויאמר מלך מ:

בעל הטורים

(יד) כחמער. חסר וכוף אוקיות כרע"ח איכרים. ל' מוני עיינין בפסוק וימרו את חיהם בעבודה קשה. כחמער. ובגמיה. וכל עבודה גסה את כל עבודתם אשר עבדו כהם כפרך. לכך היתה כל מכה ומכה של ד' מכות ולמלך של ה' מכות

רשבים

באגונים: (יד) ובכל עבודה בשדה. חרוש וקציר: את כל עבודתם. עם כל עבודתם אשר עבדו בהם כפרך בהם בתוך העיר. כפרך: (טו) למילדות העבריות. למילדות שהם העבריות:

רש"י

קבה המפרכת את הגוף ומשכרתו: (טו) למילדות. הוא לשון מולידות אלא שיש לשון קל ויש לשון

דעת וקנים בבעלי החוסמות

(טו) למילדות. רב ויבואל ח"א אשה וכוה"א יוכבד וסריס ח"א כלה וחמיתה. יוכבד ואישבע. ר"א למילדות חסר וי"ו שר שאל היתה כי אם מילדת אחת והיינו יוכבד אבל מרים גערה היתה ולא היתה מילדת אלא פועה לילד ולא אמו חו"ל פועה זו מרים כהרב משה בהן. ר"א שפועה לילד בבטן וקראה לו צא והוא יוצא:

גזרת פרעה

(טו) ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות וגו'. הנה אי אפסך של קרא פרעה רק לשתי המילדות שפרעה פועה. מחמת שלל היו מילדות עבריות יותר מן. כי אור יספיקו שתי נשים מילדות עבריות לעם ככד ונולדו כאשר היו או כני ישראל פרו וישלחו וירכו מאלד. ואין לומר שהיו שחיס אלו שרות של המילדות. ה' מהרחוי לקרותם כן. כמו שר המשקים שר האופים שר העכמים. גם מה ה' מועיל פרעה בקראו לפניו למילדות שרות המילדות אם לא יזעו כן למשכרות שלהן. ואין כמשמעות המקרא שפרעה זעו לשפרה ופועה שילוח נים למילדות החרות. ואומר מהר"א שמהגז מרשים ה' שהיו באות שתי מילדות לכל משה וילדת. האחת מן היה עסקה כהאלה הולד ובשלוש ולכן נקראת כשם שפרעה ע"ש שמשפרה את הולד. והשניה היה עסקה להחיות כהוילדת ולשורה כדברים וקולות ותשלות ולכן נקראת כשם פועה. משלשן כילדה אפעה. וע"כ היו מילדות רבות עבריות אשר היו שמש שפרה ופועה. ואמרו שדבר פרעה למילדות העבריות. ר"ל לכל המילדות העבריות קרא [כי לא אמר הכתוב שדבר פרעה לשתי מילדות עבריות רק] ויאמר פרעה למילדות העבריות. שכלל המילדות הרבות ההנה דבר. ולכן היו נחלקות לשתי אומניות וזה אמרו שש האחת שפרה ושם השנית פועה. והנה לדקו דברי הרמב"ן והראב"ע ו"ל כי לא זעו פרעה שישו ריחיה כפרהס"א כלל כהספר של ירמיה שום אדם שיעשה מיתח הבנים על ידו. כי פרעה חש על קולו לעשות ריחיה כפרהס"א. ומתעם זה לא זעו להגזרים כהרגו עם כני כפרהס"א. כי חשיה זה כגידה וקולן לעיני השמש אשר לא היתה כחוכו להרוג את הנשים אשר באו לגור כהרצו המלך הראשון על לא חמם ככפס. וגם הלא נראה מסבגון הכתובים לקמן שרלו כעבדים כמ"ם מה זאת עשיתו כי שלחתי את ישראל מעבדתי. ועוד כי בודאי מתחלה לא עלה על דעת פרעה שהמילדות ימיתו כל הבנים. דמשפט אפילו אם תזיל ידו להסחיר דבר הריחיה אם יראו העם שכל מקום כואם ימותו הבנים. כלי ספק לא יקראו אותן לנזח אל המשכר ורצו פרעה לא היה אלא להרבות מספר הנקבות ולהמשיע הזכרים כני שיתרשו הנקבות ויחתחו עם המלרים וכחמשך היותן יטבה לא היה אלא לה' א"כ לפ"ו לא היה לפרעה לחמוה אם נמשך זמן מה שלל מחו כנים כילדות. כי פשיטא שהמילדת תכל להחלל שהאם או הבני בית השגיתו על הילד. והפקודה היתה שהמילדת לא תהרוג כפרהס"א. דלם ישרנו חף אחר מהם כדיון. מי פחי יקרא אותן לילד את האשה. אבל דבר אחר ה' חימה כעני פרעה כי מאז נתן הפקודה הוזהר ראה שהיו המילדות משקפות להם ומונו ומגדלות ויון לכל יולדה. והוא לא חשד אותן שישו כן לגירות דבריו ולעשות מהסיוף אל היסוף. ע"כ היה כבוד בעיני המלך כי מה שכן משקפות מחיה ומונו עשה ולא עשו כן קודם לכן. ודאי כוא איה תחבולה לקיום פקודתו. אבל לא הכין הצורך זעו ועטמם. וזו שאלו פרעה. מדוע עשיתן את הדבר הזה ותחיות את הילדים. כלומר אין ספק אלא כי הוא איה תחבולה לשמור פקודתו. אבל לא אדם עטמו. ותענינה לו כחכמה. כי לא נכשים המלירות וגו' כי חיות הנה כדבר חבא איהן המילדת וילדו. א"כ אינם לריכוס כלל למילדות. ובאיהן אופין נקיים מלחיותך. ע"כ הסבמנו להביא לכל יולדה מחיה ומגדלות. וע"ז יקראו אותנו לכל יולדת וע"ז אפסר שנוכל להמיה לפעמים איהן כן וכך כומן והפ"ו הוא כן הנה ישראל היו לריכוס להיות כולרים ארכב מאות שנה. ועד אותו הזמן חלף ועבר מאתים ושש שנה. וחסר שיר ק"ז שנה. פקודת בנימשריא ק"ז. יפקוד הוא לשון חסיון. כשוחסר ר"ל שנים למנין פקודת מלכוד מאות שנה. או היתה הגאולה. ושום אדם לא היה יודע פ"ו זה עד שגמ משה ע"ה ופירס להם הכונה ככל ולכן שמונו בקולו:

פירושו לתורת אלהים

מיט שנוער ארבעת בחוקר מיט ליים ובלבנים אונ
מיט ציגול ובכל עבודה בשדה אונ מיט ארע
ארבעת אין פעלד את פי ארע ויערע ארבעת
אשר וואם וייא האבין גארבעט מיט וייא פפר
איו גיוען מיט שנוער ארבעת: (טו) ויאמר
האם דער מלך פון מצרים גינאגמ לסיירות צו די
הייבאמעס העבריות די יודישע אשר וואם דער
מלך געוויס נועט זיא שוין קיין קינדער האבין.
קרנים איו נאך קיין זעקס נאךר אלץ גינעו, דריבער האט פדעה
לדיעכונט וואס דיא שפערין זעהר זאגין אז פון יוכבד אדער פון מרים נועט דאס קינד גיבארין ווערין, דאס
מיינט קען דורך וייא נועט דאס קינד גיבארין ווערין. וייא וועלדין זיין דיא הייבאמעס פון דעם קינד, דריבער האט
פרעה נאר גיבאטין צו יוכבד אונ מרים וועלכדין זכר וייא וועלדין אפגעקעמן פון אפגענויעדין זאליו ויי אים הרגנן:
ספר הישר
מיט בייגע ביטוף זער נועט זיין זעקען די מלחמה. האט
בלגס געמאכט דיא פישוף איו גיט גוט גיוען, ער האט
נאך

הַאֲחַת שְׁפָרָה וְשֵׁם הַשְּׁנַיִת פּוּעָה: דְּשׁוּם חֲדָא שְׁפָרָה וְשׁוּם תְּנִיחָא פּוּעָה:

בער הזורים

הסיב נמי ויעבדו מזרים את בני ישראל כפרך : (טו) שפרה . כי נאמר מתי' ל' טו . דין ואידך כרוח שמים שפרה . כי דרך סמילדות שלפתיים שהולך נולד מה לוקחת המילדת שפופרת שפתי הכמים

כל שספ אלא כהרץ גושן היו רחוק מפרעה ועמו לכן פי' קלו כחיהם של עמון כשהיו מזכירין את עם ישראל מהרש"ל ויותר נ"ל דרש"י דייק מדכתיב בפני דלא ה"ל אלא ויקולו ככני ישראל : יש שיש דגש בלמ"ד מילדית וז' קל שהוא בלא דנישמ למ"ד : ר' שזכר ל' קל ומשכר' לשון ככר ופירושם שזה וכן דובר ומדבר נמי כן הוא : א דכתיב כשמוך ויעש להם בתים ופס"י כתיב כהונה ובתי ליה ומלכו ולא מלינו שיאלו מאשה אחרת אלא מיוכד ומרים והואיל וכן הוא ע"כ לריכוס נמי לומר דשפרה היינו ויכד דהיא היתה אמה של מרים דהיו סכרה לכבוד כחמלה הכה ואחריה האם ופועה היינו מרים :

פירוש לתורת אלהים
נאמן פון איינע איז גינען שפָּרָה וְשֵׁם הַשְּׁנַיִת אויג דער נאָמען פון דער אַנְדערע איז גינען פּוּעָה:

ספר הישר
נאך אַקאַדל געמאַכט דיא גישוף אויג עם איז גיט גוט גינען . קען האָט פון דיא גישוף גיט גיקענט וויקען אויג האָט שוין גיט גינאָמ'ט פּרוֹבין , דיא קלֶקָה האָט גינען .

נביאים ישעיה כח

לחמשיך מנה רוא צבאות נמש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רצח אדני נשמת דודר יהוה חיה יחירה רצח יהוה חיה יחירה דודר אל שם בן שבעשית :

א ברגלים תרמסנה עמרת גאות שפורי אפרים :
ב והיתה ציצת נבל צבי תפארתו אשר על־ראש
גיא שמנים ככפורה במרם קיץ אשר יראה הראיה
אותה בעודה בכפו יבלענה : ג ביום ההוא יהיה
יהוה צבאות לעמרת צבי ולצפירת תפארה
לשאר עמו : ד ולרוח משפט ליושב על־המשפט
ולגבורה משיבו מלחמה שערת : ה וגם־אלה
ביין שגו ובשכר תעו בהן ונביא שגו בשכר נבלעו
מן־היין תעו מן־השכר שגו בראה פקו פליליה :
 בבית דינא למדן דין דקשומ וד מ פן נצחנא לקנפין בקרבא לאתבוהון בשלם לקמיהון :
 ה ואף אלון בקמרא רון ובקמיקא אקמלעמו כהנא וקפר רון מן עתיק אקמלעמו מן חסר פוע מן עתיק אתפגיאו בתר מיכל בקים פועו דיקאה :

מצודת דוד
 (א) ברגלים תרמסנה . כרגלי האויב תרמסנה : עמרת גאות של שכורי אפרים . ר"ל האויב יספיל גלותם : (ב) והיתה רב' . דער תפארתו הדומה לציצת הכבל אשר היה לעטרה על ראש גיא שמנים : ככפורה . חזר על והיתה האמור כחמלה המקרא לומר עמרת הנהיה קחשה שנחכרה כפרס יהיה הקיץ והוא עת כשול החאנים כולם : אשר יראה וגו' . אשר מיד כשיראה אותה הרוחה יבלענה מיד כשהיא עדיין חלילה על הענף ואינו ממתין עד שיהלגש ואמר עני ימהר האויב להספיל גלותם . ר"ל יתלו סכוד בגלון ה' : ולצפירת תפארה . כפל הדבר כמ"ס : לשאר עמו . הם יהודה וכנעין : (ד) ולרוח משפט . האל יהיה לרוח משפט למי שיושג על המשפט ר"ל יחונן דעה לחוקי' לעשות משפט אמת : ולגבורה . הוא יהיה לגבורה לכני יהודה אשר עבו ממקום המלחמה להכנס אל עער העיר להשגב שמה ר"ל לא יאטרכו לגבורה מלחמה כי האל ילחם להם ויכה את האויב : (ה) גם אלה . גם יהודה וכנעין וכעבור שכרות היין שגו כדעתם וכעבור השכר תעו מדרך הישר : בהן . הוא המורה וכן גלמר כי שפתי כהן וכי' וחורה ינקשו מתיבו (מלאכי ב') : ונביא . הנביא השקר אשר העמידם להוכיחם וליישר דרכם : שגו בשכר בעבור שתיית השכר שגו כדעתם : נבלעו . נשחתו מן השכרות : שגו ברואה . שגו כדעתם בענין הראיה כדרך השכור שאין דעת מסכמת לאמיתת הדבר הנראה : פקו פליליה . הכשילו את המשפט ולא דמיו דין אמת :

דעם פירוש עברי שיישש געפינט מען ביא דער הפסורה פון דער וואך :

להמשיך סיפור דמלכות ד'יא ש'ין דלת יוד נמש' ש'ין דלת ש'ין דלת יוד וזה יאהדונהי נשמה ריסר א אר
ארנ אדני נמש אדני וזה ארף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה ריסר יתה חיה יחידה דמלכות
אל שם ב'ן שבועיה:

* אַתָּה בְּשֵׁרָתָא בְּלִילָא * אַשְׁתְּ חֵיל עֲמִירָת בַּעֲלָה וְכַרְקַב בַּעֲצָמוֹתַי מְבִישָׁה :
בְּמַחְשְׁבוֹת צְדִיקִים מִשְׁפָּט תַּחְבֹּלוֹת רְשָׁעִים מְרַמָּה :
ג דְּבַרְי רְשָׁעִים אֲרַבְדָּם וּפִי יִשְׂרָאֵל : ד הַפִּי רְשָׁעִים
וְאִינָם וּבֵית צְדִיקִים יַעֲמֹד : ה רָפִי שְׂכָלוֹ יִהְלֵל אִישׁ וְנַעֲמֵה
לֵב יִתְּנָה לְבָבוֹ :

ז פּוֹקְהוֹן דְּתַרְצִי מִפְּצִי לְהוֹן : ד נְתַפְּכוֹן רְשִׁיעִי וְלָא נִשְׁתַּבְּחוּן וּבִיתְהוֹן דְּצַדִּיקִי יָקוּם :
ה גִּרָא מִשְׁתַּבַּח בְּפוּקָא דְסוּקְלָתְנוּתִיה וְסוּר כְּעִנָּא יִתְּנִי לְשִׁמְחָא :

רשׁי
(א) וברקב. חולעת הנכנס כעלמות: (ג) דברי רשעים. עלתם לחרוב על דם כשרים: (ד) ואינם כי כלים: יעמוד. יתקיים: (ה) לפי שכלו יהרלל איש. יעול שכרו. ונעוה לב. שהגיע לבו מן התורה: (ו) רפי שכלו. כל איש למו חבל בית הצדיקים יתקיים לעד: (ה) רפי שכלו. כל איש מחממה יהיה לבויו.

פירוש עימ
א) אַשְׁתְּ חֵיל עֲמִירָתָא בְּלִילָא דִּי נְוִיב נְוִאם אִיז אַוִּירְטָעוֹן וְאַבְעַל אֲבִיתְרָטָעוֹן אִיז שְׂטוּב. אִיז נִיא אַקְרוּי צו אִיר מֵאן. וִיא בְּעִשְׂיִינְט דַּעַם מֵאן נִוי דִּיא קְרוּי בְּעִשְׂיִינְט דַּעַם קִלְךָ וְכַרְקַב בַּעֲצָמוֹתַי מְבִישָׁה אֹנֵן דִּי נְוִיב נְוִאם אִיז פּוּר צו טָאָהֵן דִּי שְׂטוּב וְאִכּוּן. פֶּאֶרפּוּלְטִם וִיא דִּי בִיינְעֵר פּוֹן מֵאן. דַּעַר מֵאן אַרְבַּעַם אֹנֵן בְּרִיִּינְט אַהִיִּים. אֹנֵן אִיז דְּקַרְהִיִּים נְעֵרְט פּוֹן וִיין גֶּאָנְצֵעַ אַרְבַּעַם גֶּאָר גִּיט. פּוּלִיז אִיז אִים זִיינֵעַ בִּיינְעֵר פּוֹן צַעַר: (ב) מְחִשְׁבוֹת צְדִיקִים מִשְׁפָּט דִּיא צְדִיקִים מְרַאבְמִין גֶּאָר צו טָאָהֵן אַרְץ נִוי דַּעַר דִּין אִיז. גִּיט גִּנְלֵן גִּיט גִּנְבָנָן. אֹנֵן גִּיט צו טָאָהֵן אַפּאָלְשֵׁעַ וְאָךְ תַּחְבִּוּוֹת רְשָׁעִים קִרְפָּה דִּי רְשָׁעִים מְרַאבְמִין גֶּאָר צו טָאָהֵן פֶּאֶרְשְׁקִיִּים: (ג) דְּבַרְי רְשָׁעִים אֲרַבְדָּם דִּיא כִּיד פּוֹן רְשָׁעִים אִיז

עיקר תוימ משנה יבמות פרק ג ברמנורא

[א] ארוסות. מפרט כנחמל משום שאין להם עורה כעטורה ומסמיה ולי אמתה תמאן ממנעי ולא נסבי. וכה"ל תרומיהו ניהא להו דליפוק עליהו
כלי חמשי דת"ת דמלכות דליכא צבאות
פרק יג א בית שמאי אומרים אין ממאנין אלא [ב] ארוסות ובה"א ארוסות ונשואות. יתומה שהשואה אמה ואחיה
פרק יג א בית שמאי אומרים בית שמאי זאנין אקליינע ותומה וואם איר פאטער אדער אירע ברודער האבין איר גינעבין צו אמאן און האבין גינעבין דיא קירושין פון איר מאן פון אירעשנועגין. אויב ויא זאנט ויא וויל גיט דעם מאן גייט ויא ארויס פון מאן און דארף בייין גט.

פרק יג א בית שמאי אומרים בית שמאי זאנין אקליינע ותומה וואם איר פאטער אדער אירע ברודער האבין איר גינעבין צו אמאן און האבין גינעבין דיא קירושין פון איר מאן פון אירעשנועגין. אויב ויא זאנט ויא וויל גיט דעם מאן גייט ויא ארויס פון מאן און דארף בייין גט.
דאם היינט ממאן גינען, גיט גינואלט, גאר אין ממאנין קען גיט ממאן זיין אלא ארוסות גאר נוען ויא אזו גאך אפלה פאר דער חתונה. אבער גאך דער חתונה קען ויא גיט ממאן זיין גאך דער חתונה קען ויא גיט זאנין ויא וויל גיט דעם מאן זיין גיט אומרים און בית הלל זאנין ארוסות ונשואות סאיי פאר דער חתונה און סאיי גאך דער חתונה

קלף דאיש' מ' והלך לא מנעו : [ג] אפרו כ"ו . משכן
 דב"ש יהי עממא לנתיבותו נקט להו בלשון אמרו להו :
 [ג] דמאן . ואחיו מיאין אמרה ז' אפשי בלוגי בעלי או ז' אפשי
 בקדושין שקדשוני אחי ואחי אפי' היו ארומין מסובין ככות בעלה
 והוא עומדת ומסקה עליון ואחיה או אפשי בלוגי בעלי ה"ו מיאין .
 גמרא : [ג] שהשיאו כ"ו .
 שהניסוהו לחופה א"ש שקבלו
 הם הקדושין חלל קדושה חמה
 ואחיה אפי' לדעתה חיה מקודשת
 כלל וא"ש מיאין לפי שלא נתינו
 שחקנו חנונים שליחות לקטן וכל
 ה"ו דמוכה דלרסה לריסה לאחין
 דקא בשקבלה ה"ו קדושה ופי'
 ז' אפשי בקדושין שקדשוני אחי
 ואחי כלומר הם פתחי לקבל
 הקדושין . נ"י כבש הרמב"ן ז"ל :
 [ה] ואחיה . או אחיה . עור :
 [ו] פדעחה . עקדוין לה נניח :
 ונולכין לה קיזמין ומדכרין לה
 נכר . שלא לדעתה עבדוין לה נניח :
 כ"ו ולא מדכרין לה נכר . ירוש' :
 [ו] דשפור כ"ו . וסבין קדושין
 לא שתפור אותן כלרך שממרת האנו ותמרה . הר"ם : (א)
 קדושין כלל אלא היינו לומר שאינה חרופה כלל ימ"מ כיון שהוא כח' חוקק על הרוב שהיא יודעת לשנוי קדושה . כ"מ :
 (ב) לפי שכבר נקנית בקדושין דלורייתה ר"ל הבושה הר"מ : [ח] אינה צריכה . בפני שיש אלא חלך ומעשה רלוונה הר"מ :

אינה ממלכת אלא מן האירוסין : בבעל . אבל אם מת
 ולא מיאנה בו ונסלה לפני יבם אינה יולדת במיאון אלא
 תמותין עד שהגדיל והתלון : אין בנות ישראל הפקר .
 ואפי' מן האירוסין לא תמאן ותלרס לאחר ותחזור ותמאן
 אלא ממלכת בזה ותמאן
 מלרס לאחר עד שהגדיל :
 ותמאן ותנשא . לאו
 למחדר ולמאן זונה אחריה .
 אלא הכי קאמר ממלכת
 וממנת מלרס לאחר עד
 שהגדיל או אם רוצה להנשא
 ממלכת כבעלה ותנשא מיד
 דתו לא ממלכת לבית שמאי
 דנשואה היא : ב רבי
 אליעזר אומר אין מעשה
 קידושה [ח] אינה צריכה למאן . רבי אליעזר אומר אין מעשה
 לא שתפור אותן כלרך שממרת האנו ותמרה . הר"ם : (א)
 קדושין כלל אלא היינו לומר שאינה חרופה כלל ימ"מ כיון שהוא כח' חוקק על הרוב שהיא יודעת לשנוי קדושה . כ"מ :
 (ב) לפי שכבר נקנית בקדושין דלורייתה ר"ל הבושה הר"מ : [ח] אינה צריכה . בפני שיש אלא חלך ומעשה רלוונה הר"מ :

חתונה קען זיא ארץ זאגין זיא וויל ניט דעם מאן
 בית שפאי אוקרים בית שפאי זאגין בפני נאר צום
 מאן קען זיא זאגין זיא וויל אים ניט . אפקר אז
 זיא האט ניט גיזאגט זיא וויל ניט דעם מאן , אונ
 דער מאן איז גישמארקטן אונ זיא פאלט פאר
 דעם מאנס ברודער ער זאל איר קעגנס זיין
 זעמען פאר אנווייבן ראוונ אונ שמעון צווייט
 ברודער אונ ראוונ איז גישמארקטן זין קינדער
 אונ האט גילאזין אנווייב . דארף שמעון זעמען
 ראוונס נוייב צו זיך פאר אנווייב , הייסט שמעון
 איבם אונ ראוונס נוייב הייסט איבקהו זיא כ"ג
 קען זיא ניט זאגין צום יבם זיא האט ניט גינוואקט
 דעם מאן אונ זיא וויל אים אויך ניט , נאר זיא
 נווארט ביו זיא ווערט גרויס אונ קעמט חליצה
 זיבית ה"ז אוקרים אונ בית הלל זאגין זיא קען זאגין
 צום מאן אונ קען זאגין צום יבם זיא וויל זיין
 ניט בית שפאי אוקרים בפני בית שפאי זאגין זיא
 מוז זאגין צום מאן אויך וויל דיה ניט זיבית ה"ז
 אוקרים אונ בית הלל זאגין בפני ושיא בפני זיא קען
 זאגין צום מאן אויך וויל דיה ניט אונ זיא קען
 זאגין פאר פריענדע קענענשין אויך וויל ניט מיין
 מאן איז אויך ניט בית שפאי אוקרים בית שפאי
 זאגין בבית דין זיא מוז זאגין פאר בית דין אויך
 וויל ניט מיין מאן זיבית ה"ז אוקרים אונ בית הלל
 זאגין בבית דין ושיא בבית דין סאיי זיא זאגט פאר
 בית דין אונ סאיי זיא זאגט ניט פאר בית דין
 אויך וויל ניט מיין מאן איז ארץ גוש אפרו קען בית
 ה"ז זיבית שפאי בית הלל האבין גיזאגט צו בית
 שפאי מסאנת והיא קטנה ווען זיא איז אקטנה קען
 זיא זאגין אויך וויל ניט מיין מאן אפילו ארבעה
 חבשה פקטים פיר אדער פינף קאהל . זיא קען

זאגין אויף איין מאן אויך וויל אים ניט אונ זעמען
 נאך אמאן אונ זיא קען זאגין אויך דעם אונדערין
 מאן אויך וויל דעם אונדערין מאן אויך ניט אונ
 אזוי צו ארריקען אונ צו אפערדין אונ אזוי
 ווייטער אפרו קען בית שפאי האבין בית שפאי
 גיזאגט צו בית הלל זין בנות ושיא הפקר וירישע
 קעכטער זענען ניט הפקר זיא כפאח זיא קען
 נאר זאגין אויף איין מאן אויך וויל אים ניט
 ופסקת אונ נווארט , זיא זעמט ניט קיין מאן זד
 שפירי ביו זיא ווערט גרויס , אדער זכאן זיא
 זאגט צום זענענען מאן אויך וויל דיה נישט אונ
 זיא קען פאלד זעמען איין אונדערין מאן , נאר
 זכאן זיא זאל פאלד חתונה האבין מיט דעם
 אונדערין מאן אונ זיא קען דער חתונה קען זיא דאך
 ניט זאגין זיא וויל ניט דעם מאן נאך בית שפאי :
 ב איזו היא קטנה זעריקה זכאן וועלכע קטנה דארף
 זאגין אויך וויל ניט מיין מאן זיא שפאי אפי' זאחית
 זעקתה אז איר מוסער אדער אירע ברודער האבין
 איר חתונה גימאכט מיט איר דעה זיא האט
 זענוואקט וואס קידושין איז השיאוה שיא זעקתה
 אפקר אז זיי האבין איר חתונה גימאכט זין איר
 דעה זיא ווייס נאר ניט וואס קידושין זענען אינה
 זעריקה זכאן דארף זיא ניט זאגין זיא וויל ניט איר
 מאן נאר דיא קידושין זענען נאר נישט ווערט
 כפי חניא כן אנטניגוס אומר רבי חניא כן אנטניגוס
 זאגט זיא קטנה זיא אינה יולדת לשמו קדושה אקטנה
 וואס זיא איז אזוי קליין אז זיא פארשטייט ניט
 צו היסקען אירע קידושין וואס קען האט איר
 גיגעבין אינה זעריקה זכאן זיא דארף ניט זאגין זיא
 וויל ניט איר מאן נאר דיא קידושין זענען נאר
 נישט כפי אליעזר אומר רבי אליעזר זאגט צו זיא
 קטנה

קמנה אלא כמפותה . דכמי שלא נשאת דמי ואין ה' כר"א יהלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס ופוחתה מנת שש בחוקת שאינה יודעת לשמור קדושה ואינה לריבה למחן ויותר מכת ' בחוקת שיוצעת לשמור קדושה ואע"פ שהיא סכלה ביותר (ה) ומכת שש ועד כח עשר לריבה כדוקה אם יודעת לשמור קדושה אם לא וממאנת הכת והולכת עד שתהא בת י"ב שנה ויום אחד וחזית סימנים . להחר מלאן אינה ממאנת אפי' לא בא עליה . ואם בא עליה לאחר י"ב שנה ויום א' אע"פ שלא הכיאה סימנים חייבין שמה נשור הסימנים וקפחה (ז) :

קמנה כלום . אלא [ט] כמפותה . בת ישראל רבה לא תאכל בתרומה . בת כהן לישראל תאכל בתרומה : ג ר"א בן יעקב אומר כל עכבה שהוא מן האיש כאלו היא אשתו .

וכ' עכבה שאינה מן האיש כאלו אינה אשתו : ד הממאנת באיש . הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה . נתן לה גט . הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו . ופסלה מן הכהונה . נתן לה גט והחזירה . מיאנה בו ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה . מותרת לחזור לו . מיאנה בו והחזירה . נתן לה גט ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אסורה לחזור לו . זה הכלל . גט אחר מיאון אסורה לחזור לו . מיאון אחר גט מותרת לחזור לו : ה הממאנת באיש ונשאת לאחר לחזור לו . אע"ג דאם לא החזירה ונשאת לאחר מתוך הגרושין ונתארמלה אסורה לראשון אפי' כי החזירה ומיאנה בו אחר מיאון וגלי עלה דקטנה היא ובעל' לגט ולא הוי בחזרה שניה כמחזיר גרושתו ונשאת' לאחר : זה הכלל . כלומר אפילו פעמים הרבה גרשה והחזירה ומיאנה בו אם נשאת לאחר מתוך גט אסורה לחזור ל' .

גפנה גלים נואם אקמנה טוהמ איז גאר נישט . איז אירע קידושין קיין קידושין אלא בפפיקה זיא איז גאר גלייך ווי זיא נואלט איבער גירעט גינוארין צו זינה , דארף זיא גיט זאגין זיא וויל גיט דעם טאן . נוארום זיא איז נאך גאר גיט גינווען זיין ווייב , דריבער בת ישראל זענען אויב דיא קמנה איז אטאקטער פון אישראל אונג ער איז אפגהן יא חאכי בתרומה טאר זיא גיט עסקין תרומה בת כהן ישראלי אונג אויב דיא קמנה איז אטאקטער פון אפגהן אונג ער איז אישראל האכי בתרומה עקט זיא תרומה פון פאטער : ג רבי אליעזר בן יעקב אומר רבי אליעזר בן יעקב זאגט כי עכבה שהיא מן האיש אויב דאס אויף האלמונג נואם זיא האט זיך אויף גיהאלטין בייא דעם מאן איז דאס גינווען דורך דעם מאן , דהיינו זיא האט גיט גיזאנט זיא וויל גיט דעם מאן פאזיגו היא אשמו איז גלייך וויא זיא נואלט גינווען זיין ווייב צו אלע דינים וכל עכבה שאינה מן האיש אונג אויב זיא איז אויפגיהאלטין בייא דעם מאן גיט דורך דעם מאן , דהיינו זיא האט גיזאנט זיא וויל גיט דעם מאן פאזיגו אינה אשמו איז גלייך ווי זיא נואלט גיט גינווען זיין ווייב : ד הפסאנת באיש אקמנה נואם האט גיזאנט זיא וויל גיט דעם מאן היא מותרת בקרובותיה מעג ער זעמען אירע קרובות והיא מותרת בקרוביו אונג זיא מעג זעמען זייע קרובים זיא פסקה מן התורה אונג ער האט איר גיט גימאכט פסול פון צו זענומען זיערין צו אפגהן נתן לה גט אונג ער האט איר גיזעבין אנט היא אסור בקרובותיה טאר ער גיט זעמען אירע קרובות והיא אסורה בקרוביו אונג זיא טאר גיט זעמען זייע קרובים ופסקה מן התורה אונג זיא טאר גיט התורה האבין מיט אפגהן נתן לה גט אונג ער מאן

יגירשה

ומתוך מילון מותרת לחזור לו: זה לאחר ומיאנה בו. כלומר חזרה ונשאלת לשלישי ומיאנה בו. כל שילאמה ממנו בגם אסורה לחזור לו אע"פ שילאמה משל אחריו כמילון לא בטלה לגימטא דידיה (ג): ו' מותרת ליבם. ולא אמרי'...

וגירשה. לאחר ומיאנה בו. לאחר וגירשה. (לאחר ומיאנה בו) כל שיוצאתה הימנו בגש. אסורה לחזור לו. במילון מותרת לחזור לו: ו' המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם ור"א אומר. וכן המגרש את היתומה והחזירה מותרת ליבם. ורבי אליעזר אומר. קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה. כיתומה בחיי האב. החזירה רכרי הכל אסורה ליבם: ז' שני אחיו נשואין לשתיה אחיות יתומות קטנות ומת בעלה של אחת מהן תצא משום אחות אשה. וכן שתי [ו] חרשות. גדולה קטנה. תצא הקטנה משום אחות אשה. מת בעלה של גדולה.

שחמלן בו לקטן כמ"ו. אלא ידמפרש כגמר' רח"א כו' ואין בעלה זכאי כמילאמה כו' ואינו מיעמח לה כללו של דבר חיה כאלהו לכל דבר אלא שריבה מילון וסא לרננן בעלם זכאי ככלבו מפרש רש"י דרננן אפקיהו גביה וספקר כ"ד סוף וקף על גב דנשואי' דרננן כיון דירית לה הויה כמת גמולא שאין לה מי שיקברה. גמולא: (ג) כדמסיק כגמולא דמילון דמכריה לא מבטל גיט' דיריה ותנא דסבא פליג אלדעיל. ועמיתו: (ד) דלאו נתגדלה אללו סתם ביאה ראשונה משגדלה קדושין הן וכדלעיל כפי' מ"ב. ועמיתו: [ו] חרשות. דלון למתרת נישואין מלחוריתא דלאו כתי דעה הוי אלא רננן תקינו לה כדי שלא תפאר פניהו לעולם

קדושין לשוב אין לאכ כח לקבל קדושה ולא החזירה כקטנותה (ד) אסורה ליבם אם מת כקטנותה דקדושי חזרה אינן כלום הויאל ופקע רשות אב מינה והיא אין לה יד והיא כגרושה ועומדת: ז' תצא כושום אחות אשה. וסעודה מן החליצה ומן היבוס: מת בעלה של גדולה. ומסלה לטני ויקרה של גדולה שהיא מן התורה אסרת קטנה עליו משום דנשואיה דרננן והיא לה אחות וזקתו. מה יעשו:

גירשה אונ דער אַנקערער מאן האט איר גינט אַחר גאַקערעם האט זיא חתונה געהאט מיט אַררישען מאן ומיאנה בו אונ זיא האט צו אים אויך גיזאגט זיא וויל אים גיט אַחר גאַקערעם האט זיא חתונה געהאט מיט אַפערדין מאן וְגַרְשָׁה אונ ער האט איר גינט אַחר גאַקערעם האט זיא חתונה געהאט מיט אַפיקסטין מאן ומיאנה בו אונ זיא האט צו אים אויך גיזאגט זיא וויל אים גיט פֿי שיעצותה היטנו גנט פון רעם מאן נואם זיא איז ארוים גיזאגטן מיט אַנט אסורה חזרה יו סאר זיא גיט צוריק חתונה האבין מיט אים גמילון פון רעם מאן נואם זיא איז ארוים גיזאגטן נוייל זיא האט אים גיט גיזאגטן מותרת קטנה יו מעג זיא מיט אים צוריק חתונה האבין זון הפגרש את האשה והחזירה נוען איינער האט גינט זיין נוייב אונ האט מיט איר צוריק חתונה געהאט. דער נאך איז ער גישטארבין אן קינדער מותרת ליבם מעג זיא גענומען נוערין צום ליבם צו איר מאגם ברודער נרבי אַלְיַעזֶר אופר אונ רבי אַלְיַעזֶר נאגט זיא איז אסור צום ליבם וכן הפגרש את היתומה אונ אזוי איז דער דין אז איינער האט חתונה געהאט מיט איתוקה אונ ער האט איר גיגעבין גט והחזירה אונ ער האט מיט איר צוריק חתונה געהאט אונ איז גישטארבין אן קינדער מותרת ליבם מעג זיא גענומען נוערין צום ליבם צו איר מאגם ברודער נרבי אַלְיַעזֶר אופר אונ רבי אַלְיַעזֶר נאגט זיא איז אסור צום ליבם קטנה שהשיאה אביה אקטנה נואם דער פאקער האט איר חתונה גיטאקט גתגרשה אונ זיא איז גינט גיזאגטן כיתומה בחיי האב האט זיא רעם דין וויל איתוקה אפילו דער פאקער גישטארבין

צמח: (ה) ולעיל מ"ב כתב אם כח עליו ומיהו בנמרה דהכח
 חיסלני חמוראי חי בעיניו שבעל אי לא ולא חפסוק הלכתה וספיקא
 לחומרה. ה"ר"ף: [י"א] אי. כדכתיב אי לו האחד שפול:
 (ו) ומיחד נמי לא יתנה תותיה דקסבר יש זקה. ועמ"ל דהתחמק
 כו'. בנמרה דלמח גדולה ומיחטה כה ור"א ס"ל מילין
 דמחיה שאני: (ז) אי בקטנה
 דלחיה ללל דעת אי בהרשת
 גדולה וכת ביאה היא. גמ':
 [יב] ביאתה. וה"ה חליטה אלא
 משום דלא מני למנקט ואין חליטה
 מהרשת דלאו כת חליטה כלל

רבי אליעזר אומר מלמדיו את הקמנה שתמאן
 בו, ר"ג אומר אם מיאנה כיאנה ואם לאו
 תמתין עד שתגדל ותצא הלון משום אהות
 אשה, ר' יהושע אומר [י"א] אי לו על אשתו ואי
 לו על אשת אחיו. מוציא את אשתו בנט
 מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות ומת.
 אחת או חליצה: ח' מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות ומת.
 אחת או חליצה של אחת מהן פוטרת צרתה. וכן שתי חרשות
 קמנה וחרשת. אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה. פקחת וחרשת
 ביאה הפקחת פוטרת החרשת. ואין ביאת החרשת פוטרת את
 הפקחת. גדולה וקמנה. ביאת הגדולה פוטרת את הקמנה. ואין ביאת
 הקמנה פוטרת את הגדולה: ז' מי שהיה נשוי לשתי יתומות
 קטנות ומת, בא יבם על הראשונה וחזר ובא על השניה או שבא אחיו
 על השניה לא פסל את הראשונה וכן שתי חרשות. קמנה וחרשת.

ובכן ב' חרשות. כלו' כשם ששתי קטנות ביאת אחת מהן פוטרת לרחה כך כשתי חרשות לכל חליטה לכתב
 למימר בהרשת דלאו כת חליטה היא: א' קמנה וא' חרשת. חע"פ דשתיין אין כשוליהן כשולין גמורין מ"מ לא
 ידעינן כהי מנייהו ניהא ליה (י) והי משוכה אשתו עפי: ביאת הגדולה פוטרת את הקמנה. לביאת מי
 כשוליה כשולין גמורין פוטרת אותה שאין כשוליה גמורין אבל חופכה לא: ז' לא פסל את הראשונה. שהי ביאתן

גישטארבין אונ זיא פאלץ צום יבום פאר דעם
 מאן פון דיא קמנה רבי אליעזר אומר רבי אליעזר
 זאגט פלמדין את הקמנה קען לערוקט דיא קמנה
 שחפאן בו זיא זאל זאגין זיא נויז ניט דעם מאן
 אונ ער זאל זאגן זיין דיא גדולה רבן גמליאל אומר
 רבן גמליאל זאגט לערוקט דיא קמנה זיא זאל
 זאגין זיא נויז ניט דעם מאן דארף קען ניט.
 נאר אם מיאנה מיאנה אויב זיא האט זאלין גיזאגט
 זיא נויז ניט דעם מאן איז גוט, זאל ער מינעם
 זיין די גדולה זאם זאו אונ אויב דיא קמנה האט
 גיט גיזאגט זיא נויז ניט דעם מאן פקחין ער
 שפדרי זאל די גדולה נוארמין ביין די קמנה נועט
 גרויס נוערין זאם ה"ו נועט ארויס גיין די גדולה
 פריי פון חליצה אונ פון יבום משום אהות אשה נויז
 זיא איז אשנועקטער פון דעם מאנס ברודערס
 נויב רבי יהושע אומר רבי יהושע זאגט קען לערוקט
 גיט דיא קמנה זיא זאל זאגין זיא נויז ניט דעם
 מאן אונ וויקער זיין אנויב ביא איר מאן זאל
 זיא אויף גיט, נאר איז ער אשנוע עם איז אים נויז
 אויף זיין נויב זאי ער זאל אשנוע אונ עם איז
 אים נויז אויף זיין ברודערס נויב מוציא את אשתו
 בנט ער זאל אויסציהען זיין נויב פון זוף מיט
 זאגט וואשת אחיו בחליצה אונ זיין ברודערס נויב
 ציהט ער אויס פון זוף מיט חליצה: ח' מי שהיה
 נשוי לשתי יתומות קטנות נוען איינער האט בחונה
 געהאט מיט צוויי יתומות קליינע ופת אונ ער
 איז גישטארבין אן קינדער אונ זיין פאלצין צום
 יבום צו זיין ברודער ביאתה או חליצה של אחת מהן
 או דער יבם האט בועל גינען ומינעם גינען
 אדער ער האט חליצה גינעבין איינע פון זיין

גינען

הוא : (ח) ואפילו לרכיב דר"ט דמי' פ"י דכקפן לא חקטו נשואין כלל כו' אכל קטנה חקטו לה נשואין כדי שלא יעבדו כה מנהב הסקר כדליתא בגמרא : [ג] ד' אצור . סי' בלא כלא יוד' ופול' כן שמוע הכנן ולעיל מ"ז גרס כו"ד והוא כן סורקטט : (ט) וכבר נחלקו בזה אבות שטולס פראג'ד סוכר' ללא חמר ר"ל דמלמדן אלא כגדולה וקטנה כדי לקיים

זכור דלורייחא אכל כהרשת וקטנה דתרווייהו מברכני וסא קיים לה ככילא רשונה לא חמר . אלא לעולם יתרחק חרש המילוכין וכתב דכנוסחחו ל"ג כולן והרמב"ן כתב שנחלא כנוסחחות ככולן וליה כחוספת' וקא' חק אחרשת וקטנה דמידי הוא עטמא דמתרחקין מן המילוכין דלמלא גלגל ומתחטת' ביה . ווי יולאה פכ"ס למה חתקין וחמקין עד שתגדיל וחמקין וחמקין מן הכוסות שופר מן כורו וחמרים לריכין לו וחמקין חרשת על כענה שכנסה כתיבה פתי"ט : [ד] הקטנה . אכל חרשת לא לפי שלא חקטו לחרשת שום מילוכין כלל . וטעמא בגמרא משום דמתנעו ולא כפי' לה האולי ולעולם יכולה למאן מסר מרשותה . אכל קטנה גדולה י

לה וסכר מסיביל' לה כל שפחה עד שיעבור זמן מילוכין : [טו] יבם קטן . גמרא קרי כאן להקיים לחמיו סם והוא לאו בר אכל א"כ כה תחלה על ההרשת ואח"כ על הקטנה פסל את החרשת דשמוא קנין הקטנה קנין גמור הוא ופסל כה על הקטנה וחזר ובה על החרשת פסל את הקטנה לגזרין אטו כשנא על החרשת וחזר ובה על הקטנה : יא רבי אליעזר אומר . ככלן (ט) מלמדן והלכה כרבי אליעזר : יב יגדלו זה עם זה . ואינו יכול לגרשה

שהו ואי ראשונה קנייה היא הרי היא אשתו וביאת האחרונה בשילת זנות ואי לאו קניו' היא הרי שתיין ככריות אכלו שלא היו קנייות לאחיו ומקיים את הראשונה שלא נפסלה עליו אכל אחרונה לא דלמא קנייות היו ומשכא על הראשונה קיימא האדן עליה בדיסור

כא יבם על הקטנה וחזר ובה על החרשת או שבא אחיו על החרשת לא פסל את הקטנה . כא יבם על החרשת וחזר ובה על הקטנה או שבא אחיו על הקטנה פסל את החרשת : י פקחת וחרשת . כא יבם על הפקחת . וחזר ובה על החרשת . או שבא אחיו על החרשת . לא פסל את הפקחת . וחזר ובה על הפקחת או שבא אחיו על הקטנה . כא יבם על הגדולה וחזר ובה על הקטנה . לא פסל את הגדולה . כא יבם על הקטנה וחזר ובה על הגדולה . או שבא אחיו על הגדולה פסל את הקטנה . [ג] רבי אלעזר אומר מלמדן [ד] הקטנה שתמאן בן : יב [טו] יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה . בא על יבמה גדולה

היא היתה קטנה ונכרית היא [טו] יבם קטן . גמרא קרי כאן להקיים לחמיו סם והוא לאו בר אכל א"כ כה תחלה על ההרשת ואח"כ על הקטנה פסל את החרשת דשמוא קנין הקטנה קנין גמור הוא ופסל כה על הקטנה וחזר ובה על החרשת פסל את הקטנה לגזרין אטו כשנא על החרשת וחזר ובה על הקטנה : יא רבי אליעזר אומר . ככלן (ט) מלמדן והלכה כרבי אליעזר : יב יגדלו זה עם זה . ואינו יכול לגרשה

גיווען אקמנה און איינע אטויבע בא יבם על הקטנה און דער יבם האט בוער גיווען דיא קטנה ויתר ובה על החרשת דער נאך האט ער בוער גיווען דיא מויבע או שבא אחיו על החרשת אדער זיין ברודער האט בוער גיווען די מויבע יא פסל את הקטנה האט ער גימ אקמט פסול די קטנה נאר זיא מעג פלייבין זיין ווייב דיא קטנה . אדער בא יבם על החרשת אדער או פריער האט דער יבם בוער גיווען די מויבע ויתר ובה על הקטנה דער נאך האט ער בוער גיווען דיא קטנה או שבא אחיו על הקטנה אדער זיין ברודער האט בוער גיווען דיא קטנה פסל את החרשת האט ער גימאכט פסול די מויבע און ער טאר ניא גימ האלמין פאר אנוייב וועיין בהרע"ב : י פקחת וחרשת איינע איז גיווען אגעוונטע און איינע אטויבע בא יבם על הפקחת אייב דער יבם האט בוער גיווען דיא געוונטע ויתר ובה על החרשת דער נאך האט ער בוער גיווען די מויבע או שבא אחיו על החרשת אדער זיין ברודער האט בוער גיווען דיא קטנה פון דער מויבע האט גימ פסול גימאכט די געוונטע אויף דעם יבם . נאר דער יבם מעג האלמין דיא געוונטע פאר אנוייב בא יבם על החרשת אדער או פריער האט דער יבם בוער גיווען דיא מויבע ווייב ויתר ובה על הפקחת דער נאך האט ער בוער גיווען דיא געוונטע או שבא אחיו על הפקחת אדער זיין ברודער האט בוער גיווען די געוונטע

ווייב פסי את החרשת האמרי ביאה פון די געוונטע פסול גימאכט דיא מויבע אויף דעם יבם : יא גרזיה וקטנה איינע איז גיווען אגעטערע און איינע איז גיווען אקניד בא יבם על הגדולה און דער יבם האט בוער גיווען די גרויסע ויתר ובה על הקטנה דער נאך האט ער בוער גיווען דיא קטנה או שבא אחיו על הקטנה אדער זיין ברודער האט בוער גיווען דיא קטנה גימאכט די ביאה פון דער קטנה האט גימ פסול גימאכט דיא גרויסע אויף דעם יבם . נאר דער יבם מעג האלמין די גרויסע פאר אנוייב בא יבם על הקטנה אדער או פריער האט דער יבם בוער גיווען די קטנה ויתר ובה על הגדולה דער נאך האט ער בוער גיווען די גרויסע או שבא אחיו על הגדולה אדער זיין ברודער האט בוער גיווען די גרויסע פסול גימאכט די קטנה אויף דעם יבם ובי אגעזר אמי רבי אלעזר אומר קטנה וזאנמ' מלמדן הקטנה שתמאן בו מען לערונמ' די קטנה זיא זאל זאגין זיא וזיר אים גימ און דיא גרויסע האלמ' ער פאר אנוייב וועיין בתוי"ט : יב יבם קטן שבא על יבמה קטנה אכבם וואס ער איז נאך יונג האט בוער גיווען אכבמה אונגעע זיי ביינע זענען קינדער יגדלו זה עם זה נאלין זיי ביינע ווארטין פון זיי נועלין גרויס נועלין . דער נאך אויב ער נועט נועלין נועט ער איר געבי גימ בא עי יבמה גרזיה או דער יבם וואס ער א אקניד

הכי הוא ימשיך אחר קרא כי ישנו אחים יחדיו הא אחיו של
 היה בעולמו לא מכלל שאם היה בעולמו אפילו כן יום אחד
 (ז) וא"ת כיון לדבריו כבר נעטרה מנוני שהרי אחר שבעל
 וסטורה ממנו נכס מאי איכפת ליה בחליה שיערך כפיו יל
 שהוא מתייבש בכ"ד לחלוץ לה שחוק בפניו חו' והלי ח'
 מפני שהוא יגול לטעון אף על
 פי שנתתי לה נט אינה אסורה
 עלי כחורה ואולי תחפיים ותחורר
 לי משא"כ בחליה : (וא) וא"ת
 דכיון שנפלה עליו אס כן לאחר
 לי ה"ך אמרין דלא מוקי
 אפשיה וברי היא כליסור עליו .
 י"ל דהגט הזה נתן עכשיו דאי
 קודם כניסה אפי' לאחר לי היתה
 היא נאמנת לומר של נבעלה
 כיון דאיכא אסורה מוקי נפשיה
 מבעול .
 (ב) שאין זה נאמן לאסורה על כל
 אדם אחר שנים רב"מ . נראה שהוא מפרש אפי' חו' ו"ש
 אחר שכנסה ולא כתב אחר לי אבל רש"י ז"ל פירש דוקא לאחר לי
 ודברי רבינו ז"ל עיקר . המניד :

עד שיגדיל דגט קטן איתו גט : היבמה שאמרה בתוך
 שלשים יום . שכנסה היבם : לא נבעלתי . ליכס והוא
 אומר בעלתך ודיך נגט כופין אותו לחלוץ דהוא
 נאמנת דעד תלתי יומין מוקי אינש נפשיה ולא בעיל :
 לאחר שלשים יום . הוא
 נאמן דלא מוקי אינש נפשיה
 מלבעול יותר מלי יום ומיהו
 איכא לא משתרי' ואייתה
 אנפשה מחיבה דליסורא
 ובעיא חלי' ומבקשים ממנו
 שיחלוץ אבל לא כופין דהא
 הוא אומר שבעל והא דכופין
 אותו לחלוץ חו' שלשים יום
 ומבקשין אותו לחלוץ לאחר
 כגון שגט יולא מתחת ידה (י) שכיון שנתן גט לויקחה
 נפסלה עליו (וא) ומיהו בעיא חליה למכירה לעלמא
 חוששין לדבריו (יב) ולא כפי חליה : י"ג הנודרת
 ללא אסקא דעתה שימות בעלה ותסול לפניו ליכס
 וטולת כחונתה . אבל לאחר מיתת בעלה הו"א מורדת וקיימא לן
 כותבין אגרת מרד על שומרת יבם : מבקשים
 ממנו לחלוץ . ויתן כחונתה אם ירצה ואם לא רצה לחלוץ והיא מורדת בו
 ובלא להפסיד כחונתה כופין אותו לחלוץ :

אקיד האם בועל גינען אַיִבְקָה אַנְרוֹיִקֶע תַּנְיָנִי
 זאל זיא אים האַקְמִין ביז ער וועט גרויס ווערין .
 דער נאך וועט זיא קענען געקען בייא אים גט
 היבמה שאמרה בתוך שלשים יום לא נבעלתי אונך האם
 גענוקען דיא יבמה פאר אנוייב אונ אין דרייסיג
 קעגן נאך דיא חתונה זאגט דיא יבמה דער יבם
 האם איר נאך גיט בועל גינען . דארף זיא חליצה .
 אונ דער יבם זאגט ער האם איר בועל גינען
 דארף זיא נאר גט . איז דיא יבמה בגלייבט .
 זארום ביז דרייסיג טאג . קען זיך אקענקטש אפ
 האַקְמִין אונ גיט בועל זיין כופין איהו שיהיון גה אונ
 קען גיט אים ער זאל איר געבין חליצה זאחר
 שלשים יום עם איז שוין נאך דרייסיג טאג אונ זיא
 זאגט ער האם איר נאך גיט בועל גינען אונ ער
 זאגט ער האם איר בועל גינען . איז ער בגלייבט
 דארף ער איר געבין גט . ווייז קער וויא דרייסיג
 טאג האַקְמִין זיך אקענקטש גיט אפ ער זאל גיט
 בועל זיין . נאר ווייז זיא זאגט ער האם איר גיט
 בועל גינען אונ ער דארף איר געבין חליצה .
 דריבער קען זיא גיט מוקר ווערין צו געקען
 אטאן אן חליצה . דריבער בַּקָּשׁוּן היטו שיהיון גה
 קעט קען פון אים ער זאל איר געבין חליצה
 יבסן שהוא מודה אבוער אז ער איז מודה אז ער
 האם איר גיט בועל גינען אפילו זאחר שנים עשר
 וועיין בהרע"ב ותו"ט :

ג' שלשים יום ואין כופין ומבקשין ליכס מוקי כגמרא
 כגון שגט יולא מתחת ידה (י) שכיון שנתן גט לויקחה
 נפסלה עליו (וא) ומיהו בעיא חליה למכירה לעלמא
 חוששין לדבריו (יב) ולא כפי חליה : י"ג הנודרת
 ללא אסקא דעתה שימות בעלה ותסול לפניו ליכס
 וטולת כחונתה . אבל לאחר מיתת בעלה הו"א מורדת וקיימא לן
 כותבין אגרת מרד על שומרת יבם : מבקשים
 ממנו לחלוץ . ויתן כחונתה אם ירצה ואם לא רצה לחלוץ והיא מורדת בו
 ובלא להפסיד כחונתה כופין אותו לחלוץ :

גמרא יבמות דף ק"ה ע"ב

רש"י

עיניו למטה . כלפי ארץ
 רבי חייא ור' שמעון בר רבי הוו יתבו פתח חד מינייהו ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה
 רבי חייא ורבי שמעון בר רבי הוו יתבו רבי חייא אונ
 רבי שמעון דער זיהן פון רבי זענען גינעסין
 פתח חד מינייהו ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה
 זאגין המתפלל צריך שיתן עיניו למטה דער וואס
 דאווינט

ישראל משום דשכינה החס
קיימל דכתיב והיו עיני
ולבי סס : אתא רבי
למתיבתא . למידרש וכתי
כל חד למיתב לדוכתיה: רבי
ישמעאל בר רבי יוסי.
בעל כשר היה : מפסע
ואויל . הולך לאט : אבדן .
תלמיד של רבי היה: שקליה
רבי למטרפסיה . לנמלו
על שמע ולא ניחה: פוק
ברקה . אס הביאה שמי

שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים וחד אמר עיניו למעלה שנאמר
נשא לבבנו אל כפים אדהכי אתא ר' ישמעאל בר ר' יוסי לגביהו
אמר להו במאי עסקיתו אמרו ליה בתפלה אמר להו כך אמר אבא
המתפלל צריך שתן עיניו למטה ולבו למעלה כדי שיתקיימו ב' מקראות
הללו אדהכי אתא רבי למתיבתא אינהו דהוו קלילי יתבו בדוכתיהו ר'
ישמעאל בר ר' יוסי אנב יוקריה הוה מפסע ואויל אמר ל' אבדן מי
הוא זה שמפסיע על ראשי עם קודש אמר ליה אני ישמעאל בר ר' יוסי
שבאתי ללמוד תורה מרבי אמר לו וכי אתה הגון ללמוד תורה מר'
אמר ליה וכי היה משה הגון ללמוד תורה מפי הנבורה א"ל וכי משה
אתה א"ל וכי רבך אלהים הוא אמר רב יוסף שקליה רבי למטרפסיה
רקאמר ליה רבך ולא רבי אדהכי אתא יבמה לקמיה דרבי א"ל רבי לאבדן
פוק ברקה לבתר דנפק א"ל רבי ישמעאל כך אמר אבא איש כתוב בפרשה

אונ דער קענטש וואס גייט צווישען די קענטשין
וואס ווען אויף דיא ערד נעהט אויס גלייך וויא
ער וואלט גענאנגען אויף ווערע קעפן אפר ליה
אבדן האט אבדן גינאנט צו רבי ישמעאל מי הא
זה שפסיע על ראשי עם קודש ווער איז דאס דער
קענטש וואס גייט אויף די קעפ פון דאס הייליגע
פאלק ופון דיא הייליגע תלמידים אפר ליה האט
רבי ישמעאל גינאנט צו אבדן מי ישמעאל ברבי יוסי
שבאתי ללמוד תורה מרבי דאס בין אויך ישמעאל
ברבי יוסי וואס איך בין געקומען לערנען תורה
פון רבי אפר ליה האט אבדן גינאנט צו רבי
ישמעאל וכי אפת הגון ללמוד תורה מרבי ב' ווען
ווערט דו זאלסט לערנען תורה פון רבי אפר ליה
האט רבי ישמעאל גינאנט צו אבדן וכי היה משה
הגון ללמוד תורה מפי הנבירה אוי דען משה רבינו
ווערט גינען ער זאל לערנען תורה פון גאט אפר
ליה האט אבדן גינאנט צו רבי ישמעאל וכי משה
אפת ב' ווען וויא משה אפר ליה האט רבי
ישמעאל גינאנט צו אבדן וכי בך איהים הוא איז
דען דיין רבי וויא גאט אפר רב יוסף שקליה רבי
למטרפסיה האט רב יוסף גינאנט רבי האט שוין
אפגענומען ויין שפראך ופאר דעם וואס ער
האט גיהערט דיא אלע רייד אונ האט גאר ניש
גענעקערט האט גאט ליה בך ויא רבי ווארום רבי
ישמעאל האט גינאנט צו אבדן ואויף רבי דיין
רבי . אונ ער האט ניש גינאנט מיין רבי . האט
רבי ישמעאל פארשעקט צו רבי מיט דעם וואס
ער האט ניש גינאנט מיין רבי אדהכי אתא יבמה
לקמיה דרבי דערטויל איז געקומען איבקה פאר
רבי אפר ליה רבי אבדן האט רבי גינאנט צו אבדן
פוק ברקה גינא פראעג איר וויא אלט זיא איז אויב
זיא מעג שוין געמען חליצה דער נפש נאכדעם
וויא אבדן איז ארויס גענאנגען צו די אשה אפר
ליה רבי ישמעאל האט רבי ישמעאל גינאנט צו רבי
בך אפר אפי אזוי האט מיין פאטער גינאנט איש
כתוב בפרשה אין דער תורה שפייט איש . דער
וואס גיש חליצה אדער ער איז מיבס דארף ער
ניין איש . אגרוסקער קענטש . אפר ער ניש אקינד

אבל

דאווינט דארף ער מיט דיא אויגן קוקען אראפ
אונטען צו די ערד פון ארץ ישראל שנאמר ווארום
עם שפייט אין פסוק גאט האט גינאנט והיו עיני
ולבי שם כל הימים מיינע אויגן אונ מיין הארץ
וועלין דארט ויין אלע מעג שמענדיג . ווייל דיא
שכינה איז דארטין אין בית המקדש . דריבער
דארטין דיא אויגן פון דעם וואס דאווינט אויך
ניין אין ארץ ישראל אונ אין בית המקדש ותי
אפר אונ איינער ויער אנדערער האט גינאנט
עיניו למטה וינע אויגן זאלין ויין הויבין צום
הימל שנאמר ווארום עם שפייט אין פסוק נשא
דבניו אל כפים מיר וועלין אויפהייבן אונער הארץ
צו דיא הענט וואו דיא הענט זענען דאך אין
דערהייך ווען מען דאווינט אדהכי אתא רבי ישמעאל
בר רבי יוסי לגביהו דער ווייל איז געקומען צו וויא
רבי ישמעאל ברבי יוסי אפר ליה במאי עסקיתו רבי
ישמעאל האט גינאנט צו רבי חניא אונ רבי
שמעון פון וואס שמועסט איר איצט אפרו יו
בתפיה האבין וויא גינאנט צו רבי ישמעאל מיר
שמועסין פון תפלה אפר ליה האט רבי ישמעאל
צו וויא גינאנט בך אפר אזוי האט גינאנט מיין
פאטער המתפלל צריך שימן עיניו למטה ולבי למעלה כדי
שיתקיימו ב' מקראות הללו דער וואס דאווינט דארף
קוקען מיט וינע אויגן אונטען צו דיא ערד אונ
די הארץ וינע דארף טראכטן אונ בעטן הויבין
צו גאט . עם נאל ויין אזוי וויא עם שפייט אין
ביידע פסוקים אדהכי אתא רבי למתיבתא דערטויל
אוי רבי געקומען צו דער השיבה לערנען איהו
דהו קמילי רבי חניא אונ רבי שמעון ווייל נייא
זענען גינען גרינגע קענטשין יתבו בדוכתיהו
האבין זיך באלד גינעט אויף ווערע ארטער
רבי ישמעאל ברבי יוסי אנב יוקריה הוה מפסע ואויל אפר
רבי ישמעאל ברבי יוסי ווייל ער איז גינען
אשווערער קענטש איז ער גענאנגען פאקעלאך
נרער ווייל זענען שוין אלע תלמידים גינעסין
אויף דער ערד וויא ויער מנהג איז גינען אונ
רבי ישמעאל האט געדארפט דורך גיין צווישען
די תלמידים ב' ער זאל קוקען אויף ויין ארט .

שערות: לא צריכת למיכדק: כבר הורה זקן.
 רבי יוסי: נצטרע אברין. עונשו של לשון הרע נגעים:
 מדבריו ברבי. רבי יוסי. כל ברבי לשון אלם גדול:
 קמנה חולצת. משהיא כפשוטו ככה שיה ככה שבע
 דתן כמסכת גיטין הפשוטות
 מקחן מקח וממכרן ממכר
 כמסלולין הלכך לשון חליצה
 הואיל ולא כתיב מיטוט
 כשהיא כפי הוזה
 שיוצת מעט להבחין:
 לעונת נדרים. שנה אחת
 קודם לזמן ב' שערות כדמתן
 כפרק מלא דיוסן כה י"א שנה
 ויוס אחד נדרים נכדקים
 אם יודעת לשם מי נדרה
 והקדימה דכריה קיימין:

אבל אשה בין גרולה ובין קמנה א"ל תו לא
 צריכת כבר הורה זקן קא מפסע אברין ואתי
 א"ל ר' ישמעאל בר רבי יוסי מי שצריך לו עם
 קרוש יפסע על ראשו עם קרוש מי שאין צריך
 לו עם קרוש היאך יפסע על ראשו עם קרוש
 אמר ליה רבי לאברין קום ברוכתך תני
 באותה שעה נצטרע אברין וטבעו שני בניו
 ומיאנו שתי כלותיו אמר רב נחמן בר יצחק
 בריך רחמנא דכספיה לאברין כהאי עלמא
 אמר ר' אמי מדבריו של ברבי נלמוד קמנה
 חולצת בפשוטות רבא אמר עד שתגיע לעונת
 נדרים והלכתא עד שתביא שתי שערות:

מי שצריך לו עם קרוש יפסע על ראשו עם קרוש. והא דלמך
 כפרק קמח דסנהדרין (דף ז) אזהרה לרין שלא יפסע על
 ראשו עם קרוש היינו היכא שלא יאל לנורך עם קרוש אי נמי
 אפילו יאל לנורך יו לו לקר דרבו כל מס שיכול כדלמריין
 (קרושין דף לב) אזהרה לוקן שלא יערות מוירחא וכו' וכו' (דף
 יג) תיאל בני חכמים ותיח כומן
 שחבור לרביין להם מפסיין
 על ראשו העם כו' יאל לנורך
 כעס ויושכ כמקומו פירש לנורך
 סעס וכחוספתא גרסיין כדיל
 יאל לנורך העם:
 רבא אמר משתגיג לטונת נדרים.
 ואם חזמר דכפרק יזיא
 דוסן (דף מו וסס) קאמר רבא
 קטנה סהנייה לכל שנוחיה חיה
 לביכה כדיוקא חוקא הביאה סימנין
 ומסיק כי קאמר רבא למאיון אכל
 לתלי' כתיב כדיוקא חלמא קטנה לא
 תלזה ואור"ח דרבא חייבי הכא
 אליבא דרבי יוסי אכל חיהו גומיה
 סבר עד שתיבא ב' שערות ותיח
 דמסיק הכא והלכתא עד שתיבא
 ונגדן כקטנה חולצת מזה זו עושה אליבא דרבי יוסי ועוד דר' יוסייה שם מכה התיא דמי שמת (דף ק) דרבה גרם ולא רבא:

שתי שערות סימנא דמלחא הוא יבס' המקבל (דכ"ה וסס) דקאמר רבא נבי שלם מדות נקטן גיטע לטונת נדרים נדרו נדר הקדשו הקדש
 ונגדן כקטנה חולצת מזה זו עושה אליבא דרבי יוסי ועוד דר' יוסייה שם מכה התיא דמי שמת (דף ק) דרבה גרם ולא רבא:

אבי אשה בן גרושה בן קמנה אשה וואם
 בארף נעקען חליצה איז ארץ איינס אגרויסקע
 ארער אקלייגע אפר גיה האט רבי גינאגט צו
 אברין תי יא צריכה רז דארפסקט שוין גיט פ'רעגין
 ביא די אשה וויא אקט ניא איז בבר הניה גון דער
 אלטער רבי יוסי האט געפסקת אז קען בארף
 גיט וויקען וויא אקט ניא איז קא פפסע אברין ותי
 איז אברין גענאנגען צווישען דיא פלמירים ער
 נאל גיין צו זיין ארש אפר יו רבי ישמעאל בר רבי יוסי
 האט רבי ישמעאל גינאגט צו אברין מי שצריך יו
 עם קרוש יפסע על ראשו עם קרוש דער מענטש וואם
 די הייליגע פאלק דארפין אים וואס די פלמירים
 דארפין אים קען ער פ'רעמין אויף די קעפ פון
 דאס הייליגע פאלק ודאס הייבט ער קעג גיין
 צווישען דיא פלמירים אפילו עם נעקט אים אז
 ער גיט אויף ווייערע קעפ' פי שאין צריך יו עם
 קרוש אקער רער מענטש וואס דאס הייליגע
 פאלק דארפין אים גיט וואס דיא פלמירים
 דארפין אים גיט' הייז' יפסע על ראשו עם קרוש וויא
 אזוי קעג ער פ'רעמין אויף דיא קעפ פון דאס
 הייליגע פאלק וויא אזוי קעג ער גיין צווישען
 די פלמירים עם נעקט דאך אים וויא ער פ'רעמ
 אויף ווייערע קעפ' אפר גיה רבי לאברין קום ברוכתך

האט רבי גינאגט צו אברין שטייט אויף דיין ארש
 אונ גיט ווייערע מאינא מיר האבין גילערונגט
 באותה שעה נצטרע אברין אין דיא צייט וואס אברין
 האט פארשעקט צו רבי ישמעאל איז אברין
 קרעצט גינוארין ופסעי שני בניו אונ וייגע צווייא
 קינדער ועגען דערטרונקען גינוארין ויפאני שתי
 בנותיו אונ וייגע צווייא שניר האבין גינאגט וייא
 ווייען גיט ווייערע מאגען אפר רב נחמן בר יצחק
 בריך רחמנא דכספיה לאברין כהאי עלמא רב נחמן בר
 יצחק האט גינאגט גיטויבט איז גאט וואס ער
 האט פארשעקט צו אברין אויף דיא וועקט ער
 נאל גיט דארפין געשטרעקט ווערין אויף עולם
 הקא אפר רבי אמי מדבריו של ברבי נלמוד רבי אמי
 האט גינאגט פון דיא רייד פון רבי יוסי קערגען
 מיר קמנה חולצת בפשוטות אפילו די אשה איז נאך
 גאר אקונד ניא איז אקט גאר נעקט יאהר קעג
 ניא שוין געקען חליצה רבא אפר עד שתיבא לטונת
 נדרים רבא וואגט די אשה נוס בארף געקען חליצה
 מוז אקט זיין ערף יאהר מיט אטאג, אז איר
 גדר נאל קעגען זיין אנוטער גדר והלכתא עד
 שתיבא שתי שערות אונ רער דין איז ניא אאר
 גיט געקען חליצה ביו ניא ווערט אקט צווערף
 יאהר מיט אטאג:

זודר שמות דף י"א ע"א תיח דלחילת יוד הא וואו הא

וילך את בית מכות לוי דא גבריהל כמד"א (דניאל ס) והאיש גבריהל אשר ראיתו בחזון וגו'. מבית לוי דא כ"י
 דלחית מסערה דשמאלא. ויקח את בת לוי דא נשמתא. דתנין בשעתא דלחיליד גופא דלדיק בהאי עלמא
 קב"ה קרי לגבריהל ונטיל יהיא נשמתא (דלדיק) די בגנתא ונחתא לה להאי גופא דלדיקא דלחיליד בהאי עלמא
 חיה חתקד שלה ונטיר לה. וחי תימא הוא מלכא דלחמנא על רוחיהו דלדיקא לילה שמה ואת אמרת דלחיה
 גבריהל. הכי הוא ודאי בגין דלחי מסערה דשמאלא וכל מחן דלחי מסערה דשמאלא הכי חקרי. וילך חיש דא עמרס.
 ויקח את בת לוי דא ויכחד. וכת קול נחתא ואמרת ליה לאזדווגא בה. דהא קריב זמנא דשורקאל דישראל על ידא
 דכרל דלחיליד מנייה. וקב"ה סויע ביה דתנין שכינתא שריא על ערסיהו ורעותא דלהו כדבקותא חלד הוא כה
 דשכינתא וע"ד לא חתעדי שכינתא מהכח ברא דלולידו לקיימא דכתיב (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדושים.
 ב"י דמקדש גרמיה מלרע קב"ה מקדש ליה לעילא כמה דרעותא דלהו הוא כדבקותא דשכינתא הכי חתדבקה
 שכינתא

שכינתא כהוא עובדא ממש דעכדו. א"ר יחזק וכו' וכו' דלחון דכדקוחא דקב"ה תדיר וכו' דלחון מתדבקין ביה תדיר הכי נמי איהו אחרתא כהו ולא שכיב לון לעלמין. ווי לרשטיילא דרעותא דלחון ודכקוחא דלחון מתרחקא מניה ולא די להו דמתרחקו מניה אלא דמתדבקו כמטרא אחרא. ח"ח עמ"ס דלחון דקב"ה נסיק מניה משה דקב"ה לא אעדי מניה לעלמין ושכינתא אחרתא דקב"ה תדיר וכו' וכו' :

הלכה פסוקה

הרמב"ם הל' תשובה פ"ג

יוסף לחק

מוסר

מספר חרדים דף נ"ה ע"ב

(א) חמשה הן מישראל הנקראין יוצאין. האומר שאין שום אלה ואין לעולם מנהיג. והוא' שיש שם מנהיג אבל הם שנים א' יותר והוא' שיש שם רבון אחר אבל שהוא כוכב ובעל תמונה וכן האומר שאינו לברו הראשון וצור לכל וכן העובר כוכב וולתו ברי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים כל אחר מהמש' אלו הוא יוצא: (ב) שלשה הן מישראל הנקראים אפיקורסין.

בשמי בן העם ביון שאין רואה סמך לכני אלא הוא לכד ועוד אין מסגית חמיר בי להטיב לי רק הוא לכד ואין מי שיוכל להליל אותי מלחתי וולתו לכן לא יפסיקו ביני לבינו הנכרמים כי כולם כאין נגדו ואני והוא לכדי עומדים וסויו דכתיב מי העם אשר עמתי לפני וכתיב התהלך לפני. כי תהיון לראש שתי נשים הא' אהבתו והאחת שונאתו היתכן שיהיו לנו ושינוי לאותה ששונאתו וישכח ועוד אוחס שאלהכחו. הנה התורה היא האשה אשר נתן לך ה' אלהיך להלכתך ולטותך כהתהלךך מנה אחרך בימים להלילך מכל לרה ולפרנסך ולהדריכך כדרך הטוב כלילת כשכך תמור עלך מן המזיקין הגוף והנפש

וקולות סוף חשיך תלמד פליך סטגוריא לחמית סממס

(א) חמשה הן מישראל הנקראין יוצאין פניך ערליי יודין ווערין גערופין וואס זייא גייען ארויס פון יודישקייט האיסר שאין שום אלה ואין לעולם מנהיג דער וואס נאָמט עס איז קיין גאט דא אויף דער וועלט, און דא וועלט האט גיט וועד עס נאר איר רעגירען. נאר זיא דעגירט זיך אלעין והאוסר שיש שם מנהיג אונ דער וואס נאָמט די וועלט האט לא אָרעגירער אָבלי הם שנים או יותר אָבער זיי זענען צוויי רעגירעס אָדער קער וויא צוויי והאוסר שיש שם אחר אונ דער וואס נאָמט עס איז דא איין רעגיר אויף דער וועלט אָבלי שהוא כוכב ובעל תמונה אָבער דער הערר איז אשטערין אָדער איין אָדער געשטאמלט וכו' האוסר שאינו כדו הראשון וצור לכל אונ דער וואס נאָמט אז דער גאט איז גיט אלעין דער ערשטער אונ איז גיט דער בשעפער פון אלץ וכו' העלבר כוכב ויחיה אָדער ער דיגט צו אשטערין אויסקער גאט כרי' יהיה פליץ בינו ובין רבון העולמים דער שטערין ואל זיין אפאר- מיטלער צווישען אים אונ גאט. וואס דער שטערין ואל קעמין ביי גאט פון זיינעמוענין כ' אחר מהמש' אלו הוא יוצא יעדער פון די פניך ערליי קענטשין ווערין גערופין ער איז ארויס גענאנגען פון יודישקייט: (ב) שלשה הן מישראל הנקראים אפיקורסים דביי ערליי יודין זענען דא וואס ווערין

בשמי בן העם ווען איך בין צווישען דעם פאלק וצווישען פיר קענטשין ביון שאין רואה סמך דכבי אָבלי הוא גברו ווייר קיינער זעהט גיט וואס עס איז קעהאלטין אין מיין הארצין נאר גאט אלעין יעד איז פשוט תמיד די תמידי די רק הוא כדו אונ עס איז גיט דא וועד עס נאר אויף מיר אקמונג געבין שטענדיג קען נאר מיר גוטס מאהן. נאר גאט אלעין וואו פי שיכיל תצייל אותי מצדתי וזאתו אונ אויסקער גאט איז גיט דא וועד עס נאר מיר קענען רעמטין פון מינגע צרות כ' לא יפסיקו ביני לבינו הנכרמים דריבער וועלן דיא בשעפענישען גיט ספסיק ויין צווישען מיר אונ גאט די כולם באין נגדי ווארום אלע זענען ביי מיר וויא נאר גישט וואו והוא כדו עמרים עס שטייען גישט קער נאר איך אונ ער אלעין והיני דכתיב דאם איז וואס שטייט אין פסוק (כ"ב ה) דער נביא אלישע האט גיזאנט הי ה' אשר עמתי לפני אזוי וויא גאט לעקט וואס איך בין געשטאמען פאר אים גלייך ווי עס וואלט קיין קענטש גינען נאר גאט אלעין וכתוב התהלך לפני אונ עם שטייט אין פסוק (בראשית יז) גאט האט גיזאנט צו אברהם גיט פאר מיר. נאר פאר מיר אלעין זאלקמו גיין גיט פאר קיינעם די תהנין יאיש שתי נשים ווען אמאן נאר האבין צוויי וויבער האחת אהבתו והאחת שונאתו איינע נאל אים ליב האבין

אונ די אנדערע נאל אים פייגט האבין ויחבו שיהי כ' ועיני דאומת ששונאתי קען דען זיין אז די אויגין אונ די הארץ פון דעם מאן נאל זיין צו די ווייב וואס האט אים פייגט וישבח ויעוב אותה שאהבתו אונ ער נאל פארקעסין אונ נאל פארקלאון דיא ווייב וואס האט אים ליב הנה תתורה היא האשה אשר נתן לך ה' אלהיך להלכתך ולטותך כהתהלךך מנה אחרך בימים להלילך מכל לרה ולפרנסך ולהדריכך כדרך הטוב כלילת כשכך תמור עלך מן המזיקין הגוף והנפש

אונות

האומר שאין שם נבואה כלל ואין שם מרע שמגיע מהבורא ללב בני האדם. והמכחיש נבואתו של משה רבינו. והאומר שאין הבורא יודע מעשה בני האדם כל אחר משלשה אלו הן אפיקורסין: (ג) שלשה הן בישראל הכופרים בתורה האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו חיבה אחת אם אבר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה וכן הכופר בפירושה והיא תורה שבעל פה והמכחיש מגידה כגון צדוק וביתוס האומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת וכבר בטלה תורה זו אף על פי שהיא חיתה מעם ה' כל אחר משלשה אלו כופר בתורה:

וכן כלל בקר שהרי אמר כווסר שכלל לילס דנין אוחו אם יקון משנתו לו יסן שינת עולם וחוה שהחיליה תורה כרלשית כלומר שהתורה שנקראת ראשית תועלת לאלים ככ' עולמות וסלשס השנית שסונלחתו היא על כסר דסס וסליה אמר סנכיל אויבי איס חכסי כיומו כמפורס כגמ' וזוה התלך יתכרך ללחוב אותה חך עוקרי אלססס סחיס כרלשטסס אספת כרלשסס סמוסס סלמדו לכיו תורה לוס לנו מיד היא כלה להחייב: עמו ולסמרו וסוה חיקין גדול לפגס סכסית סספוסה כולס נקראת כרית וזלחת התורה אסר ס'ס חייס:

גְּעוּרֹפִין אֶפִיקוֹרְסִים הַאִמֵר שְׁאִין שֵׁם נְבוּאָה כָּלִי דְעַר וואס זאגט עס איז נאר גיט דא קיין נביאות זאין שם פרע שפגעי מהבורא ללב בני האדם אונ עס איז נאר גיט דא קיין וויסענשאפט וואס זאל קומען פון גאט צו דיא הארץ פון אקענטש והמכחיש נבואתו של משה רבינו אונ דער וואס לייקונט אונ זאגט אז משה רבינו איז קיין נביא גינען והאומר שאין הבורא יודע מעשה בני אדם אונ דער וואס זאגט אז גאט ווייס גיט וואס מענטשין מוהען פי אחר כשלשה אלה הן אפיקורסים יעדער איינציגער פון דיא דריי ערליי מענטשין איז איין אפיקורס: (ג) שלשה הן משלשאל הכופרים בתורה דריי ערליי יודין זענען דא וואס לייקענען אין די תורה האמר שאין התורה מעם ה' דער וואס זאגט אז די תורה איז גיט פון גאט אפילו פסוק אחד אפילו חיבה אחת אם אבר משה אמרו מפי עצמו אפילו זא משה הארץ און דער וואס זאגט אז משה הארץ איין ווארמ אז משה הארץ דאס אציין גיזאגט אונ גיט גאט הארץ דאס גיזאגט הרי זה כופר בתורה הייסט דאס ער לייקונט אין די תורה זכו הכופר בפירושה והיא תורה שבעל פה אונ אז ער לייקונט אין דעם פשט פון די תורה. ער לייקונט אין די גמרא ובכתיש מגידה אונ ער זאגט וואס די חקמים פון דיא גמרא זאגין איז ליגען פינן צדוק וביהוס וואי צדוק אונ כיתוס האבין גיזאגט והאומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת אונ דער וואס זאגט אז גאט הארץ אומניקאהשט די מצוה אויף איין אנדער מצוה וכבר בטלה תורה זו אונ די תורה איז שוין לאנג קמל גינארין אף על פי שהיא חיתה מעם ה' אפילו זא איז גינען פון גאט פי אחר כשלשה אלו כופר בתורה וכן הכופר בפירושה והיא תורה שבעל פה והמכחיש מגידה כגון צדוק וביתוס האומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת וכבר בטלה תורה זו אף על פי שהיא חיתה מעם ה' כל אחר משלשה אלו כופר בתורה:

אין דאס פון ווארמס דיא גאנצע תורה ווערט גערופין ברית וזאת היתה אשר עם תנים דיא תורה איז אסס צום לעבין:

אזכות דו זאלסטם אויף לעבעדיג ווערין זכו כגדי בקר אונ אזוי זאלע אין דער פריה איידער דו וועסטם אויפשטיין וועט דיא תורה לערנען אויף דיר אזכות דו זאלסטם אויפשטיין שהרי אפרו בזהר ווארום די רבנן האבין גיזאגט אין זוהר שכלל לילה דנין אוחו אס נקין משנתו או יסן שנת עולם זאלע נאכט משפט מען דעם מענטש אויב ער זאל אויפנווארן פון זיין שלאף אדער ער זאל שוין שלאפן אויף אייביג וזהו שהחיליה תורה כראשית דאס איז וואס די תורה הייבט זיך אן מיט דעם ווארמס כראשית כיומר שהתורה שנקראת ראשית תועלת לאדם ככ' עולמות אזוי מיינט מען די תורה וואס זיא ווערט גערופין ראשית. זיא וועט זיין אהרף צו דעם מענטש אין ביידע וועלטין. דריקער שטייט כראשית. מיט אב' ווייל אב' איז צונויי האשש השנית שזאגתו דאס צונוימע ווייב וואס האט אים פיינט היא של כשר ורס דאס איז דער מענטש אלצין. זיין אייגין פלייש אונ בלוט האט אים פיינט וזליה אפר הנביא אויבי איש אנשי ביתו אויף דעם האט דער נביא גיזאגט די פיינט פון דעם מענטש. זענען זיינע שמוב מענטשין כספודש כגמרא ווי עס שטייט אין די גמרא וצוה חסד: תכבד לאהוב אותה אונ גאט האט גיבאטן מען זאל דעם גוף אויף ליב האבין אד עיקרי אהבה תהיה כראשונה אשת נעורים נאר דער עיקר ליבשאפט זאל זיין צו ערשט צו די ווייב פון זיין יונגער. צו די תורה שמיס שלמדו אביו תורה צוה לנו ווארום פון דעם סאג וואס דער פאטער האט מיט אים גילערונט תורה צוה לנו מיד היא באה והתחית עמו משמרו קומט באלר די תורה צו דעם קינד זיא זאל זיין מיט אים אונ זאל אים היטען והיא חיקון לפגס בהרית דורה דעם וואס ער לערונט תורה וועט מען אים מוחל זיין די עבירות וואס ער האט גימאהן מיט דעם ברית מילה שהתורה מילה נקראת ברית ווארום דיא גאנצע תורה ווערט גערופין ברית וזאת היתה אשר עם תנים דיא תורה איז אסס צום לעבין:

למשך שנת ה' יהוה יהוה רוח יורד הא ואנ הא נשמה יהוה היה יחידה ו' דמלי ר' אל שם ב'ן שבעשית בניקוד חולם :

וַיֹּאמֶר בְּיַלְדֶּכֶן אֶת־הָעֲבָרִיּוֹת וְרֵאִיתָן עַל־הָאֲבָנִים אֲסִיֵּן הוּא וְהַמִּתֵּן אֹתוֹ וְאֲסִיֵּבֶת הוּא וְחִיהָ :

תויא ויאמר בילדכן : אם כן הוא . שם : רשבים

בעל המורים

(טו) על האבנים . על המשבר . כדאמר' באו בנים ער משבר . גם ככלי יוצר כתב בירמיה עושה מלאכה על האבנים : והיה . טעמו למעלה . כמו מן יושב יושבה . מן ארפכשד חי יאמר לנקבה היה . אבל ואלו חיה אלף שנים פעמים . טעמו למטה ולשון זכר

שפתי חכמים

ב ואת' למא כדי שלא יערו וירכו ויז' דל"כ היז' להמית הנקבות שף אם ימות סוכרים וישארו הנקבות אם ישאר זכר אחד יכול לעטור כמה נקבות . (נח"י) וליג' דלס"ד משום פריה

הרס : אם בן הוא וגו' . לא היה מקפיד אלא על הזכרים שחמרו לו אטעגניו ב שטמיד להוליד בן המושע

פירוש לתורת אלהים

(טו) ויאמר אונ ער האט ג'ואנט צו וי"א בילדכן או איר נועט מאכין ג'בארין את העבריות היא יודישע ווייבער וראיתן אונ איר זאלט זעהן על האבנים אויף דעם ארץ וויא היא אשה האט דאס קינד אם בן

ספר הישר

אננהוויבין צפו מיט הבר אונ וייבער זעלנער אין איין ניט . דערקעגין איז געקומען פריעה מיט דרייא מאהל הונדערט טויזענד מצריים . יודין זענען אין דיא מתנה גיט ג'ווען . צפו אונ הבר האבין נד' געשטארקט אויף דיא מצריים אונ דעם ערשטין טאג איז גיפאלן פון דיא מצריים הונדערט אכטציג טענטשין אונ פון צפו מיט הבר זענען גיפאלן דרייסיג טענטשין . דיא מצריים זענען אנג'לאפן פון דיא מלחמה אונ צפו מיט הבר האבין וויא געזאגט אונ האבין צו דעם ארץ וואס דארטין זענען גישטאנען דיא הונדערט פופציג יודין . דיא מצריים האבין געשריגען צו דיא יודין געשוויגט העלקט אונ . דיא יודין זענען אריין גילאפן אין דיא מתנה אונ האבין געשריגען צו הקב"ה ער זאל ווי העלפן . אונ הקב"ה האט ווי גיהאלפן . אונ די הונדערט פופציג יודין האבין געהרג'ט פון דיא קלבים פיר טויזענד טענטשין . אונ הקב"ה האט אויף וויא ג'ווארפן אמורא . אונ זענען דערשראקן ג'ווארין פאר דיא יודין . אונ אלע זעלנער זענען אנג'לאפן פאר דיא יודין אונ דיא יודין האבין וויא געזאגט ב'ו צום ברענען פון דיא לאנד בוש . אונ האבין פון וויא געהרג'ט אין זעגן נאה צווייא טויזענד טענטשין אונ פון די יודין איז אייבער גיט געהרג'ט ג'ווארין . אונ דיא מצריים האבין מורא געהאט פאר דיא מלחמה . אונ זענען אנג'לאפן אונ האבין זיך געהאלטן . אונ וויא האבין גילאפן דיא ביסול יודין אלעין אין דיא מלחמה . אונ דיא יודין האבין פיל געהרג'ט פון דיא פדעמקע זעלנער ב'ו וויא האבין פארטריבען דיא זעלנער צום לאנד בוש . אונ ווען דיא יודין זענען געזאנגען צוריק האבין וויא געוואקסט וואס דיא מצריים האבין וויא גיטאון . ווי זענען אנג'לאפן פון דיא מלחמה אונ האבין וויא אלעין גילאפן . האבין דיא יודין געקריגט מיט דיא מצריים אונ דיא

זייערע

י ודחיתא חיתא מן קדם
 יי וְלֹא עֲבָדוּ כְּמֵא דְמִצְרַיִם
 עֲמָהּן מִלְכָּא דְמִצְרַיִם
 וְקִימָא ית בְּנֵיָא :
 יי וְקָרָא מִלְכָּא דְמִצְרַיִם
 לְחִיטָא וְאָמַר לְהֶן מַה
 דִּין עֲבָדְתֶּהּן ית פְּתַנְמָא
 דְדִין וְקִימָתֶהּן ית בְּנֵיָא :
 וְלָדוּת אַהֲרֹן
 וְזִינְהוּן . שֵׁס אָ :

י ודחיתא חיתא מן קדם
 יי וְלֹא עֲבָדוּ כְּמֵא דְמִצְרַיִם
 עֲמָהּן מִלְכָּא דְמִצְרַיִם
 וְקִימָא ית בְּנֵיָא :
 יי וְקָרָא מִלְכָּא דְמִצְרַיִם
 לְחִיטָא וְאָמַר לְהֶן מַה
 דִּין עֲבָדְתֶּהּן ית פְּתַנְמָא
 דְדִין וְקִימָתֶהּן ית בְּנֵיָא :
 וְלָדוּת אַהֲרֹן
 וְזִינְהוּן . שֵׁס אָ :

בעל הטורים

מטנטות כאלכיס ד"א מה הו"ל ירך מכלן וירך מכלן וסרן
 באמצע אף אשה ירך מכלן וירך מכלן והולך באמצע ד"א מה
 ענין לומר לפי שנאמר כי הנה כחומר ביד הו"ל : (ו) המילת .
 ב"י וכבר כת' לו : כאשר דבר אליהן . ב"י . שחבטן : (יח) עשיתן .
 ב"י כמס' . דין ודוקר עשיתן תועבה כיוצא ל' . כדליתא כפ"ק דסוטה שפרעה חטע למילות שהיו נשמעות לו ומזינו גבי עריות דכתיב
 כי כל התועבות האל : ותחיו . כי כשהי פרעה כדליתא כפ"ק דסוטה לא דיין שלא רימוס אלף שהיו מספקות להם מים ומזון :

רש"י

אוחס : וחי' . ג ותחיה : (יז) ותחיו את הילדים .
 מספקות להם מים ד' ומזון (סוטה טס) תרגום הראשון
 וקיימא והשני וקיימתון לפי שלשון עבר לנקבות רבות
 תוכי זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ול' ה פעלתם .
 בגון (שמות ב) ותאמרנה איש מצרי ל' עבר כמו ויאמרו
 לזכרים ותדברנה בפיהם (שם ג) ל' דברתם כמו ותדברו
 ו לזכרים וכן (יוצאקל יג) ותחללה אחתי אל עמי ל'
 הנמאלות כלשון עבר . ונראה דה"פ דרש"י מקשה על עגמו לפי
 התרגום למה שינה כלשון דהראשון פי' וקיימא והשני פי' וקיימתון כלל זה והיה אומר דוקיימתון פי' שמספקות
 להם מזון מ"ה שינה אבל לפי מה שפירשתי דוחמיון הא' פי' מספקות להם א"כ למה תירגם על ותחיון הראשון וקיימתא ל"כ
 לפי שלשון עבר וכו' : א כמו שמזינו ותאמרנה וכמקום אחר מזינו ותדברנה שמיכה זו כמו ותאמרנה כי הוא על משקל אחר

מגורת עשה עלה ראה : (יז) ותיראן . לשון יראה .
 אבל ותראנה בלא יו"ד לשון ראייה שהרי יאמר
 ותראה ותחיון . אין חילוק בין פעלו . לפעלתם :
 רש"י
 מגורת עשה עלה ראה : (יז) ותיראן . לשון יראה .
 אבל ותראנה בלא יו"ד לשון ראייה שהרי יאמר
 ותראה ותחיון . אין חילוק בין פעלו . לפעלתם :
 רש"י
 מגורת עשה עלה ראה : (יז) ותיראן . לשון יראה .
 אבל ותראנה בלא יו"ד לשון ראייה שהרי יאמר
 ותראה ותחיון . אין חילוק בין פעלו . לפעלתם :

שפתי חכמים

וכיה לומר הוא א"כ למה חידש גזרת המילדות דעמא מלי
 הקפיד על פו"ר משום טענת ונלחם בנו והא כבר נכתבה בגזרת
 שרי מסיס אלף שראו וכו' ע"ש בארבות : ג פי' וזיה הוא ל'
 זכר כדמזינו בהרבה מקומות והוא לזון ונקבה הוא כמו
 ותחיה ויש חילוק כי זה הטעם למעלה כתי' והוא ל' נקבה אבל
 כשהטעם למטה כתי' או הוא ל' זכר כדמזינו כמניית אסתר
 דכתיב את שביעיה הובד וזיה וגם נקבלת אס מיה אף שניס .
 א"כ כוונתו דוחיה כו"ו הו"פ את המיכה להבא : ד מדכתיב
 ולא עשו כאשר דבר אליהן ש"מ לא המיתום א"כ ל"ל וכו' ותחיון
 אלף מספקות וכו' : ה ר"ל אין הפרש בין הנספרות ובין
 הנמאלות כלשון עבר . ונראה דה"פ דרש"י מקשה על עגמו לפי
 התרגום למה שינה כלשון דהראשון פי' וקיימא והשני פי' וקיימתון כלל זה והיה אומר דוקיימתון פי' שמספקות
 להם מזון מ"ה שינה אבל לפי מה שפירשתי דוחמיון הא' פי' מספקות להם א"כ למה תירגם על ותחיון הראשון וקיימתא ל"כ
 לפי שלשון עבר וכו' : א כמו שמזינו ותאמרנה וכמקום אחר מזינו ותדברנה שמיכה זו כמו ותאמרנה כי הוא על משקל אחר

באור כוונת רש"י

(יז) ותחיו את הילדים . פי' רש"י מספקות להם מים ומזון . ועשה . דפרעה אמר להן מדוע עשיתן כדבר הזה ותחיון את
 הקשה לרש"י איך שייך לומר על שב ואל תעשה כלשון קום הילדים . הלא לזה אין לירך עשה אלף כיון שלא המיתום ממילא

פירוש לתורת אלהים

ישראל אוהקן וואם ער וועט זיין העלפין :
 (יז) ויבין אונ די הייבאקעס האבין זיך גיטארקטין
 אַת האלדים פאר גאט ויא עשו אונ זיין האבין גיט
 גיטאהן פאשר וויא דער סלף פון מצרים האט צו
 זיין גירעט יתחיון אונ זיין האבין גילאזט לעבין

הישר ספר

זייערע ארבעט אונ איר זאָט זיין גייטין צו דיא ארבעט ,
 זיין זאלין ארבעטין אומזוט , אונ אויב איר וועט אזוי
 קאהן וועט זיין גוט פאר אונ דיא לאנד וועט געשטארקט
 ווערין , אונ פאר דיא יודין וועט זיין שלעכט , ווי"ו דיא
 שווערע ארבעט וועט אפשוואכין זייערע כחות אונ וועלין
 כוויין זיין דערנווייטערט פון זייערע נוייער , וועלין זיין גיט
 גיטערט ווערין , דיא עצה פון סלף איז גוט גיפלעין בייא
 אלע מצריים אונ מען האט פאר' גיטאהן וויא דער סלף
 האט גיבאטין , עס זענען ארוינגעגאנגען קענטשין אין
 אלע גאסין אונ אין אלע שטעט פון לאנד מצרים , אונ
 האבין געשריגען צו דיא מצריים איר האט גיזעהן דיא
 גרויסע סלףקה וואס איצט גיט לאנג איז גיווען אזיף אונ
 אונ קען האט אונ גיוואלט פארלענדן , דרייער האט

אלע

יט וְאִמְרָא חַיִּיתָא פְּרַעָה
 אַרְי לָא כְנֻשִׁיא מְצֻרִיתָא
 יְהוּדִיתָא אַרְי חַפְיָמָן
 אִינּוּן עַד לָא עֲלֵת לְנֻתְהוֹן
 חַיִּיתָא וַיִּלְדוּן : כ וְאִמְרָב
 יי חַיִּיתָא וַיִּלְדוּן : כ וְאִמְרָב
 חַיִּיתָא וַיִּלְדוּן : כ וְאִמְרָב

יט וְהִתְאַמְרוּן הַמִּילָדֹת אֶל־פְּרַעָה כִּי
 לֹא כְנֻשִׁים הַמְצֻרִית הָעֵבְרִית כִּי־
 חַיִּוֹת הֵנָּה בְּמִסְרָם תָּבוֹא אֲלֵהֶן
 הַמִּילָדֹת וַיִּלְדוּן : כ וַיִּשְׁטַב אֱלֹהִים
 לְמִילָדֹת וַיִּרְבַּ הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד :

תולדות אהרן
 יטאמרון . ע

רשב"ם

(יט) כי חיות הגנה . בריאות ופירות וכמהרות לילד :

רש"י

שפתי חכמים

ותפ"ה פי' לשון דכרתם לשון נוכח א"כ גם הכא ותמיין ראשון ל' עשה והשני ל' נוכח והוא על משקל אחד : ז כי לפי פי' ראשון קשה שאף אם הם בקיאות וכי מילדת אינה לריכה מילדת ל'הולדה . רא"ס : ח ר"ל שמדמה כנסת ישראל ללביאה : מ' ראונו לומר לעמו : י' ראונו לומר שהם נמי נקודים ויכרך אותם ועוד כתיב (יחזקאל יט) מה אמך ח לביאה : (כ) ויישב . התיב להם וזה חלוק בתיבה שיסודה ב' אהיות ונתן לה וי"ו וי"ד כהאשה כשהיא ברה לדבר ל' ויפעל הוא נקוד הוי"ד כהר"י שהוא קמן קטן (או כמגיל' שהוא פתח קטן) כגון וייטב אלהים למולדות וירב בבת יהודה (אביה ב) הרבה תלמידי וכן ויגל השארית (דה"ב לו) דנבזוראדן הגלה את השארית . (שופטים טו) וישן זנב אל זנב הפנה הזנבות זו לזו . כל אלו ל' מפעיל את אחרים . וכשהוא מדבר בל' ויפעל מ' הוא נקוד הוי"ד כהר"ק . כגון (ויקרא י) וייטב בעיניו לשון הוטב וכן וירב העם כתרבה העם ויגל יהודה הגלה יהודה . וישן כה וכה פנה לכאן ולכאן ולא תשיבני וילך וישן ויכד ויאלץ לפי שאין מנוחתן של אלו שהרי הוי"ד יקוד בהן ירד יאלץ ישן ילך וי"ד אות שליטת בו : ויישב אלהים למילדות . מהו הטובה :

באור בוונת רש"י

חזי אורף שייך לומר מדוע עשיתן וגו' . והליל מדוע לא עשיתן סדכר הוה לסמית ותמיין את הילדים לכך תפרש רש"י שהיו עושים גם מעשה כידים שהיו מפקדות לפת מים והיון : ואינן צריכו' אותנו היה אומר פרעה שקרניות הם וכשראו כי רבו העם ויעצמו סאר חזר ואמר כן הסיחיות רוברות כי ברור לי כי היה אחת או שתיים אינן מספיקות עם רב כזה :

פירוש לתורה אלהים

לעבין דיא קינדער : (יט) ותאמרו האבין דיא הייבאמעס ג'נאמט צו פרעה כי יא ונארום דיא יודישע ווייבער זענען גיט וויא דיא קצרות פי היא נוארום ויאי זענען אליון הייבאמעס פטרם

ספר הישר

אלע טאג וייער ארבעט געלט . ביי איהר מיט פיר תלשים איז שוין גיט גיווען איין מצדי ביי די ארבעט . נאר די יודין האבין געארבעט . אונ די מצריים זענען גינארטן געצשע אויף דיא יודין אכטונג צו געבין אויף וייער ארבעט . אנדערע זענען גינארטן אויף ויי אלצשע אונ האבין אונעק גענומען פון ויאי דיא ארבעט געלט וואס מען האט ויאי גיגעבין . מען האט נאר געווקט מיטלען מען זאל ויאי פייניקען . אונ מען האט אויסגיהערט צו געבין ויי ארבעט געלט . אונ אז דיא יודין האבין גיט גינארט ארבעטין האט מען ויאי גישלאגן . אונ ויאי האבין געמאכט ארבעטין אומקויסט . אנדערע יודין האבין געמאכט ציגול אנדערע האבין געמאךערט די שפעט פיתום אונ רעמקס . אונ אזוי האבין דיא יודין געארבעט פיל יאהרין ביי הקב"ה האט ויאי ארויס גענומען פון מצרים נאר דער שבת לוי האבין קריער פערשטאנען אז דאס איז פאלש מיט דיא ארבעט געלט . האבין ויאי נאר גיט גינארט אנהייבן ארבעטין . אונ האבין גיט געארבעט . נאר די איבעריגע פון

ותקיו קחרא : כא נהה כא ויהי כיייראו המיזרת את
כד דחילא חיתא מן קדם יי ועבד דהן בתין : האלהים ויעש להם בתים :
תוא ויהי ע . ע .

רשבי

(כא) ויעש להם בתים . לשכרם מן ילכו לעברות הולדות :

רש"י

(כא) ויעש להם בתים . כ כתי כהונה ולויה ומלכות כלויי אפי' לשון ויעטל הוא : כ לא ויעבד לחוד ויעש לחוד : שקרוין בתים . ויבן את בית ה' ואת בית המלך . כהונה ולויה מיוכבד . ומלכות ממרים כדליתא במס' סוטה (ע) :

דעת זקנים מבדלי התוספות

(כא) יהי כי יראו המילדות . פי' כשראה פרעה שראו היה מקיימין מצותו ויעש להם בתים אצל עבדיו כדי שיראו אם הולכה אצל העבריות :
(כב) ויהי כי יראו המילדות וילכו וע"כ חשש כתיב האסורים נלוחו אם ילכו כלי מילדות והקב"ה הטוב להן כמה שזיכר הטוב מלך ומה הבין פרעה שהמילדות התנוללו בדבר אמתו כי איך אפשר ששני מילדות יספיקו לרכיו עלום כזה וע"כ פטרן מכית האסורים והוא שאמר הכתוב ויעבד ויהי אצלם אצל עבדיו כדי שיראו אם הולכה אצל העבריות :
(כג) ויהי כי יראו המילדות וילכו וע"כ חשש כתיב האסורים נלוחו אם ילכו כלי מילדות והקב"ה הטוב להן כמה שזיכר הטוב מלך ומה הבין פרעה שהמילדות התנוללו בדבר אמתו כי איך אפשר ששני מילדות יספיקו לרכיו עלום כזה וע"כ פטרן מכית האסורים . וע"כ הבין פרעה כי האמת אמת . מוזכר הטוב . פטרן מכית האסורים :

פירוש לתורת אלהים

ויעצמי אונ ויאי האבין זיה ויער גישטארקט : נאט ויעש האט נאט צו זיי גימאכט בתים הייער
(כא) ויהי אונ עם איו גינוען כי יראו המילדות אז דיא בייבאקעס האבין זיה גישטארקטין את האלילים פאר כהנים לויים אונ מלכים ונאם זיי הייערן בתים :

ספר

פון זייא די אַנקעט גיין מאהל צו זעקען , אונ זעגין זיי זייניגער מאכין זאל קען דרגן אלע קליינע קינדער זכרים באלד זיי זיי זעלין גיבארין זערין , פרעה זאל רופין אלע זייבאקס אונ זאל זיי זעביטען אויף די זאה באלד זיי דאם קינד זיך נעט גיבארין זערין זאלין זיי אים הרגן אין דערשטיל קינדער זאל גיט וויקען , זייא זעלין זאלין דאם קינד איז טויט גיבארין גיבארין , רעם קלף איז דיא אעה גוט גישעלין , ער האט באלד געשיקט רופין די הייבאקס שיקה אונ פרעה אונ האט זייא גיבאטין זייא זאלין הרגן אלע קינדער זכרים באלד זייא זיי זעלין גיבארין זערין .

נביאים ישעיה כח

תרנום

להבטיח מנ"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמת רצח ארני נשמת דהור יהנה חיה יחידה רצח יהנה חיה יחידה דהור אל שם ב"ן שבעשית :

א ארי קד פתוריהון קדן מיכל קנעג ומשקץ בית להון אחר די גקי מן אונם :
ב אתמי יורה דעה ואתמי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים : ג פי צו לצו צו לצו קו לקו
הלא לבית ישראל דרתימין מבל עמטניא וחקיבין מקד מלכותא : ג ארי אתפקדו למעבר אוריתא ומה דאתפקדו לא צביאו למעבר ואתנביאו עליהון גבייא דאם ותובין ישתבק להון וילטלי גבייא לא קבילו גרעות נפשיהון ולא חסידו למעבר אוריתא סברו

רש"י

(א) כי כל שלחנות . טלחה על זכתי מתים שהן בקיח זואה : בלי מקום . אין הדעת סובלתו : (ב) את מי יורה דעה . טמא למינות : גמולי מחלב . גדולי מחלב : עתיקי משדים . מוסרים מלפני ת"ח : (ג) כי צו לצו ונו' . נביא מלוה להם מלח הקב"ה והם ים להם לו על פי' : קו לקו . יש להם קו משקלות משפטי עד סיג וגדר למות ה' ואל הזאה והסיג כזה ההכרח לעשות עד להשגח

דיתקנים להון פולסן שפנתא
 וקא סברו לפולסון בית
 מקדשי בועיר הנה בעיניהון
 בית מקדשי למפלח סמן
 בעיניהון שכינתא
 סמן: ד ארי בשנוי מקלס
 ובלישן תולעבא הון קלענין
 לקברי גבניא דמתנבן להון
 עמא דרין: ה דאמרין להון
 גבניא דין בית מקדשא פלחו

קו לקו זעיר שם זעיר שם: ד פי בלעגני שפה
 ובלשון אחרת ידבר אל-העם הזה: ה אשר
 אמר אליהם זאת המנוחה הניתח לעיף וזאת
 המרגעה ולא אבוא שמוע: ו והיה להם דבר
 יהיה צו לצו קו לקו קו לקו זעיר שם
 זעיר שם למען ילכו ובשלו אחר ונשפרו ונוקשו
 ונלכדו:

ביה נדא אחסנה ביה נחא ולא אבו לקבלא אולמן: ו דין יהי בס פורענותהון על דאתפקרו
 למעבר אורייתא וקא דאתפקרו לא צביאו למעבר בון יהמסרון קעממא דקא ודע אורייתא
 על דהליבו ברעות נפשון ולא חמירו למעבר רעותי בון וסברון קעמיר דעיר דאיתי עליהון
 עקא ולא יהי להון קעיר וקמיה על דנהה זעיר בעיניהון בית מקדשי למפלח סמן בון ישפארון
 בעיר ביני עממא דיןלון לממן בדי דיהבון ונתקלון לאחורא ונפארון ונפארון ונתאחרון:

מצודת דוד

רשי

להשמר לכל יעקמו הכנין לזה קורא למשמרת כל' קו ר"ל
 שהכרח לעשות להם משמרת למשמרת החורה ולעשות עוד
 משמרת למשמרת והענין כפול במ"ש: זעיר שם. ר"ל אף
 במקום המוכן ללמוד תורת ה' אין ללמד להם כ"א מעט כי
 למשא יחשב להם: זעיר שם. הכפל יורה על הזמנא: (ד) כי
 בעני שפה. כי דברי הנביא כענינים בלתי ידבר עליהם כלעני
 שם וכל' אחרת שאינם מכירים בו: (ה) אשר אמר עליהם.
 כ"ל הלא לטובתם ידבר כי וזה הדבר אשר אמר אליהם הניתח
 לעיף ותם כח ואל תנולו אותו וכזאת תמלאו מנוחה ומרגוע
 ועל' אינם רוצים לשמוע עם שהדבר הוא לטובתם: (ו) והיה
 להם דבר ה' ונ'. ר"ל מאלד נקל להם לעבור על דבר ה' כאלו
 לא היה רק זואה וסיני לזואה אחרת. ואף האחרת היה רק
 זואה וסיני למלות ה' שאין אדם נוהר כ"כ בשמירת' לטי שהיה
 זואה דחוקה ממלות ה': קו לקו. כאלו היה רק משמרת
 למשמרת אחרת ואף האחרת רק משמרת למשמרת החורה שאין
 שלמדות נחשבת מעט ואף כי אותם שלא דרכו כנתיבותיה: זעיר שם. הכפל יורה על ההמעט: דמען יכיר. כעבור זה
 כשילכו ויכלו לפול אחר ויטערו ויפלו כהמוקם ויולכדו כה ר"ל יפלו כזרם ולא יוכלו להמלט:

דעם פירוש עברי מיישש נעשינמ סמן בייא רער הפסדות פון דער דוד

תרגום

בתובים משלי יב

להמשיך מיסור וטלכות דרא שין דלת יוד גש שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונגהי נשמה דיסור א אר
 ארנ ארני גש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דטלכות יו הו הו חית יחיה דיסור יהנה חית יחיה
 דטלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחמרתלחם: ב יודע צדיק
 גפיש בהמתו ורחמי רשעים אכזרי: ג עבד אדמתו
 דבעיריה ורחמיהון דרשיעי נקוריותא: ד דפלח בארעיה

מצודת דוד

רשי

(א) טוב. יומר טוב למי שנוהג קלות בעלמו והוא עבד לעלמו
 לעשות מלאכתו להתפרנס כה ממי שמחזיק עלמו למכובד
 ובוש הוא לעבוד עבודתו וכעבור זה יחמר לחמו: (ב) יודע
 צדיק. הצדיק נותן לב לדעת אף רלון כהמתו למלכות חלופת
 כי קנוי אלנו מדת הרחמנות אבל הרשעים אף הרחמנות שיש
 בהם הוא חכמיות כי למראה העין ירחמו ולא
 פירוש ע"מ

(א) טוב נקלה ועבד יו דער מענטש וואס איז גרינג
 בייא זיך ער איז ביי זיך אליין אקנעקט
 ער ארבעט אויף זיין ברויט איז אים בעסער
 סתכבד וחסר קום ווי דער מענטש וואס וויל האבן
 קבוד אונ גיט יעדער ואך פאקט אים אונ דורך
 רשעים

יִקְבַּע לְחָמָא וְדוּרְפָא בְּחַר
 סְרִיקוּתָא חֶסֶר בְּעִיגָא הוּא :
 ד רָאג רְשִׁיעָא מְצוּדָתָא
 בִּישְׁמָא וְעַקְרָהוּן דְּצִדִּיקָא
 גְּתִיקָא : ה בְּחֻבָא דְשִׁקוּתָא
 מְתַקַּל בִּישָׂא וּפְלִיט צִדִּיקָא
 מִן עַקְתָּא : ו גְּרָא מִן פְּרִי פּוּמִיָּה יִשְׁבַּע שְׂבָתָא וְקַל בַּר גִּיש הִיָּה עוֹכֵר אִידוּ מְתַפְרִיעַ :

יִשְׁבַּע לֶחֶם וּמִרְדָּף רִיקִים חֶסֶר-לֵב : ו חֶמֶד רְשַׁע מְצוּד
 רְעִים וְשֹׂרֵשׁ צִדִּיקִים יִתָּן : ה בְּפִשַׁע שְׁפָתַיִם מִקְשׁ רַע
 נִיצָא מְצַרְהָ צִדִּיק : ו מִפְּרִי פִי-אִישׁ יִשְׁבַּע-טוֹב וְנִמְלֵל
 יְדִי-אָדָם יִשׁוּב לוֹ :
 יִשְׁבַּע קָרִי

רש"י

ד"א שחזור על תלמודו תמיד: (ד) רשע. להיות
 ניזון ומתפרנס ממלוד רשע: ושורש צדיקים.
 זהו פירות טובים: (ה) בפשע שפתים. דור המבול:
 ויצא מצרה. מה הלזיק: (ו) מפרי פי איש.
 על עסקי תורה: ישבע טוב. אוכל פירותיו
 בעולם הזה: ישוב לו. בעולם הבא:

מצורת דוד

ומרדף ריקים. הודוף אחר דברים שאין בהם תועלת הוא
 חסר לב כי טוב לעסוק אז בעבודת האל: (ז) חסד. הרשע
 חומד לשבת במבול הכעים אשר יתחזקו עם לפשות חמס אבל
 הצדיקים אינם לריכוס לעור מבחון כי שרשם יתן פריש הראוי
 ר"ל משלםם יתחזקו להיעזב לפשות: (ח) במשע. בעבור פשע
 שפתים המתדבר פה עליו מוקש רע אבל הלזיק בנוסע
 אמרו ואלא מהלצה הבאה: (י) מפרי פי. ר"ל אם מחמיר פי
 איש בד"ת ישבע בעבודה טוב כש"כ הוא שגמול מעשה ידיו יטוב
 טוב ואם רע:

לן המקום אם

פירוש ע"ט
 רשעים פאר מען גיט רחמנות האבין, ונייל זיין
 מאבין אומגליקדיה דיא ערליכע מענטשין.
 דריבער דער וואס האט רחמנות אויף רשעים
 איז ער אומבןערבארעמדיג אויף ערליכע זייט,
 ונייל דער רשע וועט זיין אומגליקדיה מאבין:
 (ג) עובד אדמו. ישבע נחם דער מענטש וואס ארבעט
 די ערד וועט ער זיין וואס מיט ברויט ויפריה ריקים
 הפר לב אונ דער מענטש וואס לויפט נאה דיא
 מענטשין וואס גייען ליידיג אונ ער גייט אויף
 ליידיג. פעלקט אים אהארץ צו פארשטיין דיא
 שלעקבס וואס אויף אים וועט קומען: (ד) חסד
 רשע מצור ריקים דער רשע גלוקט צו לעבין פון דיא
 זאבין וואס דיא שלעקבס מענטשין פאנגען.
 פון גנבות אונ גזלות ושרש צדיקים יתן דער סוף
 וועט זיין ער וועט זיין פארקענין אונעק געבין
 ואיבער לאזין צום ווארציל פון צדיקים. צו דיא

אמתע צדיקים, ווי איוב האט גינאנט: כיין רשע
 וצדיק ילכש. דער רשע גרייט אן פאר זיך
 אקלייד, אונ ער שטארקט אונ דער צדיק
 בקליידט זיך מיט די קלייד: (ה) בפשע שפתים מוקש
 דע דורך די וינד פון די לעפצין, גריינגט ער אויף
 זיך אשלעקבס שטרויכלונג, אקאהל רעט
 איינער ארויס פון מויל אשלעקטין ווארט אונ
 דער ווארט גריינגט אויף אים אומגליק גיצא
 מצרה צדיק אונ דורך דעם ווארט גייט דער צדיק
 ארויס פון אומגליק: (ו) מפרי פי איש ישבע טוב
 אונ אקאהל איז פארקערט דער מענטש רעט
 גוטע ווערקער, פון די פרוקט פון זיין מויל,
 פון זיין ריידן וועט ער זאט זיין מיט גוטס
 יגטול ידי אדם ישב לו אויז ווי דער מענטש מוהמ
 מיט זיינע הענט צו אנדערע מענטשין. אויז
 וועט הקב"ה אים צוריק געבין:

עיקר תו"ט

משנה בבא מציעא פרק ג

ברטנורא

[א] כלים. אמרין כנמלא
 דאיטרין לחתי כהמה
 לאשמעיין כשרוזה לשלם ואינו
 רוזה לשבע שמקנה לו כלל זה
 אש"ס שהוא מרובה דהא כשטבח
 ומכר כנגד משלם ד' וה' ואיטרין
 לחתי כלים לאשמעיין דלף על
 גב דלזין טורח שמירתן כמו

כלי אמתי דלח דמלכות דליה א אל
 פרק ג א המפקיד אצל חבירו בהמה או
 [א] כלים ונגנבו או [ב] שאברו
 שילם ולא רצה לישבע, שהרי אמרו
 שומר חנם נשבע ויוצא נמצא הגנב

פרק ג א המפקיד ולא
 רצה לישבע.
 שכונת השומרים שהיה יכול
 ליפטר אם נשבע שלא
 פשע בה ושלא שלח בה יד:

שאברו. נקט אבדו אף על פי שאין כלל אלא בדבר הנגנב
 משום יוקר' שאם נתיקר אחר אבדה וזה רזה לשלם ולא לשבע אם נמצא אחר כך ונתיקר הכל על נפקד כיון דלא אסרחי' לשלם

פרק ג א המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים ראוהו
 האם כשהאלקטין ביין שמעון
 אבהקה אדער פלים, ער זאל זיין היטען ונגנבו
 או שאבדו אונ שמעון האט גינאנט דיא בהמה
 אדער דיא פלים זענען גינגקת גיווארין אדער
 פארלארין גיווארין שלם זיין רצה לישבע אונ שמעון
 האט בצאהקט צו ראובן פאר דיא בהמה אדער
 פאר דיא פלים אונ האט גיט גיוואקט שווערין
 שהרי אמרו ווארום מען האט גינאנט שומר הגנם
 דער וואס היט אומיוקט אונ עם ווערט ביין אים
 גינגקת אדער פארלוירן נשבע שווערעם ער אז
 ער האט גוט פעהיט אונ האט גיט געניצט מיט
 דער זאך ויצא אונ ער בארף גיט בצאהל'ין, אונ
 שמעון האט גיט גיוואקט שווערין נאר ער האט
 באקד בצאהקט, אדער ער האט גינאנט צו בית
 דין ער וועט בצאהל'ין נמצא הנגב אז דער נגב איז
 גישוען

למי שהפקדון אצלו. דכיון דשלא קנה כל תשלומיה. ואפי' לא שלם אלא כיון שאמר כד"ל הריני משלם קנה כל תשלומיה לא שאל תשלומי כפל ולא שאל תשלומי ארבעה וחמשה: ב השוכר פרה מחבירו. ועמד השוכר והשאילה לאחר כרשות המשכיר שאם לא נתן לו המשכיר רשות הא קיימא לן שומר שומר לשומר חיוב: ישבע השוכר. למשכיר שמתה כדרכה ופטור שהשוכר פטור מן האונסין: והשוואר שהוא חיוב באונסין משלם לשוכר כשנועה שהוא נשבע למשכיר: אמר ר' יוסי כיצד הלה עושה סחורה וכו'. והלכה כרבי יוסי: ג אמר לשנים גזולתי לאחד מכם. והם האנס תובעין לו כלום אלא הוא בא

ללאח ידי שמים: נותן לזה מנה ולזה מנה. אבל שנים שתבעוהו והודה שגזל לאחד מהם נשבע (א) כל אחד מהם שגזל גזל ונתן מנה לזה ומנה לזה. קנס הקסוהו חכמים מפני שעבר על לא תגזול וכן שנים שתבעו לאחד כל אחד אומר חבי הפקיד (ב) אלך מנה והוא אומר אביו של אחד מכם הניח לי מנה ואיני יודע איזהו. הדי כל א' מהם נשבע שאביו הניח אללו מנה ונתן מנה גיפונען גינארין משלים השלימי בפי בצאהקט דער נגב טאפיר וויא ער האט גינגקת סבה ופטר אז דער נגב האט דיא בהמה גישאקטין אדער ער האט ויא פאר קופט משלים השלימי ארבעה וחמשה בארף דער נגב בצאהקין פיר אדער פינף אויב דיא בהמה איז גיווען אשעפס נאל ער בצאהקין פיר שעפסין. אונ אויב דיא בהמה איז גיווען אאקס נאל ער בצאהקין פינף אקסין גמי משלים צו וועמען נאל ער בצאהקין גמי שהפקידו אצלו צו דעם קענעןש וואס דער פקדון איז בייא אים גיווען. צו שמעון וואס ער האט געהיט דיא בהמה אונ פון אים איז ויא גינגקת גינארין אונ ער האט בצאהקט פאר איר נשבע ויא רצה לשלם אקער אז שמעון האט גישווארין אונ האט גיט גינארקט בצאהקין נקצא הנגב אז דער נגב איז גיפונען גינארין משלים השלימי בפי בצאהקט ער טאפיר סבה ופטר אז ער האט גישאקטין אדער גא קופט משלים השלימי ארבעה וחמשה בצאהקט ער פיר שעפסין פאר אשעפס אדער פינף אקסין פאר אאקס גמי משלים צו וועמען בצאהקט דער נגב לבני הפקדון צו דעם בער הבית פון פקדון. צו ראובן: ב השוכר פרה מחבירו ראובן האט גידונגען אקוה פון שמעון והשאילה לאחד אונ ראובן האט דיא קוה פאר בארנט צו לוי ופתה נידנה אונ די קוה איז גיפונעקט. אזוי וויא דער שטייגער איז אבהמה נאל קראנק ווערין אונ פייגערין ישבע השוכר שמתה כדרכה ראובן נאל

כדי דינא. נ"י: ג] ימי כו'. דקיס לכו לרכני דניחא להו לבעלים ישה כטוח בקרן על מנת שיהא ספק כפל העמוד לכוח של שומר והרי הוא כמסר' לו ע"מ כן שאם חנכו וישלם לו קרן שחפה שדה קטויה לו ונשע' שחמרו. גו': ד] נשבע כו'. ללאורה קשה הך סיפא למיל פטיעא מיזו כביק דק"ח דייק רבא מינה דאפי' נשבע אם שלם אחי"כ הכפל לשומר ואפי' פליג כוה והלכה כרבא. נ"י: [ה] והשאילה. לעשות כה יור שרכו. רש"י: [ו] ישלם לשוכר. ובגמרא פירך ויניח משכיר לשוכר דל אנת ודל שבעתך ואלא משחטינא דינא כדרי שאל ונשני מני סבת שוכר כשנועה הוא דקנה ובעת מיתה הוא דקני ושנועה להפסיד דעתו של כש"ח ופרש"י דמה שאל נשבע למשכיר להפסיד דעתו שלא יאמר פשעה כה ונ"ש ה"ר כשנועה כו' העתק מנוסח' וועטת רש"י ופתו"ע: [ז] כיצד כו'. טעמא דר"י משום דחשבו שוכר כאלו השאלו בשליחות המשכיר הלכך דין העשיר עם השולא. ה"ר כו' לשלם גזול הוא לכל הטעמים שלא כיון שאין נותנין אלא נשבע' כדלחיא כשנועה דמ"ח. נ"י: (ב) משום דמתני' הך אביו נקט נמי כחובתו אביו כו'. אבל ה"ה איי חכמו כל אחד ואומר אני הפקדתי וכו' כהר"ב במתניין דל"ק. וז"ל למקם דפט' דיכמות משנה ז' דהתם עומד להפטרע מוד ולא ה"ל למוק. נ"י: [ח] אביו כו'. אבל אחד מכם הפקיד כו'.

משלם תשלומי כפל מבח ומכר משלם ד' וה' למי משלם [ג] למי שהפקדון אצלו. [ד] נשבע ולא רצה לשלם נמצא הנגב משלם תשלומי כפל מבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם לבעל הפקדון: ב השוכר פרה מחבירו [ה] והשאילה לאחד ומתה כדרכה. ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל [ו] ישלם לשוכר אמר רבי יוסי [ז] כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חברו אלא תחזור פרה לבעלים: ג אמר לשנים גזולתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזהו מכם או [ח] אביו של אחד מכם הפקיד לי מנה ואיני יודע איזהו הוא. נותן לזה מנה ולזה מנה שהורה מפי עצמו:

(ה) שכלל גזול הוא לכל הטעמים שלא כיון שאין נותנין אלא נשבע' כדלחיא כשנועה דמ"ח. נ"י: (ב) משום דמתני' הך אביו נקט נמי כחובתו אביו כו'. אבל ה"ה איי חכמו כל אחד ואומר אני הפקדתי וכו' כהר"ב במתניין דל"ק. וז"ל למקם דפט' דיכמות משנה ז' דהתם עומד להפטרע מוד ולא ה"ל למוק. נ"י: [ח] אביו כו'. אבל אחד מכם הפקיד כו'.

לזה ומנה לזה דלחיה פשע כנפסיה דהוה ליה למידק ולזפור שווערין צו שמעון אז די קוה איז גיפונעקט אזוי וויא דער שטייגער איז. אונ ער איז פטור. ער בארף גיט בצאהקין צו שמעון והשוואר ישלם לשוכר אונ לוי וואס האט גיבארנט דיא קוה פון ראובן נאל ער בצאהקין צו ראובן פאר דיא קוה. וועט ראובן פארדינען אפר רבי יוסי האט רבי יוסי גינאנט כיצד הלה עושה סחורה בפרתו שי חבירו וויא אזוי מען דער קענעןש [ראובן] מאכין אהאנדיר מיט ויין חבקים ושמעון [ס] קוה ראובן האט גינאמען אקוה פון שמעון. שמעון נאל האבין האבין דיא קוה. אונ ראובן נאל פארדינען. פאר וואס אפי' תחזור פרה לבנים נאל לוי וואס בצאהקט פאר די קוה צו ראובן. מוז ראובן נעבין דאס געלט צו שמעון: ג אפר לשנים גזולתי לאחד כפס מנה ראובן נאנט צו צווייא קענעןשין ושמעון אונ לוי בייא איינעם פון אייך ביידע האב איך אנועק גענומען הונדערט גילדן ואיני יודע אייה סגס אונ איך ווייס גיט בייא וועמען פון אייך ביררע. בייא שמעון אדער בייא לוי אי אדער ראובן האט גינאנט צו שמעון אונ צו לוי אביו שי אחר כפס דער פאטער פון איינעם פון אייך הפקיד לי פנה האט בהאלטין בייא מיר הונדערט גילדן ואיני יודע אייה היא אונ איך ווייס גיט וועמען פאטער האט בייא מיר בעהאלטין די הונדערט גילדן גיטן ליה סנה ומה קנה נאל ראובן געבין הונדערט גילדן צו שמעון אונ הונדערט גילדן צו לוי שהודה מפי עצמי ווייל ער האט אליין מודה גיווען אונ ער וויל מאהן

משוכה

פסוק דהמפקיד עמנו הו' ליה למידק הלא"ש : (ג) ומס' ל"ד למ"ט ה"ל כמ"ו פ"י דכ"ק דכטוענו שמה הויתוך מיב ללמח ידי שמים כ"י : [ט] והשאר כו'. ואין להקשות כיון שכל אחד חובע ר' והוא מודה ודאי מנה ס"ל כחמשין ידענא וזי לא ידענא דלמרינן מסאיל'ת דהתם רמא דחמנא שבוטה עליה שלא יעבד ממון חבירו כרשומו אבל הכא הרי מודה ס'ג' מלות שחובעים בן שניהם ואין הכפיר' והקודח' אלא בין המפקיד' ג"י :

מי הניח אללו המנה : ד' שני' שהפקירו אצל אחד זה מנה וזה מאתים . כגון דאפקירו תרוייהו כי הדדי זה כפני זה (ג) : נותן לזה מנה ולזה מנה וכו'. דלמר לכו אחון לא קפדינו אהדדי ולא השדתי זה את זה שמה חבירו יתבע המנח'תם אלא נמי לא רמי אנפשא למידק המנח'תם על מי הן . ונעשו כאלו הניחו כל השלש מנחות בצרור אחד ללא הוי ליה למידק מה יש לזה בתיבוי . ומה יש לחברו : מה הפסיד הרמאי . לעולם לא יודה על האמת : ד' וכן שני בלי'ם . לרבנן חצטרובא ליה ולא זי חף

ד שנים שהפקירו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר שלי מאתים וזה אומר שלי מאתים נותן לזה מנה ולזה מנה [ט] והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו אמר רבי יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו : ה' וכן שני בלי'ם אחד יפה מנה ואחד יפה אלף וזו זה אומר יפה שלי וזה אומר יפה שלי נותן את הקטן לאחד מהן ומתוך הגדול נותן דמי קטן לשני והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו אמר רבי יוסי אם כן מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו : ו המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן

זו קמני לא מבעיא כמנה ומנח'תם לתיבא פסידא דשכירת כלי אמרו רבנן נותן לזה מנה ולזה מנה אלא אפי' כשני בלי'ם דליכא פסידא שריף לשבור הכלי הגדול כדי לתת ממנו דמי הקטן ולכשיבא אליהו נמלא שבעל הכלי הגדול הפסיד ששכר הכלי שלו . וס"ד אמנא דבהא מודו דבהא לרבי יוסי שהכל יהא מונח עד שיבא אליהו קמ"ל . והלכה כחכמים : ו אבודין . ע"י עכברים או רקבון : לא יגע בהן . למכרן לפי שוזה' אדם כקב שלו

זו קמני לא מבעיא כמנה ומנח'תם לתיבא פסידא דשכירת כלי אמרו רבנן נותן לזה מנה ולזה מנה אלא אפי' כשני בלי'ם דליכא פסידא שריף לשבור הכלי הגדול כדי לתת ממנו דמי הקטן ולכשיבא אליהו נמלא שבעל הכלי הגדול הפסיד ששכר הכלי שלו . וס"ד אמנא דבהא מודו דבהא לרבי יוסי שהכל יהא מונח עד שיבא אליהו קמ"ל . והלכה כחכמים : ו אבודין . ע"י עכברים או רקבון : לא יגע בהן . למכרן לפי שוזה' אדם כקב שלו

השוכה או אנדערש קיין השוכה סידרין עד גימ דעם הונדערט גילרין אונ דעם אנדערין אויף הונדערט גילרין : ד' שנים שהפקירו אצי אהר צווייא קענטשין האבין בעהאלטין בייא איינעם . ראובן אונ שמעון האבין בעהאלטין געלט בייא לוי זח סנה וזה פאתים איינער האט בעהאלטין בייא לוי הונדערט גילרין אונ איינער האט בעהאלטין בייא לוי צווייא הונדערט גילרין אונ איינער האט געקענט אפ געקוען דאס געלט פון לוי זח אופר שלי מאתים ראובן זאגט מיינע געגען דיא צווייא הונדערט גילרין וזה אופר שלי פאתים אונ שמעון זאגט מיינע געגען דיא צווייא הונדערט גילרין וזה אופר שלי פאתים אונ גילרין ניהן מנה ולזה מנה ואל לוי געבין הונדערט גילרין צו ראובן אונ הונדערט גילרין צו שמעון והשאר יהא טיבה עד שיבא אליהו אונ דיא גרויסע פלי זאל לוי געבין הונדערט גילרין וזה אופר שלי פאתים אונ גילרין פה הפסיד הרמאי נואם פאר אשארין האט דער פאלשער ער האט דאך שוין ויין חלק אפגענומען צו נואם זאל ער מודה ויין אלא הפל יהא טיבה עד שיבא אליהו זאל ליגען ביו אלהיו הנביא נועט קוקען . אז דער פאלשער נועט ועהן ער געמט ויין בלי אויף גיט . נועט ער מוויין מודה ויין : ו המפקיד פירות אצל חבירו איינער האט בעהאלטין פירות בייא ויין חב'ר אפילו הן אבירים אפילו ער זעהט די פירות ווערין פארלוירן נייא ווערין פארפויקט אדער מיין עסין פונדווייא זא זע' גחו טאר מען זייא גיט אנדרייען צום פאר קויפין . דאס איז נאר אז עס ווערט פארפויקט אזוי פיר ווי דער שטייגער איז עס זאל פארפויקט ווערין פון פירות אז זייא ליגען . אדער מיין עסין . אזוי פיר ווי דער שטייגער איז מיין נאלין עסין פון פירות אז זייא ליגען וויא עס שטייט אין די אנדערע משנה דא איז דער דין מען זאל קאוין ליגען די פירות ביו דער בעל הבית נועט

הונדערט גילרין אונ דעם אנדערין אויף הונדערט גילרין : ד' שנים שהפקירו אצי אהר צווייא קענטשין האבין בעהאלטין בייא איינעם . ראובן אונ שמעון האבין בעהאלטין געלט בייא לוי זח סנה וזה פאתים איינער האט בעהאלטין בייא לוי הונדערט גילרין אונ איינער האט בעהאלטין בייא לוי צווייא הונדערט גילרין אונ איינער האט געקענט אפ געקוען דאס געלט פון לוי זח אופר שלי מאתים ראובן זאגט מיינע געגען דיא צווייא הונדערט גילרין וזה אופר שלי פאתים אונ שמעון זאגט מיינע געגען דיא צווייא הונדערט גילרין וזה אופר שלי פאתים אונ גילרין ניהן מנה ולזה מנה ואל לוי געבין הונדערט גילרין צו ראובן אונ הונדערט גילרין צו שמעון והשאר יהא טיבה עד שיבא אליהו אונ דיא גרויסע פלי זאל לוי געבין הונדערט גילרין וזה אופר שלי פאתים אונ גילרין פה הפסיד הרמאי נואם פאר אשארין האט דער פאלשער ער האט דאך שוין ויין חלק אפגענומען צו נואם זאל ער מודה ויין אלא הפל יהא טיבה עד שיבא אליהו זאל ליגען ביו אלהיו הנביא נועט קוקען . אז דער פאלשער נועט ועהן ער געמט ויין בלי אויף גיט . נועט ער מוויין מודה ויין : ו המפקיד פירות אצל חבירו איינער האט בעהאלטין פירות בייא ויין חב'ר אפילו הן אבירים אפילו ער זעהט די פירות ווערין פארלוירן נייא ווערין פארפויקט אדער מיין עסין פונדווייא זא זע' גחו טאר מען זייא גיט אנדרייען צום פאר קויפין . דאס איז נאר אז עס ווערט פארפויקט אזוי פיר ווי דער שטייגער איז עס זאל פארפויקט ווערין פון פירות אז זייא ליגען . אדער מיין עסין . אזוי פיר ווי דער שטייגער איז מיין נאלין עסין פון פירות אז זייא ליגען וויא עס שטייט אין די אנדערע משנה דא איז דער דין מען זאל קאוין ליגען די פירות ביו דער בעל הבית נועט

קיבען

מתעשה קבין של חבירו. (ד) קב שלו חביו עליו ע"י שמעל בו. מתעשה קבין של אחריס שיקה בדמיון אם ימכרם. ולא אמרו רבנן הרי זה לא יגע בזה אלא שלא חבדו אלא עד כדי חסרון האפורס כמאמט לתקום ולארזו תעשה חלאי קבין לכור וכו' (ה) חבל אם חבדו יותר מצד חסרון. מודים חכמי' לרבי שמשון בן גמליאל דמוכרם בבית דין והלכה כחכמים: ז המפקיד פירות אצל חבירו. וערנן הפקדו עם פירותיו והיה מסתפק מהן ואינו יודע שיעור מה שחבל. כשכח להחזיר: יוציא לו חסרונות. יפחות כמה שהם רגילות לחסור: תשעה חצאי קבין לכור. הכור ל' סאין והטאה טסה קבין: הכל לפי המדה. כן לכל כור וכור: הכל לפי הזמן. שהיחה כידו לכל טנה ושנה יגכה לו כך: מה איכפת להו לעכברים. כך אוכלי' ממה מועטת כמו ממדה מרובה. הלכך תשעה חלאי קבין לטנה בין לכור בין לעשרה כורין: אם היתה מדה מרובה. שהפקיד חלאי קבין לטנה (ו) לא יוציא לו חסרונות: מפני שהן מותרות. שכימות הגורן כשמפקדים החטים יבשם ובימות הגשמי' כשמחזירן נופחות ובאכלת עכברים חין מחסרין כל כך

רשב"ג אומר מוכרין בפני כ"ד מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים: ז המפקיד פירות אצל חבירו. ה"ז יוציא לו חסרונות לחטין ולאורזו מ' חצאי קבין לכור. לשעורין ולרוחן תשעה קבין לכור. לכוסמין ולרוע פשתן ג' סאין לכור. הכל לפי המדה. הכל לפי הזמן. אמר רבי יוחנן בן גוריון וכו' וכי מה איכפת להן לעכברים. והלא אוכלים בין מהרבה. ובין מקומעא. אלא אינו מוציא לו חסרונות אלא לכור אחד בלבד. רבי יהודה אומר. אם היתה מדה מרובה. אינו מוציא לו חסרונות מפני שמתירות:

ממדה מועטת כמו ממדה מרובה. הלכך תשעה חלאי קבין לטנה בין לכור בין לעשרה כורין: אם היתה מדה מרובה. שהפקיד חלאי קבין לטנה (ו) לא יוציא לו חסרונות: מפני שהן מותרות. שכימות הגורן כשמפקדים החטים יבשם ובימות הגשמי' כשמחזירן נופחות ובאכלת עכברים חין מחסרין כל כך

קובעין אונ גיט פאר קויפין. אָבער אז זיי פוילין צו פיר, אָבער מיין עסקין פון זיין צו פיר, אז קען וועט זיי לאזין ליגען וועט פון זיין נאר גיט בלייבן. זאל קען זיי פאר קויפין אונ לאזין ליגען דאס געלט ביי דער בעל הבית וועט קובען אָפ געמען רבן שפען בן נפליאי איסר רבן שמעון בן גמליאל זאגט מיכרן בפי בית דין אפילו עם הייבט נאר אָן פאר פוילט צו ווערן, זאל ער די פירות באלד פאר קויפין פאר בית דין, בית דין זאלין שאַצען וויא פיר דיא פירות זענען ווערט אונ פאר אזוי פיל זאל מען זיין פארקויפין ספני שהיא בפישיב אבדה געמיט ווייר עם איז גלוייך וויא ער וואלט אנועק גיגעבין צום בעל הבית אזאך וואס ער האט פארלוירן, ווארום ביי דעם בעל הבית איז געקער ער זאל האבן דאס געלט פון דיא פירות, אינדער דיא פירות זאלין פאר פוילט ווערן אונ ער זאל פון זיין נאר גיט האבן, אונ אפילו דיא ביסור וואס וועט פאר פוילט ווערן איז אויך אשאדין: ז המפקיד פירות אצל חבירו דאובן האט געהאלטן פירות בייא שמעון, אונ שמעון האט אויסקעמישט זיינע פירות מיט דיא פירות פון דאובן, אונ ער האט גיגעסין פון דיא פירות, אונ ער נויים גיט וויא פיר ער האט גיגעסין, אז דאובן קומט אָפ געמען זיינע פירות מיט די קאס וואס ער האט גיגעבין צו געהאלטן זיי זי יוציא לו חסרונות זאל שמעון אָפ רעקענען פון דיא פירות וואס ער גיט צו דאובן וויא פיר עם וואלט גיגעלט פון זיין אז זיין וואלט גילעגן בונדער, ווארום דער שטייגער איז אביסול פירות זאלין פארפולט ווערן אביסול זאלין מיין אויף עסקין דמיון זאויך פון נוייץ אונ ריי זאל קען אפגעקענען תשעה חצאי קבין לכור

לכל כור וכור דכולו האי לא אכלי עכברים מי' כורין . הלכך נסחחו משלמת למה שהעכברים אוכלים ואין הלכה לא כר"י ולא כר"ז כן נורי וכל השיעורים הללו בלחץ ישראל וכו' והנאליס אכל בשאר ארצות וכזמנים הללו הכל כפי מה שרגילים הורעים לחסר כחותה מדינה וכו' וזמן : ח יוציא לו שתות ליון . אם הסקיד אללו יין וערכו עם ייט (ז) הקנקנים כולעים שמות : ר' יהודה אומר חומש . שהקרקע שהיו עושים ממנו הקנקנים

כחמרי' דר"י כלע חממט והכל לפי המקום : אף המוכר וכו' . כשם שלמרו שמרים במסקיד כך אמרו כמוכר שהמוכר שמן להכיר וזמן לו מתוך הכיחותו שמן מווקק חמדי שהוא מתמסק ממנו הכי הלוקח מקבל עליו לפחות לו לוג ומהנה מחמת שמרים לכל מאה לוג ואין הלכה כר"י : ט לא יחרו

ח יוציא לו שתות ליון ר' יהודה אומר חומש . יוציא לו שלשת לוגין שמן למאה (יא) לוג ומחצה שמרים . לוג ומחצה בלע . אם היה שמן מווקק אינו מוציא לו שמרים . אם היו קנקנים ישנים אינו מוציא לו בלע . רבי יהודה אומר אף המוכר שמן מווקק לחבירו כר' ימות השנה . הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה : ט המפקיד חבית אצל חבירו . ולא יחרו לה הבעלים מקום ומלמלה ונשברה אם מתוך ידו נשברה לצרבו חייב לצרבה

קצן : (ז) וחיה מפרמי דלעיל נקט דסח בעינן נמי שהיה מתמסק מן וא"י כמה כדלעיל דל"ה הים ומסר לפי המרד : (יא) לוג כו' . מיושח דני' לוגין הוא : (ח) כגון לעלות עליה כדרך סולס לטול גזלות מן כנה ואפ"ה הוי גזילא למיקם ברשותיה עד דעביד השנה דקפכו שאל שאל מדעת גזילי פוא . ולסתמט היינו ונשתמט

לה הבעלים מקום. כזית שומר לומר לו זית זו השאלני : לצרבו . להשתמש בה (ח) : לצרבה . שהיתה במקום

אראפ גענוקען פון פערד . זומקער וענען דיא תבואה מרוקין . נוען ער קוקט אפ געמען דיא תבואה ווינקער . זענען דיא תבואה פייקט . אונ די קערנער זענען גרעסער . אז קען נועט איצט אפ קעקטין זעהן בור תבואה . נועט צו קוקען אויף די מאס אזוי פיל . ווי דיא מייז האבין אויף גיגעטין . אונ נאך קעהר : ח יוציא לו שתות גזיל אויב ראובן האט געהאלטן ביי שקען ויין . אונ שקען האט צו מישט דיא ויין פון ראובן מיט זייגע ויין . דער נאך אז שקען גיט אפ צוריק דיא ויין צו ראובן . זאל ער אים אפ רעקענען אזעקסטיר פון די מאס . ווייך די קריג זאפין איין אזעקסטיר רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט חפשי אפיקסטיר זאל שקען אפ רעקענען צו ראובן ווייך עם זאפט נאר איין אפיקסטיר יוציא לו שלשת לוגין שסו גמא פון הוגרערט קטוארט אייך זאל שקען אפ רעקענען צו ראובן דריי קטוארט יוג יסחצה שמרים איין קטוארט מיט אהאלקע זאל ער אים אפ רעקענען פאר הייווין יוג יסחצה גזע איין קטוארט מיט אהאלקע זאל ער אים אפ רעקענען פאר איין זאפין . צו זאמען איז רבייא קטוארט אס תיה שסו מוקק אויב ראובן האט גיגעבין געהאלטן צו שקען קלארע אייך אן הייווין אינו מוציא לו שמרים זאל שקען גיט אפ רעקענען פאר הייווין אס הוי קנקנים ישנים אויב דיא קריג זענען גינען אלטע . וואס זיי זאפין גיט איין אינו מוציא לו גזע זאל שקען גיט אפ רעקענען פאר איין זאפין רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט חפשי המוכר שסו מווקק חבירו אויב שקען האט פארקויפט קלארע אייך צו ראובן גי' ימות השנה זאגט יאהר זאל שקען געבין צו ראובן אייך ביקלאכטייוו . דהיינו ראובן האט גיקויפט בייא שקען פיגף הוגרערט קטוארט אייך . נאר ראובן האט זיי אפ גענוקען ביי שקען ביקלאכטייוו . נוען ער האט גידארקט עקליקע מעפ אייך . האט ער גענוקען

ביי שקען ריינע אייך אן הייווין רבי יה מקפד עלי מוז ראובן אויף זיך געמען אז שקען זאל אים אפ רעקענען יוג יסחצה שמרים גמא צו יערע הוגרערט קטוארט אייך . אקטוארט מיט אהאלקע קטוארט פאר דיא הייווין . נוארום שקען קען זאגין אויך האב דיר פארקויפט פיגף הוגרערט קטוארט אייך . האקטו זייא ברארפט בארר אפ געמען צו דיר . נואקטו אויך גיבאט פון יערע הוגרערט קטוארט . אקטוארט מיט אהאלקע קטוארט הייווין . אז אויך האב דיר גיגעבין דיא אייל ביקלאכטייוו אונ קלארע . דארף אויך דיר אפ רעקענען פאר דיא הייווין אקטוארט מיט אהאלקע קטוארט אייך : ט המפקיד חבית אצל חבירו ראובן האט גיגעבין זאפאס צו שקען ער זאל זיא היקען זיא יחרו לה הבעלים מקום אונ דער בעל הבית ראובן האט גיט אפ געווגרערט ארט ביי שקען אין שטוב וזא דיא פאס זאל שקען . נאר ער האט גיגעבין דיא פאס צו שקען ער זאל זיא היקען . אונ ער קען זיא שקעלין וזא ער וויל אונ שקען האט געמאכט אארט אונ האט דארט גישקעלט דיא פאס וסיפסה ונשברה אונ זאקערעם האט שקען גענוקען די פאס פון דעם ארט וואס זיא איז געשטאנען אונ האט זיא געמאכט אונ דיא פאס איז צו בראכין גינארין אס ממוך ידו נשברה אויב דיא פאס איז ארום גיפאלין פון שקען'ס הענט נוען ער האט איר גימראגין אונ זיא איז צו בראכין גינארין גיגרט אויב ער האט די פאס גימראגין פון זייגעטוועגין ער האט גינאלט גימצען מיט איר . אךער ער האט געבראקט דעם ארט וואס דיא פאס איז געשטאנען הייב דארף שקען בעזאקלין פאר די פאס זענען אז ער האט דיא פאס גימראגין פון איירעטוועגין . ער האט איר גינאלט שקעלין אויף אקעקערין ארט זיא זאל גיט צו בראכין נוערין אונ בראגענדיג איז דיא פאס צו בראכין

גינארין

גמרא: (ט) לא היינו דתי' טי' דנ"ק דתת' בנ"ח כו' ולריבא שמירה יותר והכא כרוכס שומר כרשותו ונכח כרשות עמו הוא וס"ל לר"ש ללא כעין דעת בעלים דעדין שומר הוא עליו וסגי דיעתי' גמרא: (י) דתיון שנשתמש בה לזרכו כלתה לו שמירתו שלא היו חולין הבעלים שיהיה עורו שומר עליהן ולא הויל חזרה כלל. רש"י: (יא) ותמיהו דלא תנן ונע"ל כתיבם שלא כרלוו חייב משמע הא כרלוו פטור. והג"י כתב דלא דלמנר"י דדוקא בקרקע דוקא להני דר' וכהנהו אחרי דשכחא גביי וכו' כגמרא וכו' כהדיא כיושלמי נעל כרלוו כו' פטור: (יב) אהר כיסבט פוקד שטיעף התורה עתה חותה הדבר להם. הר"ם: (יג) ונע"ל לא קאי למסרן כו' אלא כהיטחן כתיבו

שקרוכה להשכיר: אם משהניחה. שכלה תשמישה הניחה במקום משתמר. בין שטלטה מתחלה לזרכו בין שטלטה מתחלה לזרכה פטור דלמרינן משהניחה הרי היא ברשות הבעלים ככתחילה ואיש עליה אלא כשומר חנם. ופטור על חונסה ואף ע"פ שלא הודיעו לבעלים לומר נטלתי והחזרתיה זרישא דמתני' רבי ישמעאל היא דלמך בנוכח טלה מן העדר והחזירו למקומו שהוא פטור ללא כעין דעת בעלים (ט) והא דקתני לא יהדו לה הבעלי' מקום. לא מבעיא קאמר לא מבעיא יהדו לה

הבעלים מקום והחזירה למקומו לאחר שנשתמש בה לזרכו שהוא פטור ואע"פ שלא הודיע לבעלים שהרי החזירה למקום המיוחד לה אלא אפילו לא יהדו לה הבעלים מקום ללאו למקום מיוחד לה החזירה פטור. האילו והחזירה למקום משתמר ללא כעין דעת בעלים: ובין משהניחה לצרכו חייב. סיפא זו וזאת לר"ע דלמך בנוכח טלה מן העדר והחזירו למקומו ונאנס לעולם הוא חייב עד שידוע לבעלים שגנב והחזיר (י) והכי נמי לאחר שנשתמש בה לזרכו ונעשה גזלן עליה אע"פ שהניחה במקום המשתמר חייב. והא דקתני בסופא יהדו לה הבעלים מקום לא מבעיא קאמר לא מבעיא לא יהדו שהוא חייב משהניחה לאחר שנשתמש לזרכו. דהא לא הניחה במקום מיוחד לה אלא אפי' יהדו לה נוקם שחור והניחה במקומו חייב דכעין דעת בעלים ורש"י רבי ישמעאל וסיפא ר"ע והכי מוקמינן לה בגמ': י צררן בסודרו. והפשילן לאחוריו. אע"פ שמירה משולה הוא חייב. שהמולך מעות של פקדון ממוקם הוא חייב לזכר שמירה אלא בידו. דכתיב (דברים יד) וזרת הכסף בידך. אע"פ שלרורים הם יהיו בידך. ואם בבית הוא חייב לזכר שמיר' אלא בקרקע (יא) ובכוחל בטפס הסמוך לתקרה. או בטפס הסמוך ללחץ. שאין דרך הגנבים לחפש שם ואם שמר כעין אחר פושע הוי וחייב. אלא ח"כ התנה מתחלה עם המפקיד שע"מ כן הוא מקבל הפקדון שלא יתחייב בכל השמירות הללו: לבנו ולבתו הקטנים. אבל לגדולים נשבעים הם שמרו כדרך השומרים ופטור (יב) ולא אמרינן כהא שומר שומר לשומר חייב שדרך האדם להפקיד מה שאפקד בידו אשתו וכו'. וכל המפקיד על דעת

גינוארין פטור דארף גיט שמעון בצאהלן פאר די פאם אם משהניחה נשברה אויב. דיא פאם איז צו בקראבין גינוארין דער נאך וויא שמעון האט איר שוין אנדער גישטעלט בין צירבו בין צירקה סאיי ער האט די פאם גיטראגין פון זיינעטונעגין צו גישען מיט איר אדער ווייל ער האט געדארפט דעם ארמ פון די פאם, און סאיי ער האט איר גיטראגין פון אירעטונעגין צו שטעלן איר אויף אפעקערין ארמ פטור דארף ער גיט צאהלן פאר די פאם, נוארום אויף וועקבין ארמ ער האט זיא גישטעלט שטייט זיא אין דעם רשות פון ראובן איז גלייך וויא שמעון וואלט גאר גיט געריקט דיא פאם ויהי לה הבעלים מקום אויב דער בעל הבית פון דיא פאם (ראובן) האט אפ געזונדערט אארמ בייא שמעון אין שטוב ווא די פאם זאל שטיין, ראובן האט גיזאגט צו שמעון בארג מיר דעם ארמ דא זאל שטיין דיא פאם ושלמה ונשברה און שמעון האט גענומען די פאם פון ארמ און האט זיא גיטראגין, און דיא פאם איז צו בקראבין גינוארין בין פתח יהו סאיי די פאם איז ארום גיפאלן פון זיין האנט און איז צו בקראבין גינוארין זיין משהניחה און סאיי דער נאך וויא ער האט איר אנועק גישטעלט אויף איין אנדער ארמ איז זיא צו בקראבין גינוארין צירבו אויב ער האט גיטראגין די פאם צו גישען מיט איר, אדער ער האט געדארפט דעם ארמ וואס

מ"א

שיתנס הנפקד כיד אשתו וכינו הוא מפקד: **יא אם צוררין** והתומין או קשורים קשר משונה לא ישתמש בהן אבל אם אינם תחומים או קשורים קשר משונה אף על פי שצוררין (יא) הרי הן כמותרין וכלאו אינם קשורים כלל ומותר להשתמש בהן: **כ** חייב באחריותו. וסמילו לא נשתמש בהן הוא עליהן שומר שטר מפני שכולל להשתמש בהם ומיביב בגניבה ואכלה (יד) ולא נשתמש הוא מלוה גביה ומיביב אף כלאונסין: **כא** רבי יהודה אומר בשולחני. והלכה כר"י:

אזוי אקענקש וואס מאהשט געלט ער זאל דאס געלט געהאלטן ביו ער וועט זיין קומען אפ-געמען אונ דער מענקש איז זיין האנדל צו מאהשין געלט פון קליינע אויף גרויסע אונ פון גרויסע אויף קליינע אס צורין אויב דאס געלט איז פארבונדן, אונ עם איז אנדערש פארבונדן געקער וויא מען פארבינדט עם זאל גיט אויך-גיטאטין ווערן. אדער דאס געלט איז פאר תקות יא ישתמש בהם קאר ער גיט נימצען מיט דעם געלט זיך דריבער ווייל ער קאר גיט נימצען מיט דעם געלט אס אברו אויב דיא געלט איז פארקלארן גינארין אינו מיב באהיימו דארף ער גיט בצאהלין פאר זיין מיתרין או דיא געלט איז אויף געבונדן, גיט פאר תקות, ואונ אפילו אי די געלט איז פארבונדן אזוי וויא דער שטייגער איז קען זאל צו בונדן עם זאל גיט אויך גלייך וויא זיי וואלטין גינען אויף געבונדן ישתמש בהם מעג ער נימצען מיט דיא געלט זיך דריבער ווייל ער מעג דאס געלט נימצען, אפילו ער האט זיין נאך גיט געניצט אס אברו אויב דאס געלט איז פארקלארן גינארין מיב באהיימו דארף ער גיט בצאהלין פאר זיין מיתרין או דיא געלט איז פארבונדן אונ סייא דאס געלט איז גיט פאר בונדן אונ בהם קאר ער גיט ניצען מיט דעם געלט זיך דריבער ווייל ער קאר גיט ניצען מיט דעם געלט אס אברו אויב דאס געלט איז פארקלארן גינארין אינו מיב באהיימו דארף ער גיט בצאהלין פאר דעם געלט חנוני פניו אבשל הבית ביו צורין געלט צו אקעמער, איז דער דין גלייך וויא מען גיט צו אבשל הבית, דער קעמער קאר גיט ניצען מיט דעם געלט, סייא דאס געלט איז צו גיבונדן אונ סיי דאס געלט איז אויף גיבונדן ער

יב ילקה בחסר וביתר, כמה שחסר הסקדן וכמה שהותיר, כגון שהפקד אללו רחל עטונה אמר-או מעוכרת ונגזזה או ילדה לאחר שגלה בה יד משלם אות' ואת גזותיה ואת וזכותיה ומגאל שהוא לוקה כמה שהחסר אללו

אזוי אקענקש וואס מאהשט געלט ער זאל דאס געלט געהאלטן ביו ער וועט זיין קומען אפ-געמען אונ דער מענקש איז זיין האנדל צו מאהשין געלט פון קליינע אויף גרויסע אונ פון גרויסע אויף קליינע אס צורין אויב דאס געלט איז פארבונדן, אונ עם איז אנדערש פארבונדן געקער וויא מען פארבינדט עם זאל גיט אויך-גיטאטין ווערן. אדער דאס געלט איז פאר תקות יא ישתמש בהם קאר ער גיט נימצען מיט דעם געלט זיך דריבער ווייל ער קאר גיט נימצען מיט דעם געלט אס אברו אויב דיא געלט איז פארקלארן גינארין אינו מיב באהיימו דארף ער גיט בצאהלין פאר זיין מיתרין או דיא געלט איז אויף געבונדן, גיט פאר תקות, ואונ אפילו אי די געלט איז פארבונדן אזוי וויא דער שטייגער איז קען זאל צו בונדן עם זאל גיט אויך גלייך וויא זיי וואלטין גינען אויף געבונדן ישתמש בהם מעג ער נימצען מיט דיא געלט זיך דריבער ווייל ער מעג דאס געלט נימצען, אפילו ער האט זיין נאך גיט געניצט אס אברו אויב דאס געלט איז פארקלארן גינארין מיב באהיימו דארף ער גיט בצאהלין פאר זיין מיתרין או דיא געלט איז פארבונדן אונ סייא דאס געלט איז גיט פאר בונדן אונ בהם קאר ער גיט ניצען מיט דעם געלט זיך דריבער ווייל ער קאר גיט ניצען מיט דעם געלט אס אברו אויב דאס געלט איז פארקלארן גינארין אינו מיב באהיימו דארף ער גיט בצאהלין פאר דעם געלט חנוני פניו אבשל הבית ביו צורין געלט צו אקעמער, איז דער דין גלייך וויא מען גיט צו אבשל הבית, דער קעמער קאר גיט ניצען מיט דעם געלט, סייא דאס געלט איז צו גיבונדן אונ סיי דאס געלט איז אויף גיבונדן ער

ווערט

זכיתר שאם נתעברה או נטענה למר כשהיתה אללו משלם אותה טעונה ומעוברת כמות שהיא עכשו והרי לוקה כיתר: ובי"ה אומרים בשעת הוצאה. מבית הבתלים (טו) אם טענה טעונה ואם ריקנית ריקנית: ר"ע בשעת התביעה. כמו שהוא הסקדון בשעת העמדה כדון דכתיב (ויקרא ה) לאשר הוא לו יתגנו כיום אהמתו יתן כמו שהוא כיום אהמתו. כיום שמתחייב בו כדון והלכה ככ"ה: החושב לשלוח יד בפקדון.

אמר כפי עדים חסול פקדונו של פלוני לעלמי: בי"ש אומרים חייב. דכתיב (שמות כב) על כל דבר טעט טעטה שדבר לשלוח יד הו טעט: עד שישלח בו יד. דכתיב אם לא שלח ידו במלאכת רעהו והוא על כל דבר טעט מנין שהוא חייב ח"ל על כל דבר טעט (טו): כיצד המה את החבית ונמל הימנה רביעית ונשברה אינו משלם אלא רביעית הגביהה ונמל הימנה רביעית ונשברה. משלם דמי כולה:

שאל של מדעת מחייבין לים. ולכן כתב סטור דלא מחייב אלא משפת תשמיש ולא משפת הנכסה שברי אית שולג בו יד כיון שאיט רולג לחסרו: (יח) שכן דרך סין לסחמין ככלי חסר. רש"י:

גינזקען פאר זיך אונ ער האט שוין געניצט מיט איר דער נאך איז גינזען אשאדין אין דיא נאך דארף ער בצאקלען שפאנער נארנס עם שטייט אין פסוק אם יא שנה ירו במאכת רעהו ער זאל שווערין אויב ער האט גיט גינזקען די זאך פון זיין חבר פאר זיך דאס הייקט אויב ער האט גיט געניצט מיט די זאך. שמוצקט דיא תורה אז דער שאדין איז גינזען דער נאך וויא ער האט שוין דיא נאך גינזקען פאר זיך אונ האט געניצט מיט איר גיט וויא אזוי הייקט ער האט גינזקען דיא נאך פאר זיך. אויב ראובן האט גינזעבין צו שקעון בעהאלטין אפאס נויין חסח את חביתו אונ שקעון האט איין גיבויען די פאס אויף אנויט גיט רביעית אונ ער האט גינזקען פון דיא פאס אקוואטירול נויין פאר זיך גינזקען דער נאך איז די פאס צו גראכין גינזקען אינו ששם גלא רביעית בצאקלען שקעון גיט מעהר גאר פאר דעם קוואטירול נויין הגביהה אקבער אז שקעון האט אויף גיבויען דיא פאס ער זאל יא געקען פאר זיך. אונ ער האט גינזקען גיט חסח את חביתו רביעית ער זאל געקען פון איר אקוואטירול נויין. אפילו ער האט נאך גיט גינזקען גינזקען אונ די פאס איז צו גראכען גינזקען ששם דמי גינזקען דארף ער בצאקלען פאר די נאנצע פאס נויין ואונ אויב די פאס איז גיט צו גראכין גינזקען נאר ער האט אראפ גינזקען אקוואטירול נויין אונ דער רעשם איז ווער גינזקען דארף ער בצאקלען פאר דעם נאנצין נויין אפילו ער האט איר גיט אויף גיבויען נוייל ער האט דאס גורם גינזען. ווארום נויין ער ער ווער אז דיא פלי איז גיט פיהלד: ערן

וערש גינזען איצט ווען ער איז פארלוירן גינזקען מיט די וואל אונ מיט דעם קינד וואס יא איז גינזען מעקרת דארף דאך שקעון בצאקלען קער ווי ער האט גינזקען. דאס הייקט ער ווערש גינזקען קינד. מיט דעם וואס בייא אים איז מעהר גינזקען ובייא הגי אפרים אונ דיא בית הלל זאגין בשעת הוצאה אזוי וויא דער שעפס איז גינזען ווען ער האט מיט אים גינזקען אקלאה אזוי זאל ער בצאקלען נראם הייקט קשעת הוצאה. אזוי וויא ער געקט דעם שעפס ארום פון בעל הבית פאר זיך. רבי עקיבא אפר רבי עקיבא זאגט בשעת התביעה אזוי וויא דער שעפס איז גינזען ווען ראובן קאנט שקעון בייא דין תורה אזוי זאל אים שקעון בצאקלען החושב דשניה יד נפקדו אז איינער האט גינזקען ער זאל גינזען מיט די זאך וואס מען האט בייא אים בעהאלטין. שקעון האט גינזקען פאר עדות וואס ראובן האט בייא מיר בעהאלטין וועל איך דאס געקען פאר מיר איך זאל מיט דיא זאך גינזקען דער נאך איז די זאך גינזקען גינזקען איז פארלוירן גינזקען. איידער ער האט מיט די זאך געניצט בית ששאי אפרים חייב בית שסאי זאגין שקעון דארף בצאקלען פאר די זאך. ווארום אין די תורה שטייט יעל כל דבר פשע. אז ער רעט נאר ער וועט דיא זאך געקען פאר זיך צו גינזקען מיט איר. וערש ער שוין חייב צו בצאקלען אויף אלע שאדיקם וואס עם ווערש אין די זאך. בית הגי אפרים אונ בית הלל זאגין אינו חייב ער ששעה בו יד ער ווערש אקבערש גיט חייב צו בצאקלען. סידדין ער האט שוין דיא זאך

מאי הוי ליה למיעבר .

הרי לרין : מצוי בידו . לא יסקידעו לאחריהם במקום אחר טעם תודמן לו : סמורה לשכר יהא מזומן לו : תחת ידו . לפיכך מזומן לו לנודך ריח הנא פחאום : באסמך . דריש ליה לשון

כלכס סי' כלס כלי החיטון דלגל דלמלט דכריתא במ צרן והפשילן וכו' צרן והפשילן לאחוריו או שמסרן לבנו ולבתו הקטנים ונעל בפניהם שלא בראוי חייב . בשלמא בולחן שלא שמר בדרך השומרים אלא צרן והפשילן לאחוריו מאי הוי ליה למיעבר אמר רבא אמר רבי יצחק אמר קרא וצרת הבסך בידך אף על פי שצוררים יהיו בידך . ואמר ר' יצחק לעולם יהא כספו של אדם מצוי בידו שנאמר וצרת הבסך בידך . ואמר רבי יצחק לעולם ישליש אדם מעותיו שליש בקרקע שליש בפרקמטיא שליש תחת ידו . ואמר רבי יצחק אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמך תנא רבי רבי ישמעאל אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו שנא' יצו ה' אתך את הברכה באסמך ת"ר ההולך למוד את גורנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשלח ברכה במעשה ידינו . התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה . מדר ואחרי כך בירך הרי זו תפלה שוא לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול ולא בדבר המודר

צרן והפשילן וכו' דער דין איז און איינער האט גינעבין געלט צו זיין חקר ער זאל זיין

היטען פון זיינעטוועגן צרן והפשילן לאחוריו דער חקר האט איין געבינדען דאס געלט אין אטוה אונג האט די מוה מיט דעם געלט געלייגט אויף דיא פלייצע או שפערן לבנו ויבתי תקטנים אדער דער חקר האט גינעבין דאס געלט צו זיין קליינעס ויהו אדער צו זיין קליינע סאקטער זיין זאלין דאס געלט היטען ונעל בפניהם שלא כדאי אדער דער חקר האט דאס געלט אריין געלייגט אין אקאסטין אונג האט ניש גוט צו גישלאסן . אונג דאס געלט איז געגנגהן גיטארין חייב דארף דער חקר בצאהלין . פדענט דיא גרא בשליטא גדיה אויף אלע זאכן דארף ער חייב זיין שניא שפר בדרך השוקרים ויזיל ער האט ניש געהיט וזיא אהיטער דארף היטען אלא צרן והפשילן לאחוריו נאר אז ער האט דאס געלט איינגעבונדן אין אטוה אונג ער האט דאס מוה מיט דעם געלט געלייגט אויף אינגען אויף דיא פלייצע אונג מען האט דאס געלט געגנגהן פאר וואס זאל ער זיין חייב מה תיה ליה למיעבר וואס דען האט ער גיזאלט טאהן . וזיא דען האט ער געראקט פון היטען אפר רבא אפר רבי יצחק רבא האט גיזאנט פון רבי יצחקים וועגן אפר רבא וצרת הבסך בידך דו זאלקט איינגינדען דאס געלט אין דיין האנט אף על פי שצוררים יהיו בידך אפילו דאס געלט איז איינגעבונדן פון דעקטוועגן זאלקטו זיי האלטן אין האנט ואפר רבי יצחק גאה האט רבי יצחק גיזאנט זעלס יהא כספו של אדם מצוי בידו דער מענטש זאל אייביג האבן זיין געלט ביי זיך אין האנט . סאקער וועט אים קרעפן אכחורה וואלוויל צו קויפן שגאמר וצרת הבסך בידך ווארום עם שטייט אין פסוק דו זאלקט איינגינדען דאס געלט אין דיין האנט ואפר רבי יצחק גאה האט רבי יצחק גיזאנט זעלס ושלש אדם סתתיו אכענטש זאל צו טיילן זיין געלט אין דריי טייל שיש בקרקע פאר אדריטור געלט זאל ער קויפן פערד שיש

אמר שמואל כספי אין להם שמירה כו'. לריב עיין אס שמרם בקרקע ונגנבו משם אס שומר שכן חייב וכו' (דף ק"ג) משמע דחייב דפריך אכי לרב יוסף והאמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב כאכירה משלם תשלומי כפל ואי שומר אכרה שומר שכן הוי קרנא כפי תשלומי ומאי פריך דלוקמא כטאון שגנבה כזאונס כגון שהעמיק בקרקע ק' אמות או שהקפחו שניה או חולי אמתא כל גניבה לא הויה אונס אלא לטעמי מוויין וכן כתר הכי דמייתי לא אי אמתא כשומר חנם שכן משלם כפל ואי לטעמי מוויין גנב הוי שומר שכן נמי משלם כפל משמע דכשום גניבה לא מיפטר שומר שכן אס לא כעטנת גניבת לטעמי מוויין מיהו סתמו יד לדמות דה"ל למימר זילעטמך דכלא הכי נמי מלי למימר ולעטמך אפי' גזול הוא

דבר הסמוי מן העין : אין להם שמירה וכו'. דלמס לא שמרן ונגנבו פשיטה הויה : ואי צורבא מרבנן הויה . המפקיד שואל חרד על מלות הכלה על הכוס . אמר השומר : דילמא מכעו ליה זוויו לאבדלתא . ולכן לא קברינהו ופטור : נשואי . מגשין בקרקע כשמודין של כדול להכיר מקום שתחילו חלל : בשמי קורה . כנג מתחילי : פרומאי . שוכרי התקרה : ביני אורבי . בין שורת

ולא בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמך אמר שמואל כספים אין להם שמירה אלא בקרקע אמר רבא ומורה שמואל בערב שבת בין השמשות דלא אמרוהו רבנן ואי שהה למוציא שבת שיעור למקברינהו ולא קברינהו מחייב ואי צורבא מרבנן הוא סבר דלמא מיבעי לי' זוויו לאבדלתא והאידינא דשכיחי נשואי אין להם שמירה אלא כשמי קורה והאידינא דשכיחי פרומאי אין להם שמירה אלא ביני אורבי אמר רבא

חמלא שומר שכן משלם כפל כעטנא ויש להכיר ראיס מ' ששאל (דף ק"ג) דפי ליק גניבה ואכרה בשאל שומר שכן פריך מה לשומר שכן שכן משלם כפל כעטנת ליסטין מוויין ומשני אי כפיה חימא גזול הוא משמע שזין שום גניבה שיפטר בה שומר שכן אף תחטון גדול הוא למה לא יסא אונס אס העמיק בקרקע ק' אמות דמאי הל' וכו' למיעבד או אס תוקפתו שניה או חולי גדול ואי יתכן ששום גניבה לא נמלא שהיה אונס גמור כלוטין מוויין ולרבה אית ליה כסוף הפועלים (דף ק"ג) דלי על כעידנא דטיילי אינשי פטור אס כן חטלא גניבה אונס כשומר שכן ומיהו יש לדמות דרכס יסבור כלידך שטול דקרנא עדיף כרב ויכפ דסכונס (דף ק"ג) ומ"מ אין סכרא כלל שלל נמלא גניבת אונס שיפטר בה שומר שכן ואין לתרץ דשאל ותייב דקרנא שומר שכן כעטנת אע"פ שהיה קרובה לאונס כדאמר כהשאל חייב אף ככל גניבת אונס דהא כלוטין מוויין הוא פטור אף על כן דנכס הוא לרב יוסף אס כן מלי משני כששאל (דף ק"ג) לטעין מוויין גזול הוא אכתי איכא למיפדך מה לשומר שכן שכן משל' כפל כעטנת גניבת אונס אמר בשאל דכי יליף שחייב כגניבה ואכר' לא ישלם כפל אפילו כעטנת גניבת אונס דמסתמא הוא חייב קרן ככל אונסין דכעין זה פריך כפי' דמנחות (דף ק"ג) גבי הל' להוליא העריפה וכו' שכן ד' ה' (דף ק"ג) גבי שור האלעדין מהו לנכי מוכח וכו' דכיון דלתי שאל מק' דשומר שכן אין לחייבו כגניבת אונס כקדן ודיו לכא מן הדין להיות כנידון דשומר שכן פטור מגניבת אונס אף שאל כן וז"ל וגניבת אונס כשאל לפי האמת מ"ל דלא מלינו ששאל פטור אלא כמחה מחמת מלאכה דמשומר שכן לא אחי כדסי' ז"ל דנקטא לן מוכי ישאל איש וי"ו מוסיף על ענין ראשון והוי כאליו כתיב גניבה ואכרה להדיא כשאל וכו' דכתיב ביה גניבה ואכרה

אזאך וואס איז ג'קאקטין ויא דב'ר' הפניי אונ ג'ט אין אזאך וואס איז ג'עצייקט אלא דב'ר' הפסיו מן העין דיא בר'קה איז ג'אר דא אין אזוי אזאך וואס איז פארמאקט פון דיא אויג , וואס דער קענקש נוייס ג'ט וויא פ'ל ג'ס איז ג'יונען פריער , ווייס ער ג'ט אויב ג'ס איז דא אבר'קה אין די תבואה אדער ג'יין שגאסר ווארום ג'ס שטייט אין פסוק יצו ה' אתך את הבר'קה באסמך ג'ט וועט ג'עביטען בייא דיר דיא בר'קה אין דייע ג'עקמע תבואה וואס דו וויקסט ג'ט ווי פ'ל תבואה דו האקסט אפר שמואל כספים אין ג'הם שמידיה אלא בקרקע שמואל ג'ט צו ג'עלט אין ג'ט דא ג'יין אנדער היטונג מען זאל וויא ג'ט נגבנן . נאר מען זאל וויא ג'עהאלטין אין די ג'רד , אויב איינער ג'ט ג'עלט צו ויין חב'ר ער זאל וויא היטען פון וייגעטונענין מוז דער חב'ר ג'עהאלטין דאס ג'עלט אין דיא ג'רד , אונ אויב ער האט ג'ט ג'עהאלטין אין דיא ג'רד אונ ג'ס איז ג'עגנב'ת ג'ינוארין דארף דער חב'ר ג'עזאלען אפר רבא ומורה שמואל ג'ערב שבת בין השמשות דלא אמרוהו רבנן רבא נאגט שמואל איז מורה אויב ראובן האט ג'געב'ין ג'עלט צו שמעון פרייטאג צווישען טאג אונ נאכט ער זאל ווי היטען האב'ין אים די רבנן ג'ט מקריח ג'יונען ער זאל באמאלס גראב'ין אנרוב דאס ג'עלט צו ג'עהאלטין , נאר איבער דעם נאגצ'ין שבת וועט ער האלטין דאס ג'עלט בייא ז'ה אין שמוב , אונ אויב דאס ג'עלט איז ג'עגנב'ת ג'ינוארין אום שבת , דארף ג'ט שמעון ג'עזאלען נאר מוצאי שבת פאלד וויא

עם ווערט נאכט מוז ער דאס ג'עלט גראב'ין ווי ש'הה ג'מוצאי שבת שיעור דמקברינהו ויא קברינהו מתיב אויב דאס ג'עלט איז ג'ט ג'עגנב'ת ג'ינוארין שבת אונ ג'ס איז שוין ג'ינוארין נאכט מוצאי שבת אונ ג'ס איז שוין אונעק ג'ענאנגען אצייט אין דער נאכט וואס מען האט שוין דאס ג'עלט ג'עקעט ג'עגראב'ין אונ ג'ט ג'עגנב'ת ג'ינוארין , דארף ער ג'עזאלען וויא זייבא מרבנן היא אויב ראובן איז אלמ'דן אונ ער נאגט די ג'רכות פון הב'רה אויף אפוס וויין סבר דלמא מיבעי ליה זוויו דאבדלתא קען שמעון זאג'ין דריבער האט ער נאך ג'ט ג'עגראב'ין דאס ג'עלט ווייל ער האט ג'עמראכט טאקער וועט ראובן וועל'ין ג'עקען ג'פעס פון דעם ג'עלט צו קויפ'ין וויין אויף הב'רה , דריבער אויב דאס ג'עלט איז דער ווייל מוצאי שבת ג'עגנב'ת ג'ינוארין דארף ג'ט שמעון מוצאי שבת ג'עזאלען דשכיחי נשואי אן ג'הם שמירה אלא בשמי קורה אונ איצט אז די ג'נבים נוייסין שוין אז מען ג'עהאלט ג'עלט אין דיא ג'רד , זוכען וויא שוין אין די ג'רד אויף , איז שוין ג'ט ג'יין היטונג צו ג'עהאלטין ג'עלט אין דיא ג'רד , נאר מען מוז ג'עהאלטין דאס ג'עלט אין דער הייד אונטער דעם דאך צווישען דיא ג'עלקעס והאידינא דשכיחי פרומאי אונ איצט אז עס נענען דא ג'נבים וואס צו ג'ערעכ'ין דיא ג'עלקעס אונ זוכען ג'עלט אין להם שמירה אלא ביני אורבי איז ג'ט דא ג'יין אנדער היטונג נאר מען זאל ג'יינין דאס ג'עלט אין די וועט צווישען דיא שורות זינגל אפר רבא ומורה

הבנין הכותל: שפוחאי. ומורה שמואל בכותל (אי נמי בין הקרנות) מעפחים ככותל לידע אס והאידנא דשכיהי שפוחאי אין להם שמירה יש שס חלל: אלא בטפח הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לשמי קורה:

יטרה שמואל בכותל רבא נאנט שמואל איז מורה אז קען מאקט אקאך אין די וואנט אונ קען לייגט דאס געקט אין די וואנט איז דאס אגוטע היטונג אי גמי בין הקרנות אדער אז קען לייגט דאס געקט אין דיא וויקלען פון דיא ווענט איז אויך אגוטע היטונג והאידנא דשכיהי שפוחאי אין דהם שמירה אלא בטפח הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לשמי קורה אונ איצט אז דיא גנבים ווייסן שוין אז

וידבר שמות דף ב' ע"א תית דלילית יוד הא ואו הא

פתח ואמר דודי לי ואני לו הרועה בשטנים מי גרם לי שאני לדודי ודודי לי מפני שהוא מנהיג עולמו כששנים. מה ששן יש בו ריח והוא ארום מולקיס אותו והוא מתהפך ללבו ולעולם ריחו לא זו. כך הקב"ה מנהיג עולמו בדרך זה שלמלא כן לא יתקיים העולם כשכיל האדם החוטא. והחטא נקרא ארום כמה דלת אמר (ישעיה לא) אס יהו חטאיכם כשנים כשלג ילכינו. מקריב קרבנו לאש שהוא ארום. וזרק הדם סביב למזבח שהוא ארום. מדת הדין ארום מולקין אותו הריח ועולה העשן כלו לכן ואלו הארום נהפך ללבו נהפך מדת הדין למדת רחמים. תא חוי כל מדה"ד אין לריח הריח שלו אלא מלד ארום והיינו דלמר רבי יהודה מה דכתיב (מלאכים א יח) ויתגודלו כמטפטט וגו' עד שפך דם עליהם. אלא היו יודעים שלא ישיגו ממדת הדין כרנוס וזלתי באודם. אמר רבי יחק וסוד ארום ולכן נקרב לעולם והריח עולה משתיה. מה הששן ארום ולכן כך ריח הקרבן. והקרבן מלודם ולכן כל ורחה מריח הקטורת שהסמנים מהם אדומים ומהם לבנים כגון הלבונה שהוא לבן מר דרוו ארום והריח עולה מאדום ולכן וע"כ מנהיג עולמו כששנים שהוא ארום ולכן. וכתיב (יחזקאל מד) לקהיב לי חלב דם. כנגד זה אדם מקריב חלבו ודמו ומתכפר לו זה ארום וזה לבן מה הששן שהוא ארום והוא לבן אין מולקין אותו לחזור כלו לכן אלא באש. כך הקרבן אין מולקין אותו לחזור כלו לכן אלא באש. עכשיו מי שישב כמעטותו ומקריב חלבו ודמו אינו נלמק לחזור כלו לכן אלא באש דלר"י מתוך חטיותו של אדם מחלישין אבריו ונוכר עליו האש ובחוטת שעה זריח לקריב חלבו ודמו באותו האש והוא הנקרא מזבח כפרה. והיינו דר' אלעזר כד הוה יתיב כמעטותא הוה מללי ואמר גלוי וידוע לפיך ה' אלהי ואלהי אבותי שהקרבתי לפיך חלבי ודמי והרחתתי אותם בחמימות חולשת גופי יהי רצון מלפניך שיהא הריח העולה מפי כשעה זו כריח העולה מהקרבן באש המזבח ותרלני. מנאל שאדם הוא מקריב בחטיותו החלב והדם והריח שעולה מפיו הוא מזבח כפרה ולפיכך תקנו התפלה במקום הקרבן ובכלד שיתכוין למת דלמרן. אמר רבי יחק מכאן ולהלאה כתיב (במדבר לא) כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש ועהר. אמר רבי יוסי כשהיה בית המקדש קיים אדם מקריב קרבנו כענין זה ומתכפר לו עכשיו חפלתו של אדם מכפר לו במקום הקרבן כי האו גוואל:

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ג מספר חרדים דף ע"ב ע"א

צריך אדם להיות יגע בחורה שאלה כחותה ושונתה לא יגרע. שונה מן המוח וכל עשת ימי שפוטו לקום להדבק נפשו בה

בזון ונתפרסם בה והורגל אפילו היתה מן הקלות כגון שהחזיק תמיד ללבוש שעטנו או להקף פאה

(א) שנים הם העבריינין מישראל. העבריון לעבירה אחת והעבריון לכל התורה כולה. העבריון לעבירה אחת זה שהחזיק עצמו לעשות אותה עבירה בזון ונתפרסם בה והורגל אפילו היתה מן הקלות כגון שהחזיק תמיד ללבוש שעטנו או להקף פאה (א) שנים הם העבריינין מישראל יודישע עבריינין וענען צווייערלייא העבריון לעבירה אחת אז ער איז אעבריון צו איין עבירה והעבריון זכך התורה כולה אונ אז ער איז אעבריון צו דיא גאנצע התורה העבריון לעבירה אחת אז ער איז אעבריון צו איין עבירה זה שהחזיק עצמו לעשות אותה עבירה בזון דאס מיינט קען ער האט זיך פארנומען צו איין עבירה ער זאל זיא קאהן מיט זיין ווילען אונ גערין ונתפרסם בה והורגל אונ קען ווייס שוין פון אים אז ער מוהט דיא עבירה אונ ער איז שוין געוואהנט מיט דיא עבירה ער זאל זיא קאהן אפילו היתה מן הקלות אפילו דיא עבירה איז פון די גרינגע עבירות כגון שהחזיק תמיד ללבוש שעטנו ער האט זיך איינגעוואהנט וייגע קליידער זאלין גענייט ווערין שעטנו או להקף פאה אדער ער האט זיך איינגעוואהנט ער זאל גיין דיא האר

ישקני מנסקות פיהו כדלמך כוזהר כשעונת בני אדם כחלות לילה כלשהי השנייה כל שעה עונת ת"ח כראשונה ואף כשבת כשחיימים מלות עונת כשנייה כוונתם להוליד בן לראשונה שהיא ת"ח כרי העול' כמחשבה . כסותם כדבור שנמשלו ישראל לחולעת שכיפיהם עושים להם לכות מלכות כחולעת המשי וסייגו דכתיב כחוט השני שמתוך ולא קורי עכשיו שנעשים מדברי' כטלים . שורה שם המונות כמעשה כי כמו שהלחם קיים הנוף כן המלות המעשיות קיים הנפש ובהעדרם רשעים כחייבהם קרוים מתים ועל המעשים הטובים אמר כוזהר שחמ' הקב"ה ועשה לי מטעמים זאת הלכה כבודה בת מלך פנימה מלכו של עולם ואמת שיחטאו כמנשה שהיה הורג את ישראל עד

ונמצא כאלו כמלה מצוה זו מן העולם אצלו הרי זה עבריון לאותו דבר והוא שיעשה להכעיס : (ב) העבריון לכל התורה כולה כגון החזור לרתי עכו"ם בשעה שגזרוהו גזרה וידבק בהם ויאמר מה בצע לי להרבה בישראל שהם שלמים ונדרמים טוב לי שאדבק כאלו עכו"ם שידם תקיפה הרי זה עבריון לכל התורה כולה : (ג) מחטאי הרבים כיצד אחר שהחטאי כדבר גדול כגון ירבעם וצדוק ובהתוס ואחר שהחטאי כדבר קל אפילו לבטל מצות עשה ואחר האנס אחרים עד שיעברו עכו"ם או השמעה אחרים והריוח :

בהעפמין ויין נשמה אין די הייליגע תורה ישגני מןשקיות פיהו ער זאל מיד קושין מיט דיא קושונג פון זיין מויל פראער בוהר קשענט בני אדם בחצות ידה וויא עם שמיים אין זוהר ווען עם קומט האלבע נאכט וואס ראמאלס איז דיא צייט פון מענטשין זיך צו בהעפמין באשה השנייה מיט דיא צנווישע נוייב וואס גיהער צום גוף בא שעה עונת תלמידי תלמים בראשונה איז געקומען די צייט וואס דיא תלמידי תלמים זאלין זיך בהעפמין מיט די ערשטע נוייב דיא תורה ואף בשבת קשקשקשים מצות עונה בשנייה אפילו אום שבת ווען די תלמידי תלמים געהעפמין זיך מיט דיא אנדערע נוייב בנותם להוליד בן בראשונה מיינען זיין אויף זיי זאלין גיבארין אויך וואס זאל זיך בהעפמין מיט דיא ערשטע נוייב מיט דיא תורה שיהא תלמידי תלמים ער זאל זיין אמתלמיד תלם הרי העונה כפחשבה מראקטענדיג איז ער בהעפמ מיט דיא ערשטע נוייב ומיט די תורה אויך כסותה דאם קלייד פון די תורה מיינט מען בדבור וואס ער לערונט תורה ריינדענדיג שנמשל ישראל לחולעת די יודין זענען געגליקען צו אנווארעם שבטיהם עושים להם כבוש מלכות דיא ווערים מאכין מיט זייער מויל אקעגנליקע קלייד כהולעת המשי וויא דער ווארעם וואס שפינט די וויד והיינו דכתיב בחום השני שמתוך דאם איז וואס דער פסוק זאגט דייןע לעפצין זענען וויא דיא רוישע וויד ולא קורי עכשיו שנעשים בדרים בסיים אונ גיט שפינגענעבאקן וואס זיין ווערין געמאכט פון דיא ליידיגע רייד וואס מענטשין ריידן שארה שהם המונות כמעשה שארה מיינט מען איר שפיוו . דאם זענען דיא מצות וואס ווערין גימאהן בי כסו שהלחם קיים הנוף ווארעם אזוי ווי דאם פרוים איז דאם געשטאנד פון גוף בן המצות המעשיות קיים הנפש אזוי דיא מצות וואס דער מענטש מוהמ איז דער געשטאנד פון דיא נשמה ובהעדרם אונ אז דיא מצות פעלין . דיא מענטשין וואס מוהען גיט די מצות רשעים בחייהם קרוים מתים זענען רשעים . אונ ווען זיין לעבין ווערין זיין גערופין מתים געל המעשים הטובים אפר

פון קאפ געשוירין ארום גלייך אן פאות ונמצא באלי כפלה מצוה זו מן העולם אצלו ביא אים איז גלייך וויא דיא מצוה וואלט קיין מאהל גיט גיבאקטן גינוארין הרי זה עבריון לאותו דבר הייבט ער אעבריון צו דיא עבירה והוא שיעשה להכעיס אונ דאם איז נאר אז ער מיינט צו דערצערען גאט . נוייל גאט הייבט גיט דריבער טוהט ער זא : (ב) העבריון קנז התורה כולה אעבריון צו דיא נאנצע תורה הייבט גיטו החזור דתי עכו"ם בשעה שגזרוהו גזרה דהיינו ער נעמט אן דעם מחסדאנישען גלויבן נוייל דיא מחסדאנער ווילען אים שלעקמס טאהן אז ער וועט גיט אגנעמען זייער גלויבן וידבק בהם ויאמר מה בצע לי שתדבק בישראל אונ ער וועט זיך בהעפמין צו זיין אונ ער וועט זאגן וואס וועל איך האבן פון דעם וואס איך וועל זיין בהעפמ צו דיא יודין שהם שלמים ונדרמים זיין זענען נידעריג אונ ווערין געזאגט טוב לי שאדבק באלי עכשיו שידם תקיפה עם איז בעסער פאר מיר איך זאל זיין בהעפמ צו דיא מחסדאנער וואס זייער האנט איז שטארקער תרי זה עבריון קנז התורה כולה דער מענטש הייבט אעבריון צו די נאנצע תורה : (ג) מחטאי הרבים כיצד וויא מיינט מען ער מאכט זינדען פיר מענטשין אחר שהחטאי בדרך גדול סייא ער האט זיין געמאכט זינדען מיט אגרושע עבירה כגון ירבעם וצדוק ובהתוס אזוי וויא ירבעם אונ צדוק אונ ביהתוס האבין גימאהן ואחר שהחטאי בדרך קל סייא ער האט זיין געמאכט זינדען מיט אגרושע עבירה אפילו לבטל מצות עשה אחרים אונ סייא ער גייט אנדערע האנס אחרים אונ זיין מוין זינדען כמנשה שהיה הרג את ישראל עד שיעברו עכו"ם אזוי וויא מנשה האט געהרגת פיל יודין ביו די איבעריגע יודין זאלין דינען עכשיו או שהשמעה אחרים והריוח עד דינען זיין גענארט אונ האט זיין פארשמוסין פון דיא מצות :

בוהר אויף דיא נאמע מעשים וואס דער מענטש מוהמ האט דער זוהר גיזאגט שאמר תהיה בידו היא ועשה לי מטעמים גאט זאגט צו דעם מענטש דו זאלסט מיר מאכין אנושע שפיוו זאת האשה כבודה בת מלך פנימה מלכו של עולם די תורה דאם איז דיא אשה מיט איר קבוד זיא איז דיא טאקטער פון דעם

מתן המלך מה נשים גורלך וממילא רוחא להטיב נדחיו ולקצן פוזריו ושיב הכל לזותנו ולא ידה ממנו נדה :

דעם קלך וואס קיניגט אויף דיא גאנצע וועלט אונז ויא איז אינווייניג קיט דעם קלך וַאֲפֵה תָבוּ הַפֶּלֶא אונז דער וואס לערונט די הורה הייסט ער דער איידים פון קלך פה נעים גורלך וויא ניס איז דיין גורל ופסיקא רוחא להשיב נדחיו ולקצן פוזריו עם וועט פון זיך אליין פערדינט ווערין אז גאט וועט

אונקלוס שמות יום ה תורה

למשיך מתיבתא דיהוה נפש י יה יהו יהוה . רוח יוד הא ואו הא . נשמת יהוה חיה יחיה . ד' דמיטיו יוד אה שם בן שבעשים בניקוד חולם :

כב ופקיד פרעה קכ"ב כב ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל עמיה למימר כל ברא דיתידיד דיהודאי בנהרא התרמוניה וק"ב בראתא הקיימון : * ואוז גברא

הו"א ויו פרעה . עס יג : כל הכן . סוטה יב 3 סנהדרין ק"א : וילך איש . סוטה יב כח"א ק"ט :

כב ויצו פרעה לכל עמו לאמר . וכן אמר להם שכן כל לאמר שבתורה בכל לשון של ויצו או של ויקרא או של וירבר . או של ויאמר כמו שפירשתי באלה תולדות נח : (א) וילך איש מביית לוי . הוא עכסם . האחרון שהוא משותף בן דוד :

רשבים בעל המורים (כב) הילוך . כ' כמס'. הכל וילוך גם הבן הילוך לך מות ימות נכי דוד ל"ל כסס שנעטק דוד סקיס עליו רעה מכיתו סאכסנוס כמו לזה להרגו גם פרעה משה שנחגדל ככיתו קס עליו והקיא עליו כל המכות : (א) וילך איש . כ' כמס'. הכל וילוך איש מביית לוי : (א) וילך איש מביית לוי . הוא עכסם . וע"י אותה הליכה יכל הגואל רש"י

כב) לכל עמו . אף עליהם גזר ל יום שגולד משה אמרו לו אלעגנינו היום נולד מושיענו ואין אנו יודעין אם ממזרים אם משראל ורואין אנו שסופו ללקות במים לפיכך צר אותו היום אף על המזרים שנאמר כל הבן הילוד ולא נאמר הילוד לעברים והם לא היו יודעים שסופו הולדת משה

(א) וילך איש מביית לוי וקח את בת לוי וגו' . עיין רש"י . וסרת"א כתב סנה כתיב כוהר פרשת וישב כי מלש ומים פירוש לתורת אלהים (כב) ויצו אונ פרעה האם גיבאטין ק"ב עמו צו גאר ויין פאלק גאמר אזוי צו ואגין כי הבן אימליקער זיהן וואס וועט גיבארין ווערין אפילו בייא דיא מצרים היארה ואקט אים אריין ווארפין אין טייך וכי הבת אונ אלע קעקטער ואלט איר לאוין לעבין , רש"י שרייבט דעם טאג וואס משה רבינו איז גיבארין גינוארין האבין דיא מבשפים גיזאגט צו פרעה היינט איז גיבארין גינוארין דער העלפער פון דיא ישראל אונ מיר ווייסען גיט אויב ער איז פון דיא מצרים אדער פון דיא ישראל אונ מיר זעהן אז דער סוף פון אים וועט זיין דאס ער וועט גישלאגין ווערין מיט וואסער דרום פרעה גזר גיווען דעם טאג אויף דיא מצרים אויף . וי"א נאלין אריין ווארפין אין וואסער אפילו דיא מצרים'ס זכרים וואס וועלן דעם טאג גיבארין ווערין . אונ דאס האבין וי"א גיט געוויקט אז דאס קעטייט אז ער וועט גישטרקט ווערין ווי"א ער האט גישלאגין דעם שטיין : (א) וילך איז גינאגען אקענקמש פון

ספר הישר פרקי דרבי אליעזר (א) וילך איש מביית לוי וגו' . רבי יוחנן בן זכאי האט אַנגעהויבן דיא דרשה מיט דעם פסוק ביום ההוא קרת ה' את אברהם ברית וגו' . אין דעם טאג האט הקב"ה פארן יאהר , די יזכר האט גיבארין אטאקטער , מען האט איר גערופן מרים , ווייל אין איד צייט האבין די מצרים שטארק

לוי ויקח את-בת-לוי : ב ותהר ברתא לוי ונסיב ית ברתא לוי : ב ועדיאת

הו"א וסר סלמס . חסר יב :

רשנים

ויקח את יוכבד בת לוי . אשר ולדה אותה ללוי במצרים . ותרבה שנים לקחה מלפני לידת משה שהרי

שפתי חכמים

לדעיל לא לזו אלא על העברים ועל אחות לוי נאמר מאמר הכה נחמכה לו למוסרן של ישראל אבל אחת יום שניד משה היה לוי אחר אף על המצרי שישלכו אותו למים על העולדים באותו יום לך וזה היתה כעבור שאלטגוניז אמרו שילקו כמים ולא הולדת משה

ט"כ יתכן לומר כי כראות פמרים שהיה פרעה מחזר להמית הילדים הזכרים פ"י המולדות ופוד מעט יעשה זאת של פמו לא נתן אל לבו להחזיר את אשתו . אך כראות כי לזו פרעה שלל ימיתם שום אדם בימים רק להשליכם מים כילור . והו המים נקל להקדים להליל את מי שיראה להליל אז וילך איש וגו' והחזיר ברושחו ותהר האשה ומלך בן ותרחל אותו כי טוב סוף . ומהו טובו . כמדרכ י' חמשה דעות ט"ז . ורש"י ז"ל לא הביא רק שמים . היה אף שיהיה כי אם עטס אחת לו כל סממס

רקומים על התורה

שלישית . ווי צו רעשטין איין פענקש פון אנדערין פענקש . דריבער ווען דיא גזרה איז גיווען פון פרעה דיא הייבאמס זאלן קנגן דיא קינדער גענוים אז פרעה וועט זעהן דיא הייבאמס ברנגן גיט די קינדער , וועט ער זאגן די ספרים אליו זאלן ברנגן די יודישע קינדער , דריבער האט עקמס גיט גינוואלט צוריק געקען ניון נייב יוכבד , אבער אז ער האט גיווען די גזרה פון פרעה איז מען זאל דיא קינדער נוארפין לעבעדיג אין נואסער , האט עקמס גינואגט גענוים וועט גאט טאהן נסים אונ וועט זיין רעשטין פון נואסער וויא עס שטייט אין פרקי דרבי אליעזר אלע קינדער נואס מען האט אריין גענוארפן אין נואסער , האט בארד

(ב) והרר איז דיא! אשה מעוקרת גינוארין אונ זיא איז דענקסמאל אלט גיווען הונדערט מיט

ספר הישר

שטארק מארגישערט דאס לעבין פון די יודין , נאכדעם האט זיא גיבארהין אוועק אהרן , אונ אין פתים איז איין דיא צייט גישטארבין זייער מלה צפו , נאך ויין שטארבין איז בלעם אנטיאפין פון דיא פתים אונ איז געקומען צו פרעה אין מצרים , פרעה האט אים צוגענומען מיט גרויס קבוד ווייל ער האט גיהערט וויגע הקמות , מען האט אים גיגעבין מיל פתגות אונ ער פלעגט זיצען בייא דעם מלה גלייה מיט אלע שרים צו געפיל עצות צום מלה אין אלע זאכין נואס דער מלה האט געבראפט , וויא עס איז שוין גיווען הונדערט מיט דרייסיג יאהר פון די צייט נואס זעלבט מיט זיינע קינדער זענען געקומען אין מצרים , בייא נאכט האט פרעה גיווען אהרן ער זיצט אויף ויין קעניגליכע שטוהר אונ איין אלטער מאן שטייט געגין אים אונ האלט אין האנט אוואנשא"א , ער האט דיא נואנשא"א געהאנגען אויף די וואנט אונ ער האט גענומען אלע פענקשטין פון מצרים אונ אלע שרים אונ אלע גרויסע לייט אונ האט זיין געבונדן צו זאמען אונ האט זיי געלייגט אויף איין נואנשא"א , אונ ער האט גענומען איינגען שעפסיל אונ האט אים געלייגט אויף די אנדערע נואנשא"א , האט דאס שעפסיל אראפגעוואגן די נואנשא"א , ער איז גיווען שווערער פון דיא אלע פענקשטין , פרעה האט זיך אויפ געוואכט פון שלאמא אונ דער הלום שטייט אים פאר דיא אויגן , פרעה איז אויפגעשטאנען פריה אונ האט גערופן זיינע אלע קנעכט אונ האט פאר זיי דערציילט דעם הלום , דיא קנעכט זענען דערשראקן גינוארין פאר דעם הלום , אונ דער מלה האט גיזאגט צו זיינע חכמים ויין זאלן אים בעשידין דיים הלום , בלעם האט גיזאגט צום מלה דער הלום ווייזש אז אויף מצרים וועט אקאהל קימען אגרויסער אונקליק , עס וועט גיבארין ווערין אקליד בייא דיא יודין נואס ער וועט פארזייסען גאנץ מצרים אונ אלע פענקשטין נואס אין מצרים אונ ער וועט אריים געקען דיא יודין פון מצרים

מציים

אתתא וילידת בר ונות האשה ותלך בן ותרא אתו כיי טוב יתיה ארי מב הוא

בעל המורים

(3) כי טוב הוא. ה' תנון ב' כטי"ת וחדר בוא"ו וכו' ככ' לוי עתיד לקבל תנעה חומשי תורה שנאמר עליה כי לקח טוב נתתי לכם: די ירחים. ד' כמסורה הכל ואידך גוש ירחים כמספר ירחים אל יכל מספר ירחים תמלאנה כליהתל ככ"ק דמועה זנהג טוב מאד. הסתכל והביט כל מעשיו וכל כולם ימים ומתוקנים אף כאן לפי שבשה גולד לסוף ששה חרשים כמו שמצינו בשמואל שגולד לחקומת רש"י

רשבים

הזכרים ליאר. ותלך בן ותרא אותו כי טוב הוא ותצמנהו. המפרש לפי שראתהו שטוב הוא חסדינתהו שקר הוא שכל הולדות אמותו. מרחמות עליהן. א"כ צדק לפרש ותרא כמו וירא אלהים את כל אשר עשה פעולותיו שעשה אם יש לחקן שום רבר בהם והנה כולם ימים ומתוקנים אף כאן לפי שבשה גולד לסוף ששה חרשים כמו שמצינו בשמואל שגולד לחקומת רש"י

רש"י

גזר על הזכרים ואתה ג"כ על הנקבות. כרש"י (שן) וזהו חזרה וטעה בה לקומין מ שנים. ואף היא נהפכה לאלות נערה. ובת ק"ל שנה היתה. שגולדה כבואה למלרים בין הזמות ומלחמים ועשר שנה נשתהו שם וכשאלו היה משה בן שמיים שנה. ו"כ כשנתעברה ממנו היתה בת ק"ל וקורא אותה בת לוי: (3) כי טוב הוא. כשגולד תמלא הבית מ כולו אורה (טועה שם):

שפתי חכמים

היו יודעים אם מנהלים הוא כדפריש"י ז"ל: מ דהא מיד אמר ליקומין וו כשעברה וילדה את משה והלא אהני ומרים היו גדולים יותר ממשה ולא כן מתי לדתן אלא וכו': ג לנוו לומר מדכתיב בת לוי משמח שפיה בת דהיינו נערה: מ כתיב הכל כי טוב והלכן היא מומר וירא אלהים את האור כי טוב

דעת זקנים מבועלי התוספות

(3) ותרא אותו כי טוב הוא. לפי שגולד לששה חרשים כדפריש"י כסבורה היא שהוא נפל וראתה בצפרניו אם גמרו שהוא סימן לבן קייטא מיד ותרא אותו כי טוב הוא שהיו בו סימני בן קייטא ולכך ותצמנהו. ד"א כי טוב הוא יפה היה כמו ושבע להם ונהיה טובים פי' ימים:

הולדת משה

טעמים ניחז. לכס נכל לפס כן הילד הזה ינצל ולגלות ונלוות נולד הילד הזה. כלומר פעולו סמוה ככוכבים לפני

פירוש לתורת אלהים

דרייסיג יאהר ותלך בן אונג זיא האט גיבארין אזוהן צו זעקס חדשים מיט אטאג ותרא אונג זיא האט אים גיזעהן פי טוב ער איז גוט (וארום אז ער איז גיבארין גינורארין אזו דיא שטוב פול

לקומים על התורה

דער נואסער זיי ארום גינורארין צוריק זעענדיג אין דער קדדג. דיאפאמס האט עקדס צוריק זענענדיג ווייניג יבקר: האט אים גיזעהן פי טוב ער איז גוט (וארום אז ער איז גיבארין גינורארין אזו דיא שטוב פול

פרקי דרבי אליעזר

מצרים האט זיין ווייב אים גיבארין זיין סאקסער יוכבד, אונ יוכבד איז אלס גינען הונדערט מיט דרייסיג יאהר ווען זיא האט גיבארין איר זוהן משה, אונ משה איז אלס גינען אפטיג יאהר ווען זיא האט גינען ארום גענאנגען פון מצרים, אפטיג אונ הונדערט מיט דרייסיג איז צוויי הונדערט מיט זעהן יאהר, אין פסוק שפיים דאך דיא יודין וועלן ארבעטן פיר הונדערט יאהר, האט רבי אלעזר בן ערף גיזאגט הקב"ה רעכנט דיא פיר הונדערט יאהר פון דער צייט וואס יצחק איז גיבארין גינורארין ביי די יודין זענען ארום גענאנגען פון מצרים איז גינען פיר הונדערט יאהר, האט רבי יוחנן בן זכאי גיזאגט צו רבי אלעזר עס שפיים דאך אין פסוק דיא יודין זענען גיזעסין אין מצרים פיר הונדערט מיט דרייסיג יאהר, האט רבי אלעזר גיזאגט צוויי הונדערט זעהן יאהר זענען דיא יודין גינען אין מצרים, סוף יאהר פריער אירער יעקב איז געקומען אין מצרים איז גיבארין גינורארין צוויי קינדער צו יוסף משה אונ אפרים אונ זיא ווערן גיזעכונגס מיט אלע יודין צו זאפען, וויא יעקב האט גיזאגט אפרים אונ משה זענען בייא מיר וויא ראוונ אונ שפען, זענען דאך דיא יודין גינען אין מצרים צוויי הונדערט סופצעהן יאהר, אונ וייל זיא האבן געארבעט בייא סאג אונ בייא זאקס, ווערן געזעכונגס צוויי הונדערט סופצעהן פאר פיר הונדערט מיט זעהן, רבי אליעזר זאגט דיא אלע יאהרין וואס דיא יודין זענען גינען אין מצרים זענען זיא גיזעסין זאגן רוחי ביו עס איז געקומען איינער ינגון ער איז גינען א אייניקל פון אפרים אונ ער האט גיזאגט צו דיא יודין הקב"ה איז גינען גינורארין צו מיר אונ ער האט מיר גיזאגט איה זאל איה ארום געקומען פון דעם לאנד מצרים, דיא יודין וואס זענען גינען פון מצרים זענען בייא זיך גינורארין אונ זענען גינען זעכציקע פענששין האבן זיי גענומען זייערע ווייבער אונ זייערע אביסלעך האט ארום געטרעבען פון גרר רעם יצחק דער זוהן פון אברהם, האט ארום גינורארין אונ איהר דיא בוימער האט מיר גיזעכונגס פון דער קלף האט גענומען

ספר הישר

מצרים מיט אשטאקין פח, אונ איצט דארף מען פראמקין אעצה וועגן דער זאך צו פארלירען דיא שטארקייט פון די יודין אונ זייער האפענונג אידער דאס שלעכטס אויף מצרים וועט אנהייבן קומען, דער קלף האט גיזאגט צו בלעם וואס איז דיא עצה, וואס זאל מען טאן מיט דיא יודין, דער קלף וואס דו זאגסט זאל גיט גיבארין ווערן בייא דיא יודין, בלעם האט גיזאגט צום קלף פריער זייק ריפן זיינע אלע זעצנהעבערס מיר וועלן הערן וואס זיא זאגן זאכערעם וועל איה זאגן ביין עצה, דער קלף האט געשיקט רופין צוויי גרויסע חכמים, רעואל פון קרן (דאס איז יחרו) אונ איז, זיא זענען געקומען פאר רעם קלף, דער קלף האט גיזאגט צו זיא איר האט גיזעהן דעם רעם קלף מיט זיין פעשיירונג, זאגט איר זייער עצה וואס זאל מען טאן דיא יודין מען זאל זיין אפגעהיט פון זיא זאל קיין שלעכטס קומען אויף מצרים, רעואל האט גיזאגט צו פרעה ביין עצה איז דו זאלסט אפלאזן זיין האנט פון דיא יודין אונ זאלסט זיא קיין שלעכטס טאן, ווארום הקב"ה האט זיא אויסער ווייזט פון אלע פעלקער, ווער עס האט זיא שלעכטס גיטאן איז גישטראקט גינורארין פון זייער זאט, געוויס האפטו גיזעהן פון זייער זיידע אברהם וואס ער איז געקומען אין מצרים מיט זיין ווייב שרה אונ דער קלף פון מצרים (פרעה) האט גענומען זיין ווייב צו זיך, אונ הקב"ה האט פאר אויף אים געשיקט מכות אונ ער האט געמוזט דיא שרה צוריק זעבן צו אברהם'ען אונ האט אים גאך גיגעבן סתנות אים צו איבערזעסן, אונ אזוי איז גינען מיט אביסלעך דער קלף פון פלשתים, ער האט אויף גענומען דיא שרה צו זיך, אונ זאט האט אים אויף גישטראקט, אונ ער האט איר געמוזט צוריק זעבן צו אברהם'ען מיט סתנות, אונ ווען אביסלעך האט ארום געטרעבען פון גרר רעם יצחק דער זוהן פון אברהם, האט זאט גישטראקט דיא פלשתים אלע זיאפערין זענען אויסגעפריקונג גינורארין אונ אויף דיא בוימער האט מיר גיזעכונגס פון דער קלף האט גענומען

הוא ותצפנהו שלשה ירחים : ואמרתיה תלתא

רשבים

הימים. שני תקופות ושני ימים. ולפיכך יכלה להצטניו שלשה חרשים שהמצויים היו במקרים למעבודות לסוף תשעה חרשים לבן נסתכלת בו בשעת לידה אם הוא נפל ולא חטרה בהטמנתו ודאחיהו כי טוב ויטה הוא כי גמרו סימוניו שערו וציפורניו כמו ששנינו ביבמות יודעה שהוא כר קיימא ותצפנהו שלשה ירחים עד סוף ט' ירחים שהוא זמן לידת רוב נשים וכשבאו לבדוקה אמרה להם נפל היה או השליכוהו המצריים ליואר :

בעל הטורים

שמנו לה המלרס ט' חדשים מיום שהחורה והיא נתעברה ב' חדשים קודם שנירסה וזכו חספור ירחים תמללה סטפרי הירחי כדי שיעור עת לידתה כחמסר ירחים אל ינאל ולא יכלו לידע חספר הירחים כי הו' לה ג' חדשים קודם שנירסה וזכו נרש ירחים קודם שנירסה היו לה ירחים מהעבור :

פירוש לתורת אלהים

גינורין מיט ליכטיגקייט ותצפנהו האט זיא אים בעהאקלמן דררי תרשים ביו סוף גינמינ חודשי :

פרקי דרבי אליעזר

קינדער אונ זענען ארויס געגאנגען פון סלבים די מצרים האבין זיין געקאמט אונ האבין געזען וויא זייא צוויי סאהל רונדערס סוינדער קענששין, רבי ינאי נאנט די מצרים האבין געארבעט מיט דיא יודין נאר זיין שעה פון דעם טאג פון הקב"ה דאס איז דרייא אונ אכצציג יאר מיט אדרישול יארר ביו משה איז גיבארין גינורין, דאסאלס האבין דיא חרסוסים גינאנט צו פרעה דיא צייטן וועט גיבארין ווערין אקניד וואס ער וועט דיא יודין ארויס נעסען פון מצרים, האט פרעה גיבאטן אלע קינדער זכרים וואס וועלן דיא צייטן גיבארין ווערין זאל מען אריין ווארשין אין סידה וועט דער קניד אויך אריין גינורשין ווערין מיט דיא קינדער צו נאסען, דאס האבן דיא חרסוסים גינאנט צו פרעה דריי יארר מיט אדרישול יארר איידער משה איז גיבארין גינורין, נאכדעם וויא משה איז גיבארין גינורין, האבין דיא חרסוסים גינאנט צו פרעה דער קניד איז שוין גיבארין גינורין נאר ער איז געהאלטן פון אונזערע אויגן, סיד זעהן גוט ווא ער איז, האט פרעה גינאנט צו דיא מצרים ווייל דער קניד איז שוין גיבארין גינורין און אין וואסער איז ער גוט אריין גינורשין גינורין, זאל מען שוין מער גוט ווארשין דיא קינדער אין וואסער, נאר מען נאר דיא אלטערין זיערע פיינגען מען זאל פארביסערין זיער לעבין, רבי ברתנאל זאגט ווען משה איז גיבארין גינורין האבין גינע אלטערין זיערין זיין פנים איז זיי אמלעה פון גאט האבין זיי אים געפלקט צו אקס טאג אונ האבין גערושין זיין נאסען טוב, אונ מען האט אים געהאלטן אין זשוסוב אונזער דיא ערד דרייא תרשים, נאך דרייא תרשים האט מען אים שוין גוט געקענט געהאלטן, האט דיא מוסער אים אריין געלייגט אין אקעסיל אונ האט דיא קעסיל אריין געלייגט אין פייה צווישן די נראו, אונ הקב"ה האט געשקראפט דיא סאכטער פון פרעה זיא זאל שאקארקע ציגן ווערין אונ זיא האט גוט געקענט זיך בארין אין פייה, דער ווייל האט זיא גינעקן דאס קעסיל האט זיא אויסגעצויגן איר האנט אונ האט אונגענוסען דאס קעסיל, איז זיא באלד געהיילט גינורין, וויא זיא האט גישיגט דאס קעסיל אונ האט גינעקן אינווייניג ליגט אקניד, האט זיא גינאנט דאס קניד וועט געוויס זיין אצדיק האט זיא אים גילאנט לעבין, אונ ווייל דער מענטש וואס דערבאלט ביים אלע קינדער וואס וועלן גיבארין ווערין פון היינט אונ וויאסער, דעם מלך איז גישעלין דיא עצה אונ האט בארד גיבאטן אין מצרים אלע זכרים וואס וועלן גיבארין ווערין ביא יודין זאל מען ווארשין אין פייה, פרעה האט גערופן זינע קעקט אונ האט גינאנט צו זיא גייט אריין אין גושן וואס דארטין וואהנען דיא יודין אונ איד נאכט ווען וועלכער קניד נאכר וואס ווערט גיבארין זאלט איר אים געמען אונ אריין ווארשין אין פייה, וויא די יודין האבין גיהערט דיא גזרה אז פרעה האט גיבאטן מען זאל זייערע קינדער ווארשין אין וואסער, האבין פיל יודין זיך אפגעשיידט פון זייערע ווייבער זיא זאל זיין, אונ דיא ווייבער וואס זענען גוט אפגעשיידט גינורין פון זייערע מאנען, אז זיי זענען גיווען מעזבנת אונ האבין בעהאקטן גיבארין זייערע קינדער זענען זיא ארויס געגאנגען אין פעלד אונ דארטין האבין זיא גיבארין דיא קינדער אונ גילאון דיא קינדער

ספר הישר

געמוזט קומען צו אים מיט זינע שרים אים איבערבעטן, אונ געקב זיער ווען פון יצחק איז גיבעטעט גינורין פון זינע שונאים, פון עשו אונ פון לבן אונ פון דיא כנענים וואס זיין אלע האבין אים גיוואלט הרגנן, אונ זיין זיער דער פרעגרינער מלך אין מצרים האט גרויס געמאכט יוסף דער ווען פון יצחק, ער איז גיווען געבעטער פון אלע שרים אין מצרים ווייל מיט זיין תקמה האט ער גיבעטעט נאנץ מצרים פון הרגענער, אונ זיין זיער פרעה דער מלך האט געשיקט צו זיין פאטער ער זאל קומען מיט זינע קינדער אין מצרים, אונ אין זייער נכות איז גיבעטעט גינורין מצרים אונ גושן פון הרגענער, אונ דיא יודין וואס ארבעטען ביא דיר זענען זייערע קינדער, אונ וויילט זיין גיט עצה אונ פייניג זיין גיט, אונ אויב דו ווילסט זיא גיט האבין אין מצרים שיק זיא ארויס פון זיין לאנד ווערין זיי גיין אין זייער לאנד גנען, וויא רעואל האט גיגנדיקט זינע הייד איז דער מלך אויך אים שאטארק ביי גינורין, אונ רעואל איז אנוועק געגאנגען פון מלך מיט שאקטע, אונ דעם זעלבען טאג איז ער אנוועק געגאנגען פון מצרים צו זיך אהיים אין מדין, אונ ער האט גענומען מיט זיך דעם שטעקן פון יוסף, נאכדעם האט דער מלך גינאנט צו אויב, דו אויב וואס זאגסטו, וואס איז זיין עצה וואס זאל מען טאקן מיט דיא יודין, האט אויב גינאנט צום מלך דיא נאנצע לאנד מיט אלע סענטישין פון לאנד זענען זינע טוט מיט זיא וואס דו ווילסט, נאכדעם האט גילעט גינאנט צום מלך, פון אלע עצה וואס דער מלך וועט קראכטן צו טאקן מיט דיא יודין וועלן זיא גיבעטעט ווערין, אויב דו וועסט זיא וועלן פארברענגען מיט פייער, וועלן זיא גיבעטעט ווערין, ווארום זייער זיידע אבריהם איז אויך גיבעטעט גינורין פון פייער, אויב דו וועסט זיי וועלן הרגנן מיט אשונערד וועסטו אויך גיט קענען, ווארום פון אשונערד איז שוין גיבעטעט גינורין יצחק, אונ אשעפס איז געקומען אויף זיין ארט, אונ אויב דו מיינסט זיא צו פארלענדן מיט שווערע ארבעט, וועסטו אויך גיט קענען, ווארום זייער פאטער יעקב האט געארבעט שווערע ארבעט ביי לבן אונ אין פון די ארבעט גילקריה גינורין, נאר זיין עצה האב איך דיר צו געבן וואס דו וועסט זיא קענען פארלענדן דו זאלסט הייסן אלע קינדער וואס וועלן גיבארין ווערין פון היינט אונ וויאסער, דעם מלך איז גישעלין דיא עצה אונ האט בארד גיבאטן אין מצרים אלע זכרים וואס וועלן גיבארין ווערין ביא יודין זאל מען ווארשין אין פייה, פרעה האט גערופן זינע קעקט אונ האט גינאנט צו זיא גייט אריין אין גושן וואס דארטין וואהנען דיא יודין אונ איד נאכט ווען וועלכער קניד נאכר וואס ווערט גיבארין זאלט איר אים געמען אונ אריין ווארשין אין פייה, וויא די יודין האבין גיהערט דיא גזרה אז פרעה האט גיבאטן מען זאל זייערע קינדער ווארשין אין וואסער, האבין פיל יודין זיך אפגעשיידט פון זייערע ווייבער זיא זאל זיין, אונ דיא ווייבער וואס זענען גוט אפגעשיידט גינורין פון זייערע מאנען, אז זיי זענען גיווען מעזבנת אונ האבין בעהאקטן גיבארין זייערע קינדער זענען זיא ארויס געגאנגען אין פעלד אונ דארטין האבין זיא גיבארין דיא קינדער אונ גילאון דיא קינדער

רְחִינֵן: ג וְלֹא יִכְבְּדוּ עוֹד ג וְלֹא יִכְבְּדוּ עוֹד הַצְּפִינֵנוּ וְתִתְקַחֲלֵנוּ
לְאִמְמֵנוּ וְתִיָּהּ וְנִמְסִיבֵת

תרא ולא יכלה . מוטע סס :

בעל המורים

(ג) ולא יכלה . כי כמס' . סבל ואיך ולא . יכלה ארץ מנוריהם מלמד ששמה לו מערה בדרך ואפי' תחת הקרקע חפרו אחריו רש"י

שפתי חכמים

(ג) ולא יכלה עוד הצפינו . שמונו לה המלכיים מיום שהחזירה והיא ילדתו לשטה הדשים ויום א' שהולדת לשבעה יולדת למקוטעין ע וסס בדקו אחריה לטוף ע' :

הולדת משה

פרעה כי כימים אלה יולד מושעו של ישראל . ע"כ חשבו שעות ותחכולות להלותו ע"פ דרך הטבע וכאשר לא יהיה עוד כיום לשבות יותר להלותו עזבו עמם על נסי ה' . וע"פ הטבע מלאו התחכולה כי כאשר הילד הקב"ה את נח ממי המנוח ע"י תה . כן ראו להילד הילד הזה ע"י תה . ומסתמא עשה נקבים כיום כמכסה התנה ע"י יסוף האויר . ולא יתכן שמה . ושיכלל מטרענון שמה אותו במקום קשה וסוף הנידל על שפת פירוש לתורת אריתם

דעת זקנים מבעלי התוספות
(ג) ולא יכלה עוד . פרש"י שמונו לה המצרים מיום שהחזירה והיא ילדתו לשטה הרשים ויום אחד והם בדקו אחריו לטוף ששעה הרשים וקשה מרה ראמר' בסוס' דמנו לה מצריה מיוםא דאחריה ואיהו היא מעברא ביה רכיס כמכסה התנה ע"י יסוף האויר . ולא יתכן שמה . ושיכלל מטרענון שמה אותו במקום קשה וסוף הנידל על שפת פירוש לתורת אריתם

ג) ויא און ויא האמ אים שוין מער גים גיקענט

פרקי דרבי איצעור

לעבין איין פענקש פון יודין איז גלייך וויא ער וואלט רעדן האלטן ביים לעבין אגאנצע וועלט פענקשין . רריבער האט די טאכטער פון פרעה זוכה געווען צו זיין אין היפעל נאנט פון הקב"ה און ויא ווערש געווען דיא טאכטער פון הקב"ה . און ויא משה איז געווען געווען און פון האט אים געבריינגט צו פרעה און איז געווען אעלע פענקשין פון פרעה'ס פאלאץ האבן גרויס געמאכט משה'ן . אפארהל איז משה געגאנגען ווען ווי די יודין ארבעטן . האט ער גיטראפן אפציי שלאגט איינעם פון נינגע ברודער פון שלום לוי . האט משה אים גיפליקט מיט רעם נאפט פון הקב"ה און ער איז געפאלן טויט אויף רעד ערד . האט משה אים געהאלטן אין וואכר . אויף פארנין איז משה נאך אפארהל געגאנגען צו דיא יודין האט ער גיעהן צווייא יודין קריגען און איינער וויל שלאגן דעם אנדערן . דיא צווייא יודין זענען גינישן דתן און ארביס . משה האט גינאנט צו רעם שלאגער קשע פאר וואס וויקסטו שלאגן ביון חבר . האט ער גינאנט צו משה ווי ווילסטו סוף אויף הרנגן וויא דו האסט געהרגט דעם סצרי . איז משה פון וויא אונען געגאנגען . דערנחיל איז געוואקסן גינארין צו פרעה אז משה האט געהרגט דעם סצרי . האט פרעה גינאלט הרנגן . משה'ן וויא עס שפיטט אין ספר דלשר' . נאכדעם האט הקב"ה געשיקט משה און אהרן צו פרעה און ויא האבן גינאנט צו פרעה דער נאט פון דיא יודין האט גינאנט צו אונז מיר זאלן דיר נאגין שיק ארויס דיא יודין פון דיין לאנד וויא זאלן סוף דינען . האט פרעה גינאנט צו ויא איך ווייס גיט ווער איז אייער נאט . און דיא יודין וועל איך גיט ארויס שיקען פון אייער לאנד . האט אהרן גינארפין זיין שטעקן פאר פרעה און פון אים גינארפין אשלאנג . פרעה האט באלד גירושין דיא תרסומים האבן וויא גינארפין ווייערע שטעקנס איז פון וויא אויך גינארפין שלאנגען . נאכדעם האט דער שטעקן פון אהרן איינגעשלונגען דיא שטעקנס פון דיא תרסומים . נאכדעם האט משה אריין גישטעקט זיין האנט אין בוועם און נאט זיא צוריק ארויס גענומען איז ויא גינען קרעציג וויס ויא שנייא . דיא תרסומים האבן אויך אוי גיטארפן וויא האבן אויך אריין גישטעקט ווייערע הענט אין ווייערע בוועקס און האבן ארויס גענומען דיא הענט פון דיא בוועקס קרעציג וויס ויא שנייא . אלע סכות וואס הקב"ה האט געבריינגט אויף די סצריים

קניגער אין פעלד און זענען געקומען אהיים . אבער הקב"ה וואס ער האט גינארפין צו ווייערע אלטערן ער זאל מערין ווייערע קניגער וויא דיא זאכר בייא דעם ים . האט ער געשיקט אפלאך פיל היפעל ער זאל רעם קניג ארויפנוואשן און בעשמויען מיט בוויקאיי"ה און דערנאך רעמען אים . און האט אים גיבען אין דיא הענט צווייא גלאטע שטיינדליך . פון אויך שטיינדליך האט ראם קניג געוויגן מילך . און פון אנדערין שטיינדליך האט ראם קניג געוויגן האניק . און דיא האר פון דיא קניגער האבן געוואקסן ביון צו די קניה . ווייער לייב זאל ווערין ברעקט . און הקב"ה האט גיבאטן דיא ערד ויא זאל אריין געמען אין זיך דיא קניגער . און ויא זאל וויא היטען ביון וויא וועלן גרויס ווערין . אז וויא זענען גרויס גינארפין האט זיך געמונט דיא ערד און ויא זענען ארויס געגאנגען פון דיא ערד און ווערע קניג האט גיטראפן צו קומען צו ווינען אלטערין . וויא דיא מצריים זענען געוואקסן גינארפין פון דיא זאך זענען וויא ארויס געגאנגען אין דיא פעלדער מיט ווייערע אקער אייניס און האבן געאקערט דיא ערד ווי מען אקערט צום זיען . ווייל זיי האבן געטראכט דער אקער וועט הרנגן דיא קניגער וואס זענען אין דיא ערד . און ווייל די קניגער זענען געפליבען לעבין דריבער זענען דיא יודין שטארק געמערט גינארפין . און פרעה האט גיבאטן ווינען געדיגטע זיא זאלן גיין אין גושן און וועלן קניג וויא וועלן געמינען זאלן וויא אים ווארפין אין ביאסער . זיא האבן אזוי גיטארפן און אז וויא האבן געמונען אקניג און האבן אים גינארפין אין טייך . און אז וויא האבן געמונען אקניג האבן אים גינארפין אין טייך . און אז ביי די מוסער . עמקס האט זיך אויך אפגעשיידט פון זיין ווייב יוכבר . אפארהל איז ווייער טאכטער מרים ארויפ געגאנגען אין שטוב און האט גינאנט ווי ויא וואלט גינען אנביאה . צו אונז וועט גיבארין ווערין אונזן פון מיין פאטער און מיין מוסער וואס ער וועט העלפן דיא יודין פון די מצריים . ווערין די בייד וואס עמקס האט גיטארפן פון זיין טאכטער איז ער געגאנגען און האט צוריק גענומען זיין ווייב יוכבר . און יוכבר איז מעגערט גינארפין

און צו ענדע ווען תנשים האט זיא גיבארין אונזן . און וויא דאס קניג איז ארויסגעקומען פון די מוסער אין שטוב איז ריכטיג גינארפין אין שטוב גלייך ווי די זונן פון הימעל וואלט גינען אין שטוב . און ווי יוכבר האט גיעהן דאס קניג ווי גוט און ווי שוין ער איז האט זיא אים געהאלטן אויף דרייא תנשים . אין דיא זעלביגע צייט איז גינארפין אעצה

תַּבַּת גִּמְא וְתַחְמָרָה בַּחֲמֵר וּבִזְפַּת וְחַפְתָּה פַּחְמָרָא וּבְזַפְתָּא

בעל המורים רשבים

(ג) בחמר, מבפנים, ובזפת מבחוץ. שלא יכנסו בו על פני המים שאפי' כים שלה ליר דסיינו כח פרתה להליל כלי נומא ואירך כחיוב היגלה גומא רמו למ'ל חיוב כמי משע סיה :

שפתי חכמים

שלימים אלא מקוטעין פן ואינו אלא שש הדשים ויום אחד אפי' הוא מי : פ ומה שפירש"י כפרשת נח וכתיבה של משה על ידי שהיו המים תשים דיה כחומר מבפנים כו' ע"ש :

הולדת משה

מי הילד. ועל שפת היאור הן נדלות לא כחוך היאור. והסכה השינה לפי שאלתה כי כתיבת הילך כתיבה היה המוח כלאחר כולו ואין עוד מר ממות וגם אליה ולכל כיתה היתה סכנה ממה שהלשינו לפי שעברה מלות המלך. אמנם כהולדה אוחו מתיבה היה ההלל מן המוח אפשר כי לא יודע בן מי הוא העבר אם הוא עברי או מזרי ועל הספק לא ימיתוהו ולא מן ולזה עזבה המוח ההכרחות ולקחה האלמטרית. וע"כ שמה אוחו פירוש לתורה אלהים

דיא מצרים אים געווכט וקח האמ ויא גענומען מיבט גימא אקקסטיר פון פומקען האלץ וחתמה

ספר הישר

אעצה ביא די מצרים זיי זאלין פארלענדן די יודן זענען געמאנגען די מצרישע נויבער און האבן גענומען זייערע קליינע קינדער וואס האבן נאך נישט געקענט ריידן און האבן זיי גיטראגן אויף די אקסלען און זענען מיט זיי געמאנגען אין גאשן. אין די יודישע שטובן, ווייל דיא יודישע נויבער פלעגן פעהאלטן זייערע גיטראענע קינדער דיא מצרים זאלין זיי נישט געזען געפינען, און די מצרישע נויבער האבן גערייזט זייערע קינדער זיי זאלין נוינען און ריידן מיט די קינדערשע שפראכע, אזוי וויא די מצרישע קינד האט געוויינט און גירעט האט די יודישע קינד די פעהאלטענע אויף געוויינט און גירעט, דערנוייל האט דיא מצרים שוין געוואקסט אז אין דיא שטוב איז געהאלטן אקיר, איז זיא געמאנגען און האט דאס גיזאגט צו פרעה, און פרעה האט געשיקט מענטשן זיי זאלין ווערן אין שטוב ביו זיי וועלן דעם קינד געפינען און זאלין אים נוארפן אין טיף ווי עס איז שוין אריבער געמאנגען דיא דריי תרשים ווי משה איז גיבארן, און די מצרים האבן אים שוין געווכט, האט יזכר גענומען אקקסטיר און האט געקלעבט אינגווייניג מיט ליים און אויסווייניג מיט פעה און זיא האט אריין געלייגט דעם קינד אין דעם קעסטיר און זיא האט געטראגן דאס קעסטיר צום טיף גיזאט און זיא האט דאס קעסטיר אריין גישטעלט אין וואסער ביא דעם ברעג טיף צווישען דיא גראז, איז זיין שוועסטער מרים האט זיך גישטעלט פון נויטיין זעהן וואס דער סוף וועט זיין מיט דעם קעסטיר, הקב"ה האט געמאכט דעם טאג אגרוסע היין אין מצרים, די זון האט גיברענט וויא פייער, אלע מצרים זענען געמאנגען זיך באדין אין דעם טיף גיזאט און בתוך דיא טאכטער פון פרעה איז אויך געמאנגען זיך באדין אין גיזאט און אירע דינקטען זענען אויך געמאנגען מיט איר ביא דעם ברעג טיף, בתוך האט אויפגעהויבן אירע אויגן און האט דערזעהן צווישען גראז איז דא אקעסטיר, זיא האט געשיקט איר דינסט געמען דאס קעסטיר און זיא האט געשיקט איר דינסט געמען דאס קעסטיר לייגט אקיר און וויינט, האט זיא רוקנות געהאט אויף דעם קינד און האט גיזאגט דאס איז געוויס איודישע קינד, אלע מצרישע נויבער וואס זענען גישטאנען ביא דעם קינד האבן אים גיזאגט געבין זיגין האט ער נישט גיזאגט זיגין פון זיא, דאס איז גיזען פון הקב"ה ער זאל קומען צו דיא קרסט פן

דיא האבן דיא תרסומים אויך אוי גיזאגן, נאר דיא ספה פון שחין האבן דיא תרסומים נישט געקענט סאך, רבי עקיבא זאגט דיא אלעס פון פיה פלעגן האפן יודן און פלעגן זיא איינקאהערן אין דיא וועג צווישען דיא ציגל, און זי האבן געשריגען פון די וועגס און הקב"ה האט גייערס זייער געשריי, נאך האבן דיא מצרים גיזאגן זיא האבן פארברענט דיא יודישע קינדער אין פייער, זענען דעם האט הקב"ה געהרגט דיא בכוורים פון דיא מצרים, און ער האט צווארפן זייערע צלמים זענען זיא צובראכן גיזאגן, רבי יוסי זאגט דיא מצרים האבן ספסא גיזען די יודן מיט משכב זכור און האבן ספסא גיזען זייערע נויבער אויך, איינע פון שכם בן האם זענומען אנויב פון זיין שכם, שילמית בת דקר, און דיא אלעס פון פרעה זענען געקומען ביא נאכט צו איר אין שטוב און זיא האבן געהרגט איר פאן און מיט איר האבן זיא מונח אוועק פון דעם מצרי, און ער איז ארייס געמאנגען פון מצרים מיט זיין סופער גלידק מיט אלע יודן, אסאך האט ער געלעט מירס הקב"ה האט פון דיא רעכטע האנט פון הקב"ה זיא זענען זיא סינער האט הקב"ה געווינען צו נח וויא ער זאל מאכין דיא תבה, מיט דעם אנדערן סינער פון קליינעם האט ער גישלאגן דיא מצרים, מיט דעם סינער פון פינגער האט ער געשריגען דיא לוחות, מיט דעם פינגער פון פינגער האט ער געווינען צו משה וועלכע סכב פון זאל געבין צו סחצית השקל, און מיט דעם גראבן פינגער און מיט דיא נאנצע האנט זעט הקב"ה פארן פיליגען דיא קינדער פון עכו"ם און פון ישמעאל וואס זיי זענען שונאים צו דיא יודן, רבי אליעזר זאגט מיט די סינע אוהיות וואס זענען געשאפילט אין דיא תורה ליינס הקב"ה אים די יודן פון זייער צרות, מיט דיא צוויי קפון האט הקב"ה אויך געלייגט אקרתם אבינו פון אור כשרים, וויא עס שפייט אן

פן

וְשֵׁיטָת בְּהַ יַת רַבִּינָא וְשֵׁיטָתָהּ בְּיַעֲרָא עַל בְּיָהּ נַהֲרָא : דִּי נְאִיתְעַמְדַת הַרְיָא וְחַזַּח דִּי סוּטָה טִי יֵה יֵט :

רשבים

המים . ותשם בסוף אשר סמוך לשפת היאר והטמינתו התיבה אבל הרוחץ בתוך הנהר יכול לראותה כי יוכבד יפה שההולכים על שפת היאור לא יוכלו לראות לא נכנסה בנהר להצמינו מכל צדדיו הישב ולכך ראהו

רש"י

של זפת : ותשם בסוף . הוא לשון חגס רש"י כלנו (סילסרהר) ודומה לו (ישעיה יט) קנה וסוף קמלו :

דעת וקנים מבטלי התוספות

הולדת משה

קודם הלקחים שניים ולכך הטמינתו שלשה חדשים : תיבת נובה . לפי שהוא דומה לסוף ששל שפת היאור ולא יכורו בו האויבים בטוסה מסוב מכלן לצדקים שמסוגם תביב עליהם יותר מנוסם וכל כך לפי שפי שאין פושטין ירן בגלו : והחמרה בחמר . מבחוק ופת מבפנים כדי שלא יכירו כי הרבה פעמים הנמי והסוף אשר בשפת היאור מלוכלכין הן השחרוריות מבחוק ומכורים בה מיד . אמנם פרש"י איפוא החמר מבפנים והזפת מבחוץ . והאב"ע פירש והחמרה

פירוש לתורה אלהים

וְקָשָׁם אֹנָן וְיָא הָאֵם רְוֹנָעָן אַרְיִין גִּיטְוֹהֶעֶן דָּאָם קִינְד וְתִשָׁם אֹנָן וְיָא הָאֵם דָּעָם קִאָסְמִין אַרְיִין פֿון דָּעָם טִיָּה : (ה) וְחַזַּח דִּי סוּטָה טִי יֵה יֵט :

ספר הישר

פון זיין מוטער , אונ זיין שוועסטער מרים איז באמאלט אויף גינען צווישען דיא מצרישע נויבער ביא דעם טייה אונ זיא האט גינען אלץ נואם דא איז מיט איר ברודער , האט מרים גיאגט צו דיא טאכטער פון פרעה זאל איה רופין אידישע פרויא וואס זאל אונזיגין דאס קינד , האט דיא טאכטער פון פרעה גיאגט צו מרים גיאר רוף זיא , מרים איז געגאנגען אונ האט גערופין דיא מוטער , דיא טאכטער פון פרעה האט גיאגט צו יוכבד זיא דיר דעם קינד אונ זאלסט אים געבין זיגין אונ איה וועל דיר בצואה'ן , צווי גידרין אטאג , יוכבד האט גענומען דעם קינד צו זיך אהיים אונ האט אים גערופין צווייא אהר , צום סוף צווייא אהר איז דער קינד גרויס גינארין האט יוכבד אים געבריינגט צו דיא טאכטער פון פרעה אונ ער איז גיווען ביא איר גערעכנט וויא ער וואלט גיווען איר זיהן , אונ זיא האט אים גערופין משה , אונ זיין פאטער עמרם האט אים גערופין חקר , וויא וועגין אים האט ער זיך בהעפט מיט זיין מוטער , זיין מוטער האט אים גערופין יקותיאל , זיא האט גיאגט וויאל איה האב געהאפט צו הקב"ה האט מיר הקב"ה אים צוריק געגעבן , זיין שוועסטער האט אים גערופין זרד , וויאל זיא האט גענידערט פון זייערענונגין צום טייה נויפען וואס מיט אים וועט זיין דער סוף , זיין ברודער אהרן האט אים גערופין אבי גנזו , ער האט גיאגט מיין פאטער האט פארלאזן מיין פאטער אונ וועגין אים האט ער זיא צוריק גענומען , קהת דער פאטער פון עמרם האט אים גערופין אביגדור , וויאל וועגין אים וואס קען האט אים אריין געלייגט מיט דעם קלעטיל אין וואסער איז פטל גינארין דיא גוזה , אונ מער קינדער אין וואסער האט קען גיט גינארפין (ווארום דעם טאג וואס קען האט משה מיט דעם קלעטיל אריין געלייגט אין טייה האט בלעם גיאגט צו פרעה דער קינד וואס האט געדארפט העלפין די יודין איז שוין אין וואסער) , אונ די אשה וואס האט אים געזיגין די רביי חדשים וואס ער איז גיווען געהאלטן האט אים גערופין אבי סובו , זיא האט גיאגט אין אבידור איז ער גיווען געהאלטן רביי חדשים , אונ אלע יודין האבין אים גערופין שפעטער שפענה פן נתנאל , וויאל זיא האבין גיאגט אין זייער צייטן האט גאט גיהערט דאס געשרייא פון די יודין אין מצרים אונ ער האט זיא גירעטעט , בתיה די טאכטער פון פרעה האט געהאלטן משה'ן ווי ער וואלט גיווען איר זיהן , אונ ער איז שפענדיג גיווען ביי פרעה אין שטוב , משה האט זיך געארבעטעט צווישען די קינדער פון מלך , וויא פרעה האט גינען אז די עצה פון בלעם האט אויך גיט גיהאלפן , אונ די יודין גוערין אלע מאהל מעהר , האט פרעה גיפאסין די מצרים זאלין אכטונג געבן אויף די יודין זיי זאלן גיט ארבעטן , אונ זאלן גיט מאכין ווייניגער ציגור אונ גיט

מרחק לדעה מהיעשה לו : אחתיה מרחיק למדע מה יתעביר ליה :

רשבים

בת פרעה שהיתה רוחצת בתוך היאור אבל גערוחיה שהיו הולכות על שפתו לא יכלו לראותו : דעת זקנים מבעלי החוסמות הולדת משה

ונדולף מוז אמרו שמכוסם הסוף תכנסה הנזירה מפני שראו אלעזריא מדעם שכל לקה מושען כמים, ואלו עוד סבה שהחמרה לא שייך נבי ופת נקם לה אב חסר כדנפס נתעו נבי שאנה וקול א"כ דלא שייך ביה משום דשייך מיהא נבי שני כפירים :
והוא כמזו עלילות להשיב נקם לנריו ובהרדת פרעה הכין לו כלי מות ע"י כמו אשר אהבתו להכיל אל ביתו מהרסו וממריכו. והראה לפלוח כי ממה שהיה פרעה מתירא. ממושיעו של ישראל שילד. ועשה תחנות לנלוו. הוא כעלמו נלוו ככיתו ולא ידע כי זה הוא :

פירוש לתורת אלהים

שנעספער גישמעלט פון וויסען פון וויסען געהיה צו וויסען מה נואם צו דעם קינד נועם גיטוהען ווערין :

פרקי דרבי אריעזר

איז געקוקטן צו אינו אוי האם געפאכט וואנער וואס פיר האבין זייא גיטקן אונ ער זאגס ער נועם אויגן אויפלייזן פון סצרים, האם שרח גינאנס פון דיא וואנער זיי קיין בעניוונג אז ער איז דער אויפלייזער, האבין דיא אלסע ליים גינאנס צו שרח דער סענש האם דאך אויגן גינאנס פיר פקדתי אהקס. האם שרח גינאנס צו דיא אלסע ליים, אז ער האם אוי גינאנס, איז ער דער סענש וואס נועם זייך אויפלייזן פון סצרים ווארם אויף האם אה גיטקס פון סין פאסער טיס צוויי פהין פיר פקדתי ווער עס נועם זאנין, דער סענש נועם אויפלייזן דיא יודין פון סצרים, האבין דיא יודין פאלד געקויבט אז משה איז געשקט גינארין פון הקב"ה ער זאל זייא אויפלייזן פון סצרים, רבי עקיבא זאגט די אלסע פון פרעה פלעגן שלאגן דיא יודין זייא זאלן סאכן אלס סאג זייער צאהל ציגול אונ שפרויה צו דיא ציגול האם פון זייא ניש גינעבין, אונ די יודין פלעגן טוין גיין אוי דער פירך קלויבין שפרויה צו דיא ציגול, אונ האבין גיטקעסן דיא שפרויה אין דיא ליים פיס די פלויזע בארויטע פיס דיא סאכן טיס דיא ווייכער אונ זייער זיך אונ זייערע סעקסער, אונ טייל דיא שפרויה פון דער פירך איז הארם האבין דיא שפרויה צושאקטן זייערע פיס אונ גס איז גינארין אין דיא ליים, אונ דחל תאם זיא איז גינען צאייניקול פון שותלח, איז גינען סעברת, אונ זיא טיס איר פאן האבין גיטקעסן דיא ליים איז ארום פון איר דאס קינד אונ צייין געשרייא איז געקוקטן פאר הקב"ה, דער סלאך סיכאל איז אראפגעקוקטן אונ האם גענוקטן דעם ציגול ליים וואס אויגיניג איז דאס קינד גינען איינגעטרעטן אונ האם דאס געבריינגט פאר הקב"ה, אין דיא זעלבניגע נאכס איז אראפגעקוקטן הקב"ה אין סצרים אונ האם געהרנט אלע סצרים, הקב"ה האם גינאנס אויב אה נועל ארום געקטן דיא יודין פון סצרים זייא נאכס וועלן דיא סצרים זאנין אה סוה טיס זייא וויא נגבים, נאר אה נועל זייא ארום געקטן פון סצרים זיי סאג נועל אלע סצרים וועלן זעהן דיא יודין גינען ארום פון זייא אונ זייא האבין סנרא דיא יודין צו פארהאלטן, רבי יהודה זאגט דיא נאנצע נאכס פסח האבין דיא יודין גינעסן אונ געסרעקטן וויין אונ זענען גינען פרייך לוקסיג אונ האבין געלויבט צו הקב"ה טיס ארויכע שפיסקע אונ דיא סצרים האבין געשריגען טיס אביסער איז גיטקן וואס זייא איז גינען, וויא עס שטייט אין פסוקים אין סצרים ווייל עס איז גיט גינען וויין שטוב וואס אין איר איז גיט גינען אסת, אונ נוען דעם זכות פון דרייא זאכין זענען דיא יודין ארום גענאנגען פון סצרים, ווייל זייא האבין גיט געטרעט זייער שפראך, אונ זיא האבין גיט גערעם לשון קע, אונ זיי האבין געלויבט אז הקב"ה איז איינער אויף דער גאנצער וועלט, אונ דיא יודין זענען ארום גענאנגען פון סצרים טיס פיל נאכס וויא הקב"ה האם צוגינאנס צו אברהם אבינו זאך דיא ארבעס וועלן דיא יודין ארום גיין טיס פיל פאקעטן :

ווייניגער זייט, נאר אזוי פיר ציגול אונ זייט ווי זיי האבין געמאכט די ערשטע טעג נוען מען האט זיי געצאהלט פאר די ארבעט אזוי מוזין זיי מאכן אלע טאג, אונ דער יוד וואס נועם מאכן אפילו נאר אין ציגול ווייניגער, זאל קען ביי אים געמען זיין קליינעס קינד אונ איינמאהערין אין די וואנט אויף דעם ארט פון ציגול, די מצריים האבין אזוי גיטקען זיי האבין גיט אקטונג גינעבין אויף די ארבעט פון די יודין, אונ אז זיי האבין גינען אין יוד האט געמאכט אין ציגול ווייניגער, זענען זייא פאלד גילאסין צו דעם יוד אהיים אונ האבין געמאכט זיין קליינעס קינד אונ האבין אים איינגימאהערט אין די וואנט, אונ אזוי האבין די מצריים גיטקען צו די יודין אלאנגע צייט, נאר דער שבת זיי האט גיט געארבעט, נוען משה איז שוין אלט גינען אין דרייען יאהר, איז אמאה"ה גינעסן פרעה אונ האט גינעסן, אונ די מלכה אפריעניא איז גינעסן געבין איהם ביי זיין רעקטע האנט אונ זיין סאכטער בתיה איז גינעסן ביי זיין לינגען האנט אונ זייער צווייא ויהן אונ אלע שרים פון מצרים זענען אויף גינעסן ביי דעם טיש פאר דעם מלך, אונ משה האט אויפגעצויגן דיא האנט זינע ביי צום קאפ פון מלך אונ האט אראפגענומען דיא קרוין פון מלך'ס קאפ אונ האט זיא געלייגט אויף זיין קאפ, אלע שרים האבין דאס גינען אונ האבין זיך געוואנדערט, דער סלף האט גינאנט צו די שרים וואס זאגט איר צו דיא זאך וואס דאס קינד האט איצט גיטקען, האט פלעגט גינאנט צום מלך, געריינג נאר דעם חלום וואס דיר האט געהאלטן אונ וואס אה דין קעכט האב דיר גינאנט וועגן דעם חלום, דו זאלסט וויסען אז דער קינד איז פון יודין, אונ דו זאלסט גיט גינען ווייל ער איז קליין האט ער דאס גיטקען גיט וויסענדיג וואס ער טוהט, גיין, ער האט דאס גיטקען מיט חקקה, אונ ער ווייל שוין צוגעקען פון דיר די סלוקה אונ ער זאל ווערין אפליך, אויב דו וויילסט טאהן מיין עצה זאל מען דעם קינד פאלד הרגנן, ווארם אז דער קינד נועם גרויס ווערין נועם ער זיט רוהען ביי ער נועם צו געמען פון דיר זיין סלוקה, דער מלך האט גינאנט מען נועם רופין אלע שופטים אונ אלע חקמים אונ

להמשיך מנה' היא צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה נצח אדני נשמה דהור יהוה חיה חיה נצח יהוה חיה יחידה דהור אל שם בן שבועשה :

א לכן שמעו דברי יהוה אנשי לצון משלי העם הזה אשר בירושלם: ב כי אמרתם פרתנו ברית את-מות ועם-שאל עשינו חוזה שיש שוטף כי-עבר לא יבואנו כי שמנו כזב מחסנו ובשקר נסתרנו: ג לכן פה אמר אדני יהוה הנני יסד בציון אבן אבן פנת יקרת מוסד מוסד המאמין לא יהיש: ד ושמתי משפט לקו וצדקה למשקלת ויעה ברד מחסה כזב וסתר מים ישמפו: ה וכפר בריתכם את-מות וחזותכם את-שאל לא תקום שוט שוטף כי יעבר והייתם לו למרמס:

* קבן קבילו פתקא דני נברין רשיעין שטוני עמא קדין די בירושלם: ב ארי אמרתון גרנא קיום עם קטלא ועם קטקלא עבדנא שקלא מחת קנאה ארי תיתי עליכון פתח מנבר דאתון אפרין לא תיתי עלנא ארי שוינא בקריב החצנא ובגין שקרין אטמרנא: ג קבן קבנן אמר יי אלהים הא אנא קמני בציון קלך קלך הקוף גבר נא אמתן אהקפניה דאחקנניה אמר נביא וצדיקיא דהימנו באמין במיתי עקא

ישוט קרי סוכבור קרי

לא יודעו: ד ואשני דינא תקון דאמרתון בחיוב בגנא וזכותא כאבן משוקלתא וידלק רוגזי ברוחצון כדכיכון ועל דאמרתון מן קדם קעינא ותכון עממיא נגרון: ה ויבטל קימכון דעם קטולא ושלמכון דעם קטולא לא יהקים מחת קנאה ארי תיתי עליכון פתח מנבר ותהון להון קדיש:

רשי

מצודת דוד

(א) אנשי לצון וכו'. אומרים לנו בלשון משל: (ב) כרתנו ברית את מות. שלא יבא עלינו: עשינו חוזה. גבול שלא יעברנו: שוט שוטף. מכה המתהלכת בארץ: לא יבואנו. לא יבוא עלינו: שמנו כזב. ע"ז: מחסנו. מחסה שלנו: ובשקר. בע"ז: נסתרנו. נסתנו להסתירו: (ג) הנני. הוא אשר יסד ככה בציון: אבן וכו'. כבר גורתי והעמדתו המלך המשיח שיהא בציון לאבן בוחן: בוחן. לשון חזק: פנת יקרת. הוא אבן שזמקוע: מוסד מוסד. יסוד הנוסד: המאמין. דבר זה: לא יחוש. לא ימחר לומר. אם אמת הוא ימחר לבוא: (ד) ושמתי. לפני בוא אותו המלך אביא עליכם גזירות להתם הפושעים שכם: ושמתי משפט. יסורין לקו: ויעה. ויכד הכרד את מחסה הכזב שאמרתם: וסתר. שאמרתם ובשקר נסתרנו המים ישעפו: (ה) וכפר. ויחטעל: (ח) ויקבלו העוכס: ויעה ברד. כלפי אמרו כי שמנו כזב מחסנו אמר שהברד יכד ויעטוף את המחסה הכזב ל"ל המכה לא יפנה אל דברי הכזב: וסתר. כלפי אמרו בשקר נסתרנו אמר שהמים תשקוף את מסתרי השקר. ל"ל מסתרי לא יפנה אל השקר וכפל הדבר במ"ש: (ה) וכפר וכו'. כלפי אמרו ועם שאל עשינו חוזה אמר אז לא תקום ששיתם עם השאל ויעול כי יבוא עליכם: וחזותכם וכו'. כלפי אמרו שוט וכו' לא יבואנו אמר כשכר יעבור המכה המתהלכת תהיו לו למרמס כי עליהם יבוא וירמוס אותם:

לחמשין מיסוד ומלכות ד'א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד הח יאהרונה נשמה ריסוד א אר
ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה ריסוד יתנה חת יחידה
דמלכות אל שם ב' שבעשיה

א דרף אויל ישר בעיניו ושמע לעצה חכם: ב אויל ביום יודע פעם וכמה קלון ערום: ג יפיה אמונה יגיד צדק ועד שקרים מרמה: ד יש בוסה פמדקרות חרב וישון חכמים מרפא: ה שפת אמת תכון לעד ועד ארניעה לשון שקר:

ד איה דאקריה ספקרא רגשא ולשא דחכמי מסוא: ח שפתא דקשא תמקין לעלם וסהרא מסתרהב קלישא דשקרא:

מצודת דוד
(א) ישר בעיניו. כי מחזיק עמו לחכם: ושומע. כאומר אבל לא כן הוא כי השומע לעולת וזולתו לחכם יחסב: (ב) ביום. כי ביום שטועם על מי. ביום הזה יודע כעסו ויתפרסם כעולתו כי מיד יתקוטע עמו ויכזהו אבל הערום עם. כי יכעס כוסה היא את הקלון ולא יבזה את רעהו מיד כפרסום: (ג) יפיה אמונה. המורגל לדבר דבריו באמונה כ"ס בעדותו יגיד צדק אבל המורגל לדבר שקרים עם כי המה בדברים של מה בכך עכ"ל קרוב הדבר אשר גם בדבר העדות מרמה כפיו והרבי יש לחקור בדבריו: (ד) יש בוסה. יש מי יבטה כשפתיו ויזיק כזה כללו מקור בחרב והוא מדבר לה"ר ומוליא עם רע: וישון. אבל אמרי לשון חכמים המה עוד למרפא כי כמתק אמרי נועם יסית האדם לתשוב' וסב ורפא לו: (ה) תכון לעד. מתקיימת עד עולם אבל לשון שקר לא תתקיים כי לא"ח יחבר השקר פירוש ע"מ

אפילו מען נועם אים גיט רופין פאר אעדות ניד שקרים פרסה אקער דער פאלשער קענטש. אפילו ער קומט זאגן אעדות וואס ער איז גיקאטן פון די הודיה צו זאגן אמת, פון דעקסטוענין נועם ער זאגן ליגען, נוייל ער איז געוואהנט מיט די פאלשקייט: (ד) יש בוסה פמדקרות חרב עם זענען דא קענטשין וואס זייערע רייד שטעכין וויא מיט אשונערד זישון חכמים מרפא אונ דיא רייד פון די חכמים היילין קענטשין זייערע רייד טרייקסטן אונ היילין דיא צובראקענע קענטשין: (ה) שפת אמת תכון לעד אמתה רייד זענען אויף אייביג, ועד ארניעה לשון שקר אקער דיא פאלשע רייד זענען גאר אויף איין רגע. גאקדעם תיים מען קענטש נועם געוים זאגן דאס גערעכטיגקייט.

משנה זכחים פרק יג

ברטנורא

פרק יג א השוחט. קדשים בחוץ. פרק יג א השוחט והמעלה בחוץ. חייב על השחיטה. וחייב על העלן בחוץ. כהעלס א': חייב על השחיטה וחייב על ההעלאה. סהן שני גופי עבירה דהרוויחו כחינו אשר ישמע ואשר יעלה: כיון

פרק יג א השוחט והמעלה בחוץ איינער האט גישאקטין אקרוב אויסקער די עזרה, אונ האט אים מקריב גינען אויסקער דיא עזרה, נוייל ער האט גיט געוואקט אז דאס איז אקרוב. אדער ער האט גיט געוואקט אז מען טאר גיט שעקטין אונ מען טאר גיט מקריב זיין עזרה די עזרה דארף ער גריינגען צוויי קרבנות, איין קרבן אויף די עבירה פון דעם שעקטין, אונ איין קרבן אויף דיא עבירה פון דעם מקריב זיין כפי יפיה הייזי אפי רבי יוסי הגלילי זאגט שחם בשנים והעלה בחוץ חייב אויב ער האט גישאקטין דעם קרבן

כיון שהוציאו פסלו. ואפי"ה חייב: (ה) וה"ה לשחוט בחוץ ומעל' בחוץ. ור' יוסי הגלילי אמר לך מה לטחוטס פטוסי ומעלה בחוץ שכן היתה לו שעת הכושר תחלה לשחוט בחוץ ומעל' בחוץ שלא היתה לו שעת הכושר. ואין הלכה כר' יוסי הגלילי: ב המזבח שאכל כו'. משום דפליגי ר"י הגלילי ורבנן בתרווייהו ודמי הכך תרתי פלוגתא להדדי תניניהו גבי הדדי: ר"י הגלילי אומר וכו'. כשנשחט הגוף ואח"כ נשחט הכשר כ"פ לא פליגי דחייב

[א] פסור ר"ל על העלי' כו':
[ב] כדנתיב בהעלום ואלו פתח אוכל מועד לא יבואט כדלוק לסיבולן לפניו ולהעלותם הכתוב מדבר. רש"י. וכגמרא ליק' מקרא נס' לשחוטיו חוץ שהעני' בחוץ: [ג] אמרו לו כו'. דרבנן היו סבורין דעמיה דרבי

שחט בחוץ והעלה בחוץ [ח] פסור. שלא העלה בחוץ אלא דבר פסול. [ז] אמרו לו אף השוחט בפנים ומעלה בחוץ. כיון שהוציאו פסלו: ב ממא שאכל בין קודש ממא. ובין קודש מהור חייב. רבי יוסי הגלילי אומר ממא שאכל מהור חייב. וממא שאכל ממא פסור. שלא אכל אלא דבר פסול. אמרו לו

שיתחייב עליו חף משום טומאת הגוף. ור"י הגלילי לית ליה חיבור חל על חיבור כולל ואין חיבור של

קרְבָן אינו ייחודי אין דיא עֲזָרָה, אונ האמ אים מקריב גיווען אויפער דיא עֲזָרָה, דארף ער פֿטור זיין אויף דעם מקריב ער פֿריינגען אַקרבן אויף די עֲזָרָה וואס ער האט דעם קרבן מקריב גיווען אויפער די עֲזָרָה שחט בחוץ והעלה בחוץ פסור אָבער אז ער האט גישאַקטין דעם קרבן אויפער דיא עֲזָרָה, אונ האט אים מקריב גיווען אויפער דיא עֲזָרָה, דארף ער ניט פֿריינגען אַקרבן אויף דעם שַׁעֲבֵטין דארף ער פֿריינגען שׂא העלה בחוץ אלא דבר פסול ווארום ער האט דאך מקריב גיווען אויפער ר"י עֲזָרָה אַקרבן וואס איז פסול, ווארום באַלר ווי ער האט גישאַקטין דעם קרבן אויפער די עֲזָרָה איז ער שוין פסול גיווארין אָרויף וי האבין ריא חֲכָמִים גיזאַגט צו רבי יוסי הגלילי אף השוחט בפנים ומעלה בחוץ כיון שהוציאו פסלו אפילו ער האט גישאַקטין דעם קרבן אינו ייחודי אין די עֲזָרָה, אונ האט אים מקריב גיווען אויפער דיא עֲזָרָה, דארף קען דאך אויף פסור זיין, ווייל וויא ער נעמט נאר ארום דעם קרבן אויפער דיא עֲזָרָה, איידער ער איז אים מקריב, נוערט ער שוין פסול, איז ער דאך מקריב אַקרבן וואס איז פסול, פון דעם פֿעקטיווענין זאַקטו אז קען איז חייב אויף דעם מקריב זיין, אזוי אז קען שַׁעֲבֵט דעם קרבן אויפער דיא עֲזָרָה אונ קען איז אים מקריב אויפער דיא עֲזָרָה, דארף קען אויף חייב זיין צו פֿריינגען צווייא קרבנות אויף צווייא עֲזָרָות, איין קרבן אויף דעם שַׁעֲבֵטין אויפער דיא עֲזָרָה אונ איין קרבן אויף דעם מקריב זיין אויפער די עֲזָרָה, אונ רבי יוסי הגלילי ענפערט אז ער שַׁעֲבֵט אַקרבן אינו ייחודי אין די עֲזָרָה, איז ער דאך נאך דער שחיטה קִשֶׁר מקריב צו זיין אויף דעם מִזְבֵּחַ, הייבט ער אַקרבן, (רביעער אז ער נעמט ארום דעם קרבן אויפער דיא עֲזָרָה אונ איז אים מקריב, הייבט דאס ער איז מקריב אַקרבן אויפער דיא עֲזָרָה איז דאס אַעֲבִירָה, אָבער אז ער שַׁעֲבֵט אַקרבן אויפער דיא עֲזָרָה, וויא ער האט אים נאר גישאַקטין איז ער שוין

קרבן מקריב גיווען אויפער דיא עֲזָרָה, דארף ער פֿריינגען אַקרבן אויף די עֲזָרָה וואס ער האט דעם קרבן מקריב גיווען אויפער די עֲזָרָה שחט בחוץ והעלה בחוץ פסור אָבער אז ער האט גישאַקטין דעם קרבן אויפער דיא עֲזָרָה, אונ האט אים מקריב גיווען אויפער דיא עֲזָרָה, דארף ער ניט פֿריינגען אַקרבן אויף דעם שַׁעֲבֵטין דארף ער פֿריינגען שׂא העלה בחוץ אלא דבר פסול ווארום ער האט דאך מקריב גיווען אויפער ר"י עֲזָרָה אַקרבן וואס איז פסול, ווארום באַלר ווי ער האט גישאַקטין דעם קרבן אויפער די עֲזָרָה איז ער שוין פסול גיווארין אָרויף וי האבין ריא חֲכָמִים גיזאַגט צו רבי יוסי הגלילי אף השוחט בפנים ומעלה בחוץ כיון שהוציאו פסלו אפילו ער האט גישאַקטין דעם קרבן אינו ייחודי אין די עֲזָרָה, אונ האט אים מקריב גיווען אויפער דיא עֲזָרָה, דארף קען דאך אויף פסור זיין, ווייל וויא ער נעמט נאר ארום דעם קרבן אויפער דיא עֲזָרָה, איידער ער איז אים מקריב, נוערט ער שוין פסול, איז ער דאך מקריב אַקרבן וואס איז פסול, פון דעם פֿעקטיווענין זאַקטו אז קען איז חייב אויף דעם מקריב זיין, אזוי אז קען שַׁעֲבֵט דעם קרבן אויפער דיא עֲזָרָה אונ קען איז אים מקריב אויפער דיא עֲזָרָה, דארף קען אויף חייב זיין צו פֿריינגען צווייא קרבנות אויף צווייא עֲזָרָות, איין קרבן אויף דעם שַׁעֲבֵטין אויפער דיא עֲזָרָה אונ איין קרבן אויף דעם מקריב זיין אויפער די עֲזָרָה, אונ רבי יוסי הגלילי ענפערט אז ער שַׁעֲבֵט אַקרבן אינו ייחודי אין די עֲזָרָה, איז ער דאך נאך דער שחיטה קִשֶׁר מקריב צו זיין אויף דעם מִזְבֵּחַ, הייבט ער אַקרבן, (רביעער אז ער נעמט ארום דעם קרבן אויפער דיא עֲזָרָה אונ איז אים מקריב, הייבט דאס ער איז מקריב אַקרבן אויפער דיא עֲזָרָה איז דאס אַעֲבִירָה, אָבער אז ער שַׁעֲבֵט אַקרבן אויפער דיא עֲזָרָה, וויא ער האט אים נאר גישאַקטין איז ער שוין

י"ט

משום דמחולל ושומר הוא. ועתו"ט: (ב) מי שטומאם פורחת ממנו. רש"י: (ג) ונמל' דכשיטה נמי כתיב להקריב קרבן לה'. ומנעו ליה להזיף שפיר המשלח: (ד) וחיס איש דכתיב נבי שחיטה אמרו' כגמלא לחימו כששחט להדיוט ככל לרבות ל' שחטו לא רבא כתיב מעוטא סאיס הסוא וחמלא על הר"כ לעיל ספ' מרס יתשכ וגו'. ועתו"ט: [ג] על כל עלייה כו'. נאמר המעלה חוץ לעשות אותו לה'. על כן אר"ס אותו נופל על כל אחר ואכר. ולפיכך העלה כחון חייב על כל אחר ואכר ואפי' היה חסר ורבי יוסי אומר שהוא נופל על האכר כולו וא"כ אומר על השלם חייב ולא על החסר. הר"מ: [ד] המובח. סיכנה מנחם לסי כן יועלה. רש"י: (ה) פרש"י הכיחר הכמות. מסיים כגמלא ולפיכך (בשעת איסור הכמות)

סומאת הגוף חל על איסור של סומאת כשר ואין הלכה כרבי יוסי הגלילי: ושהורר שאכל טמא פטור. מן הכרת וסומא את ה'. משום דכתיב (ויקרא ז') והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל: שאינו חייב אלא על סומאת הגוף. כדכתיב (ס) ועוממתו עליו וכרתה בסומאת הגוף הכתוב קדנר (כ): ג' שהשוחט להדיוט בוי'. השוחט קדשים כחון לאכילת הדיוט חייב: המעלה בהוי' לצורך הדיוט פטור. משום העלאת חין. דגבי שחיטה כתיב דס יתשכ לאיש אפי' השוחט לאיש. וגבי העל' כתיב לעשות לה' (ג) אינו חייב כשמעלהו כחון עד שכוין בו לה': ושחטו פטורים. דכתיב (ויקרא ז') דס יתשכ לאיש הוא אחד ולא שנים: והעלוהו חייבין. דכתיב (ס) איש איש (ד) וגו' אשר יענה וגו' שאין ת"ל איש איש אלא לרבות כ' שחטו כאכר והעלוהו שהן חייבין: העלה. ונדע לו: וחזר והעלה. ממותה כהמה עולה חייב על כל אחת ואחת: עד שיעלה לראש המזבח. דכתיב (בראשית ח') ויכן נח מזבח לה' אלמלא אפי' כמת ימיד שהוא כחון אינה העל' כלא מונח: אפי' העלה על המלע. דכתיב (ויקרא ז') וזרק ככהן את הדם על מזבח ה' פתח אוהל מעד. ולא מונח כמת ימיד (ה) וכבר' המעל' כחון כתיב. והלכה כרבי יוסי:

אף טמא שאכל מהור ביון שנגע בו טמאהו. ומהור שאכל טמא פטור. שאינו חייב אלא על סומאת הגוף: ג' חומר בשחיטה מבשחיטה. ובשחיטה מבשחיטה חומר להדיוט פטור. חומר בעלייה שנים שאחזו במכין ושחטו פטורים. אחזו באבר והעלוהו חייבין. העלה וחזר והעלה. וחזר והעלה חייב [ג] על כל עלייה וערייה ד"ר שמעון ר"י אומר אינו חייב אלא אחת ואינו חייב עד שיעלה לראש המזבח. רבי שמעון אומר אפי' העלה על המלע. או על האבן חייב:

אָבָר עַד אֲזַנָּו מִקְּנָטְשֵׁי הָאָבִין יִהְיֶה אֲשֶׁמִּיק קָרְבָּן אֲוֵן הָאָבִין אִים מִקְּרִיב גִּינוּעַן אֲוִיסַעַר דִּיא עֲזָרָה פֻּון אֲמַעֲנָטְשֵׁינְסוּעִינְן. קֻמַּט וַיִּיא פְּרַת תְּלַת אֲוִיב עַר הָאֵם מִקְּרִיב גִּינוּעַן אֲשֶׁמִּיק פְּלִיִיש פֻּון אֲקָרְבָן אֲוִיסַעַר דִּיא עֲזָרָה בְּשׁוּגַג. עַר הָאֵם גִּיט גִּינוּעֲוֹאֲסַט אֲזֵי דִי פְּלִיִיש אִים פֻּון אֲקָרְבָן. דַּעַר נָאָה אִים אִים דַּעֲרֵוֹאֲסַט גִּינוּעֲוֹרָאִין אֲזֵי דִיא פְּלִיִיש אִים פֻּון אֲקָרְבָן וְתִיר וְתַלְתָּה דַּעַר נָאָה הָאֵם עַר נָאָה אֲמֵאֶהֶל מִקְּרִיב גִּינוּעַן אֲשֶׁמִּיק פְּלִיִיש פֻּון דַּעַם זַעֲרִינְעֵן קָרְבָן אֲוִיסַעַר דִּיא עֲזָרָה. בְּשׁוּגַג. עַר הָאֵם פֻּארְנַעֲסִין אֲזֵי דִיא אִים דַּעֲרֵוֹאֲסַט גִּינוּעֲוֹרָאִין אֲזֵי דִיא פְּלִיִיש אִים פֻּון אֲקָרְבָן וְתִיר וְתַלְתָּה דַּעַר נָאָה הָאֵם עַר נָאָה אֲמֵאֶהֶל מִקְּרִיב גִּינוּעַן אֲשֶׁמִּיק פְּלִיִיש פֻּון דַּעַם זַעֲרִינְעֵן קָרְבָן אֲוִיסַעַר דִּיא עֲזָרָה. בְּשׁוּגַג. עַר הָאֵם פֻּארְנַעֲסִין אֲזֵי דִיא פְּלִיִיש אִים פֻּון אֲקָרְבָן חִיב זַי פִּי עֲזָרָה וְתַלְתָּה דַּאָרְף עַר בְּרִיִינְעֵן אֲקָרְבָן אֲוִיפּ יַעֲדַעַר מֵאֶהֶל וְוֵאֵם עַר הָאֵם מִקְּרִיב גִּינוּעַן. אֲוִיב עַר הָאֵם מִקְּרִיב גִּינוּעַן דְּרִיִי מֵאֶהֶל בְּשׁוּגַג בְּרִיִינְעֵן עַר דְּרִיִי קָרְבָּנוֹת. אֲוִיב עַר הָאֵם מִקְּרִיב גִּינוּעַן מַעַר וְוֵאֵם דְּרִיִי מֵאֶהֶל בְּרִיִינְעֵן עַר מַעַר קָרְבָּנוֹת דְּבִי בִּי שְׁפַעֵן אֲוִי וְאָנְט רַבִּי שְׁמַעוֹן רַבִּי יוֹסִי אֲוִיפּ רַבִּי יוֹסִי וְאָנְט אֲפִילוֹ עַר הָאֵם מִקְּרִיב גִּינוּעַן עַמְלִיכַע מֵאֶהֶל פֻּון דַּעֲסְטוּעִינְן אִינוֹ חִיב אֵלֵא אַחַת דַּאָרְף עַר נָאָר בְּרִיִינְעֵן אִיִין קָרְבָן וְאִינוֹ חִיב עַר שְׁעִלָּה לִראֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ אֲוִיב עַר אִינוֹ אֲנְדַרְשׁ נִיט חִיב צוֹ בְּרִיִינְעֵן אֲקָרְבָן סִידֵין עַר הָאֵם גִּימֵאֶבֶט אֲמִזְבֵּחַ אֲוִיסַעַר דִּיא עֲזָרָה. אֲוִיב הָאֵם מִקְּרִיב גִּינוּעַן דַּעַם קָרְבָן אֲוִיפּ דַּעַם מִזְבֵּחַ רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲוִיפּ רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָנְט אֲפִילוֹ תְּלַת עַל תְּקַנֵּי אֲזֵי עַל הָאָבִין חִיב

יוסי הגלילי אף טמא שאכל מהור ביון שנגע בו סימאהו עם קען גאר גיט ויין אטמא זאל עסין אקרבן וואס איז מהור. ווארום אפילו אטמא עסט אקרבן וואס איז מהור. איז דאך אויף דער קרבן טמא. ווארום אז דער טמא רירט גאר אן דעם קרבן ווערט דאך שוין די פלייש פון קרבן טמא וסוהו שאכי טמא פסור און אקענטש וואס איז מהור אויב ער האט גיגעסין אקרבן וואס איז טמא. קומט אים גיט פרת שאינו חייב אלא על סימאת הגוף עם קומט גאר פרת אז דער מענטש איז טמא און ער עסט אקרבן. אבער אז דער מענטש איז מהור און דער אונג גיגעסין אקרבן וואס איז טמא וזכין אז מען שעכט אקרבן אויסער די עזרה איז הרבער וויא מען איז מקריב אקרבן אויסער די עזרה ופעליה מבשחיטה און עם איז דא זכין אז מען איז מקריב אקרבן אויסער דיא עזרה איז הרבער וויא מען שעכט אקרבן אויסער דיא עזרה חוסר בשחיטה שעכטין אקרבן אויסער די עזרה איז הרבער ווי מקריב ויין אקרבן אויסער דיא עזרה שהשוחט להדיוט חייב אז איינער שעכט אקרבן אויסער די עזרה מענטשין זאלין אים עסין. קומט אים פרת והמעלה להדיוט פסור אז ער איז מקריב אקרבן אויסער דיא עזרה פון אמענטשיןסווענין איז ער פטור פון פרת וחוסר בשחיטה מקריב ויין אקרבן אויסער די עזרה איז הרבער ווי שעכטין אקרבן אויסער דיא עזרה שנים שאחזו בסבין ושחטו פטורין אויב צנויניא מענטשין האבין גיהאמטין אמעסער און האבין גישאכטין אקרבן אויסער די עזרה. זענען וייא פטור פון פרת אהו באר והעלוהו חייבין

פסלה על הקטע או על אבן חייב: [ה] קדשים כו'. ילפינן מכל קדשים מדכתיב וכו'. וילפינן להקטין וכולו מדכתיב ואל פתח אהל מועד לא יביאנו כל הבא לאהל מועד חייבים עליו בחוץ: [ו] כבוד כו'. כיון דלרבו וסי' לטייל המעלה אכר חסר פסול: הכא כשאוהו כוית הוא אכר א"כ כשהוא ממקום שאינו אכר כגון שהוא כשר או חלב כ"מ: [ז] חייב. קסבר כי חייב אוהו על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר. אשיעור הקטור' כתיב ובינו כוית. רש"י: [ח] את כולו. מדלא פליג ארישא כרי שופ. אוהו הכא נמי דריש ליה אשיעור הקטור' כריכין ומיהו שולח דלא מפסלה בחסרון. דכל עגמ' בדם תלו' כפרת' חייב בכוית אכל כהני פליג דקא סבר קומץ כולו היינו שטי' הקטרתו אף כפני' דהא מופסל בחסרון. וכן כולם שכולם מחירין כו' רש"י: [ט] כל שחן. משיעור' הכשר דכלבו' שחמ"ר פליגי כמנחות

היה פסולין בקודש. כגון הלן והואיל והגשע חן לומנו וחן למקומו הואיל וזכני' אם עלו לא ירדו מתקבל בפנים קרינן ביה וחייבין עליה בחוץ. דכתיב (שם) לעשות אותו לה' כל הגשע לה' חייבין עליו בחוץ וכל שאינו גשע לה' אין חייבין עליו בחוץ: המעלה [ו] כוית מן העולה ומן האימורין בחוץ [ז] חייב. הקומץ והלבונה והקטורת מנחת כהנים ומנחת כהן המשיח. ומנחת נסמך שהקריב מאחד מהן כוית בחוץ חייב. ר"א פוסר עד שיקריב [ח] את כולו, וכולם שהקריבין בפניו. ושירר בהן כוית. והקריבין בחוץ חייב. וכולם [ט] שחמרו כל שחן. והקריבין בחוץ פשוט: ה המקריב קדשים ואימוריהן בחוץ חייב.

והעלאתו כוית על העלאתו בחוץ: ומנחת כהן המשיח. פשיטת האפה שהוא מביא בכל יום: כוית. דהיינו שיעור הקטרה: עד שיקריב את כולו. דקסבר כל המקטירין מפסלי בחסרון וכל זמן שלא קרבו כלל לא היו הקטרה ללאת בעלים ידו חובתו. ולרבנן ה"ל הוא הקטרתו ככוית היכא דכולו קיים ולא חסרו קודם הקטרה: ושירר בהן חייב. שהרי כזה נגמרה הקטרה: וכל שחמרו כל שחן. קודם הקטרה ע"י איבוד או שריפה נפסלו בחסרון דכתיב (ויקרא כ') והטרת מן המנחה פרט לשחמרה היא או שחמרו קומלה קודם הקטרה: ה המקריב קדשים ואימוריהן. שהקריב הכשר ואמוריו מחוכרי' בו: חייב. משום אימורין. ולא אמרינן הכי בשר חולץ בין האימורין

אפ"ר ער האם מקריב גיווען דעם קרבן אויסקער דיא עזרה אויף אשמיין, דארף ער אויף גריינגען אקרען פאר די עזרה: ד אהר' קדשים בשמים סאיי קשרה קרבנות ואחד קדשים פסולין שהיה פסולין בקדש אונ סאיי פסולה קרבנות. גאר זייא זענען פסול גיווארין אין די עזרה והקריבן בחוץ אונ מען האט זייא מקריב גיווען אויסקער דיא עזרה חייב קומט אים קרת אויב ער האט מקריב גיווען אונ אויב ער האט מקריב גיווען בשוגג דארף ער גריינגען אקרען דיא עזרה ויפ' גריינגען אקרען הפעלה גיית פו העלה יפו האמירין בחוץ חייב אויב ער האט גענומען אשמיקור פלייש פון אקרען גרויס וייא אהאקער איילקירט אונ ער האט גענומען אשמיקור חלב פון אקרען גרויס וייא אהאקער איילקירט. צו זאמען דיא פלייש מיט דיא חלב איז גרויס וייא אגאנצער איילקירט. אונ ער האט דאס מקריב גיווען אויסקער דיא עזרה. אויב ער האט מקריב גיווען קמזיד קומט אים קרת. אונ אויב ער האט מקריב גיווען בשוגג דארף ער גריינגען אקרען ויז'ו שחמרו כל שחן והקריבן בחוץ פסול אקרען אז עס האט גיעפעלט אביסל פון די זאכין ועס איז פארלוירן גיווארין אדער פאר ברענט גיווארין אונ. דאס איבעריגע וואס עס איז געבליבען האט ער מקריב גיווען אויסקער דיא עזרה אויב ער האט מקריב גיווען קמזיד קומט אים גיט קרת אונ אויב ער האט מקריב גיווען בשוגג דארף ער גיט גריינגען אקרען: ה המקריב קדשים ואימוריהם בחוץ חייב דער דין איז אין דיא עזרה אויף דעם מוגם מוז מען מקריב זיין דיא פלייש פון קרבן בונדער. אונ דיא חלב בונדער. אקרען אז די חלב איז בהעפם צו דיא פלייש, פאר מען גיט מקריב זיין צו זאמען אויף

גיווען פון איינע פון די זאכין גרויס ויז'ו איילקירט אויסקער דיא עזרה אויב ער האט מקריב גיווען קמזיד קומט אים קרת אונ אויב ער האט מקריב גיווען בשוגג דארף ער גריינגען אקרען אונ סאיי פסולה קרבנות. גאר זייא זענען פסול גיווארין אין די עזרה והקריבן בחוץ אונ מען האט זייא מקריב גיווען אויסקער דיא עזרה חייב קומט אים קרת אויב ער האט מקריב גיווען קמזיד. אונ אויב ער האט מקריב גיווען בשוגג דארף ער גריינגען אקרען הפעלה גיית פו העלה יפו האמירין בחוץ חייב אויב ער האט גענומען אשמיקור פלייש פון אקרען גרויס וייא אהאקער איילקירט אונ ער האט גענומען אשמיקור חלב פון אקרען גרויס וייא אהאקער איילקירט. צו זאמען דיא פלייש מיט דיא חלב איז גרויס וייא אגאנצער איילקירט. אונ ער האט דאס מקריב גיווען אויסקער דיא עזרה. אויב ער האט מקריב גיווען קמזיד קומט אים קרת. אונ אויב ער האט מקריב גיווען בשוגג דארף ער גריינגען אקרען ויז'ו שחמרו כל שחן והקריבן בחוץ פסול אקרען אז עס האט גיעפעלט אביסל פון די זאכין ועס איז פארלוירן גיווארין אדער פאר ברענט גיווארין אונ. דאס איבעריגע וואס עס איז געבליבען האט ער מקריב גיווען אויסקער דיא עזרה אויב ער האט מקריב גיווען קמזיד קומט אים גיט קרת אונ אויב ער האט מקריב גיווען בשוגג דארף ער גיט גריינגען אקרען: ה המקריב קדשים ואימוריהם בחוץ חייב דער דין איז אין דיא עזרה אויף דעם מוגם מוז מען מקריב זיין דיא פלייש פון קרבן בונדער. אונ דיא חלב בונדער. אקרען אז די חלב איז בהעפם צו דיא פלייש, פאר מען גיט מקריב זיין צו זאמען אויף

לאש ודכוותה בפנים לאו העלמה היא דרחמנא אמר
 (שם א') על העלמים אשר על האש. והמשלן בחוץ נמי לא
 יהא חייב (ו) לא אמרינן הכי לפי שמין במינו אינו
 חוץ (ז): מנחה שלא נקמצה. אינה ראויה לפנים
 הלכך הקריבה בחוץ פטור:
 קומצה וחזר קומצה
 לתוכה והקריבה בחוץ
 חייב. שכיולא כה בפנים
 כשרה כדחתן כהקומץ נחערב
 קומצה בשירים לא יקטיר ואם
 הקטיר כשרה: ון הקומץ
 והלבונה של מנחת
 גרבה. שניהם מחירים את
 שרייה לאכיל' הלכך ר"א פוער
 דכשי הקטרת כל המתיר:
 אחד בפנים. תחלה ואח"כ השני בחוץ חייב שזו
 גמר וכו' הכל תלוי: שני בזבוי לבונה. מחירים
 לחם הפנים: מי החג. שנתמלאו לשם ניסוך המים:
 בחג. הסוכות אס נסך אותן: בחוץ חייב. דסכר
 ניסוך המים כהג' דלורייתא הוא הלכך מחייב עלה
 בחוץ וזון הלכה כר"א ככולה מחמתין וניסוך המים כהג'

פרק קמא דג"ש כשרה אפילו עמדה על קורט אחד וזר"י בשני
 קרטין. רש"י: (ו) כר' וספי דלמיר אינו חייב עד שיעלה לראש
 המזבח כהקטר' פנים. רש"י: (ז) וכו' דלף בפנים לא אמרינן
 ככהא' גזולה לפי שמין במינו כו' כך ילך וכן מוכח מסתא'.
 ועמ"ש: [ז] פטור. לפי שהקומץ אינו ידוע הוא כמו האומרים
 הלא תראה כי כשקמתן וחזר
 לתוכה הכי דומה ללחמית
 חייב. ר"מ: [ח] הורק כו'.
 נפקא ליה בגמ' (דף ק"ו)
 מקרא: [יג] חייב. ולא פליגי ר'
 תלמוד דלפני כהמזבח הפנימית
 אס נשפך הכס אחר שנתן מהנה
 אחת מהניח הכי דיהבא ומכיל
 פ' אחד ומתחיל. רש"י:
 (כ) וז"ל הר"מ ומחמתיה דמה
 או מפורש מדלורייתא מה לו
 הלי"מ שהרי שמים זו שמעתי מפי
 הגבורה ולמה לא יהיה חייב על
 מה שהוא הלי"מ כמו על שהוא
 מדלורייתא וכו' דכגמ' מסק דעמתי' דר' אליעזר דהלמ"מ היא
 והש"ס קשה לו דבמ"ט פ"ד דסוכה כהמ"ט דמסקנא דגזורה
 דהלמ"מ היא וא"כ אמאי אין הלכה כר' אליעזר כו' ונ"ל דראה לי
 דכשיעולה פליגי ר' אליעזר דכ"ל דלון לרדן שיעור כלל דלורייתא
 כגמרא דמי התם משמע אפי' פחות משלש' לוגין. ולפי דק"ל כמ"ד
 כסוכה דנשפך ששלה לוגין לכך פסק הר"מ דלא כר"א דהכא וליכ
 מנחה שלא נקמצה. והקריבה בחוץ [י] פטור.
 קמצה וחזר קומצה לתוכה. והקריבה בחוץ
 חייב: ון הקומץ והלבונה שהקריב את אחד
 מהן בחוץ חייב. רבי אליעזר פוטר עד שיקריב
 את השני אחד בפנים ואחד בחוץ חייב. שני
 בזבוי לבונה שהקריב את אחד מהן בחוץ
 חייב. רבי אליעזר פוטר עד שיקריב את השני.
 אחד בפנים ואחד בחוץ חייב. [יא] הורק
 מקצת דמים בחוץ [יג] חייב ר' אלעזר אומר
 אף המנסך מי החג בחג בחוץ חייב. רבי

דעם מןבנו. זאנאס דיא משנה אָבער אז ער האט
 מקריב גיזען אויסער דיא עזרה די פֿלייש וואס
 איז בהעפֿט מיט די חלב צו זאקען. איז ער חייב
 מנחה שלא נקמצה והקריבה בחוץ פטור אז ער האט
 מקריב גיזען אויסער די עזרה אמנחה אין זאנאצין
 אזוי וויא קען האט איר גיבראכט אונ קען האט
 גיט אראפ גיזען דעם קומץ אויב ער האט
 מקריב גיזען במוזר. קומט אים גיט פֿרת. אונ
 אויב ער האט מקריב גיזען בשונג דארף ער
 גיט גריינגען אַקרבן וזיר קומצה לתוכה והקריבה
 בחוץ חייב אויב ער האט אראפ גיזען אקומץ
 פון דיא מנחה דער נאך האט ער דעם קומץ
 צוריק אריין גילייגט אין דיא מנחה. אונ האט
 מקריב גיזען די מנחה מיט דעם קומץ צו זאקען
 אויסער דיא עזרה אויב ער האט מקריב גיזען
 במוזר. קומט אים פֿרת. אונ אויב ער האט
 מקריב גיזען בשונג דארף ער גריינגען אַקרבן:
 ון הקומץ והלבונה שהקריב את אחד מהן בחוץ חייב דעם
 קומץ אונ דיא בשמים פון דיא מנחה. אויב ער
 האט מקריב גיזען אייגע פון זיי אויסער די עזרה
 איז ער חייב רבי אליעזר פוטר עד שיקריב את השני
 רבי אליעזר זאנאס אז ער איז מקריב אויסער דיא
 עזרה דעם קומץ אליין אָדער די לבונה אליין
 איז ער פטור. אונ אז ער איז מקריב אויסער די
 עזרה ביידע דעם קומץ מיט דיא לבונה איז ער
 חייב אַחד בפנים ואַחד בחוץ אָבער אז ער האט
 מקריב גיזען פֿריער אייגנס ודעם קומץ אליין
 אָדער די לבונה אליין אינגווייניג אין דיא עזרה.
 אזוי וויא דער דין איז. דער נאך האט ער דאס
 אַנדערע מקריב גיזען אויסער דיא עזרה חייב

קומט אים פֿרת אויב ער האט מקריב גיזען
 במוזר. אונ אַקרבן דארף ער גריינגען אויב ער
 האט מקריב גיזען בשונג שני בזבוי לבונה די עזרה
 לעפיל בשמים וואס ליגען אויף דעם לחם הפנים
 שהקריב את אחד מהן בחוץ אויב ער האט מקריב
 גיזען איין לעפיל בשמים אויסער דיא עזרה חייב
 איז ער חייב פֿרת אויב ער האט מקריב גיזען
 במוזר אָדער אַקרבן איז ער חייב אויב ער האט
 מקריב גיזען בשונג רבי אליעזר פוטר עד שיקריב את
 השני רבי אליעזר זאנאס אז ער האט נאר מקריב
 גיזען איין לעפיל בשמים אויסער דיא עזרה איז
 ער פטור. אונ אז ער איז מקריב די אַנדערע
 לעפיל בשמים אויף אויסער דיא עזרה. איז ער
 חייב אַחד בפנים ואַחד בחוץ חייב אָבער אז ער האט
 מקריב גיזען פֿריער איין לעפיל בשמים
 אינגווייניג אין דיא עזרה וויא דער דין איז. דער
 נאך האט ער מקריב גיזען דיא אַנדערע לעפיל
 בשמים אויסער דיא עזרה. איז ער חייב פֿרת
 אויב ער האט מקריב גיזען במוזר אָדער אַקרבן
 איז ער חייב אויב ער האט מקריב גיזען בשונג
 הורק מקצת דמים בחוץ אז ער האט געשפֿריצט
 אפיסור בלוט פון אַקרבן אויסער דיא עזרה חייב
 איז ער חייב פֿרת אויב ער האט מקריב גיזען
 במוזר אָדער אַקרבן איז ער חייב אויב ער האט
 מקריב גיזען בשונג רבי אליעזר פוטר עד שיקריב את
 השני רבי אליעזר זאנאס אז ער האט נאר מקריב
 גיזען איין לעפיל בשמים אויסער דיא עזרה וויא
 דעם מןבנו אין דיא עזרה. אונ ער האט זיין
 גינאסין אויסער דיא עזרה. איז ער חייב פֿרת
 במוזר אָדער אַקרבן איז ער חייב בשונג רבי

נחמיה

כחבורו המנסך שלש לוגין חייב פחות מכן פטור. ועתה"ט :
 (ט) כלומר דלא כסתמא דמתניתין דר"ם : (י) כמ"ס כר"פ ושחיטה
 בחוץ בעוף פירש"י לדרהמנה רכיים מהו אשר ישמע וההעלהו נמי
 אחריון והליהם חלמך לערב פרשיות דכל שמתחייב על שחיטתו
 בחוץ אם חור טו' : (יא) ואפי' עלת' חרד ור' יהודה היא דאמר
 הכי כפי' מ"ב . רש"י :

שירי הרם שהקריבן בחוץ חייב . בשירי דמים
 הפנימים מיירי וסבר בשירי הדם מעבדים בהם (ט) הילכך
 עבודה היא להחייב עליה בחוץ אבל בשירי הדם של
 מזבח החיצון מודה רבי נחמיה שאינה אלא למזוזה ולא לפכח

העלה בחוץ חייב . נמצא דרך הכשרו מבפנים פטורו בחוץ .
 דרך הכשרו בחוץ פטורו בפנים . רבי שמעון אומר כל שחייבין
 עליו בחוץ חייבין על כיוצא בו בפנים . שהעלהו בחוץ .
 נחמיה אומר שירי הרם שהקריבן בחוץ חייב :
 ו המולק את העוף בפנים . והעלה בחוץ חייב
 מלק בחוץ והעלה בחוץ פטור . השוחט את
 העוף בפנים והעלה בחוץ פטור . שחט בחוץ
 והעלה בחוץ חייב . נמצא דרך הכשרו מבפנים פטורו בחוץ .
 דרך הכשרו בחוץ פטורו בפנים . רבי שמעון אומר כל שחייבין
 עליו בחוץ חייבין על כיוצא בו בפנים . שהעלהו בחוץ .

העלתו הם רחמנא רבייה (י) אבל לענין שאר פסולים מתקבלים בפנים בענין : שחט בחוץ והעלה
 בחוץ חייב . אף על ההעלה דכל שמתחייב על שחיטתו בחוץ אם חור והעל' הוא או אחר חייב : נמצא
 דרך הכשרו בפנים . כגמ' קאמר תני דרך חיובו בפנים פטורו בחוץ ודרך חיובו בחוץ פטורו בפנים כגון
 שחט העוף בפנים והעלה בחוץ פטור שחט בחוץ והעלה בחוץ חייב מלק בפנים והעלה בחוץ חייב . מלק בחוץ והעלה
 בחוץ פטור . נמצא במקום שמתחייב על העלתו אם נעשית עבודה הראשונה בחוץ כגון בשחיטה : פטורו בפנים .
 אם נעשית המליקה בחוץ . ודרך שמתחייב על העלתו אם נעשית עבודה הראשונה בפנים כגון במליקה פנים פטור על העלתו
 אם נשחט בפנים והעלה בחוץ : ר"ש אומר בו' . במילתי' דת"ק חסורי מחסר' והכי קתני וכן השוחט בהמה כלילה .
 בפנים והעלה בחוץ פטור לאינה מתקבלת בפנים (יא) דכתיב (ויקרא ט) כיוס זכחכם ולא כלילה נמצא הוצא פסול
 ולפיכך חייב חייב על העלתו . אבל אם שחט כלילה בחוץ והעלה בחוץ חייב . מפני שהשחיטה בחוץ כלילה כשרה היא
 (יב) לפיכך חייב שחט על השחיטה ועל העלתו . ופליג ר"ש כהא ואמר כל שחייבין עליו בחוץ חייבין על כיוצא בו
 בפנים שהעלהו בחוץ כלומר כשם שהשוחט בחוץ כלילה והעלה בחוץ חייב כך אם שחט בפנים כלילה והעלה בחוץ חייב

נחמיה אומר רבי נחמיה ואגב שירי הרם שהקריבן בחוץ
 חייב אויב עם או געבליקען אביסור בלוט פון
 דיא בלוט וואס מען האט געשפריצט אין היכל .
 אונ ער האט דיא ביסור געבליקענע בלוט
 געשפריצט אויסקער די עזרה . איז ער חייב קרת
 במויד אדער אקרבן איז ער חייב אויב ער האט
 געשפריצט בשוגג : ז המיגך את העוף בפנים והעלה
 בחוץ חייב אויב דער כהן האט מולק גינען אמויב
 ער האט אראפ געבראכין דאס קעפיל פון אמויב
 ואחטאט אדער אעולה אינגווייניג אין די עזרה .
 אונ ער האט איר מקריב גינען אויסקער די עזרה .
 איז ער חייב קרת במויד אדער אקרבן איז ער
 חייב אויב ער האט מקריב גינען בשוגג מלק
 בחוץ והעלה בחוץ פטור אקער או ער האט מולק
 גינען דיא טאהב אויסקער דיא עזרה אונ האט
 איר מקריב גינען אויסקער די עזרה . איז ער פטור
 השוחט את העוף בפנים והעלה בחוץ פטור אויב דער
 כהן האט גישאכטין דיא טאהב ואחטאט אדער
 אעולה אינגווייניג אין דיא עזרה אונ האט איר
 מקריב גינען אויסקער דיא עזרה . איז ער פטור
 שחט בחוץ והעלה בחוץ חייב אקער או ער האט
 גישאכטין די טאהב אויסקער די עזרה . אונ האט
 איר מקריב גינען אויסקער די עזרה . איז ער חייב
 קרת במויד אדער אקרבן איז ער חייב אויב ער
 האט מקריב גינען בשוגג נמצא דרך הכשרו מבפנים
 ווערט גינען ויא די ערשטע עבודה פון דעם
 קרבן איז גישאחן גינוארין אינגווייניג אין דיא
 עזרה ווי קשר איז . דהיינו ער האט מולק גינען
 אטאהב וואס איז אחטאט אדער אעולה אין די
 אויסקער

אויסקער

(יג) על ההעלאה חוץ מהשוחט עוף בפנים (יד) והעלהו בחוץ שהוא פטור אף על פי שחם שחט והעלה בחוץ חייב ואין הלכה כר"ש: ה' נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים חייב. מלחמ' לפיטול' היא ומשום שחם נקט לה נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ שאינו עותן בחוץ אלא שירי הדם חייב ומתניתין כר' נחמיה דסכר שריים מעכבין (טו) ואינה הלכה: שניהן בחוץ חייב. אחת ולא היתה לו ידעיה בנתיים חייב שחיס: א' בפנים. ואל"כ הטני בחוץ פטור ואפי' לרבי נחמיה דסכר כוס א' עוף' את חזירו דחוי' להיות ופטור לאמה הלכך אפי' שירי' לא הוי: והפנימי מכפר.

חובץ מן השוחט בפנים. ומעלה בחוץ: ח' החטאת שקבל רמה בכוס אחד נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים וחזר ונתן בחוץ חייב. שכולו ראוי לבוא בפנים. קיבל רמה בשני כוסות ונתן שניהן בפנים פטור. שניהן בחוץ חייב. אחד בפנים וא' בחוץ פטור. א' בחוץ וא' בפנים חייב על החיצון והפנימי מכפר.

[יג] למה הרבר רומה למפריש חטאתו ואברה והפריש אחרת תחתיה ואח"כ נמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות. שחט שתיהן בפנים פטור. שחט שתיהן בחוץ חייב.

חמל' בחוץ לא עשה המשיב כיו"כ: שתיהן בחוץ חייב

חומר רש"י: (יג) דהא בפנים אם עשהו לא תרד חייב ליה כפ"ט ס"ג. רש"י: (יד) וא"ת מ"ש משוחט כהמס' בלילה בפנים וי"ל דשוחט עוף בפנים מקטל קטליה ואם ענה ירד חייב לר"ש אף ע"ג דלא מנחמ' בגדים כתיב הכלי' (בבבלי' ספ"ו) חס': (טו) ואם כן מתניתין דוקא כדמי' הפנימים כדמירש הר"ב מ"ו: [יג] למה. כגמרא מפרש דלגמרי' כחמ"י דמדינתו דמתניתין רבי הוה דלמר כספ"ד דתמור' אכורה בשעת הפרשה מזה ור"ק עעמח' דלכנה דרמיה לבוס דחוי'. ה' הפריש כ' חטאות לאחיות כי מתכפר בחטת השני' מרשה ולא שחטה פסח כשר לטולה ומשכ"ל לה כחטאת שטיר כש"א שזוח וזכר כמו עולה:

אויסקר דיא עזרה חוץ מן השוחט בפנים ובפניה בחוץ נאר אז ער האט גישאכטין אקאהב אינווייניג אין דיא עזרה, אונ האט איר מקריב גיווען אויסקר דיא עזרה, איז מען פטור: ח' חטאת שקבל רמה בכוס אחד או דער פהן האט צו גינוקען די בלוט פון חטאת אין איין פלי בלי נתן בחוץ וחד ונתן בפנים אויב ער האט געשפריצט פון די בלוט פון דיא עזרה, דער נאך האט ער געשפריצט פון דיא עזרה אין דיא עזרה כפנים וחד ונתן בחוץ אדער פריער האט ער געשפריצט פון דיא בלוט אינווייניג אין דיא עזרה, דער נאך האט ער געשפריצט פון דיא בלוט אויב ער האט דאס גימאקטן במזיד אדער אקרבן איז ער חייב אויב ער האט דאס גימאקטן בשוגג שבלוי ראוי נבא בפנים נוייל די גאנצע בלוט האט דאך גימענט געשפריצט ווערין אינווייניג אין די עזרה קבל רמה בשתי כוסות אויב דער פהן האט צו גינוקען דיא בלוט פון חטאת אין צוויי פלים נתן שפיקו בפנים אויב ער האט געשפריצט דיא בלוט פון ביידע פלים אינווייניג, פריער האט ער געשפריצט די בלוט פון איין פלי, דער נאך האט ער געשפריצט די בלוט פון דיא אגדערע פלי פטור איז ער פטור שניהם בחי' אויב ער האט געשפריצט דיא בלוט פון ביידע פלים אויסקר דיא עזרה, פריער האט ער געשפריצט די בלוט פון איין פלי, דער נאך האט ער געשפריצט דיא בלוט פון דיא אגדערע פלי חייב אויב ער האט געשפריצט דיא בלוט פון ביידע פלים בשוגג, ער האט ניש געוואקסט אז דיא בלוט פון ביידע פלים זענען פון אקרבן. נאר דער נאך אז ער האט שוין אפ געשפריצט ביידע בלוטין, איז אים דער וואקסט גינוארין אז דיא בלוט פון ביידע פלים זענען גיווען פון אקרבן, דארף ער גריינגען אקרבן אויף דיא

עבירה, אונ אויב וויא ער האט אפ געשפריצט די ערשטע בלוט איז אים דער וואקסט גינוארין אז דיא בלוט איז פון אקרבן, אונ ווען ער האט געשפריצט דיא אגדערע בלוט האט ער פאר געסין אז דיא בלוט איז אויף פון אקרבן, נאך דעם שפריצען איז אים דער וואקסט גינוארין אויף דיא אגדערע בלוט אויף אז ויא איז פון אקרבן, דארף ער גריינגען צוויי אקרבנות אחר בפנים וחד בחי' פטור אויב פון איין פלי האט ער געשפריצט דיא בלוט אינווייניג אין דיא עזרה, דער נאך האט ער געשפריצט דיא בלוט פון די אגדערע פלי אויסקר די עזרה, איז ער פטור אחר בחי' ואחר בפנים חייב על החיצון אויב פריער האט ער געשפריצט דיא בלוט פון איין פלי אויסקר די עזרה, אונ די בלוט פון די אגדערע פלי האט ער דער נאך געשפריצט אין די עזרה, אויף די בלוט וואס ער האט געשפריצט אויסקר די עזרה איז ער חייב, אויב ער האט געשפריצט בשוגג דארף ער גריינגען אקרבן אונ אויב ער האט געשפריצט במזיד קומט אים קרת ויחגישי ככפר אונ דיא בלוט וואס ער האט געשפריצט אין די עזרה איז פשר אונ דער קרבן איז ככפר דיא עבירה פון דעם מענטש נמה הדבר דוקא צו וואס איז דיא נאך גלייך למפריש חטאתו ואברה איינער האט אפ גישייט אבהקה יא זאל זיין אקרבן חטאת אונ דיא בטהה איז פארלורין גינוארין והפריש אחרת תחתיה האט ער אפ גישייט איין אגדער בטהה יא זאל זיין אקרבן חטאת פאר דעם ערשטין חטאת ואחר כך נמצאת הראשונה דער נאך איז גיפונען גינוארין די ערשטע בטהה ודער ערשטער חטאת והרי שפיקו עומות שמייען ביידע חטאות שחט שפיקו בפנים פטור אויב ער האט גישאכטין ביידע בטהות וביידע חטאות אין די עזרה, איז ער פטור שחט שפיקו בחי' חייב

אויב

על כל אחת ואחת. דכשעת שמיעת כל אחד היחה ראויה (עו) כפנים: אחת בפנים. והשניה אחריו כן בחוץ פטור דהוי' לה חטאת שנתכפרו בעליה ולמיתת אולה וחינה מתקבלת כפנים: חייב על החיצונה: דלא חוי לפנים ואיהו משה אחת בפנים ואחת בחוץ פטור. אחת בחוץ ואחת בפנים חייב על החיצונה. והפנימי מוכפרת כשם שרמה פטור את בשרה. הוא פטור את בשר חברתה: ואת"פ שפסולה. ואלהטט שניהם כפנים קאי (יו) ואלמשעין הכא דהיכא דמונחות שתייהן וקדם וזרק את דם החטת פטר את חברה מן המעילה מנחוס חטאת שנתכפרו בעליה דקיימא לן החטאות המתות לא נהנין ולא מעלין (יח):

(עו) והכא נמי כשם ידיעה נחיס: (יו) אכל מנחוס שחטת חוץ לא אילטיביא ליה. דכמחן דקטנייהו דמי וליה נהו מעילה כדחמריין קדשים שמתו ילאו מילי מעילה כו'. רש"י: (יח) וכ"פ רש"י. וק' דכמ"כ. פ"ק. דמעילה תנן ארבע כשם שרמה כו' ומקמיין כגמ' דוקא כששטט שניהם ככ"א רלס מזה וזרק רלס מזה וזרק אכל כו"ל לא ולי חטוב כחטאות המתות אמי' כו"ל נמי אלא ודלא כיון ששחטתה קידם זריקת חברה לא הוי חטאת המה' וה"ט דכ"א הו' כדל גופא ולכך פטור בשר חברת' תו':

דיהא נה שעת היתר לכהנים: כך הוא פטור את בשר חברתה. ואת"פ שפסולה. ואלהטט שניהם כפנים קאי (יו) ואלמשעין הכא דהיכא דמונחות שתייהן וקדם וזרק את דם החטת פטר את חברה מן המעילה מנחוס חטאת שנתכפרו בעליה דקיימא לן החטאות המתות לא נהנין ולא מעלין (יח):

אויב ער האם גישאקטין ביידע חטאות אויסקער דיא ענקה. אוי ער חייב אויף יעדער חטאת בונדער אויב עס איז גינוען בשונג דארף ער פריינגען צוויי קרבנות אחת בפנים ואחת בחוץ פטור אויב ער האט גישאקטין איין חטאת אין דיא ענקה. דער נאך האט ער גישאקטין דעם אנדערין חטאת אויסקער די ענקה. אוי ער פטור אחת בחוץ ואחת בפנים אויב ער האט גישאקטין פריער איין חטאת אויסקער דיא ענקה. דער נאך האט ער גישאקטין דעם אנדערין חטאת אין דיא ענקה חייב על החיצונה אויף דעם חטאת וואס ער האט גישאקטין אויסקער דיא ענקה אוי ער חייב אויב ער האט גישאקטין בשונג פריינגען ער אקרבן און אויב ער האט גישאקטין במויד קומט אים

גמרא זכחים דף קט"ו ע"ב רש"י

תד ברא הוה ליה לביילול ולא מיתקן. כי אתא רב דימי אמר רבי בגי' מקומות שרתה שכניה על ישראל בשילה ונוב וגבעון ובית עולמים ובכלל לא שרתה אלא בחלק בנימין שנאמר חופף בחלקו של בנימין כי אזיר אביי אמרה קמיה ולא מיתקן והא כתיב ויטוש משכן שילה וכתוב וימאם באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר א"ר ארא מאי קא קשיא ליה דלמא שכניה בחלק בנימין וסנהדרי גדולה בחלק יוסף כי אתא רב דימי אמר רבי רב דימי האט גינאגט פון רבנים וועגן בשלשה מקומות שרתה שכניה על ישראל אין דריי ארטער האט גערוהט די שכניה אויף די יודין בשילה ונוב וגבעון ובית עולמים אין שילה און אין נוב און אין גבעון און אין בית המקדש זיבן לא שרתה אלא בחלק בנימין און אין די אלע ארטער וואס דיא שכניה האט גערוהט וענען גינוען אין חלק בנימין שנאמר חופף עליו כי היום נוארום עס שמיים אין פסוק בייא בנימין. נאט בדעקט אויף אים אנאנצין טאג ושבענדיג מאכט נאט דוהען ויין שכניה אויף דעם שבט בנימין כי חסימות לא יהיו אלא בחלקו של בנימין אלע בדעקונג פון נאט וועט נאר ניין אין חלק בנימין כי אזיר אפרים קמיה רבב יוסף אז אביי אוי גענאנגען און האט דאס גינאגט פאר רב יוסף אפר האט רב

גיווען

מרמצינו בבית עולמים דשכינה בחלקו של בנימין וסנהדרין בחלק יהודה אמרי הכי השתא התם מיקרבן נחלות נבי הררי הבא מי מיקרבן. הבא נמי מיקרבן כדאמר רבי חמא בר חנינא רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין ובה היה מזבח בנוי והיה בנימין הצדיק מצטער עליה לכול עה הבא נמי רצועה היתה יוצאה מחלקו של יוסף בחלקו של בנימין והיינו דכתיב תאנת שיפה כתנאי חופף עליו זה מקדש ראשון כל היום זה מקדש שני וכן כתפיו שכן אלו ימות המשיח רבי אומר חופף עליו זה העולם הזה כל היום וכן כתפיו שכן זה העולם הבא :

גינוען אין חלק פון בנימין און די גרויסע סנהדרין און גינוען אין חלק פון יוסף מרמצינו בבית עולמים דשכינה בחלקו של בנימין וסנהדרין בחלק יהודה אמרי הכי השתא התם מיקרבן נחלות נבי הררי הבא מי מיקרבן. הבא נמי מיקרבן כדאמר רבי חמא בר חנינא רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין ובה היה מזבח בנוי והיה בנימין הצדיק מצטער עליה לכול עה הבא נמי רצועה היתה יוצאה מחלקו של יוסף בחלקו של בנימין והיינו דכתיב תאנת שיפה כתנאי חופף עליו זה מקדש ראשון כל היום זה מקדש שני וכן כתפיו שכן אלו ימות המשיח רבי אומר חופף עליו זה העולם הזה כל היום וכן כתפיו שכן זה העולם הבא :

זוהר שמות דף ב' ע"ב ת"ת דלילות יוד הא ואו הא

ומשה היה רועה את לאן יתרו חותנו כהן מדין. רבי חייל פתח ואמר (תהלים כג) מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר. כלומר ה' רועי שלי מה הרועה מנהיג את האלן ומוליכם למרעה טוב ולמרעה שמן במקום נחלי מים מישר הליכתך בלדק ובמשפט חף. הקב"ה כתיב בנאות דשא ירכילני על מי מנוחות ינהלני נפשי ישוב. אמר רבי יוסי דרך הרועה לנהוג בלדק את האנו להרחיק מן הגזל להנהיגם במישור והשבע בידו שלא יעו ימין ושמאל. כך הקב"ה הוא רועה את ישראל להנהיגם במישור ובכל עת השכס בידו שלא יעו ימין ושמאל. דבר אחר ומשה היה רועה אמר רבי יוסי תדע לך שכל זמן שהרועה חכם לנהל את האנו הוא מוכן לקבל על מלכות שמים את הרועה שוכה עליו נקרא (משלי כו) תקוה לכסיל ממנו. אמר רבי יהודה משה חכם היה ובקי לנהוג את האנו. בא וראה מדוד שנאמר (שמואל א' טז) והנה רועה בלאן. ללמדך שדוד חכם גדול היה והיה רועה לאנו כדון וכשורה לפיכך עשהו הקב"ה מלך על כל ישראל ולמה לאן ולא בקר אמר רבי יהודה ישראל נקראים לאן שנאמר (יחזקאל לד) ואתן לאני לאן מרעיתי אדם אחס. וכתיב (שם לו) בלאן קדשים בלאן ירושלים. מה האלן כשיקריבו על המזבח בשבילם וכה לאוי העולם הבא כך המנהיג לישראל כדון וכשורה בשבילם וכה לאוי העולם הבא. ועוד הרועה את האלן כשהאלן יולדת הרועה נוטל אחס טלאים בחיקו כדי שלא ילאו ויוגעו ומוליכם אחרי אמותם ומרחם עליהם כך הגנהיג לישראל צדיק לנהיגם ברחמים ולא באכזריות. וכן אמר משה (במדבר יא) כי תאמר אלי שאתה במיחקר וגו'. מס

בדעה

הרועה את האלן כשהוא רועה טוב מליל את האלן מן הזאבים ומן האריות כך המנהיג לישראל אם הוא טוב מלינין מן העכו"ם ומדין של משה ומדין של מעלה ומדריכין לחיי העולם הבא . כך משה רועה נאמן היה וראה הקב"ה שכלואי בוא לרעות את ישראל בואתו הדין ממש שהיה רועה את האלן וכבשים כפי הראוי להם והגקבות כפי הראוי להן ולפיכך כתיב ומשה היה רועה את אלן יתרו מותנו ולא שלו :

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

מספר חררים דף ע"ב ע"א

הרמב"ם הל' תשובה פ"ג

העולם הזה יס סופר לריך לזמות האדם כדעתו כללו הוא שט כים ולכן ירים ראשו למעלה ליוצרו ויזכר פן יכנסו כפיו המים פוזזים וישמר מן הגלים הכלים לסורדו וחס לאו דמו כראשו . כן אדם סתם שלום פרום של ראשן ויתר ככל עו ומקף והלכת כדרכו דכתיב עושה שלום וני' ופירשו כזוכר מדכתיב עושה ולא עשה שתמיד עושה לכן גם אדם חמוד חסד' שלום . דמות הלשון חכך חסד לאנשי המלחמה הדיקים ללחמים כה נגד יצום הוע ומייליו הרשעים נגד יצום הטוב ומייליו

(א) חפורש מדרכי צבור מע"פ שלא עשה עבירות אלא נבדל מעדת ישראל ואינו עושה מצות בכללן ולא נכנס בערותן ולא מתענה בתעניתן אלא הולך בדרכיו כאתר מהעכו"ם וכאילו אינו מהן אין לו חלק לעולם הבא: (ב) העושה עבירות ביד רמה כיהויקים בין שעשה קלות בין שעשה חמורות

כתיב סעמיט שנאמי ותורתך אהבתי וכתיב אשרי תמימי

העולם הזה יס סופר ריא וועלם אין אים וואס שטורעקט צו די דמות האדם בדעתו דער מענטש דארף זיך פארשטעלן אין זיין זיגען קאילו הוא שם בים לזייה נוי ער שוויקט אין ים וזבו ירים ראשו למעלה יוצרו דריבער זאל ער אויפהייבן דעם קאפ פון די וואקערן אין דער הייה צו זיין בשעפער ויהי פן יקנסו כפיו המים תירוים ער זאל זיך היטען מאקער וועט אריין גיין אין זיין מויל די שפעקטע וואקער וישמר מה הגלים הנאים פסוקה אונג ער זאל זיך היטען פון די וואקערן וואס ווילען קוקען אויף אים זיין זאלען אים פארנוארפן זאם זאי אונג אויב ער וועט זיך ניט היטען אונג וועט דער טרונקען ווערין דמו בראשו איז זיין בלאם אויף זיין קאפ. איז ער אלזין שוועדיג אין זיין דער טרונקען ווערין וואס ער איז דער טרונקען גינארין אין דיא הענט פון יצור הרע בן אדם סתם שיום פרום על ראשה ויבהך בכל עו ומקף יעדער מענטש זאל זעהן מיט זיין גאנצע שטארקייט צו פארשפרייטן אבעשיצונג פון פרידען אויף זיך אונג אויף זיינע שמוב מענטשין והלכת בדרכיו אונג דו זאלקט גיין אין זיינע וועגין. אין דעם פירונג פון גאט דכתיב עושה שלום ווארום עם שטייט אין פסוק גאט מאקט פרידען ויפירשו ביהודי מדכתיב עושה ולא עשה זאגט דער זוהר ווייל עם שטייט אין פסוק עושה שלום. ער מוהט שלום. אונג עם שטייט ניט עושה. ער האט גיטאהן שתמיד עושה ווייל שטענדיג מוהט גאט שלום לבו גם איתו תמיד תעשה שיום דריבער זאלקט אויך שטענדיג מאהן שלום דמות הלשון חכך חסד לאנשי המלחמה זאגט דער צונג איז גענליקען צו אשארפין שווערר וואס דיא מענטשין האלטן אין אמלקחה הצדיקים גיטאים בה נגד יצום הדע ומייליו די צדיקים האלטן מלקחה מיט דעם צונג גענין יצור הרע מיט זיינע חיל. מיט זיינע תורה וואס זיי קענען אונג מיט זיינע תפלות וואס זיין דאוונען צו ברעכין זיין דעם יצור הרע מיט זיינע מלאכי הקלה דיא מוילקום הרשעים נגד יצום הטוב ומייליו דיא לשעים האלטן מלקחה מיט זיינע צונג גענין דעם יצור טוב מיט זיינע חיל. מיט זיינע קען הרע רכילות ליצנות אונג גאה אועלדקע רייד צו ברעכין זיין דעם יצור טוב מיט זיינע גוטע מלאכים כתיב סעמיט שינאמי ותורתך אהבתי עם שטייט אין פסוק דוד הקלה האט גיזאגט די מראכטונגען האב איך פייגט נאר דיין תורה האב איך ליב יכתיב אשרי תמימי דוד ההויקים בתורת ה' נאה האט דוד הקלה גיזאגט וואהל צו דיא מענטשין וואס גייען מיט גאנצקייט אין די וועג פון גאט. וואס זיין זיינען אין די תורה פון גאט יכתיב השגף על ה' יתבה נאה האט דוד הקלה גיזאגט וואיף אויף גאט דיין

העולם הזה יס סופר ריא וועלם אין אים וואס שטורעקט צו די דמות האדם בדעתו דער מענטש דארף זיך פארשטעלן אין זיין זיגען קאילו הוא שם בים לזייה נוי ער שוויקט אין ים וזבו ירים ראשו למעלה יוצרו דריבער זאל ער אויפהייבן דעם קאפ פון די וואקערן אין דער הייה צו זיין בשעפער ויהי פן יקנסו כפיו המים תירוים ער זאל זיך היטען מאקער וועט אריין גיין אין זיין מויל די שפעקטע וואקער וישמר מה הגלים הנאים פסוקה אונג ער זאל זיך היטען פון די וואקערן וואס ווילען קוקען אויף אים זיין זאלען אים פארנוארפן זאם זאי אונג אויב ער וועט זיך ניט היטען אונג וועט דער טרונקען ווערין דמו בראשו איז זיין בלאם אויף זיין קאפ. איז ער אלזין שוועדיג אין זיין דער טרונקען ווערין וואס ער איז דער טרונקען גינארין אין דיא הענט פון יצור הרע בן אדם סתם שיום פרום על ראשה ויבהך בכל עו ומקף יעדער מענטש זאל זעהן מיט זיין גאנצע שטארקייט צו פארשפרייטן אבעשיצונג פון פרידען אויף זיך אונג אויף זיינע שמוב מענטשין והלכת בדרכיו אונג דו זאלקט גיין אין זיינע וועגין. אין דעם פירונג פון גאט דכתיב עושה שלום ווארום עם שטייט אין פסוק גאט מאקט פרידען ויפירשו ביהודי מדכתיב עושה ולא עשה זאגט דער זוהר ווייל עם שטייט אין פסוק עושה שלום. ער מוהט שלום. אונג עם שטייט ניט עושה. ער האט גיטאהן שתמיד עושה ווייל שטענדיג מוהט גאט שלום לבו גם איתו תמיד תעשה שיום דריבער זאלקט אויך שטענדיג מאהן שלום דמות הלשון חכך חסד לאנשי המלחמה זאגט דער צונג איז גענליקען צו אשארפין שווערר וואס דיא מענטשין האלטן אין אמלקחה הצדיקים גיטאים בה נגד יצום הדע ומייליו די צדיקים האלטן מלקחה מיט דעם צונג גענין יצור הרע מיט זיינע חיל. מיט זיינע תורה וואס זיי קענען אונג מיט זיינע תפלות וואס זיין דאוונען צו ברעכין זיין דעם יצור הרע מיט זיינע מלאכי הקלה דיא מוילקום הרשעים נגד יצום הטוב ומייליו דיא לשעים האלטן מלקחה מיט זיינע צונג גענין דעם יצור טוב מיט זיינע חיל. מיט זיינע קען הרע רכילות ליצנות אונג גאה אועלדקע רייד צו ברעכין זיין דעם יצור טוב מיט זיינע גוטע מלאכים כתיב סעמיט שינאמי ותורתך אהבתי עם שטייט אין פסוק דוד הקלה האט גיזאגט די מראכטונגען האב איך פייגט נאר דיין תורה האב איך ליב יכתיב אשרי תמימי דוד ההויקים בתורת ה' נאה האט דוד הקלה גיזאגט וואהל צו דיא מענטשין וואס גייען מיט גאנצקייט אין די וועג פון גאט. וואס זיין זיינען אין די תורה פון גאט יכתיב השגף על ה' יתבה נאה האט דוד הקלה גיזאגט וואיף אויף גאט דיין

הטובה כי כמה זמן אדם מאבד כדיו לרוק כחשבו על עניני עולמו ופרנסתו וסוף אדם להכל דמה כלומר מהרהר ומחשב ומכיל זמנו וזינו משגוף כי ימיו כלל עובר וכעוד שהוא מחשב ומרהר יעשה חבילה של תורה ומלות לשוה"כ ואחיה מכלל רב פסולות ואף יסוד המעלה יקון מתרדמתו לתקן אשר עות וליסוד ארץ: כעבו"ם ושניהם אין להם חלק לעולם הבא:

לו חלק לעוה"ב והוא הנקרא מגלה פנים בחורח מפני שהעיו מצחו וגלה פניו ולא בוש מרברי תורה: (ג) שנים הם המוסרים המוסר הבירוי (בשקר) ביד עבו"ם להרגו או להכותו והמוסר כמון הבירוי (ע"י כלישונות) ביד עבו"ם או ביד אנס שהוא חלק לעולם הבא:

מִשָּׂא אֹנֶן עַד וְנִעַם הַיָּד שְׁפִיזוֹן הַכּוֹנֶה וַיִּין מִיִּינוֹנָן אִיזוּ כִי פָּמָה זָמַן אָדָם כְּאֵבֶד בְּדִרְיֹו לְרִיק וְיִיא פִּיל צִיִּים פֶּאֶרְלִירָט דְּעַר מְעַנְמֶשׁ מִיִּט וַיִּין אִיִּנְעָנְעָם וְיִילְעָן אִוִּיף גָּאָר נִישְׂמַ בְּחֻשְׁבוֹ עַל עֲנִי עֹלְמֹו וּפְרַנְסַתּוֹ מִיִּט וַיִּין מְרֶאָבְמִין וְיִיאם עַר מְרֶאָבְמֶט וְעֵנִין עֹלָם הַזֶּה אֹנֶן וְעֵנִין וַיִּין פְּרַנְסָה וְסֹף אָדָם לְהַבִּיל דְּמָה אֹנֶן דְּעַר סוֹף פֹּון דְּעָם מְעַנְמֶשׁ אִיזוּ גְלִיִּיף צוֹ גָּאָר נִישְׂמַ כְּיִסָּר מְתַרְהַר וּמְחַשֵּׁב וּמְחַשֵּׁב וּמְחַשֵּׁב דְּעַר מְעַנְמֶשׁ מְרֶאָבְמֶט אֹנֶן פֶּאֶרְבְּרִיִּינְמֶט וַיִּין צִיִּים וְאִינוּ מְשַׁנֵּית כִּי וְיִמִּי כְּצַד עִבְרָ אֹנֶן עַר גִּיט גִּיט אַכְמוֹנָג אֹו וַיִּנְעָ עֵנֶן אַנְמֶלִוּפִין וְיִיא דְּעַר שְׂאֵמְעָן פֹּון אֶפּוֹיִגִיל וְיִיאם פְּלִיָּהּ וּבְעוֹד שְׂהוּא מְחַשֵּׁב וּמְתַרְהַר גְּעֵשָׁה תְּבִילָה שְׁלֵ מְתַרְהַר וּמְצוֹת לְעוֹלָם הַבָּא אִין דִּיא צִיִּים וְיִיאם עַר מְרֶאָבְמֶט פֹּון עֹלָם הַזֶּה וְיִיאָלְמַ דְּאָךְ כְּעַסְעַר גִּינוּעֵן עַר וְאֹל דְּאִקְוֶאָלְס לְעַרְנֵעֵן הַזֶּה אֹנֶן וְאֹל מְתַרְהַר פִּיל מְצוֹת אַנְגְּבְּרִיִּימִין פֶּאֶר וְיָךְ צוֹ עֹלָם הַבָּא וְאִתִּיא מְכַלְמֶא רַב מְשִׁלִּים פֹּון דְּעָם וְנִעַם אֲרוּים קוֹמְעָן פִּיל שְׁלֹום הוּא יְסוֹד מְפַלְגָה אֹנֶן דָּאָם אִיזוּ דְּעַר פּוֹדְרֶאָמְעָנְט וְיִיאם דְּעַר מְעַנְמֶשׁ וְאֹל אִוִּיפְגִיִּין אִין הִיִּילִיגְקִיִּים יָקִין מְתַרְחַתּוֹ עַר וְאֹל וְיָךְ אִוִּיף וְיִיאָבִין פֹּון וַיִּין שְׂלֶאָפָּה לְתַקֵּן אֲשֶׁר עֵת צוֹ פֶּאֶרְבְּרִיִּמִין וְיִיאם עַר הָאֵט פֶּאֶרְ-קְרִיָּמַט וְיִיסוֹד אַרְץ אִינְ צוֹ פֶּאֶרְפֶּקְסִיִּנְעֵן דִּי עַרְדֵּר וְיִיאם אִיר כְּעִשְׂמֶאָנְדֵּר אִיזוּ גָּאָר אִוִּיף דִּי הַזֶּה אֹנֶן מְצוֹת וְיִיאם יוֹדִין מְוִהָעֵן:

שמות ל"ו ו תורה

אונקלוס

כ"ו פסוקי שמו"ת נגד מינוי ב"ן ור' ה' ו' ה' ותעשה ממנו צירוף והיה בניקוד ששי

ה וְתָרַד בַּת־פְּרַעֲהַ לְרַחֵץ עַל־ הַיָּאָר וּנְעַרְתִּיהָ הַלְבַת עַל־יַד הַיָּאָר

בעל המורים
(ה) ומרד בת פרעה. ס"ח דמה מלמד ששניהם דמה שהלכה להחניף: ונערוחה: ג' הכל ואידך ותקם רכסא ונערוחה רש"י
(ה) לרחץ על היאור. סרס המקרא ופרסכו ומרד עניני בחיה בת פרעה
(ה) ונערוחה חולכות וגו'. לל"ד כונת סיפור זה ונערוחה דכר ידוע הוא כי בת מלך לא תלך היאור כלל נערוח כמשפט פירוש לתורת אלהים
(ה) ומרד בתה דיא מאבמער פון פרעה האט גענידערט צו נואשען ויך ביי דעם טייך ונערוחה ספר הישר
אין קען נועם ביי זיי פרעגן אויב זייא וועלען אויך זאגן קען זאל דעם קינד מרגען וועט קען אים מרגען. פרעה האט אזוי גיטאטן קען האט גערופן ארבע שופטים אין אלע תקמים און זיי זענען געקומען צו פרעה, און אמלאך פון הקב"ה

פִּיף נִהְיָא תַחַת יָת
 תִּיבּוּתָא בְּגוּ יַעֲרָא
 וְאוֹשִׁישֵׁת יָת אֲמַתָּה
 וְנִסְיָבְתָּהּ יוּ וּפְתַחַת וְחַיִּית
 יָת רַבִּיָא וְהָא עוֹלָמָא
 בְּרִי וְחַסְתָּ עֲלוֹהֵי וְאַמְרַת
 תִּרְיָא וְתַפְתָּח . סוּטָה ט"ז :

וְתִרְיָא אֶת־הַתִּבְּהַ בְּתוֹךְ הַפּוֹף
 וְתִשְׁלַח אֶת־אֲמַתָּה וְתִקְחָהּ :
 וְתִתְּפַחַת וְתִרְאֶהוּ אֶת־הַיָּלֶד וְהִנֵּה
 נֶעַר בְּכָה וְתַחְמוֹל עָלָיו וְתֹאמַר

בעל המורים
 לומר שנתגיירה ומפשה מעשה האמהות ואיך וישנה ואת נערותיה
 וישנה ששיערה את דתה ואת נערותיה שכל המלאך והרגום
 לפי שנעשה לקחת התיבה ולקחה נערות אחרות : (1) והנה
 נער בוכה . זה אהרן שהנחמו אלל התיבה . נער ככה בני' זה
 נקבה וראתה כי נער הוא . כלומר זה הילד ובר הוא ולא
 אסופי שאם היה בת יש לובר אסופי היא וכן מצינו בחוב מה נעשה לנער הילד . ביום הולדו קרוי נער . והנה
 נער בוכה ותחמוול עליו וגו' . לפי שהיה בוכה לבך ותחמוול עליו ולפי שראתהו נער זכר מהול אמרה

רש"י
 רש"י כ"ל השפחות מיוז ככת פרעה שלל להליל אח משה : ק וא"ח
 והא רש"י עליו פי' לשלל לפניו זה לפי רבותיו שבגדלו המית
 כל השפחות שהולכות עמו ככר חרלו בגמול דגדיראל לא המית
 כולל אלא הניח לה שפחה אחת שבכל כבוד מלכות כתי שלל
 תשאר לה פרעה לבדה ולו השפחה שהאיר לה שלל :
 ר מללל כתי ותשלח את נערה או שפחה ומללל כתי כהדיו
 ידה דרשו שפחהככה אמנה אמות רבות או משום שכלל המ"ם
 בלא דגש דרשו כן : ש דל"ב ותלל מיכעי ליה ול"ב הו"ו

שפתי חכמים
 צ"ל השפחות מיוז ככת פרעה שלל להליל אח משה : ק וא"ח
 והא רש"י עליו פי' לשלל לפניו זה לפי רבותיו שבגדלו המית
 כל השפחות שהולכות עמו ככר חרלו בגמול דגדיראל לא המית
 כולל אלא הניח לה שפחה אחת שבכל כבוד מלכות כתי שלל
 תשאר לה פרעה לבדה ולו השפחה שהאיר לה שלל :
 ר מללל כתי ותשלח את נערה או שפחה ומללל כתי כהדיו
 ידה דרשו שפחהככה אמנה אמות רבות או משום שכלל המ"ם
 בלא דגש דרשו כן : ש דל"ב ותלל מיכעי ליה ול"ב הו"ו

היחור כמו (שמואל ב' יד) ראו חלקת יואב על ידי והוא
 לשון יד ממש שיד האדם סמוכה לו . ור"ד (סוטה ט"ז)
 הולכת לשון מיתה כמו הנה אכני הולך למות (בראשית כ"ה)
 הולכות למות לפי צ' שמיתו כה . והכתוב מסייען כי
 למה לנו לכתוב ונערותיה הולכות : את אמרת . את ק
 שפחתה . ורבותיו דרשו ר לשון יד . אבל לפי דקדוק
 לשון הקודש היה לו להקד' אמרה מ"ם דגישה . והם
 דרשו את אמרה את ידה ונשתרבה אמרה אמות
 את מי ראתה הילד זהו פשוטו . ומדרשו שראתה עמו

דעת וקנים מוכלי התוספות
 (ה) ותשלח את אמה . בסוטה פליגי ר' יהודה ור' נחמיה
 חד אביר שפחתה וחד אביר אמה ופריך זמאן דאביר
 שפחתה קאמר שבא גבריא' וחבטן בקרקע ובשני דשייר
 לה חדא דלא אורחא דבת מלכא לסיקם לחודה ולמאן דאמר
 אמתה היה לו לכתוב ידה קמ"ץ שנשתרבה אמה עד ששים
 אמות וכן אמה מוצא בשני רשעים שברת אל חיקרי שברת

כיון כי נפשה נפש עהור' מי יתן עהור מטמא וגו' ולדרך הא'
 היו הולכות וגו' אפ"כ חששה למניעה ממה ובשלת ושאלת בת מלך
 שלל היתה עמה אלא אמה אמת ואין מדרך המוסר שתשאר בת מלך
 למרחוק ולזה הקדים להודיע ונערותיה וגו' לדעת כוונת הודעה ושלת את אמה על אופן שכתבנו ואילו לא אמר ונערותיה לא
 היתה הכונה ידועה שכתבין למה שפירשנו והכן :

(ו) ותראו את הילד וגו' . ל"ד אומר ותראו וגו' שהל"ל ותלל וגו' . ונראה שכתבין לומר שידעה שהתיבה היא מהילדים
 המושלטים היחורה ונמסרנה להל"ל וכמו שפי' כפסוק ותשלח את אמה והוא אומר ותפחה ותראו להילד שכתבנה
 להל"ל ואם היה אומר הכתוב ותראו ילד יהיה המשמעות כי ראתה מה שלל תשנה כן והכן ור"ל דרשו ותראו ראתה שכינה
 עמו והוא דרך דרש ור"ל שלל היתה שהכינה היא כי מנין ידעה השכינה מניח אביה ואבי אביה אלא שראת' עמו אור גדול זה'
 עשה כן כדי שתגדל ושלל הילד כשינוי גם לעם שדרשו ז"ל ככתוב והנה נער בוכה שרמו על ישראל שהיו בוכים בגלות זה'
 ויגל ה' את עיניה להראותה האור הסמוך לנפשה . עוד אפשר שהרגשת' בשכינה היה לך ששנגע בו שראת' ממנה לרעת אהרה
 אין זה אלא כן אלהי ואולי שרמו פריחת הירעה בחזונו ותראו את הילד פי' ותראו להאומר כסמוך ככת דכתיב לרחוק וברו'
 כשרה ככת וכשפחתה התיבה ותראו לכשרה את הילד פי' כשנגע בילד והנה נער פי' חור להיות ככשר נער קטן ע"ד מ"ש
 הכתוב כשנפון וישכ כשרו ככשר נער קטן [ואה"ח] :

פירוש להוראת אלהים
 אֶת הַתִּבְּהַ דַּעַם קְאָמְטִין בְּתוֹךְ הַסּוּף צְוִיּוּשְׁעֵן דַּעַם
 גִּימּוּזִיּוּבִין וְתִשְׁלַח הָאֵם יָא אֵוִים גִּישְׁמַרְעִקְמָ אֶת
 אֲמַתָּה אִיר אָרִים . וְרִשְׁי שְׁרִיּוּבִם אִיר אָרִים אִיו
 קַעֲנָנְעֵר גִּינּוּאִרִין פִּיל אִירִין עַל פִּי גַם וְתִקְחָהּ
 אֹנִי וְיָא הָאֵם קַעֲנָנְעֵן דַּעַם קְאָמְטֵן : (ו) וְתַפְתָּח

ספר
 חקב"ה אין איהך געקומען אונג האט אויסגניעהן ווי איינער
 פון די חכמים , דער פלך האט דערצייגט פאר וי"א וואס
 דער קינד האט גיטאקן אונג וואס פלעגט האט גיזאגט ,
 גיזאגט אונג איר צו דיא נאך , האט דער פלך גיזאגט פון
 וועט

מִלְדֵי הָעֵבְרִים זֶה: וְהֵאמֵר אֲחֹתוֹ
 אֶל־בֵּת־פְּרַעֲהַ הַאֵלֶּךְ וְקָרָאתִי לָךְ
 אִשָּׁה מִנֹּקֶת מִן הָעֵבְרִית וְתִינֶק
 לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד: וְהֵאמְרָלָה בֵּת
 פְּרַעֲהַ לְכִי וְהִלַּךְ הָעֶלְמָה וְתִקְרָא
 אֶת־אִם הַיֶּלֶד: וְהֵאמֵר לָהּ בֵּת
 פְּרַעֲהַ הַיְלִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה
 וְהִינַקְהוּ לִי וְאָנֹכִי אֶתֶּן אֶת־שִׁכְרֶךָ

מִבְּנֵי יְהוּדָאִי הָיָא דִּין:
 וְנִאמְרַת אֲחֵתִיהָ לְבֵת
 פְּרַעֲהַ הַאֵלֶּיךָ וְקָרָאתִי לָךְ
 אִשָּׁתְךָ מִנֹּקֶת מִן
 הָעֵבְרִית וְתִינֶק לִי ית
 רַבִּינָא: וְנִאמְרַת לָהּ בֵּת
 פְּרַעֲהַ אֵיזִידִי וְנִאמְרַת
 עֹלְמָתָא וְקָרַת ית אִמִּיהָ
 דְּרַבִּינָא: וְנִאמְרַת לָהּ
 בֵּת פְּרַעֲהַ הַיְלִיכִי ית
 רַבִּינָא דִּין וְאִנְקִיהִי לִי
 וְאָנֹכִי אֶתֶּן ית אֲנִיךָ
 תּוֹלְדוֹת אַהֲרֹן

והאמר אחוזו . עס . והאמר לו . עס :

דשבים

מילדי העברים זה, ודוגמא זו ולחנה יתן מנה אחת אפים. חלק בחור ולמה כי את חנה אהב. לכך נתן לה אפים מקערה שלפניו וא"כ למה מנה אחת כי ה' סגף רחמה אבל לפנינה ולכל בנותיה ובניה נתן כנות הרבה כי בנים רבים היו לה. ותרואה את הילד והנה הוא נער בוכה: (ז) ותניק. לשון מפעול. ותניק כשהיא עצמה יונקת. ותניקהו. אין צריך לומר שהוא שתי אותיות כמו. בא. קם. שיאמר כל מפעיל וחשיבהו ותביאהו והקימהו. אלא מגזרת ינק הוא. ולקצר את התיבה הוא אומר ותניקהו במקום ותניקהו:

בעל הטורים

אהרן הכהן: (י) האלף. ג' בתם' הלא וליך האלף והטויה כפלטמים נכר ווד וליך האלף רמות גלגלי לומר שבכרי נבואים מתקיימו' כדכרי אורים ותווים שמרים נתנכסה על משה קודם שנולד כמו שארז"ל:

דעת זקנים מבעלי התוספות

אזא שרבכת ורמו לדבר כי מן המים משתיהו דמן המים דמשתיהו יתרים הם הרי ששים. וכן בשני רשעים יוכל

שפתי חכמים

שפתי חכמים ותרואה מורה על הסס ית' וז"ל: ת דק"ל למה קרא זוחו נער והא לא היה כן י"ג שנים: א וז"ל דדרך הלשון ה' כמו הא לנס זרע מ"מ מללא כתיב הא לך דרשו כן אע"פ העלמה. הלכה בזריות ועלמות כעלם: (ט) הירכי.

ת כנער: (י) מן העבריות. מלמד שהזריותו על מזריות הרבה לינק ולא ינק לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה (ז"ל סוטה עס): (ח) ותלך פירוש לתורת אלהים

אונ יוא האט גינאנט מילדי פון די יודישע קינדער זי איז דאס קינד: (י) והאמר האט דיא שנועסטער פון דעם קינד גינאנט צו די טאכטער פון פרעה האלף זאל איה גיין וקראתי אונ זאל דיר רופין אשה מינקת אוינגינדיגע אשה מן העבריות פון די יודישע יויבער ומיניק אונ זיא זאל דיר זייגין דאס קינד, רשיי שרייבט דיא טאכטער פון פרעה האט אים גימראגין צו פיר מצרים צו זייגין האט ער

ספר הישר

האט גיט גינקענט גוט היידין, ווי דער מלך אונ די שרים האבין דאס גינעקן, האבין אלע גינאנט אז גיט מיט חכמה האט משה אראפגענימען דיא קרין פון מלך, איז משה געבליבען לעבין, אונ ער איז ווייטער גינעקן פיי פרעה אין שטוב, אונ הקב"ה איז גינעקן מיט אים, אונ ער האט זיך געאדענוועט מיט אלע קינדער פון מלך אונ פתיה דיא טאכטער פון פרעה האט אים געעכונט פאר איר קינד, אונ אלע מענטשין פון פרעה האבין אים גינעקן כבוד אונ האבין פאר אים מורא געהאט אונ אלע טאג איז ער געאנגען אין גינעקן זעהן ווי שווער די יודין ארבעטן, אונ מישה האט פיי זיי גיפערענט ווי אזוי, זענען זיי געקוימען צו

אזוי

וּנְסִיבַת אֵיתָהָא יַת רַבִּינָא
 וְאוּנְיָקְתִּיהּ: יוֹרְבָא רַבִּינָא
 וְאֵיתִיתִיהּ לְבַת פְּרָעָה
 וְהוּהּ לָהּ לְכַר וְקָבַרְתָּ
 שְׁמִיָּה מִשָּׁה וְאַמְרַת אֲרִי
 כִּן מִנָּא שְׁחֻלְתִּיהּ:
 יֵא וְהוּהּ בְּיוֹמָא הָאִינוּן

וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיְלֵד וַתְּנַיְקֶהָ:
 וַיִּגְדַּל הַיְלֵד וַתְּבַאֲהוּ לְבַת־פְּרָעָה
 וַיְהִי־לָהּ לְכַר וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מִשָּׁה
 וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַכּוּמִים מִשִּׁיתָהּ:
 שְׂרִישֵׁי יֵא וְהָיָה בַּיָּמִים הֵלֶם וַיִּגְדַּל

דשב"ם

(י) משיחהו. משכתייהו. לשון זה נופל במשיכה מן המים. כדכתיב ימשני ממים רבים. מגזרת קנה. יאמר
 גיתיהו בלשון פעל. יקניו בלשון מפעיל:

שפתי חכמים

רש"י

(ס"ר סוטה סס): (י) משיתהו. שהלתייהו והוא
 לישן הולאה בלשון חרמי כמשחל כיתתו ב מחלכל. וכלי
 עברי משיתהו לישן הסודותיו כמו (יהושע א) לא ימוש לא
 מש וימוש חלא מגזרת משה ולשון הולאה הוא וכן (שמואל ב כב)
 ימשני ממים רבים. שאלו היה ממחברת מש לא יתכן
 לומר משיתהו חלא המוסיחיהו כלשר יאמר מן קס הקימותי ומן
 סב השיכותי ומן כל הכיאותי או משיתהו כמו (זכריה
 ג) ומשתי את עון הארץ. חכל משיתי חיו חלא מגזרת תיבה
 שפעל שלה מיוסד כה"ל בסוף התיבה. כגון משה
 כנה עשה לוי פנה כשיבא לומר כהם פעלתו תבא הו"ל
 במקום ה' כמו עשיתי כתיבי פתיחי לויתי: (יא) ויגדל

דעת זקנים מבעלי התוספות

(י) ותקרא שמו משה. וא"ת והלא מצריית היתה והיאך קראה
 בלשון עברי וי"ל שהוא קראה בלשון מצרי שם שמשעותו
 משה והתורה קראו משה בלשון עברי. ד"א שלמדה לשון עברי
 משבאו העבריות למצרים וכן מצינו שקרא פרעה
 פרעה שם יוסף צפנת פנח:

פירוש לתורת אלהים

נועל דיר געבין דיין לויין ותקח האם דיא אשה
 גענומען דאס קינד און האם אים גינדיגט:
 (י) ויגדל הילד און דאס קינד איז דער ניאקסען
 גינארין וקביאיהו און זיא האם גיבראכט אים צו
 דער טאכטער פון פרעה ויהי זה און ער איז
 גינוען כייא איר ויזא אוןהן כלומר אזוי ויזא
 איר אייגין קינד ויקרא און זיא האם גערופין זיין

ספר הישר

אזוי אשועקע ארבעט. דיא יודין האבין אים אלץ דער
 זיילט וואס מיט זיזא איז גינוען איידער. ער איז גיבארין
 גינארין. און די אלע גזרות וואס פרעה האט אויף זיזא
 גזר גינוען איידער ער איז גיבארין גינוארין און זיי האבין
 אים דערצייגט די אלע עצות וואס בלעם האט גינאגט צו
 פרעה אויף זיי. און די עצת וואס בלעם האט גיגעבין אויף
 אים מען זאל אים הרגן ווען ער האט אראפגענומען דיא
 קרוין פון פרעה'ס קאפ. איז משה שטארק ביין גינוען אויף
 בלעם און ער האט געזוכט עצות וויא אזוי ער זאל אים
 הרגן. דערנוויי האט מען גינאגט צו בלעם אז משה וויל
 אים הרגן. האט בלעם מוזא געהאט פאר משה. און ער
 האט גענומען זיינע צוויי זיהן און איז אנטלאפן פון מצרים
 אין דיא לאנד בוש צו קקגוס דער קלף פון בוש. הקב"ה
 האט גיגעבין חן צו משה און פרעה מיט זיינע אלע קנעכט
 און אלע מצריים האבין ליב געהאט מישה'ן. אקאה'ל איז
 משה געגאנגען אין גושן זעהן זיינע ברודער. האט ער
 גיזעהן ווי שחער זיי ארבעטין האט משה שטארק רחמנות
 געהאט אויף זיי און איז געקומען צום קלף און האט
 גינאגט צו אים איד האב ביי דיר צו געטין אקליינע טובה.
 די וואס מיר גיט אפזאגין. האט פרעה גינאגט צו אים

**מִשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל-אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם
וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מִכָּה אִישׁ-עֲבָרִי
מֵאֶחָיו : י וַיִּפֶן כַּה וְכַה וַיֵּרָא כִּי
אֵין אִישׁ וַיִּךְ אֶת-הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ**

**וַיֵּרָא מִשֶׁה וַיִּפְקֵ לֹת
אֶחָיו וַחָזָא בְּפִלְחֵי-הַחַיִּים
וַחָזָא גְבַר מִצְרָאִי מְחִי
לְגַבְרֵי יְהוּדָאִי מֵאֶחָיו :
י וַיִּפְקֵנִי לְכָא וַיִּכָּא
וַחָזָא אֶרְבִּי לִית גְּבַרָא
וַמְחָא יַת מִצְרָאִי**

רשבים
(יא) מכה . שמוא הכהו ולא הרגו :

שפתי חכמים

ג מדטון ענין ההבלה למאי דכתיב וירא בסבלותם דמשמע ההבלה נמי מענין הסבלות לך פירש נוגס היה וכו' : ד פי' שמיר שקורין סתרגנוין היו לפרש שהלקחו ולא הניחיהו ממש : ד אין להקשות מיל' לרש"י לפרש שהלקחו ולא הניחיהו ממש דיגמול מה שכתוב מכה איש עברי וכו' פי' שהרג אותו ממש . י"ל דלקמן פירש"י ראה שאין איש טוב ילא ממנו ולכן הרגו האם היה רואה שאלא איש טוב ממנו לא היה הורגו ואי אמרת דמה שכתוב מכה איש עברי פירושו שהרגו ממש א"כ למה היה לרדף לנפש לראות שאין עמיד איש טוב ללאת ממנו נתי דילא איש טוב ממשו אפי"ה היה לו מן הדיון להורגו דכיון שהוא הרג את העברי דכתיב כהדיו נכס תחת נכס אלא ע"כ י"ל דמה דכתיב מכה איש עברי פירושו נוקה ורודה ולא המיתו ממש ולפיכך היה לרדף לראות אם עמיד איש טוב ללאת ממנו דאם היה רואה שאלא שום אדם טוב ונוגע לא היה הורגו דמון הדיון לא היה קייב מיתה . וא"כ ואל"כ הי"ך היה רשאי משה להרוג אותו וי"ל דכתיב נח אהריתן זו ויחיתן וכן מוהר"ן אהבה כישראל ואפי"ה אם היה רואה שאלא ממנו איש טוב לא היה כפרת אומר על פסוק שלומית בת דכרי פירש"י שכן של וא"כ אי אמרת שאשה אחרת היתה נמצא ששתי וזוהי היו משה מייב מיתה אלא משום שגא על אשתו וכו' ואל"כ חייב מיתה דהא משכנע מלות בני נח הוא דכתיב ודקן בלשמו וכו' נמי

רש"י
משה . והלא כבר כתיב ויגדל הילד אמר רבי יהודה כר"ל הראשון לקומה והשני לגדולה שמינהו פירעה על ביתו : וירא בסבלותם . (כ"ר) נתן עיניו ולבו להיות מילד עליהם : איש מצרי . (ש"ר) נוגס היה ג ממונה על שטריו ישראל והיה מעמידם מקרות ד הגבר למלאכתם : מכה איש עברי . מלקחו ורודהו ה ובעלה של שלומית בת דכרי היה ונתן עיניו בה ו בעילה העמידו והולילו מביתו והוא חזר ונכנס לביתו וזכא על אשתו ז כסבורה שהוא בעלה וחזר האיש לביתו והרגש בדבר וכשראה אותו מלרי שהרגיש בדבר היה מכהו ורודהו כל היום : (יב) ויפן כה וכה . ר"ה מה עשה לו בבית ומה עשה לו כשדה . ולפי פסוקו כמשמעו : וירא כי אין איש . שאין

הכאת משה את המצרי

אחד מהם ולא נוכל לקרוא את זה כשם איש מזרי ולא את זה כשם איש עברי . ואח"כ כתיב ויך את המזרי ולא כתיב איש . וכתב הרמ"א יתכן אמר נוסה כלבו אולי יש חשיבות בהמזרי או מלד או מלד זרעו אולי עתידים להקנייך . ואם אין בו חשיבות ורואי ליהרג . ראויו לחוש אולי האיש העברי המוכה כלתי חשבו כליכות ונגלה הדבר כאשר באמת היה אחרי כן כי אמר להסרגני אחת אומר ונא והגיד הדבר למוך . וזהו ויפן כה וכה כלומר בלש המזרי ובלש העברי וירא כי אין איש כלומר כי אין תואר איש כשם

אחד מהם ולא נוכל לקרוא את זה כשם איש מזרי ולא את זה כשם איש עברי . ר"ה מזרי ועברי ע"כ היה כתיב יגיד דבר . שראוי המזרי ליהרג אולי המוכה שהיא כלתי חשבו יגיד דבר . ע"כ ויך את המזרי . ולא את האיש המזרי כי לא איש הוא . ועל משת העברי אמר מסתמא לא ישיבני רעה תחת טובה ולא יגיד . וכדי שלא ירגישו המזרים כי נהרג אחד מהם שאם היה נראה הרוב על פני השדה היו מנקטין גואלי דמו וחוקרין אחרי הסורג ליעש מי הרגו ע"כ ויעטמוהו . כחול . ונשתחק הדבר :

פירוש לתורת אלהים

דער מאן האט זיך אום גיקערט אין שטוב און האט פאר שטאנען נואם דא איז גינען און איבער דעם איז דער מצרי אויף אים ברוגו גינארין און האט אים גישלאגן אנאנצין טאגן : (יב) ויפן האט זיך משה גיקערט הין און אהער בלוקר ער האט זיך ארום גיקוקט וירא און ער האט גינען כי עם איז גיט דא אמענקטש וואס וועט זאגן נואם ער וועט טאהן . אדער דער פשט איז משה האט גינען בנבואה אז עם וועט פון דעם מצרי גיט ארויס קוקען אמענקטש וואס ער זאל זיך מגייר זיין וזה האט ער גישלאגן דעם מצרי . ורש"י שרייבט ער האט גינאנט דעם שם המפורש איז דער מצרי געהרגת גינארין ויפן און ער האט אים געהאטמין אין זאמר :

דער מאן האט זיך אום גיקערט אין שטוב און האט פאר שטאנען נואם דא איז גינען און איבער דעם איז דער מצרי אויף אים ברוגו גינארין און האט אים גישלאגן אנאנצין טאגן : (יב) ויפן האט זיך משה גיקערט הין און אהער בלוקר ער האט זיך ארום גיקוקט וירא און ער האט גינען כי עם איז גיט דא אמענקטש וואס וועט זאגן נואם ער וועט טאהן . אדער דער פשט איז משה האט גינען בנבואה אז עם וועט פון דעם מצרי גיט ארויס קוקען אמענקטש וואס ער זאל זיך מגייר זיין וזה האט ער גישלאגן דעם מצרי . ורש"י שרייבט ער האט גינאנט דעם שם המפורש איז דער מצרי געהרגת גינארין ויפן און ער האט אים געהאטמין אין זאמר :

ספר

ביי נאכט געקומען צו מיר אין שטוב און האט מיר געפונדען און האט מיר גינען מיט מיין ווייב און איצט ווייב ער יעהט

מיר הרגן . וויא משה האט דאס גיקערט איז ער שטארק ביי גינארין אויף דעם מצרי . און ער האט גינען קיינער יעהט

בַּחֹרֶץ : י וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשְּׁנִי וְהִנֵּה
 שְׁנֵי-אֲנָשִׁים עֹבְרִים נָצִים וַיֹּאמֶר
 לְרֹשַׁע לָמָּה תִּבָּה רַעְךָ : י וַיֹּאמֶר
 מִי שִׂמְךָ לְאִישׁ שָׂר וְשִׁפְט עָלֵינוּ
 הַלְהַרְגֵנִי אֲתָה אָמַר כַּאֲשֶׁר הִרְגֵת
 אֶת-הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר

וַיִּמְרִיחַ בַּחֹרֶץ : י וַיִּפְק
 בַּיּוֹמָא תַּנְיָא וְהָא תַּרְיָן
 גְּבֵרִין יְהוּדָאִין נָצִין וַיֹּאמֶר
 לְחִיבָא לָמָּה אַתְּ מַחֵי
 לְמַבְרָךְ : י וַיֹּאמֶר מִן
 שְׁוִיָּיָה לְגַבְר רַב וְדִינָן
 עָלֵנָא הַלְמַקְטִילִי אֲתָה
 אָמַר כַּמָּא דְקַמְתָּא ית
 מִצְרָאָה וְדַחֵי מֹשֶׁה
 תִּירָא וַיֹּאמֶר : י וַיִּירָא
 מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר : י וַיִּירָא
 מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר : י וַיִּירָא

רשבים

בעל הטורים

(יד) הלהרגני אתה אומר . בשביל שאני מכה את חברי .
 כאשר הרגת את המצרי בשביל שהי' מכה איש עברי :

(יג) נלים . ג' הכל וליך גבי סתריכ להשאות נלים נלים ערים
 כליות חד כמלנים ומד כישעיה לומר שהרשעים ושאו שממה
 ומרוב ימרכו דכתיב כי מוחו כל האנשים המבקשים את נפשך

שפתי חכמים

רש"י

מתוך קושיא דלעיל : ח (והרמ"ט) דהיל' וירא כי אין אדם
 וגו' לפשוטו שפנה כס וכה סהיה מתירא שלא יראה אותו שום
 אדם וכו' ל' איש או אשה ל' איש עתיד להתגייר וכו' ולכ"ל
 איש ר"ל לדיק שעתיד להתגייר ע"ד שפירש"י פרשת שלח לך
 ופ' דברים ארבעים לדיקוס ולא לאפוקי נסים ע"ש . ואל"ת והלא
 כפרשת אמור פירש"י עליו על פסוק בחוך בני ישראל מלמד
 שמתגייר וקאי על כן המלרי דכתיב הכל שהוליד עם שולמית בת
 דכרי וי"ל דכשעה שהרג ונשא את המלרי היחה כבר משוכרת
 ממנו אבל היה רואה שאין עתיד ללאת עוד איש ממנו שיתגייר :
 ט דכתיב הכל שני אנשים וכתיב החס סורו נא מעל אהלי
 מכה איש שכרי א"ו פירושו למה תרלה להכות רעך : כ דק"ל
 אף קראו ריעו אם זה היה רשע וזה לא היה רשע לכן מ"י שג"כ
 הלהרגני אתה מבקש אלא ודאי כחמורה הרגו . ואין לחמוה מי
 הגיד לאותו רשע שהרגו כשם המפורש דליכא למימר כיון שראש

איש עתיד ללאת ממנו ח שיתגייר : (יג) שני אנשים
 עברים . דתן ואכירס ט הם שהתירו מן המון : נצים .
 מרינסי : למה תכה . אף על פי שלא הכהו י נקרא
 רשע בהרמת יד : רעך . רשע ב כמותך : (יד) מי
 שחך לאיש . והרי עודך נער : הלהרגני אתה אומר .
 מכאן אנו למדים שהרגו ל כשם המפורש : ויירא משה .
 כפשוטו . ומדרשו דלג לו על שראה כישראל רשעים

לקומים על התורה

פירוש לתורת אלהים

(יג) וַיֵּצֵא אֹהַב מֹשֶׁה אִיזו וַיִּוָּדַר אַרְוִים גַּעְנָאֲנָגְעוּ
 בַיַּם אִין דַּעַם אַנְדְּרִין טָאָנ הָאָט עַר גִּוְעָהָן
 וְהִנֵּה שְׁנֵי אֲנָשִׁים צְוּוּי מַעְנַטְשִׁין פּוֹן דִּי יוֹרִין קְרִיגְעוּ
 וַיְךְ אֹהַב דָּאָם אִיזו גִּוְעוּן דְּתָן אֹהַב אַבִּירָם וַיֹּאמֶר אֹהַב
 כּוֹשֶׁה הָאָט גִּוְאָגְט לְרֹשַׁע צוֹ רַעַם רֹשַׁע לָמָּה פָּאָר
 וְוִיִּלְקַטְמוּ שְׁלָאָגִין דִּיִּין חֲבֵר , וְאִז מַעַן הַיִּיבָט
 גָּאָר אֹוִיף אַהֲאָגְט צוֹ שְׁלָאָגִין אִוִּיר וְוַעֲרָט מַעַן
 גַּעְרֹוּפִין רֹשַׁעוּ : (יד) וַיֹּאמֶר אֹהַב אִיִּנְעַר הָאָט גִּוְאָגְט
 צוֹ מֹשֶׁה מִי שְׁפָט לְאִישׁ וְוַעֲר הָאָט דִּיךְ גִּוְאָגְט
 פָּאָר אִיִּין אִישׁ חֲשׁוּב דוֹ וְאִלְקַטְט זִיִּין אַהֲאָר אֹהַב
 אַרִּיבְטַעַר אִיבְעַר אֹוִנָּו הַלְהַרְגֵנִי אַתָּה אֹוִמֶר וְוִיִּלְקַטְמוּ
 דַּעַן זָאָגִין דַּעַם שֶׁבֶה הַמְפּוֹרָשׁ אֹהַב וְאִלְקַטְט מִיךְ אֹוִיךְ הַרְגָנָן כַּאֲשֶׁר אֹוִיז וְוִי דוֹ הָאָסְט גַּעְהַרְגָּת דַּעַם
 מִצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה הָאָט זִיךְ מֹשֶׁה גִּוְפֹרְקְטִין טָאָמַעַר וְוַעַט פְּרַעָה גִּוְוֹאֲהֶר וְוַעֲרִין וְוֹאָם עַר הָאָט דַּעַם
 מִצְרִי גַּעְהַרְגָּת . אַדְּעַר דַּעַר פִּשְׁט אִיזו וַיִּירָא . מֹשֶׁה הָאָט זִיךְ גִּוְפֹרְקְטִין אֹהַב הָאָט גִּוְוֹאֲרָגְט מִאָמַעַר
 זַעְנָעוּן דִּיא וְשְׂרָאָל גִּיט וְוַעֲרָט זִיִּיא זָאָלִין אֹוִים גִּוְרִיִּין וְוַעֲרִין וְוִיִּיר זִיִּיא זַעְנָעוּן פַּעְלִי לְשׁוֹן הַרַע

משה אהב משה איזו ויודר ארבים געאנגען
 בים אין דעם אנדערין טאג האט ער גוועהן
 והנה שני אנשים צוויי מענטשין פון די יודין קריגען
 ויך אהב דאם איז גווען דתן אהב אבירם ויאמר אהב
 כושה האט גוואגט לרשע צו רעם רשע למה פאר
 וואס ווילקטמו שלאגין דיין חבר , ואז מען הייבט
 גאר אויף אהאגט צו שלאגין איור ווערמט מען
 גערופין רשעו : (יד) ויאמר אהב איינער האט גוואגט
 צו משה מי שפט לאיש ווער האט דך גוואגט
 פאר איין איש חשוב דו זאלקטט זיין אהאר אהב
 אריבער איבער אונן הלהרגני אתה אומר ווילקטמו

ספר הישר

אִיזו מֹשֶׁה נָאָךְ אַמְאָהָךְ גַּעְקוּמַעַן אַיִךְ גּוֹשָׁן צוֹ וַיִּנְעַר בְּרִידְעַר
 הָאָט עַר גִּוְעָהָן צְוּוּי מַעְנַטְשִׁין יְדִיִּין קְרִיגְעוּ אֹהַב אִיִּנְעַר
 וְוִיִּלְ שְׁלָאָגִין דַּעַם אַנְדְּרִין , הָאָט מֹשֶׁה גִּוְאָגְט צוֹ אִיִּם רֹשַׁע
 פָּאָר וְוֹאָם וְוִיִּלְקַטְמוּ שְׁלָאָגִין דִּיִּין חֲבֵר , הָאָט עַר גִּוְאָגְט צוֹ
 מֹשֶׁה וְוַעֲר הָאָט דִּיךְ גַּעְמֹאָקְט פָּאָר אַשֶׁר אֹהַב אַשׁוּפְט וְאִדְרָן
 אֹוִיךְ אֹוִזוֹ , דוֹ וְוִיִּלְקַטְט מִיךְ אֹוִיךְ הַרְגָנָן וַיִּירָא דוֹ הָאָסְט
 גַּעְהַרְגָּת דַּעַם מִצְרִי , הָאָט מֹשֶׁה מוֹרָא גַּעְהֲאָט , אֹהַב הָאָט
 גִּוְאָגְט

זעהט גיט האט ער געהרגת דעם מצרי אהב אהב
 געהאטין אין זאמר , דער יוד איז אנועק געאנגען
 אהים , אהב משה איז אויך געאנגען אהים , ווי דער יוד
 איז געקומען צו זיך אהים האט ער גוואלט גטין זיין ווייב
 ווייל דער מצרי האט מיט איר קונה גווען , האט ער גוואלט צו
 משה ווער האט דך געמאקט פאר אשור אהב אשופט ואדרון
 אויך אהב , דו ווילקטט מיך אויך הרגנן ויא דו האסט
 געהרגת דעם מצרי , האט משה מורא געהאט , אהב האט

אֲכַן נִדְעָה הַדָּבָר : מִי וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהַ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגוֹ אֶת־מֹשֶׁה וַיְבַרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲהַ וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עִלְיֵה־בְּעָאֵר : מִי וַלְכַהֵן מִדְיָן שָׁבַע בְּנֹת וַתְּבָאֵנָה

וְאָמַר בְּקוֹשְׁמָא אֲתִידַע פְּתִנְמָא : מִי וַשְׁמַע פְּרַעֲהַ ית פתנמא הדין ובעא דמקמל ית משה ובעק משה מן קדם פרעה ויתב בארעא דמדון ויתב על פירא : מִי וַלְכַהֵן מִדְיָן שָׁבַע

רשבים

אכן . ואך כן . לא כמו שהייתו סבר כשטמנתו בחול שלא נודע אלא כן הוא שנודע : וישב בארץ מדון . כולל ואח"כ מפרש באיזה עיליה ישב במדין בתחלה וישב על הבאר שם נח תהילה כאדם שעומד לפוש : (טז) ולכהן מדון .

שפתי חכמים

שטמנו בחול ולא ראה אותו עשה מעשה בידים ספט כשכלו שהרנו כסם . רח"ס : כ"ט . מלשנים : ב' דלע"ז . דכר נכרה גורת ועבדום וענו אותם ח' סנה מכל מקום היה ק"ל למשה שהרי אמר תורה לא יומתו אבות על בנים וכו' . (מהר"י) א"נ הרי גם שאר בנים הו"ל לאכרסם וליזקת ולמה לא נגזר הסגוד עליהם א"כ אע"פ שגזר עליהם ועבדום וענו אותם מ"מ בעבודת ספק לא נגזר עליהם וזה היה המיה בעיניו : ס (נח"י) דהא כו המרכ הוא שאמר משה ויללני מחרב פרעה : (וישב על הבאר . למד מיעקב שגזרונו לו זוגו על הנאר : (טז) ולכהן מדון . רב שכתב ופירש לו מע"א יגדוהו

בנות יהרו

(טז) ולכהן מדון שבע בנות . איחא כמדרש והלא הקביה סוגא ע"א ונתן מנוס למשה אלל שוכד ע"א . אלא אמרו רבותינו יתרו כומר היה לע"א וראה שאין בה ממש וביסר עניה . והרבה לפשות תשובה עד שלא כל משה . וקרא לבני עירו ואמר להם עד עכשיו הייתי משמש אתכם מעתה זקן אני נהרו לכם כומר אחר . עמד והולא כלי חמשי ע"א ונתן להם הכל . עמדו ונדוהו שלא יודקו לו ארס ולא יעשו לו מלאכה ולא ירעו את לאו . וכקם מן

לקוטים על התורה

(טז) וַיְבַרַח מֹשֶׁה וכו' . דער מדרש זאגט ווען דער קוקטינער האט געזען די שווער אויף די האלדן פון משה צו הרגן אים , איז דיא האלדן פון משה גינארין הארט וויא שטיין אונ די שווער איז איינגיבויגין גינארין , בר קפרא זאגט אמל"ך איז אראפגעקוקען פון הימל וואס ער האט אויסגזעהן ווי משה , אונ משה איז אנטלאפין , אונ דער מלאך איז געבליבען , האט מען געמיינט אויף דעם פלאך דאס איז משה : וישב על הבאר . דער זוהר זאגט דער ברוינען וואס זעקב אונ משה האבין אים גיזעהן איז ער בשאפין גינארין ווען דיא נעלם איז בשאפין גינארין זעקב שבת צווישען סאג אונ זאגט :

דָּתָן וְאֶבְיָרִים הָאֵבִיז דָּאָס גִּינְוֹאֲלֵט זיך פֿרַעֲהַ וַיִּבְקֹשׁ הָאָמַר אֲנִי מִדְיָן אֵיךְ אֲבָרְוֹנֵעַן בִּי אֲבָרְוֹנֵעַן בִּי אֲבָרְוֹנֵעַן , וְרִשִׁי שְׂרִיבְתָּ מֹשֶׁה הָאָמַר זיך אָפּ גִּילְעֵרוֹנֵמַת פֿון זַעֲקָב , קִוָּארוֹס צו זַעֲקָב הָאָמַר זיך גִּיטְרָאפִין זיין זיווג בייא אַבְרָוִנֵעַן , הָאָמַר מֹשֶׁה זיך אויף גִּילְעֵרוֹנֵמַת נַעֲבִין אַבְרָוִנֵעַן , קָבִי דְעֵר זיווג זאל זיך אים אויף דָּאָרְט בְּרַעֲפֵעֵן : (טז) וַיְכַהֵן מִדְיָן אונ צו דַּעַם גִּילְעֵרוֹנֵמַת פֿון מִדְיָן וואָס עֵר הָאָמַר גִּילְעֵרוֹנֵמַת זיך איז גִּינְוֵעֵן שָׁבַע בְּנֹת וַיְכַהֵן מִדְיָן אונ זי זענען גִּילְעֵרוֹנֵמַת זיך דער

ספר הישר משה'ן , איז געקומען אמל"ך פון הימל אונ האט גענומען משה'ן אונ האט אים ארויס געפירט פון מצרים אונ האט אים געפירט פֿערצוג סאג ווייט פון מצרים , אונ אהרן איז געבליבען

בעל הטורים

(טז) ולכהן . ג' נחמו' ולכהן מדון וכ"ס גבי סל מיה כתיב לאכ ולכהן יתרו היה כומר לע"א כשנשא משה כחו הולך משה לנדור לו סגן הראשון שילד לו שיהיה כומר לע"א וזה כוונתו כי ידע שיחזיר את חמיו למוטע כמו עשה שהרי נתגזר מ"מ נעש שכן כנו עשה כומר לע"א שחומר ויהותן כן נכסו כן מנשה ודעו ח"ל כן משה היה אלא שחונן הקבלה במקומוקל : רש"י

מ לטורין אזר מעתה שמוח אינס ראויין להגלל : אכן נודע הדבר . כמשמעו . ומדרשו נדע לי הדבר שהייתי תמה עליו מה תעלו ישראל מכל ע' אונות להיות נרדים נ בעבודת ספק אבל רוחה אני שהם ראויים לכך : (טז) וישמע פרעה . הס הלאינו ס עליו : ויבקש להרוג את משה . מסרו לקוסטינר להרוג ולא שלטה בארץ מדון . נתעכב סס כמו וישב יעקב) : וישב על הבאר . למד מיעקב שגזרונו לו זוגו על הנאר : (טז) ולכהן מדון . רב שכתב ופירש לו מע"א יגדוהו

דעה זקנים טבעלי ההוספות

(טז) ויבקש פרעה . מוסרי לספרות להרוג ולא שלטה בו החרב ואח"כ שבעשה צוארו כעבור של שיש רמו לדבר שלא היה לו לכתוב אלא ויברח הרי וישב משה יתרון הן בניכסריא אבן שיש מה ה"ר משה . ועוד אמרו במדרש שבא גבריאול והפך פני הסר דיוט בפניו של משה והכל הסיף מידו והרגו מן הרועים לרעו בו את לאו ולא קבלו לפיכך כולל (שלא) כנתיב :

פירוש לתורת אלהים

יֵאמֵר אונ ער האט גינאָנְט אָבן פֿאַר וואָזער דיא זאך איז געוואקט גינארין וואס איך האב דעם מצרי געהרג'ט , אָדער דער פֿשט איז אָבן . היינט איז די זאך געוואקט גינארין צו מיר וואס איך האב מיה געוואָדערט וואס האבין דיא ישראל געזינדיגט קער פון אלע אומות מען זאל מיט זייא אועלכע שווערע ארבעט ארבעטין אָדער אצונד זעה איך אז זייא זענען בעלי לשון הרע : (טז) וישב פרעה האט פרעה גינהערט די זאך וואס משה האט דעם מצרי געהרג'ט . ורשי שרייבט

פֿרַעֲהַ גִינְוֹאֲלֵט מִשֶּׁה וַיְבַרַח מִדְיָן אֵיךְ אֲבָרְוֹנֵעַן בִּי אֲבָרְוֹנֵעַן בִּי אֲבָרְוֹנֵעַן , וְרִשִׁי שְׂרִיבְתָּ מֹשֶׁה הָאָמַר זיך אָפּ גִּילְעֵרוֹנֵמַת פֿון זַעֲקָב , קִוָּארוֹס צו זַעֲקָב הָאָמַר זיך גִּיטְרָאפִין זיין זיווג בייא אַבְרָוִנֵעַן , הָאָמַר מֹשֶׁה זיך אויף גִּילְעֵרוֹנֵמַת נַעֲבִין אַבְרָוִנֵעַן , קָבִי דְעֵר זיווג זאל זיך אים אויף דָּאָרְט בְּרַעֲפֵעֵן : (טז) וַיְכַהֵן מִדְיָן אונ צו דַּעַם גִּילְעֵרוֹנֵמַת פֿון מִדְיָן וואָס עֵר הָאָמַר גִּילְעֵרוֹנֵמַת זיך איז גִּינְוֵעֵן שָׁבַע בְּנֹת וַיְכַהֵן מִדְיָן אונ זי זענען גִּילְעֵרוֹנֵמַת זיך דער

משה'ן , איז געקומען אמל"ך פון הימל אונ האט גענומען משה'ן אונ האט אים ארויס געפירט פון מצרים אונ האט אים געפירט פֿערצוג סאג ווייט פון מצרים , אונ אהרן איז געבליבען

וְתִדְלָה וְתִמְלֹאנָה אֶת־הַרְהָטִים
 הַשְּׂקוֹת צֵאן אֲבִיהֶן : י וַיָּבֹאוּ
 הָרַעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיָּקֶם מֹשֶׁה וַיִּוְשַׁעַן
 וַיִּשְׂקֵן אֶת־צֵאֲנָם : י וְתִבְאֲנָה אֶל־
 רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ מֵהֲרַתָּן
 בָּא הַיּוֹם : י וְתֹאמְרֵן אִישׁ מִצְרֵי
 הַצִּילָנוּ מִיַּד הָרַעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה

בְּנֵן וְאֶתְּאָה וְדָאָה
 וּמְלֵאָה יֵת רְהָטִים
 לְאֶשְׁקָאָה עֲנָא דְאֲבִיהֶן :
 י וְאֶתוּ רְעוּאֵל וּמְרִדִינֵן
 וְקָם מֹשֶׁה וּפְרָקִינֵן
 וְאֶשְׁקִיַּת עֲנָהּ : י וְאֶתְּאָה
 לְיֵת רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר
 מַה דִּין אֲוִחִיתָן לְמִיתִי
 יוֹמָא דִּין : י וְאֶמְרָא
 נִבְרָא מִצְרָאָה שׁוֹבְכָא
 מִיַּד רְעוּאֵל וְאֶף מִיַּדְּאָ
 דְרָאָ עֲנָא וְאֶשְׁקִיַּת עֲנָא :

רשבים

אל רעואל רעואל אבי אביהן. א"כ שם אביהן בהעלותך ויאמר משה לחובב בן רעואל (הוא חובב יתרו וחובב בן רעואל האמור לפנינו בפרשת רש"י הוא יתרו ואם רעואל הוא יתרו א"כ בן יתרו היה)

שפתי חכמים

דכתיב כי מתו כל האנשים המבקשים וגו' הם היו דתן ואבירם כדמשמע פ"ט דגדרים : ע דק"ל לרש"י כיון שיתרו היה כהן מדין א"כ למה ברחו הרועים את לזנו וע"ז מי' פירש מע"א א"כ כמשמע ק"ם או כל ונתני' (מהרמ"ט) ששעתו דכ"ט פ"י

דברי בנות יתרו

(ט) ותאמרן איש מצרי הציילנו מיד הרועים. איתא במדרש משל ללמד ששכחו הערוד והיה רץ ליתן רגליו כמיס נתן לנכר ולזה חינוק אחד סהול שוקע כמים ושלל ידו והלילו אמר לו החינוק הילולא אחס ככר הייתי מת. אמר [לחתינוק] לא אני כללתיך אלא הערוד שנשכני וברחתי היינוט הוא הליך. כך אמרו בנות יתרו למשה וישר כחך שללחנו מיד הרועים. אמר להם מהם אותו מצרי שברחתי הוא הילל אהכם. ולכך אמרו ללכיתן איש מצרי הציילנו מיד הרועים. מי גרם לזה סיבה אללנו. איש מצרי שברח :

פני הנדוי של יתרו שנדוהו מפני שכפר בע"ז ושנן וישיען עד נפש וגו' והה"ד וגם דלה לנו ואחת לצאן :

פירוש לתורת אלהים

ברונען נוי מושה אוי ג'ועסין ותקלנה אונ זיי האבין אן גישעפט וואסער ותמלאנה אונ זיי האבין דער פירקט אה די קארטעס וואס מען טרינקט אן דיא פהמות השקות אן צו טרינקען די שאף פון ויער פאטער : (י) ויבאו אונ זיי וענען געקומען הרועים דיא פאסטוכעס ויגרשו אונ האבין פאר טריבען זייא מחמת יתרו האם זוף אפ גישידט פון דער

עבודת פוקבים האבין זייא אים מחרים ג'וען נגס אונ מושה אוי פאטער אונ האם זייא גיהאלפין נישק אונ האם אן געטרינקט ויערע שאף : (יא) ותבאנה אונ די טעכטער וענען געקומען אל רעואל אביהן צו ויער פאטער רעואל דאס מיינט מען יתרו ויאמר האם דער פאטער צו זיי ג'ואנט מידע פאר וואס וענט איר היינט אזוי געד געקומען : (יב) ותאמרן האבין די טעכטער ג'ואנט איש מצרי אקענטש פון מצרים הציילנו האם אונן מציר ג'וען פון דיא פאסטוכער ונס דלה דלה לנו

ספר הישר

פון מצרים האם פרעה אָנגעהויבן נאָכן שְׁנוּעַר צו אַרבעטן מיט די יודין, אין די צייט אין ג'וען אַמֶלְחָמָה ביי קִינְוֹס דער פֶּלֶךְ פֶּן פֶּשׁ מיט דעם פֶּלֶךְ פֶּן אָרְם אונ מיט דיא פֶּלֶכִים פֶּן דיא קאָרין דֶּעֶנְדֶּר, אונ קִינְוֹס איז אַנְדֶּק געצאָנגען פֶּן זיין אַאָר כּוּשׁ צו אָרְם צו דיא מֶלְחָמָה, אונ ער האָט ג'ואַנט צו פֶּלֶעָם ער זאָר דערנוייל אַקמוֹנג געבן אַוּיף

לָנוּ וַיִּשְׁקָ אֶת־הַצֵּאֵן : כ וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי
בְּנֵיתָיו וְאִיו לָמָּה זֶה עֲזַבְתָּן אֶת־
הָאִישׁ קְרָאֵן לָּו וַיֹּאכַל לֶחֶם : כא וַיִּוָּאֵל
מֹשֶׁה לְשֵׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־

כ וַיֹּאמֶר לְבִנְיָמִין וְאִיו הוּא
 קְרָאֵן דִּין שְׁבָקְתוּן יֵת
 גְּבָרָא קָבוּ לִיה וַיְכַוֵּל
 לְחֵמָא : כא וַיְצַבֵּי מֹשֶׁה
 לְמַתְבַּב עִם גְּבָרָא וַיִּתְבַּב יֵת
 צְפֹרָה בְּרַתִּיהָ לְמֹשֶׁה :
 תו"א קראן לו ויאכל לחם . מאסרין קב :
 ויאול משה . מרביס סה ל :

רשבים

דמה שכתוב בנבואים מבני חובב חותן משה מוכיח שחובב הוא יתרו שבכל מקום שמוזכר חתן משה רש"י

שפתי חכמים

נפ"א של מדין לט"א אחרים כמסור"ל שלא הניח ע"א שלא עבדה זא"כ ע"כ ל"ל שפירש נפ"א אחד לט"א אחרת וכו' א"ש הא דפירש"י שהתנה עם משה בן ראשון יהיה לט"א וכו' וק"ל : פ (מהרש"ל) נ"ל שמדקדק רש"י מה זה ששאל יתרו לבנותיו למה זה מהרתן כו' א"ש היה יודע שכל יום בלמים הרושים ונגרשים אותם א"כ למה היו הולכים מהלכה קודם שהסקו קרועים וא"ש היה יודע דלאו כלל יום בלמים הרושים חתלה א"כ כמה היה שאל אותן דלמה היום ג"כ לא כלו הרושים אט"כ ל"ל שכלו היום כל כך ויהיה שאף אם לא כלו הרושים לא היו בלתי ב"כ ומהרה לכך שאל אותן למה ומהרתן והם השיבו לו שבא אחד כך יש לומר נודכתי ותמלאתי את הרהטים וגו' משמע שלא היה השיבו ש"א א"ש ודלה להם והסקה את הלאן משמע שלא היה לומר שעלו המים לקראתו ולא היו לרוך לנסוך עד כאן לטעם (כאן יש להדגיש גם כן ואין הפניה מספקת כעש"ו) : צ (מהרמ"ט) יש לומר דקשה לרש"י למה אמר ויאכל לחם וכו' לא הי"ל יתרו לכדו על עובדה כזו אלא כלום כשלמא אלו דבר כן כפניו היה שידך לומר שדבר מעט ועשה הרבה כדפירש"י גבי וקחה פת לחם וגו' אף על גב דלכרסה היה לדיק ודבר לדיקוס אומרים מעט כו' משא"כ כיתרו אכל כלן דבר יתרו שלא כפניו של משה אין שידך זה כלל דלכרסה דבר כן כפני המלאכים וכו' דמשמע קראן לו רק כשביל אכילה לחם לבד ואח"כ ילך לדברו וכו' כל ההרהר הזה שחבר למה עזבתו וגו' קראן לו וגו' כדאי כשביל זה לבד ל"פ שמה ישא וכו' וז"ש ויאול משה לשבת וגו' לישאר אלל יתרו על ידי ויתן את סורה וגו' וא"ש לטון ויאול פ"י ויתרלה דמשמע כדדיא שיתרו בקש מלחו זה ומשה נתרלה למלכות בקשתו וא"ש כן על כרחך לרוך לומר שיש רמז בנו"ס קראן לו ויאכל לחם שמה ישא כו' דמס"ה שלה אחר משה ודו"ק : ק ל"ל דעיימי הכא ראה מלשון האולתי שהוא לטון רליתי מהאולתי הסחורן דכתיב לעני כפרתה וירא דל"פ כתיב שם

פירוש לתורה אלהים
 אונ ער האם אונו אן גישעפט וואסער וַיִּשְׁקָ אונ
 ער האם אן געטרינקט די שאף : (כ) וַיֹּאמֶר האם
 יתרו גיזאנמט צו זיינע פעקטער זאיי אונ וויא איז
 דער קענענש זשה פאר וואס האם איר אנועק
 גיזאנמט דעם קענענש , רש"י שרייבט ער האם
 זיי דאס גיפגענט , ווארום זייא האבין אים דער-
 צייקט אז דאס וואסער איז ארויף געגאנגען
 אקגענין אים האם יתרו דערקענט אז ער איז פון
 די קינדער פון נעקלן קראן יו רוקם אים ויאכזי דחם
 אונ ער זאל עקין ברויט זענען זייא געגאנגען
 אונ האבין אים גערופין : (כא) וַיֹּאמֶר משה אונ משה
 האם גיזאנמט זיצען ביי דעם קענענש ביי יתרו ,
 וואונ דער מדרש טיימטשט ויאול , ער האם
 גישווארין צו יתרו ער זאל נישט אנועק גיין פון
 מדין סידין מיט זיין רשות) ויפן אונ יתרו האם
 פון אים איז געגאנגען (וואסער) , אונ דאמאלס האם יתרו זיצענדין צו משה זיין טאכטער צפורה פאר אווייב , אונ אין
 זיבען יאהר גאך זיין חתונה איז גיבארין גיזאנמט זיין ווהן , אונ ווען משה האם געפיטערט דיא שעפסין פון
 יתרו האם ער געהאט ביי זיך דעם שטעקין , אונ די שעפסין זענען פיר גימערט גיזאנמט , דער תרגום יונתן זאגט
 ווען משה איז אנטלאפן פאר פרעה אונ איז געקומען צו יתרו , האם יתרו אים אריין גיזאנמט אין אפינקטערין
 גרוב , אונ משה איז גינען אין דעם גרוב צעהן יאהר אונ צפורה האם אים געשפייט אין דער שטיה"ל :

לָנוּ וַיִּשְׁקָ אֶת־הַצֵּאֵן : כ וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי
 בְּנֵיתָיו וְאִיו לָמָּה זֶה עֲזַבְתָּן אֶת־
 הָאִישׁ קְרָאֵן לָּו וַיֹּאכַל לֶחֶם : כא וַיִּוָּאֵל
 מֹשֶׁה לְשֵׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־

ספר הישר
 אויף זיין מדינה , דערנווייל האם בלעם גינעט מיט דיא
 קענענשין פון בוש וזייא זאלין אים מאכין פאר אכ"ה אויף
 דעם זאנר בוש , דיא קענענשין האבין אזוי גיטאהן זייא

כב וילידת בר וקרא ית
 שמייה גרשם ארי אמר
 דייר הויתי בארע
 נוקראת: כג ונהו ביומיא
 סניאיא האיגון ומית
 מלכא דמצרים ואיתנחו
 בני ישראל מן פולחנא
 דנהו קשי עדיהון וזעקו
 וקריקת קבילתהון בקדם

צפורה בתו למשה: כד ותלד בן
 ויקרא את שמו גרשם כי אמר גר
 הויתי בארץ נכריה: כה ויהי בימים
 הרבים ההם וימת מלך מצרים
 ואנחו בני ישראל מן העבודה
 ויזעקו ותעל שועתם אליהם

כב וילידת בר וקרא ית
 שמייה גרשם ארי אמר
 דייר הויתי בארע
 נוקראת: כג ונהו ביומיא
 סניאיא האיגון ומית
 מלכא דמצרים ואיתנחו
 בני ישראל מן פולחנא
 דנהו קשי עדיהון וזעקו
 וקריקת קבילתהון בקדם

רשבים

מזכיר יתרו: (כב) כארץ נכריה. שכך משמע גרשום.
 גר שם בארץ רחוקה: (כג) ויהי בימים הרבים ההם.
 לאחר שהרג משה את המצרי ובקש פרעה מלך מצרים

מזכיר יתרו: (כב) כארץ נכריה. שכך משמע גרשום.
 גר שם בארץ רחוקה: (כג) ויהי בימים הרבים ההם.
 לאחר שהרג משה את המצרי ובקש פרעה מלך מצרים

שפתי חכמים

התחלה כדפיסי' שם ע"ש: ר דאי פירוש שנת למה זעקי
 כמדון וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לתועה ומה היה רועה וגו' ובאת תועה על ידו ולכן נסמכו פרישת
 הללו. (כרס"י יסן): וימת מלך מצרים. (ש"ר) נטערה ר והיה שוטה טוהת וטוקות ישראל ורוהן כדמס:

רש"י

(כג) ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גר
 כמדון וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לתועה ומה היה רועה וגו' ובאת תועה על ידו ולכן נסמכו פרישת
 הללו. (כרס"י יסן): וימת מלך מצרים. (ש"ר) נטערה ר והיה שוטה טוהת וטוקות ישראל ורוהן כדמס:

דעת וקנים מבולי התוספות

(כג) ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים וגו'. רש"י
 ז"ל פי' נטערה. וז"ל ע"פ מה שהזכיר רז"ל ע"פ ויקראו
 ימי דוד לנחם. ולא כתיב ימי הנדך דוד. מפני שאין שלטון
 ביום המות. וכן מנינו כפי' וישלח וימת כלע וימת יוכבד ולא
 כתיב מלך כלע מלך יוכבד. מחמת כי אין שלטון ביום המות.
 והנה קשה פה כיון שאומר וימת חזק קוראנו מלך. היה לו
 לומר וימת פרעה. אלא ע"כ לוי ניהיה מושג אלא חשוב כמות.
 ולכא' למימר שהיה סומא ומשבו כמות. שהרי נאמר קח מטה והשלך
 לפני פרעה. ולכא' למימר שלא היה לו כניס ומשבו כמות. שהרי
 כתיב מכבור פרעה וישב על כסאו. אלא ע"כ שנטערה [גו"ר]:
 ויהי בימים הרבים ההם וגו'. הוא המלך מלך אשר כתיב ויקם מלך חדש.
 והוא הגזר הנזכר הנזכר הקשות על ישראל. ומחמת
 שכל המלך לישראל נעשה ראש. ע"כ פי' ימים רבים. והוא אומר
 רבים עד שמת. ומחמת כי ראו ישראל כאשר קם מלך חדש חדש
 ג"כ יחדש נזרות עליהם קשות יותר מהראשונות ע"כ ויאנחו בני
 אלא עלתה שועתם אל האלהים. כאלו אליו זעקו ואליו יתפללו
 פירוש לתורת אלהים

(כג) ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים וגו'. רש"י
 ז"ל פי' נטערה. וז"ל ע"פ מה שהזכיר רז"ל ע"פ ויקראו
 ימי דוד לנחם. ולא כתיב ימי הנדך דוד. מפני שאין שלטון
 ביום המות. וכן מנינו כפי' וישלח וימת כלע וימת יוכבד ולא
 כתיב מלך כלע מלך יוכבד. מחמת כי אין שלטון ביום המות.
 והנה קשה פה כיון שאומר וימת חזק קוראנו מלך. היה לו
 לומר וימת פרעה. אלא ע"כ לוי ניהיה מושג אלא חשוב כמות.
 ולכא' למימר שהיה סומא ומשבו כמות. שהרי נאמר קח מטה והשלך
 לפני פרעה. ולכא' למימר שלא היה לו כניס ומשבו כמות. שהרי
 כתיב מכבור פרעה וישב על כסאו. אלא ע"כ שנטערה [גו"ר]:
 ויהי בימים הרבים ההם וגו'. הוא המלך מלך אשר כתיב ויקם מלך חדש.
 והוא הגזר הנזכר הנזכר הקשות על ישראל. ומחמת
 שכל המלך לישראל נעשה ראש. ע"כ פי' ימים רבים. והוא אומר
 רבים עד שמת. ומחמת כי ראו ישראל כאשר קם מלך חדש חדש
 ג"כ יחדש נזרות עליהם קשות יותר מהראשונות ע"כ ויאנחו בני
 אלא עלתה שועתם אל האלהים. כאלו אליו זעקו ואליו יתפללו
 פירוש לתורת אלהים

פירוש לתורת אלהים

ארום וימת און דער מלך פון מצרים איז גינוארין
 קצוצער. און פאר וואס שטייט אין פסוק וימת.
 ווארום אמצורע איז חשוב כמות. ורשיי שרייבט
 ער האט גישאכטן קליינע קינדער פון די יורין
 און האט זיך גיבארט אין זייער פלומט ונאנחו און
 דיא יורין האבין געזופצט מן העבודה פון דער
 שווערע ארבעט וזעקו און ויית האבין געשרייען

ארום וימת און דער מלך פון מצרים איז גינוארין
 קצוצער. און פאר וואס שטייט אין פסוק וימת.
 ווארום אמצורע איז חשוב כמות. ורשיי שרייבט
 ער האט גישאכטן קליינע קינדער פון די יורין
 און האט זיך גיבארט אין זייער פלומט ונאנחו און
 דיא יורין האבין געזופצט מן העבודה פון דער
 שווערע ארבעט וזעקו און ויית האבין געשרייען

משלי חכמים

דיא מאהערין פון שטאט אין צוויי ויטיין און האבין דיא
 מאהערין העכער אויפגעהויבן, ביי די דריטע זייט האבין
 זיין געגראבן פיל גריבער, צווישען דיא שטאט און דעם
 טייך וואס גייט ארום דיא גאנצע לאנד בוש, און זיין
 האבין אריין געצויגן דיא וואסער פון טייך אין די גריבער.
 און ביי דיא פערטע זייט האבין זיי מיט פישונ פארואמולט
 פיל שטאנגען און ענדעסין, מען זאל נישט קענען אריין
 און ניט ארום פון שטאט, קינגס האט דערנוייל מלכה
 געהאלטן מיט ארם און מיט די אנדערע מלכים און האט
 זיין איינגענומען, און איז צוריק געגאנגען צו זיין לאנד בוש, ווי ער איז
 געקומען גאנט צו דיא שטאט מיט זייער
 אלצעס, האבין זיי גיזעהן די מאהער פון שטאט איז פיל העכער ווי זיא
 און גיזעהן, האבין זיי זיך שטארק געוואנד-
 דערט, האבין די שרים גיאנט דיא מענטשין פון שטאט
 האבין גיזעהן מיר זענען אזוי לאנג בייא די מלכה האבין
 זיין

דיא מאהערין פון שטאט אין צוויי ויטיין און האבין דיא
 מאהערין העכער אויפגעהויבן, ביי די דריטע זייט האבין
 זיין געגראבן פיל גריבער, צווישען דיא שטאט און דעם
 טייך וואס גייט ארום דיא גאנצע לאנד בוש, און זיין
 האבין אריין געצויגן דיא וואסער פון טייך אין די גריבער.
 און ביי דיא פערטע זייט האבין זיי מיט פישונ פארואמולט
 פיל שטאנגען און ענדעסין, מען זאל נישט קענען אריין
 און ניט ארום פון שטאט, קינגס האט דערנוייל מלכה
 געהאלטן מיט ארם און מיט די אנדערע מלכים און האט
 זיין איינגענומען, און איז צוריק געגאנגען צו זיין לאנד בוש, ווי ער איז
 געקומען גאנט צו דיא שטאט מיט זייער
 אלצעס, האבין זיי גיזעהן די מאהער פון שטאט איז פיל העכער ווי זיא
 און גיזעהן, האבין זיי זיך שטארק געוואנד-
 דערט, האבין די שרים גיאנט דיא מענטשין פון שטאט
 האבין גיזעהן מיר זענען אזוי לאנג בייא די מלכה האבין
 זיין

מִן־הַעֲבֹדָה: כִּי וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־
 נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ
 אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:
 כִּי וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיַּדַּע אֱלֹהִים: רַב־עַם הוּא וּמֹשֶׁה הָיָה
 רֹעֵה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֹתְנֵוּ כֹהֵן מִדְיָן

רשבי"ם

וּן מִן פֻּלְחָנָא: כִּי וַיִּשְׁמַע
 קִדְמֵי יְיָ בְּקִיבֵיהֶוּן
 וּדְכִיר יְיָ יְיָ קִיבֵימִיה דְעַם
 אַבְרָהָם דְעַם יִצְחָק וּדְעַם
 יַעֲקֹב: כִּי וַיֵּרָא קִדְמֵי יְיָ
 שְׁעֻבָדָא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַאֲמַר בְּמִימְרֵיה
 לְמַפְרָקְהוֹן יְיָ: * וּמֹשֶׁה
 הָיָה רֹעֵי יִתְרוֹ עֲרָא דִיתְרוֹ
 חֹמְוֵיהּ רְבָא דְמִדְיָן וּדְכִיר

בענינים: (כד) ויזכור אלהים את בריתו. שנשבע לשלשתם
 לתת להם את ארץ כנען ועתה נתקרב הזמן של ר' מאות
 שנה שנאמר לאברהם: (א) ומשה היה רועה את צאן
 שפתרי חכמים

שמה המלך זיהיה אחר פרעה יהיה טוב אלא ודאי נלערי
 ינאקו: את בריתו את אברהם. עם אברהם: (כה) וידע אלהים. נתן עליהם לב ולא העלים עיניו:
 זעקת ישראל מן העבודה

(כז) וידע אלהים. כסדר שלם כספר שער השמים שלו כתיב וז"ל וימת מלך מצרים ויחננו כ"י וגו'. והנה מדרך המוסר כשמלך
 מת אז כל עמו בוכין וזועקין וכו' שאינו עושה כן פוגם בכבוד המלכות. והנה כל מצרים היו זועקים וכו' וישראל ג"כ
 זעקו וכסודים מצרים שישראל ג"כ זועקים לכבוד המלכות אבל כאמת לעתה הם מקושי העבודה וידע אלהים. שהקב"ה נכדו
 ידע את לעתה על מה הם זועקים וחללו לא ידע:
 טעם מדוע בחר משה לרעות את צאן יתרו

(א) ומשה היה רועה את צאן יתרו חתנו כהן מדין. סיפר
 הכתוב מחמת שיתרו עדיין היה כהן מדין ע"כ לא ראה
 משה להיות עמו כהכרו. ע"כ כחר משה ברעיות האלן כדי
 להתרחק ממנו. וסיפר הכתוב כי יתרו לא הכיר את משה
 שרעה לאט. אבל ומשה היה רועה. משה מעלנו ומלנו
 הטוב כחר לרעות אלן יתרו חתנו. והטעם לזו. מחמת שחתנו
 לקוטרים על התורה

(א) ומשה היה רועה וגו'. דער מדרש זאגט ווען משה
 האט געפיעקט די שעפסין איז איין שעפסיל
 אנטלאפן פון די קטאדע אונ משה איז גאך גילאפן זעהן
 וואהין ער לויפט, האט משה גיזעהן ווי דאס שעפסיל האט
 זיך גישטעלט געבין אונאסער אונ האט געטרונקען, האט
 משה גיזאגט צום שעפסיל ווען איך זאל וויסען אז די
 בויט אזוי דארשטיג, וואלט איך דך איף דיא הענט
 גיזראגין צום וואסער, האט גאט גיזאגט צו משה אז די
 האקט אזוי פיל רחמנות איף אשעפסיל ווי פיל וועט שוין
 זיין זיינע רחמנות איף די יודין, דריקער וועל איך דך
 שיקען אין מצרים אויסלייזן די יודין. דער מדרש תנחומא
 שרייבט רבי יהזקן זאגט פאר וואס איז משה געזאגט
 אין דער מדבר, ווייל ער האט גיזעהן דיא גרויסקייט פון
 יודין וועט קומען פון דער מדבר, די תורה איז גיזעבין
 גיזארין צו די יודין אין דער מדבר, דער פון אונ דער שליו
 די פלוכה די וואלקין וואס זענען גיזען ארום די יודין, איז אלץ גיזען אין דער מדבר, כפי שמעון בן יוסי זאגט
 דיא שעפסין פון משה זענען געזאגטן פערציג טאג אין דער מדבר ניש גיזעסין, עם שטייט אין פסוק משה האט
 מושלי חכמים

צווייטנס: דיא שאנדע ווער עס שלאגט אים, אזוי אפראקסער
 פענשט ואל פיד שלאגין וואס איך בין אזוי אפסון, אפאהל
 פריעס אז דער יחסון איז בייא זיך אזוי דערזינדערט אז ער שפייט
 גאר ניש זיין תורה, גאר אנדערע פענשין וואס האבין געקענט
 מויערין זענען פארשלאסין, זייא האבין גערופין די מויער היטערס ווי זאלין אויסשליסען די מויערין, האבין זיי גיט
 גיזאלט אויסשליסען, איז גיזארין אמלקמה פייא דעם מויער, די מענשין פון קינגוס האבין געזאגט אין פסוק
 כ"ט

שפתרי חכמים

שמה המלך זיהיה אחר פרעה יהיה טוב אלא ודאי נלערי
 ינאקו: את בריתו את אברהם. עם אברהם: (כה) וידע אלהים. נתן עליהם לב ולא העלים עיניו:

(כז) וידע אלהים. כסדר שלם כספר שער השמים שלו כתיב וז"ל וימת מלך מצרים ויחננו כ"י וגו'. והנה מדרך המוסר כשמלך
 מת אז כל עמו בוכין וזועקין וכו' שאינו עושה כן פוגם בכבוד המלכות. והנה כל מצרים היו זועקים וכו' וישראל ג"כ
 זעקו וכסודים מצרים שישראל ג"כ זועקים לכבוד המלכות אבל כאמת לעתה הם מקושי העבודה וידע אלהים. שהקב"ה נכדו
 ידע את לעתה על מה הם זועקים וחללו לא ידע:
 טעם מדוע בחר משה לרעות את צאן יתרו

(א) ומשה היה רועה את צאן יתרו חתנו כהן מדין. סיפר
 הכתוב מחמת שיתרו עדיין היה כהן מדין ע"כ לא ראה
 משה להיות עמו כהכרו. ע"כ כחר משה ברעיות האלן כדי
 להתרחק ממנו. וסיפר הכתוב כי יתרו לא הכיר את משה
 שרעה לאט. אבל ומשה היה רועה. משה מעלנו ומלנו
 הטוב כחר לרעות אלן יתרו חתנו. והטעם לזו. מחמת שחתנו
 לקוטרים על התורה

(א) ומשה היה רועה וגו'. דער מדרש זאגט ווען משה
 האט געפיעקט די שעפסין איז איין שעפסיל
 אנטלאפן פון די קטאדע אונ משה איז גאך גילאפן זעהן
 וואהין ער לויפט, האט משה גיזעהן ווי דאס שעפסיל האט
 זיך גישטעלט געבין אונאסער אונ האט געטרונקען, האט
 משה גיזאגט צום שעפסיל ווען איך זאל וויסען אז די
 בויט אזוי דארשטיג, וואלט איך דך איף דיא הענט
 גיזראגין צום וואסער, האט גאט גיזאגט צו משה אז די
 האקט אזוי פיל רחמנות איף אשעפסיל ווי פיל וועט שוין
 זיין זיינע רחמנות איף די יודין, דריקער וועל איך דך
 שיקען אין מצרים אויסלייזן די יודין. דער מדרש תנחומא
 שרייבט רבי יהזקן זאגט פאר וואס איז משה געזאגט
 אין דער מדבר, ווייל ער האט גיזעהן דיא גרויסקייט פון
 יודין וועט קומען פון דער מדבר, די תורה איז גיזעבין
 גיזארין צו די יודין אין דער מדבר, דער פון אונ דער שליו
 די פלוכה די וואלקין וואס זענען גיזען ארום די יודין, איז אלץ גיזען אין דער מדבר, כפי שמעון בן יוסי זאגט
 דיא שעפסין פון משה זענען געזאגטן פערציג טאג אין דער מדבר ניש גיזעסין, עם שטייט אין פסוק משה האט
 מושלי חכמים

צווייטנס: דיא שאנדע ווער עס שלאגט אים, אזוי אפראקסער
 פענשט ואל פיד שלאגין וואס איך בין אזוי אפסון, אפאהל
 פריעס אז דער יחסון איז בייא זיך אזוי דערזינדערט אז ער שפייט
 גאר ניש זיין תורה, גאר אנדערע פענשין וואס האבין געקענט
 מויערין זענען פארשלאסין, זייא האבין גערופין די מויער היטערס ווי זאלין אויסשליסען די מויערין, האבין זיי גיט
 גיזאלט אויסשליסען, איז גיזארין אמלקמה פייא דעם מויער, די מענשין פון קינגוס האבין געזאגט אין פסוק
 כ"ט

וַיְהִי אֲתֵּי הַצִּיּוֹן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֵא
 אֶל־הַר הָאֱלֹהִים חֲרֻבָה: ־ וַיֵּרָא
 מִלֹּאךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת־אֲשֵׁמֶתוֹךְ:
 הַסֶּנֶה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסֶּנֶה בְּעֵר בְּאֵשׁ
 וְהַסֶּנֶה אֵינְנו אֶכֶל: ־ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶסְרֶה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמְּרָאָה
 הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבְעַר הַסֶּנֶה:

ית ענא לאתר שפר בעיא
 למדברא ואתא למורא
 דאיתגלי עלוהי יקרא
 דני לחורב: ־ ו יאתגלי
 מלאכא דני ליה
 בשחרובית אשתא מנו
 אסנא וחוא והא אסנא
 בעיר פאשתא ואסנא
 ליתוהי מתאכיל: ־ ויאמר
 משה איתפני כען ואחוי
 ית חיונא רבא הדין מה
 דין לא מתוקד אסנא:

ת"א וירא מלאך . שבת טו : בלכת אש . ככל קצח ט : ויאמר משה אסורה נא . שבת טו פקודה שבת טו :

רשבים

לכך הוא אומר וימת מלך מצרים . להעיר על מה שאמר כנען : (ב) איננו אוכל . אפילו במקום יציאת הלהבת הקב"ה כי מתו כל האנשים וגו' כמו וחם הוא אבי

רש"י

(א) אחר המדבר . להתרחק מן הגזל שלא ירשו כשדות אחרים : אל הר האלהים . על שם העתיד : (ב) בלבת אש . כשלהבת אש לכו של אש כמו לכ השמים . (סמאל ב יח) כלכ האלה ואל תתמה על הת"ו שיש לנו כיוולא בו (יחזקאל טו) מה אמולה לכתך : מתוך הסנה . ולא חילן אחר משום עמו אנכי בלתי : אכל . נאכל כמו לא עבד בה . אשר לקח משם : (ג) אסורה נא . אסורה מכאן להתקרב

דעת זקנים מבעלי החוספות

שעם מדוע בחר משה לרעות את צאן יתרו
 אחר אשר לעתיד יקח סר האליס . ולע"ע שם ספר מורה . מחמת כי המקום היס מרכ ושמש . או נאמר מה השמיענו המקרא ככאן טסיה כהן מרין הלא ידענו מזה כבר . כי יש לדקדק כמה שאלמר משה אסורה נא ואלתא את המראס הגדול הנה וגו' ופי רש"י ז"ל אסורה מכאן להמקרב שם ומה כל ללמדתו כוס . כדלוי כיון שילך לשם יסור מכאן . וגם יליד כתשובת ה' אליו אל תקרב הלום אל נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא וגו' הקשו על המקום שטמר בו ישנו כאלהסר שסייר המעליס וחס"כ יאמר

פירוש לתורת אלהים

פון זיין שווער יתרו דער האר פון מדין וינהג אונ
 משה האט געפירט די שאף אינגער דער מדבר
 דיא שאף זאלין זיך גיט פאשין אין פרעמדע
 פעלדער , אונ משה איז געקומען ביז צו נאמס
 בארג נאך חורב , ורש"י שרייבט דרום רופט דער
 פסוק הר האלהים . מחמת נאט וועט דארט געבין
 דיא תורה : (ב) וירא אונ עם האט זיך באוויזען
 מלאך : די שכינה פון גאט אליו צו משה בלבת אש
 מיט אפלאם פייגער חסוד הסנה פון אדארין וירא
 אונ משה האט גיזעהן והנה הסנה בוער באש דער
 דארין ברענט אין פייגער והסנה אונ דער דארין ווערט גיט פארברענט : (ג) ויאמר אונ משה האט גיזאגט אסורה נא וירא אונ משה האט גיזעהן דעם פון משה או ער איז דארין אסורה נא איה וועל אפ גערין פון דעם ארט וויא איה שטייא אונ וועל גיין נאנט צום דארין וירא אונ איה וועל זעהן דיא גרויסע וואנדער פונעם ווארונם דער דארין ווערט גיט פארברענט דרכי אליעזר

(ג) וירא מלאך ה' אליו וגו' . דאס פינגסט פאקט פון די צעהן סאקל וואס הקב"ה האט אראפגענידערט אויף דיא וועלט איז הקב"ה אראפגעקופען אויף דעם סנה . הקב"ה האט אנועק גילאזין דעם גאנצין מדבר אונ דעם בארג סיני אונ יתאם

משלי חכמים

זיין זיידע אונ זיין קאמער פון וועלכע ב'פשתה ער איז ווילען זיך און נעמען פון זיינעשטענען אונ טאהן אנקמה און דעם פראספין בענטש , דאס זעלבדיגע איז גיזעהן בייא דיא יודין אין ספרים , ערשטונס האבין גייא געשריבען צו נאם פון דיא ארבעט , וואס דיא

ו יחזא יי ארי איתפני
 למחזוי וקרא ליה יי מנו
 אמנא ואמר משה משה
 ואמר הא אנא: ה ואמר
 לא תקרב הלכא שרי
 סינך מעד רינך ארי
 אתרא דאת קאים
 עיודי אתר קדיש הוא:

ה' וירא יי ארי איתפני
 למחזוי וקרא ליה יי מנו
 אמנא ואמר משה משה
 ואמר הא אנא: ה ואמר
 לא תקרב הלכא שרי
 סינך מעד רינך ארי
 אתרא דאת קאים
 עיודי אתר קדיש הוא:

ו ירא יהוה כי סר קראות ויקרא
 אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר
 משה משה ויאמר הנני: ה ויאמר
 אל תקרב הלאם שלי נעליך מעל
 רגליך כי המקום אשר אתה
 עומד עליו אדמת קדש הוא:

רשבים

(ד) וירא ה'. המלאך קורא על שמו של הקב"ה: (ה) של. השלך. מגורה ונשל גוים רבים. כאשר יאמר מן נסע
 סעו. כן יאמר סע לשון צווי וגם שול תשלו לה:

שפתי חכמים

ימורע חסוד כמה: ש דקל אדמת לשון נקבה והוא לשון זכר
 לכך פי' המקום ר"ל הוא קאי על הנוקם ונוקם ל' זכר וק"ל:

טעם כדוע בחר משה לרעות את צאן יתרו

לו אל תרכי הלום. עיני כמפרשים וכו'... גס יש לקדקק
 לקמן שאמר לו ה' כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך
 כהנאילך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על הסר הזה.
 ילך מדוע התחיל בלשון עתיד אהיה עמך ומסיים בלשון עבר
 כי אנכי שלחתיך. לכן נראה לפרש דבאמת מרע"ה היה רועה
 אף יתרו בתמידות על השדות אשר היו לחותנו. כי הוא היה
 כהן מדין וכלי ספק היה לו שדות וקרמים ומקום מרעה לאלן
 כדרך הפרים הנכבדים [כי על אזה מקום היו רועים כנותני
 לאטו] ולהכי מוזכר בלן הכהוב כי היה כהן מדין וכולאוי הוה לו
 מקום מרעה ושם רעה לאנו. אך בלחית הפעם לכו וינהג את
 האלן אתר המדבר ויבא עד הר האלהים מורכה וגו' וכמאמר
 המדבר שנתחמת מ'כרת שם מהעדר גם זה ע"ס. וכאשר התיישב
 משה בדבר היה זאת לפלא בעיניו למה נעשה זאת והיה יכול
 זאת שיבא הפעם לפה. אולם לא ידע עוד טעם הדבר וזהו ערוך
 אונקרוס. אולם לא ידע עוד טעם הדבר וזהו ערוך אונקרוס.

לקומים על התורה

גיווען איינער אליין אין דער מדינה אונ האט פריילונג
 גיווען וויא אפייער גיבעט אויף דעם דארין, אונ דער
 דארין ווערט נישט פארקריעט, האט ער דאך געבראקט
 דערשןראקין ווערן אונ גלייבן ויצען אויף זיין ארט גיין צו
 זען דעם סוף פון דעם פיינער, אונ משה האט נישט אזוי
 גיטאדן, נאר ער האט גיזאגט איך וועל אפטיאהן, איך
 וועל אראפגעקען פון זיך די אלע איבעריגע פדים וואס
 איך טראג אויף זיך, אונ וועל גיין געניטער צום דארין
 זען וואס דארטן איז, עס מוז זיין אז דער סנה גיבעט
 גאר נישט, דאס איז קיין פיינער, דאס מוז זיין אזוי אלייך-
 טיגיטיט, נאךדעם אז ער האט גייערשט אשטימקע וואס
 דאס איז משה משה, האט ער דאך גיבראקט נאך מער
 דערשןראקין ווערן, נוער איז דא אין דער מדינה וואס
 דערשןראקין גיזאגן, דאס

ספר הישר

דרייסיג מענטשין פון קינגום, אויף מארגין איז קינגום מיט
 אדארין, פאר וואס האט הקב"ה געמאכט ווערן זיין שכינה
 אויף אדארין אונ נישט אויף אשיינעם פרוקטבוים, נאר ווייל הקב"ה האט גיזען דיא יורין זענען אין אצרה, האט הקב"ה

משלי חכמים

דיא מצריים האבן גינעבן אויף זיין אזוי אשונערע ארבעט,
 נאך האט נאם ניהערש ויגער שרייען וואס זיין גערינגקען ווער
 זיין זענען, די קינדער פון אדמ"ק יצחק יצחק, אונלעך יצחקים
 זיין זיין זענען, זאלין דיא מצריים קיים זיין ארבעטין, דיא
 מצריים

פרקי רבבי אליעזר

געמאכט ריהען זיין שכינה אויף דעם סנה, דער סנה איז
 אדארין, פאר וואס האט הקב"ה געמאכט ווערן זיין שכינה
 אויף אדארין אונ נישט אויף אשיינעם פרוקטבוים, נאר ווייל הקב"ה האט גיזען דיא יורין זענען אין אצרה, האט הקב"ה

כדי להשלים כל הסדרה בשנים בקרא ואחד תרגום הצננו תשלום כל הסדרה ותרגום והפסדה :

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲבוֹתַי
 אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק
 וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא
 מֵהַבַּיִת אֶל־הָאֱלֹהִים :
 וַיֹּאמֶר יְהוָה רְאֵה
 רְאִיתִי אֶת־עַנְי עַמִּי אֲשֶׁר
 בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם
 שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲבוֹתַי
 אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק
 וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא
 מֵהַבַּיִת אֶל־הָאֱלֹהִים :
 וַיֹּאמֶר יְהוָה רְאֵה
 רְאִיתִי אֶת־עַנְי עַמִּי אֲשֶׁר
 בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם
 שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו

תרגום ויספר משה . כדמות : ויאמר ה' ראה . שמיים פ' אמריו :

בעל הטורים

(1) ויספר משה פניו . ב' נחם' הכא ואידך ויספר עמל מעיני . צעקתם שצועקים
 שאלו היה מביט כיוו השכינה כחוד הסנה והיה מבקש רחמים
 על ישראל לא היו גולים יותר כי הסנה הוא סימן עמו אנכי כלרה וזהו ויספר עמל מעיני שאם לא היה מסתור פניו היה
 מסתור עמל מעיני : (1) ראה ראייתו . כ' כה' כנגד ה' עבודות . כפרך . מרר . לתן . עיני . עבודה קשה . וכנגדם ה' פ' סנה
 כפרעה : צעקתם . ב' נחם' ואת צעקתם שמעתי כי גדלה צעקתם בני סדום לומר שגדלה צעקתם כצעקת סדום :

רש"י

(1) כי ידעתי את מכאוביו . כמו וידע אלהים כלומר כי שמתו לו לב להתכונן ולעת את מכאוביו ולא העלמתי
 טעם מרוע בחר משה לרעות את צאן יהרו

בהשגחה פרטית . עד אח"כ שאמר לה' מי אנכי כי אלך אל פרעה וכו' הוליד את בני ישראל ממצרים . או השיבו ה' על מה
 ששאלת מי אנכי כי אלך אל פרעה . התשובה כי אהיה עמך [נחמת שהקטנת עלמך ע"כ אהיה עמך כי אני את דבא] . ופל
 מה ששאלת וכו' אוליאת את בני ישראל ממצרים . פי' כחיוה זכות . התשובה וזה לך היות כי אנכי שלחתיך . פי' אנכי שלחתיך
 לבלתי בהשגחה פרטית . כמו שאמרתי לך לנעלם כי המקום המוקדש ברם לזה שחבל לפס ולא ידעת למה . עתה מדע העולם . כדי
 שדע אשר כהוליד את העם ממצרים חשבני את האלהים על הכר הוה . וזה שלחתיך לבלתי בהשגחה כדי שדע וזה . וא"כ אין
 לך לשאלו וכו' אוליאת את בני ישראל ממצרים כי יש להם זכות קבלת התורה [קכ"ט] :

ירועת מכאובי ישראל

(1) ויאמר ה' ראה ראייתו את עני עמי גוי' כי ידעתי את
 מכאוביו . ויל"ד מה שאמר הקב"ה כי ידעתי את מכאוביו .
 האם ישראל לא ידעו מכאוביהם היה לו לומר גם אני יודע
 מכאוביהם . והענין הוא כי יוכל היות שגם האדם בעלמו לא
 יוכל לידע מכאוביו עלמו . וכמו עשיר גדול כן עשירים גדולים
 שרד מנכסיו מעט מעט . כחמלה היה לו חנות גדולה וכלי
 כסף וזהב ואכנס עונות ומרגליות . וע"י איהו סנה הפסיד

פירוש לתורת אלהים

(1) ויאמר אונן גאמט האמט גיואגמט צו משה האמט גיואגמט צו משה ראה זעהן
 ביו דער גאמט פון דיין פאמער איהו דער גאמט פון
 אברהם אונן פון יצחק אונן פון יעקב ויספר אונן
 משה האמט געהאלטן זיין פנים כי יהא ער האמט
 מורא געהאמט מהבים צו קוקען צו דער שכינה :

פרקי דרבי אליעזר

איה גיוואלט זיין כביכול אין אצרה , דריבער האמט ער געמאכט
 רוקען זיין שכינה אויף דעם דארין , וויא עס שפיים אין פסוק
 בצרתם לו צר . ווען דיא יודין זענען אין אצרה אזי הקב"ה
 פייס דיא יודין אין דיא צרה וואס עס קאמט אויף ניא , רבי לוי
 זאגט דער שפעקין וואס איז בעשאפן גיווארין דעם ערשטין
 פרויפאט ביו השקשות [צווישען פאג אונן נאכט] האמט אים
 הקב"ה גיגעבן צו אדם הראשון ווען ער איז גיווען אין גן עדן .
 דערטרוגקען גיווארין , אויף דעם דריטען פאג זענען זייא געקוקען צו די זייט וואס דארט זענען גיווען די שלאנגען,
 האפין דיא שלאנגען געהרגת פון זייא הונדערט ויגעציו מענטשין , האמט קוקנס מיט זיינע מענטשין בעלאגערט

משלוי חכמים

פון שם קענעמט צו דיא קינדער פון פנען , נאר ווייל דיא יודין
 זענען דערנדרערט בייא זיך שבייען זייא גיט זענען זייער וואס
 נאר

כִּי יִדְעַתִּי אֶת־מַכְאִבֵּי : ה וְאָרְד
 לְהַצִּילֹנִי מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֹתֵנִי
 מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה
 וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ
 אֶל־מְקוֹם הַפְּנִיעַנִי וְהַחֲתִי וְהֵאמְרֵי
 וְהַפְּרֹי וְהַחֲוִי וְהַיְבוּסִי : ט וְעַתָּה
 הִנֵּה צִעַקְתָּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֵה אֵלַי
 וְגַם־אֵיתִי אֶת־הַלַּחַץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם
 לְהַצִּיֵּם אֹתָם : י וְעַתָּה לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ
 אֶל־פְּרַעֲהַ וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְּנֵי־

כִּי־שָׂא אֶרְי גְּלִי גְּדַמִּי יֵת
 כִּי־יִהְיוּ : ה וְאֵיתְגַּלִּיתִי
 לְשֵׁי זְבוּתֵהוֹן מִיָּדָא
 דְּמִצְרַאִי וְלִאֲסַקְתֵּהוֹן מִן
 אֶרֶץ הַזֹּאת לְאֶרֶץ טוֹבָה
 וְרַחֲבָה לְאֶרֶץ עֲבָדָא חֶלֶב
 וְדָבָשׁ לְאֶתְר פְּנִיעַנַאִי
 וְהֵאמְרֵי וְהַחֲוִי וְהַיְבוּסִי
 וְהֵאמְרֵי וְהַחֲוִי וְהַיְבוּסִי : ט
 וְכַעֲנָה הָא קְבִילֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 עֲלֵת לְקַדְמִי וְאֵה גְּלִי
 קְדַמִּי יֵת דּוֹחֲקָא דִּי
 מִצְרַאִי בַחֲקוֹן דְּהוֹן :
 י וְכַעֲנָה אֵיתָא וְאַשְׁלַחְךָ
 לְוֵת פְּרַעֲהַ וְאַפִּיקֵת עַמִּי

תולדות אהרן
 ואהרן לכוניו . ספר בראשית פרק טו

רשבים
 עמי בני ישראל מצרים . על פי הדברים שתאמר
 אליך כדי להצילי מיד מצרים : (י) והוצא את

שמותי חכמים
 ת דקל דהיל לכה ושלחך אל פרעה להוליך אכל והולך משמע
 דבור כפי' לכן סופר מלת ואת וכו' ותהיה משכחו והולך את

ידועת מכאובי ישראל
 עכשו סובלים עתה וזהו שאמר הכתוב ראה ראיית את
 עמי כמלרים ואת לעקתם שמעתי מפני נוגשיו . כי ידעתי
 את מכאוביו . דהם כמלכ אינם יודעים מכלום ונפילתם
 כמה גדלה ואינם יודעים רק מפני נוגשיו סובלים ממנו

פירוש לתורת אלהים
 היינמ וואהנען דארטין דיא אומות נואם ווערין
 גערופין הנגעני וגו' : (ט) ועתה אונ אצונך הנה צעקת
 דאם געשריי פון די יודין באה אפי' איז געקוקען
 צו מיר וגם באיתי אונ איה האב גינעקן דאם
 צווייגען נואם די מצרים צווייגען זייא : (י) ועתה
 אונ אצונך קה גיאי וואשלחה אונ איה וועל דיה
 שיקען צו פרעה אונ אויב דו וועסט זאגן נואם
 וועסטו העלפין זאג איה דיר וועסט דו וועסט אויך-
 צייהען מיין פאלק ישראל פון דעם לאנד מצרים :

ספר הישר
 אויף בוש גיין זאהר , אין דיא צייט איז משה אנטלאסן
 פון מצרים ווייל פרעה האט אים גיוואלט הרגנו , אונ ער
 איז געקוקען צו דיא סחנה פון קהנאס אונ ער איז גיווען
 אין דיא סחנה גיין זאהר , דער קלף קוקנס אונ זיינע אלע
 שרים אונ אלע וועלנער האבן ליב געהאט משה'ן ז ער
 איז גיווען היף געוואקסן , ער איז גיווען ווי אשטארקער לייב ,
 גינען אין סוף גיין זאהר איז קוקנס קראנק גיווארן אונ איז
 גישטארקען , קען האט אים בקראכין געבין טויער פון

משלי חכמים
 גאר נעגין זייערע שפערצין איז איצם געקוקען זאם ניה און
 געסטן פאר דיא יודין , וואס זאם ווייס דאך דעם יחוס פון דיא

בני

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם : יִיאָמֵר מֹשֶׁה
 יִיאָמֵר מֹשֶׁה קְדָם יי
 מֵאֵן אָנָּה אָרִי אִיזִיד יוֹת
 פְּרַעָה וְאָרִי אִפְיָקִית בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם יִיאָמֵר
 אָרִי יְהִי מִימְרֵי פְּסַעְדָּךְ
 מִמִּצְרַיִם : יִיאָמֵר כִּי־אֵהְיָה עִמָּךְ

בעל הטורים

(יא) מי אנכי. כי כחסי. דין וחיך מי אנכי כי הניחותי עד היום בני דוד מלמד שניקם משה מלכות לו ולזרעו ולא רנה הקב"ה ליתן לו שנאמר אל תקרב הלוס וזין הלוס אלף מלכות אמר אנשה כיון שהמלכות פוסקת ממני ואינו לבני שלח לא כד תשלח : ונם להוציא את בני ישראל ע"י מצות פרעה. וכמה השיב על ראשון ראשון. מי אנכי כי אלך אל פרעה אפילו להביא לו בנחה ודורון. וכי ראוי אני ליכנס בחצר המלך איש נכרי כמוני. וכי אוציא את בני ישראל ממצרים כלומר ואפי' ראוי אני ליכנס לפני פרעה שומה אני לשער דברים איוה דבר המתקבל לפיעלה שומר לו וכי שומה הוא פרעה לשמוע לי לשלוח עם רב שהם שע"י אהיה הריבור אוציאם ממצרים ברשות פרעה. והקב"ה השיב לו על ראשון ראשון ואמר כי אהיה עמך ואחן חנך בעיני המלך ותלך אל פרעה ולא תירא :

רשבים

(יא) ויאמר משה מי אנכי. כי שרועה לעמוד על עיקר פשוטו של מקראות הללו ושכיל בפירושי זה כי הראשונים מבני לא הבינו בו כלל כלל. משה השיב על שני דברים שאמר לו הקב"ה ללכת אל פרעה ונם להוציא את בני ישראל ע"י מצות פרעה. וכמה השיב על ראשון ראשון. מי אנכי כי אלך אל פרעה אפילו להביא לו בנחה ודורון. וכי ראוי אני ליכנס בחצר המלך איש נכרי כמוני. וכי אוציא את בני ישראל ממצרים כלומר ואפי' ראוי אני ליכנס לפני פרעה שומה אני לשער דברים איוה דבר המתקבל לפיעלה שומר לו וכי שומה הוא פרעה לשמוע לי לשלוח עם רב שהם שע"י אהיה הריבור אוציאם ממצרים ברשות פרעה. והקב"ה השיב לו על ראשון ראשון ואמר כי אהיה עמך ואחן חנך בעיני המלך ותלך אל פרעה ולא תירא :

רש"י

ויעלו דכ"ד ומילאס משס : (יא) מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים : וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני כ מה זכו ישראל שמעשה להם כס ואיליאס ממלרים : (יב) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון שאמרת כי אהיה עמך. התנצלת משה

שפתי חכמים

וכו' : א ומי במקום מה כי לא יתן לפרעו על הכולאה שהרי כתיב אח"כ וכי אוליא ולסיות טמה שליו חסוד לדבר עם פרעס הוא לפיותו מלך חמר הכי לדבר עם המלכים : ב מתחנכת השם כהוליאך את השם כדי שיקבלו הוורס משמע. שאמר לו משה

התנצלת משה

(יא) ויאמר משה אל האלהים מי אנכי וגו'. הפירושים על שני פסוקים אלו על שאלת משה להקב"ה ועל תשובת הקב"ה למשה. רבו מלמדות. וכמעט אין מה להוסיף על דבריהם הקדושים. אך נגיע דברי ה'. הנה הקב"ה אמר למשה שני דברים ועמה הנה נעקב בני ישראל כל אלו. ידוע כל מקום שבה תכת והנה מורה על דבר חדש שנתחדש כעת שלא הי' מקודם. כי עד עתה בני ישראל לא נעקו אל ה'. או מחמת שלא ידעו את ה'. או מחמת שהי' קבלה בידם כי נזרת ועבדו וענו אותם היא על משך ארבע מאות שנה. ומה ויעיל להם לעקוב כעת אשר חלף ועבר רק חצי הזמן. ע"כ ויאמרו בני ישראל מן העבודה. ויעקו. מלצר העבודה. אבל לא ועקו אל ה' שישועם. ותעל שועתם אל האלוהים. שועתם עלתה מעלתם אל האלוהים. והמה שועו מן העבודה. אבל כיון כה וכה שהקב"ה הראה למשה מראה הסנה ודבר עמו אדות ישראל אשר במלרים. התעוררה רוח קדושה בלבות ישראל וילעקו אל ה'. שילום ממלרים. ותחף הודיע זאת הקב"ה למשה. ויאמר לו ועתה

הנה. מדעות אודיעך. נעקב בני ישראל כהא אלו. כנענו זו נעקו בני ישראל אלו. שלוששים. ונס רחמי את הלחץ אשר מלרים לוחים אותם כשאר דברים לנד בעבודה והעניו אשר נזרתי. ע"כ ועמה לכה ואלתלך אל פרעה. והוא את עמי בני ישראל ממלרים. ועמה כאשר ועקו בני ישראל אלו. ע"כ תושקים שומל להושיעם אף כחמנע הזמן. והחמת כן היא. כי הלחץ אשר מלרים לוחים אותם אשר זאת לא נזרתי אלך אל הזמן. כי מס שהיו לרבים לעבוד בלרבע מאות שנה הם עבדו כחמתי שנה. מחמת שמלרים לוחים אותם שיעבדו יומם ולילה יותר מכפי כחם. ומה שמועל שכיכ שוטה בשני יומים הם עושים כיום אחד. ולפי ערך עבודתם נשלמה זמן ארבע מאות שנה. אף שהזמן נוסף לא כנה. אבל עבודת הזמן כלה. ע"כ אלתלך אל פרעה והוא את עמי בני ישראל ממלרים. הנה המחמר הזה שילא מפיו ית' כמלון קלרים לא היה יכול משה להבינו כראוי. כי הקב"ה אמר למשה שיטלחהו אל פרעה. ולא אמר לו מה יאמר לפרעה. ולא המוכן הוא שיאמר לפרעה שיטלח את בני ישראל

פירוש לתורת אלהים

(יא) ויאמר משה אונ משה האם גינאנט אי צו נאמט מי נוער בין איה דען פאר אהשוב איה זאל גיין צו פרעה אונ ריידין מיט אפלקה וכי אונ איה זאל אויסציהען די קינדער ישראל פון מצרים. פלומר נוען איה בין יא השוכ צו ריידין מיט קלכים

(יא) ויאמר משה אונ משה האם גינאנט אי צו נאמט מי נוער בין איה דען פאר אהשוב איה זאל גיין צו פרעה אונ ריידין מיט אפלקה וכי אונ איה זאל אויסציהען די קינדער ישראל פון מצרים. פלומר נוען איה בין יא השוכ צו ריידין מיט קלכים

פרקי דרבי אליעזר

בצב האם נעבריינגס דעם שפעקין אין מצרים אונ האם אים גיגעקין צו יוסף אונ ווי יוסף איז גישטארבין האם פרעה נעשיקט צו יוסף אין שטוב אונ קען האם פארנוקען זיין גאנץ פארקעגין אונ קען האם נעבריינגס צו פרעה. אונ יתרו איז באמאלט ניט געוואקט וואס זיי זאלין טאהן. עם איז שוין זיין יאהר וויא מיר ווען אין רעדן פקרב. אויב מיר וועלן צו גיין צו

ספר הישר
 שטאט. אויף זיין קבר האט קען געבאהט אשיינע שטוב אויף די שטוב האט קען געלייגט גרויסע שטיינער אויף דיא שטיינער האט קען אויפקערענען אלע מקלמות וואס קינגום האט געהאט בייא זיין זעבין. פאר אנהייבקינג נאכרעם וויא קינגום איז גישטארבין האבין דיא זעלנער ניט געוואקט וואס זיי זאלין טאהן. עם איז שוין זיין יאהר וויא מיר ווען אין רעדן פקרב. אויב מיר וועלן צו גיין צו

משלי

(יא) וכי אוציא את בני ישראל ממצרים וגו' הוציא את העם וגו'. ר' שלום עם האם אפאהל ניטראפין ביי איינעם

וואס זיין ווייב איז גישטארבין אונ האט אים נילאזין אויגן, נאכרעם האט ער גענוקען איין אנדער ווייב, דער ווען אז

וַיְהִי־לֶךְ הָאוֹת כִּי אָנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת־הָעַם מִמִּצְרַיִם מֵעֲבַדוֹן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הַהָר רִשְׁבִים

וְדִין לְךָ אֶתֵּא אֲרִי אָנֹא שְׁלַחְתָּךְ בְּאַפְקוֹתֶיךָ יֵת עֲמֵא מִמִּצְרַיִם תְּפִלְחוֹן קָדָם יְיָ עַל מוֹרֵא הָרִין :

רשבים

(יב) וזה לך האות. ומה שאתה ירא לפני פרעה, כי אנכי שלחתיך. הלא אתה רואה בתבוערת הסנה כי שלוחו של הקב"ה אני וזה האות לך הוא להיות בטוח שאהיה עמך. וכן מצונו בגדעון שאמר לו הפלאך הלא שלחתיך. ועל מה שאתה אומר וכי אוציא את בני ישראל ממצרים. כלומר באיזה טענה אומר לפרעה שישמע אלי להוציאם. בהוציאך את העם ממצרים אני מצווה לך עכשיו שתעבדו את האלהים על ההר הזה ותקריבו עולות ומענה זו הוכל לומר כי לזכות לאלהים ויניחם ללכת. ואע"פ שכאן לא פירש. לבסוף מפרש ושמוע לקולך ובאת אתה וקוני ישראל אל מלך מצרים וגו'. ועתה נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה וכן בכל פעם ופעם היה אומר כך לפרעה. וכן מצונו בשמואל כשיצוהו הקב"ה למשוח את דוד אמר שמואל רש"י

שפתי חכמים

כן ג פ' ולא תחשוב כי הוא חיון בעלמא אלא אות אמת מהסס: ד דל"כ כך ל"ל אלא לך האות שאין אדם יזוק כשתלך בשליחותי כאשר ראית הסנה שחינו אובל ודו"ק: ד' וא"ת מהיכן הוא ונחמיל לנטות אי משעת דבור זה וסרי העשר מכות היו נכתים וכל מכה משתמשת רכוע החודש ו' חלקים היה משיר ומתרה בו כדפי' כפ' ואר"ל בסקוק וינאל ו' ימים וא"כ היה עשר חדשים וגם המכות לא החזירו עוד אחר דבור זה ואי משעת יציאת מצרים מונה הרי לא היה אפילו שני חדשים מאי ניסן ואייר ושני כסיון שקבלו התורה. וי"ל דלא מיירי בתורה שכתב לתוד

התנצלות משה

מאלו. האם כדכור בעלמא תיכף ישמע אליו פרעה וישלח ממלרים שם מלות אלף עבדים. ומה גם כי תנת. והוא"ל נשמעו משעה ויזאם ממלרים. לא שפרעה ישלחם. האם בכחו של משה להוליאם ממלרים. וממה נפשך אם הקב"ה רוצה ליתן מורך או רחמנות בלבו של פרעה שישלח את ישראל חפסי. משה למה. גם בלא משה יכול הקב"ה לעשות כן. ואם משעה ויזאם כע"כ של פרעה. כמשמעות הווא"ל. נחיוה כח ויזאם. כטח בכחו של הקב"ה. מורה השאלה משה למה. האם הקב"ה לריך למשה. הלא הוא עושה נפלאות לגדו'. כלי שום קויע. וכדא תכל ומלווא. שמים ושמי השמים וכל אשר כסם. הארץ וימים וכל אשר כסם. הכל כמאמר פוי ית'. ועל זה של משה. מי אנכי. ר"ל מה אנכי עושה בעסק זה. וכשכיל מי אתה ומניסני בעסק זה. כי אלך אל פרעה. ומה יהיה מהניכתי אל פרעה. איזה ענין יהיה מזה. אף אם פרעה לא יצא לשלחם. מה כחי לזה. האם כגבורה ומלחמה אכוח עליו. איזה כגבורה ואיזה חילי. כטח אתה לדרך תוואלם. כי לך הגדולה והגבורה. ואנכי למה. ויאמר לו פ' כי אתה עמך. אמת בדברי כי אתה לדרך לא תוכל לעשות מאומה. אלא אהי' עמך. אתה תעשה. ובכחי תעשה הכל. וזה לך האות כי אנכי שלחתיך. ר"ל כנסים והנפלאות שתעשה לפני פרעה זה יהי' אות עליך כי שלוח אתה מחתי. כי אם לא היית שלוח מחתי כחיה אופן היית יכול לעשות נגזרות כאלה. וע"י פירוש לתורת אלהים

פירוש לתורת אלהים
פירוש לתורת אלהים
פירוש לתורת אלהים

וועגין כי נוארום איך נאמ נועל ויין מיט דיר ויה
אונ דעם וואנדער וואס דו זעהקט פון דעם דארין
נואם ווערמט ניש פארברענגט דך דאס איז צו דיר
אצייקין אז איך נאמ שייך דיר אונ דו וועקט
מצריים ויין אין מיין שריחות אזוי וויא דו זעהקט
דער דארין מוהט מיין שריחות גר ברענגט אין

ספר הישר
דיא שטאט מ'הקמה האלטיין. וועלען מיר געהקט ווערין.
אויב מיר וועלען דא זיצען וועלען מיר שטארבין. אונ אויב
די מלכים פון ארם אונ פון די מוצרייגענדער וועלען הערין
אז קאנום איז גישטארבין וועלען וויא קוקען מיט אונ
מ'הקמה האלטיין אונ וועלען פון אונז אייגעם גיט זאזין
זעפעדיג. דיא געקטע עצה וועט ויין מיר וועלען מאכין

משרי
גינען אגרויסער ארעם מאן. דער פאטער האם אים גינאלם
נעבן געלם גאר ויין נויב האם ניש גילאזין. איז געבליבען ביי
דעם פאטער זעצט ער זאל געבין ניין ווין אונעקסיל אייף
עקליבע הונדערט רובל. פאר ניין וויב וועט ער זאגן אז דאס
מיט

יג ויאמר משה קדם יי הא
 אנא אתי לות בני ישראל
 ואומר להן אלהא
 דאבתכון שלחני ליהבון
 וימרון לי מה שמייה מה
 תולדות אהרן
 מה שמו . סהדרין קול עקיים מ"ב כ כו :

הזה : יג ויאמר משה אלהא
 הנה אנכי בא אל בני ישראל
 ואמרת להם אלהי אבותיכם
 שלחני אליכם ואמרולי מה שמו

תולדות אהרן

מה שמו . סהדרין קול עקיים מ"ב כ כו :

בעל המורים

ויג' ואמרו לי מה שמו מה . ס"ת סס כן ד' אומיות שנסר לו
 הסס ובתיב בחריב לך ואספת את וקני ישראל שלין מוסרין אוחו
 אלא לוקים סבדור . ג"פ אהיה כנגד ג' אבות והם אברהם
 יצחק ויעקב . אברהם וזיה ברכה . יצחק נור כלרין הווא אהיה
 עמך . יעקב שוב אל ארץ אבותיך ואהיה עמך . אהיה עולה כ"א
 וכן התחלת ג' שמות של י"ג ממות ה' אל וכן ר"ת אברהם
 יצחק יעקב וכן התחלת ה' מומטי תורה ב' ו' י' א' . כ"פ אהיה
 עולה פ"ג והס י"ב אומיות כנגד י"ב סבטיס והסבטיס הס ל' אומיות לרף עמהס י"ג אומיות של שמות האבות ויהיה השבטן ס"ג :

רש"י

אחר כי אהיה עמך וזה שחלנית בשליחותך לך האות על
 הבטחה אחרת שאני מבטיחך שכשתזילאס ממלכים תעבדון
 אותי על ההר הזה שתקבלו התורה עליו והוא הזכות
 העומדת לישראל . ודוגמת לשון זה מצינו (ישעיה לו) .
 וזה לך האות ו אכול השנה ספיח וגו' מפלת סכחבר תהיה
 אע"פ שבטעת השליחות עמנו הוא מסופק ור"כ אך תהיה
 קבלת התורה כשהיה השליחות שערין היא מוספקת רחיה וזה על הבטחה
 קבלת התורה כשהיה השליחות שערין היא מוספקת רחיה וזה על הבטחה

התנצלות משה

המופת' שחששה יאמינו בכחי וגבורתי ואז יסלחו את ישראל מארצם
 זלם חלמך א"כ למה שאלה חותך . אולי לא יאמינו מלכים ולא
 ישראל כך . רק בי יאמינו (כמו שהיה בסוף כמעשה העגל וכלל
 המריבות שאמרו ישראל כי רק משה העלם ממלכים) ע"ז השיבו

התנצלות משה
 סקכ"ה כהוליא את העם ממלכים תעבדון את האלהי על הכר הוה .
 אהיה וכל ישראל כשהו תעבדון אותי . ואלו כל עמי הארץ כי אהיה
 עבדי כמור כחומס ולא יטע עוד כך [למשך כחודש זה אחרי מות
 משה] ויש לי עוד פי' עפ"י ומהמת האריכות לא כחכמי [מ"ת] :

פירוש לתורת אלהים

די ישראל וועלן דא מקבל ויין די הורה : (יג) ויאמר
 משה אונ משה האם גי'אנאם אי צו נאמס הנה או
 איה וועל קומען צו די יודין ואמתי אונ איה וועל

די ישראל וועלן דא מקבל ויין די הורה : (יג) ויאמר
 משה אונ משה האם גי'אנאם אי צו נאמס הנה או
 איה וועל קומען צו די יודין ואמתי אונ איה וועל

פרקי דרבי אליעזר

וייא וועלן גי'עבין ווערין אין אייגענע הענט , זיי האבין
 אין דיא גאנצע פתגה גיט געפונען אפגעערוי וויא משה ,
 וייא האבין פאר' אויסקויטאדן פון זיך געדער זיין קלייד אונ
 האבין געלייגט ריא אלע קליידער וויא אפאר גיינע אויף
 דיא אנדערע אונ האבין גי'עצט משה'ן אין דערהייף אויף
 אלע קליידער אונ קען האט גי'ב'אזין מיט שוקיות אונ
 מען האט געשריגען נאר לעבין דער קעניג , אונ אלע
 א'צטע אונ אלע זעלנער האבין גישווארן קען נאל געבין
 צו משה פאר אנוייב דיא פ'תגה דאס ווייב פון קוקנוס ,
 אונ משה איז גיווארן אמ'ר , נאכדעם האט מען אויס-
 גערופין אין דיא פתגה געדער נאל שיי'קען אפ'תגה צו
 משה'ן , קען האט אויסקע'שפרייט א'ייל'יה אויף דער ערד
 אונ געדער האט אריין גיווארן אפ'תגה , מען האט
 גיווארן גא'רענע צירונג , גרי'אמטין , זי'ב'ער אונ גא'ר ,
 וי'א געלייגט אין זי'נע אוצרות , זי'בען אונ צוואנגיג נא'ר איז
 משה אל'ס גיווען ווען ער איז גיווארן אמ'ר , אונ
 קערציג יאהר איז ער גיווען אמ'ר , הקב"ה האט אים גי'עבין
 חן אין דיא אויגן פון די בושים אונ אלע בושים
 האבין אים געלייגט , אויף דעם זי'בעטן סאג וי'א ער איז
 גיווארן אמ'ר , זענען אלע בושים געקוקען צו אים אונ

האם אים אריין געשעקלם אין זיין נאקשין , אונ עס האט קיין
 מענש גי'קענט צו גיין צום שפעקין , אונ ווי משה איז געקוקען
 צו יתרו איז ער אריין גע'אנגען אין נאקשין אונ האט גי'נעקן דעם
 שפעקין אונ האט געלייגט די צייכונס וואס אויף דעם שפעקין
 אונ האט אויסקעצויגן דיא האנט אונ האט גענוקען דעם
 שפעקין , וי'א יתרו האט גי'נעקן משה האט גענוקען דעם
 שפעקין האט יתרו גי'אנאם אויף משה דער פנעש וועם אויסק-
 לי'יזן דיא יודין פון ס'תרים , דרי'בער האט יתרו גי'נעבין זיין
 סאקטער צפורה צו משה פאר אנוייב , אונ משה האט גי'נואל'ט
 ווא'גען צו זאפען מיט יתרו , אונ משה האט געשי'סערט דיא
 שפעקין פון יתרו פערציג יאהר , אונ עס האט קיין סא'הל
 גי'פראשין אהיה פון וואלד נאל הרנגן אשעס , אונ די שפעקין
 גי'ווארן גא'רענע צירונג , גרי'אמטין , זי'ב'ער אונ גא'ר ,
 וי'א געלייגט אין זי'נע אוצרות , זי'בען אונ צוואנגיג נא'ר איז
 משה אל'ס גיווען ווען ער איז גיווארן אמ'ר , אונ
 קערציג יאהר איז ער גיווען אמ'ר , הקב"ה האט אים גי'עבין
 חן אין דיא אויגן פון די בושים אונ אלע בושים
 האבין אים געלייגט , אויף דעם זי'בעטן סאג וי'א ער איז
 גיווארן אמ'ר , זענען אלע בושים געקוקען צו אים אונ

משלי חכמים

מיט דעם וועקסיל , דער פאקטור האט געמוסן שוויינין נוייל א'ר
 האט גיט גיוואלס סאכין אקריג מיט ניין ווייב , נאכדעם איז דער
 פאקטור גע'אנגען צום ווען אונ האט גי'אנאם צו אים גי'ב דעם
 וועקסיל אין סאג , וועל איה דיר מוין בצאהלן אונ מיין ווייב

נועם זיך גאר גיט קענען העלפן , איה וועל פיה מיט דיר קריגען
 מיין ווייב נאל מי'נען אז איה וועל דיר גיט בצאהלן , אונ אין
 אפ'ת בצאהל איה דיר מיט פון גושען וועלען , אונ איה וועל
 דיר אלע סא'הל העקסין מיט געל'ס גאר מיין ווייב קאמ'ס , גיט ,
 אכער

**מָה אָמַר אֱלֹהִים: י וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 אֶל־מֹשֶׁה אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֱהִיָּה וַיֹּאמֶר
 כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֱהִיָּה
 שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם: וַיֹּאמֶר עוֹד
 אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־**

**אִמַּר דְּהוּן: י וַיֹּאמֶר יי
 לְמֹשֶׁה אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֱהִיָּה
 וַיֹּאמֶר כְּדֵן תִּימַר לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֱהִיָּה שְׁלַחְנִי
 לְדַחְבוּן: וַיֹּאמֶר עוֹד יי
 לְמֹשֶׁה כְּדֵן תִּימַר לְבְנֵי**

תולדות אהרן
 אהיה אשר אהיה. כדמות נוסף ספר הויבר
 פרשם אחרי מוס :

רשבים

(יג) כה אומר אליהם. כי איני מכיר יודע שמך המיוחד: (יד) ויאמר אליהם אל משה. אם אינך יודע שמי אני אומר לך כי שמי אהיה לעולם ויכול אני לקיים מה שאני מבטיחך. וכעתה שאמרת לך כי שמי אהיה. כה האמר לישראל אהיה שלחני אליכם: (טו) ויאמר עוד אליהם למשה. לא נאה שיקראו אותי כשמי ריט"ו

לך לזאת על הכתה חזרת שארצכם חריבה. גופרות ואני אכרך הספיתם: (יד) אהיה אשר אהיה. אהיה עמם כלרה זאת אשר אהיה עמם כשעבוד שר מלכותי (כרכות ט) אמר לפניו רכש"ע מה אני מוכיר להם לרה חזרת דיים כלרה זו אמר לו יפה חזרת כה תאמר וגי' (ש"ר) (לא) שהשכיל הלילה משה ביותר אלל שלל הבין דכרי הש"י כי לא מחשבתו מחשבת הש"י שמוזל כך היתה דעתו כלומר וי' אהיה אשר אהיה למשה לכדו הניד ולא

התנצלת משה

(יד) ויאמר אלהים אל משה אהיה אשר אהיה וגי' כה תאמר לביני ישראל אהי' וגי'. ר"ל אמרו שמשה אמר להקב"ה דיה לזה כשעתה. והקשה הרב נ"ל וכי נעלם זה מהקב"ה עד כל אליו דבר משה ויכי הקב"ה ראה כשעת חזרה לנער את ישראל נגלות אחר] אלל הענין הוא שהקב"ה הודיע זאת רק למשה. ולא שאמר לישראל. וכן הוא משמעות הכתוב ויאמר אליהם אל משה. אהיה אשר אהיה. למשה הודיע הקב"ה האמת שהק"ל שנה שחזר להם כלן ישלחו כנגלות אחרות. אבל כה תאמר לבי' אהי' שלחני אליכם. ולא תאמר להם אהיה אשר אהי'. רק אהיה עמכם כנגלות שאוכל אומר גאולתכם. ומעולם לא עלה על דעתי שתאמר לבי' אהיה אשר אהיה: כי כקושי העטור. הוא למופתכם

פירוש לתורת אלהים

מיה פרענין ווי איז דער נאמען פון נאם פה וואס זאל איך זיין זאגן: (יד) ויאמר אונ נאם האט גיזאגט צו משה מיין נאמען איז אהיה דאס איז טייטש איך וועל זיין מיט דיא וישראל אין דער צרה. דאס מיינט מען אין גלות מצרים אשר אהיה וואס איך וועל מיט זיי זיין ווען זיי וועלן נוינדער זיין אין גלות ביי די אנדערע מלכים. האט משה גיזאגט צו השי"ת נענוג צו זיי די צרה וואס זיין האבין איצט וואס זאל איך זיי נאך דער מאנען איין אנדערע צרה ויאמר האט נאם גיזאגט צו משה וואס איך זאג מיין נאמען איז אהיה אשר

ספר הישר

האבין גיזאגט צו אים גיב אויג אעצה וואס מען זאל טאהן מיט דיא שטאט עם איז שוין זיין יאהר וויא מיר ויצען דא אונ מיר האבין גיט גינעהן אונדערע קינדער אונ גיט אונד זענע ווייבער מיר ווייטן גיט אויב זיי זעבין. האט משה גיזאגט צו זיי אויב מיר וועט מיה פאלגין וואס איך וועל אייך זאגן וועלן מיר איין זעקען די שטאט. האבין אָע גיזאגט צו משה וואס דו וועסט אונג הייסן טאהן וועלן משלי חכמים

משלי חכמים

אָבער איצט וועט זיא שוין אויך טוין נעבן. דאס זעלביגע איז גינעהן בייא משה. ווען נאם האט גיזאגט צו משה געט ארויס דיא יודין פון מצרים האט משה גיזאגט פאר נאם. וועלן וכות האבין דיא יודין בייא ריר פארדינען דו זאלסט זיין ארויס מיט

בני ישראל יהוה אלהי אבותיכם
 אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי
 יעקב שלחתי אליכם זה שמי לעולם
 וזה זכרי דוד דוד: חמישי מן לך
 ואספת את זקני ישראל ואמרת
 אלהם יהוה אלהי אבותיכם נראה
 אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב
 לאמר פקד פקדתי אתכם ואת
 העשוי לכם במצרים: ואמר

ישראל יי אלהא
 דאברהם תכון אלהיה
 דאברהם אלהיה דיצחק
 ואלהיה דיעקב שלחתי
 לתכון דין שמי לעולם
 וזה זכרני דוד דוד:
 חמישי ותכניש ית סבי
 ישראל ותימר להון יי
 אלהא דאברהם תכון אלהי
 לי אלהיה דאברהם יצחק
 ויעקב למימר מידבר
 דכירנא לתכון וית
 דאיתעבר לתון במצרים:
 יי ואמרת אסיק לתכון
 תו"א יי שמי לעולם . פסוקים : קדישין ט"א :
 ואלהם את זקני ישראל . יומא ט"ז :
 פ"ד קדמי . ה"א ט"א ט"ז :

רשבים

בעל הטורים

כל דבריהם כשם שאנו קורים המלכים בשמם . אלא
 ה' אלהי אבותיכם וגו' שהוא לשון ארנות ומלכות כשם
 שאוכרים למלכים יחי המלך . המלך צוני רכר :
 ה' האבור בפסוק שני שהוא לשון מלכות ובענין הזה
 מוכרין את המלכים ולא בשמם . ומה שב' ב"ה אפרש כ"א
 תפ"א ה' מצמ"א פמ"ה שידפ"י כפ"ק ל"ה ל"ם י"ץ צפ"ץ
 בחק"י זהו עיקר עומק פשוטו של מקראות הלל ואין

שפתי חכמים

רש"י

על הכתוב חרות שהיא כנחת הספיתים : א (נח"י) כל מס
 שהלריך הרה"ס מנולר הוא כש"ס ונעלם מעיני הרה"ס :
 שניד לישראל וזה יפה חמרת שנס דעתי מתחילה כך
 היתה שלא תניד לבני ישראל כדברים האלה אלא כה
 תלמד לבני ישראל שהיה פעם אחת וכן משמע במס'
 העלמייהו שלא יקרא ככתבו א (ש"ר) : וזה זכרי . למדו
 היאך נקרא וכן דוד הוא חומר ה' שמך לשולם ה' זכרך
 לדור דוד : (טו) את זקני ישראל . מיוהדים לישיבה .
 ואל"ת זקנים סתם היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס'

פירוש להורה אלהים

יי דער גאט פון אייערע ערשערין פון אברהם
 יצחק יעקב שלחתי האם מיה צו אייה געשיקט
 יי דאס איז מיינ גאקען צו אייביג ויה אונ דאס
 איז מיינ גידעקעניש אויף דור דורות : (טו) ג
 גי"א ואלקס אונ דו ואלקס איין ואמלען די ערשטע
 פון די יודין ואברהם אונ דו ואלקס צו ויי אזוי זאגין

ספר הישר

פרקי דרבי אליעזר

מיר טאון , האט משה גיאגט איר נאלט אויסרוסין אין די
 מחנה אלע זאלין גיין אין די וועלכער אונ יעדער מענטש
 זאל חאפין אקלייגע פייגעלע וואס היסט חסידה אונ זאל
 ויא בריינגען אהיים , אונ איר נאלט די פייגעלעך אדעווען
 אונ זאלט ויא לענגען פליהען ווי דער פויגל שפארבאר
 פליהט , אלע בושיים האבין אזוי גיטאקן זיי נעגען געגאנגען
 אין די וועלכער אונ האבין געפאנגען די גלייגע פייגעלעך
 חסידה אונ האבין זיי גיערונג פליהען , ווי די פייגעלעך נעגען
 שוין גרויס גינארין האט משה געהייסן דבייא טעג

משלי חכמים

אל פרעה ובי אצוי את בני ישראל סמפרים , דער מדרש זאגט
 משה האט גיאגט פאר גאט איה בין דאך אונגעברייט צו גיין
 אפארמישקער צווישען דיר אונ דיא יודין ווען די וועסט גיין
 נעבין די תורה אונ וועסט זאגין צו גיין אגבי ה' אלהיך . משה
 האט

אונקלוס

אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מֵעֵנִי מִצְרַיִם אֶל-אֶרֶץ
הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי
וְהַחִיטִּי וְהַיְבוּסִי אֶל-אֶרֶץ זְבַת חֶלֶב
וּדְבַשׁ: יי וְשָׁמְעוּ לְקֹלְךָ וּבָאתָ
אֶתָּה וְיִשְׂרָאֵל אֶל-מִלְךָ מִצְרַיִם

משעבוד מצרתי לארע
כנענאי וחיתיאי ואמוראי
ופריזאי וחיתאי ויבוסי
לארע עבדא חלב ודבש:
יי ויקבלון מנה וחייתי
את נסבי ישראל לנת
מלכא דמצרים ותימרון

הולדות אהרן
אם תלז ודטז . כמכות ק"ב :

בעל הטורים
כמוסור . ושמו לקלך . ושמו מלרים . כשדבר משה עם פרעה
שמו כל מלרים . דבר אחר אפי' שקולו היה נמוך היה נשפט
בכל ארץ מלרים ולפי שקול בני אדם נמוך לכן הוא חסר :

לכס כמלרים וזיך כל הובס העשו למלכה שכל זה הכאה
להס כמלרים היו מוקדים אותו למלכה המסכן : (יה) ושמו לקלך .
ר"ל שאיך לרד להרכות בקול כי מיד ישמעו לק . ושמו כל

שפתי חכמים

ח וא"ת א"כ נס משה ידע כמו הם ומה הוכחה זו למה משה
להס לשון זה ישמעו לקולך שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף ח שכלשון זה הם נגאלים יעקב אמר
ההנצלת בשה

דעת וקנים מבעלי התוספות
(יה) ושמו לקולך . פריש"י שכבר סימן מסור בידם מיעקב
ומיוסף שכלשון זה דפקוד ופקוד יהיו נגאלים . ויש מקשים
שלא מצינו שאמר יעקב לשון זה דפקוד ופקוד ולכאוי דפי'
רש"י בפרשת ויחי נוחא :

(יה) ושמו לקולך וגי' . רש"י ז"ל פי' שכבר סימן זה מסור
בידם מיעקב ומיוסף שכלשון זה פקוד ופקוד המה נגאלים .
והקשה עליו הרמב"ן ז"ל שכיון שכל ישראל היו יודעים שכלשון
זה של פקוד ופקוד יגאלו מה ראייה להם ממה שאמר ג"כ לשון
זה שהוא הגואל האמתו . הא גם הוא ידע מהו כמו כל ישראל .
ואך ישמעו בקולו ע"י סימן זה . והתי' של הרמב"ן ז"ל הוא
והנחון מ"ה חיים אלוהים וראשון ז"ל בעל ספר נפש חיה תי'
אדם לא ידע טעם הדבר למה דוקא יבא הגואל בשלשון זה .
להס הפי' של פקוד ופקוד הוא הגואל האמתו והפי' הוא כך
ועד אותו הזמן הלך ועבר מאתים ועשר שנה . ומסר עוד ק"ל שנה .

לקוטים על התורה

(יה) וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וְגו' . ג' קל"ה נא דרף שלשת ימים בחדר
וגו' . ג' אט האט ג'ואנט צו משה אויב דיא
אלקט לייט וועלן הערין וואס דו וועסט ביידין צו זיין ,
דאס היקט אויב זיין וועלן דיר ג'ויבין אז איך האב דיר

אז צו אזוי אלמך זבה וואס פון די בהמות רינט מילך פון זייער בריקט אונ דיא טייטלען וואס
דארטין וואקסין רינט פון זיי האניג אונ דו משה אז דו וועסט אזוי זאגין צו דיא יקנים דאס לשון
פקוד פקדתי . זאג איך דיר : (יה) וְשָׁמְעוּ זיי וועלן פארנעמען דיין קול זיי וועלן דיר ג'ויבין . (וארום
דער סימן איז גיגעבין צו זיי פון יעקב אונ פון יוסף אז מוט דעם לשון פקוד ופקוד וועלן זיין
אויסגלייכט ווערין זבאָת אונ דו זאלקט קוקען מיט די עלצטע פון יודין אז צום קניג פון מצרים)

ספר הישר

זאל קען זיין גיט געבין עסין . האבין אלע אזוי גיטאקן ,
אויף דעם דריטען טאג האט משה ג'ואנט צו דיא בושים
אלע זאלין אנטאקן זייער ג'יווער איז געדער זאל בייטן אויף
זיין פערד אונ זאל האקשין זיין פויגיל אין האנט , אונ מיר
וועלן אנהייבן האקשין מ"חקה אין די ווייט ווא די שלאנגען
זענען , אלע בושים האבין גיטאקן וויא משה האט זיין
גיטאטין אונ וויא זיי זענען געקומען צו דעם ארט פון דיא
שלאנגען האט משה ג'ואנט צו זיי זאלט ארויף די פייגיל
אויף די שלאנגען , וויא די פייגיל זענען ארויף אויף דיא
האבין גיזעהן דער ארט איז שוין ליידיג פון דיא שלאנגען האבין זיי ש'מאק געטרומייטערט אונ האבין איינגיקראכין
משלי חכמים
דיא אנדערע שלוחות ארויס צו זעמען דיא יודין פון מצרים , זאס
נאם האט אים גיגעשטרם וועלן מיר פארשטיין מיט אמש'ל .
אבעל הכות האט אקאהל גענומען צו זיך איז שטיב אשגידער
ער נאך גייען פון זיינעסווענין אמלבוש , אויב דער בעל הכות
זאל

וְלֹא בְיַד חֻזְקָה: כ וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי
וְהִבִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכַף נִפְלְאוֹתַי
אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן
יִשְׁלַח אֹתְכֶם: כא וְנִתַּתִּי אֶת־יָתְנוֹ
הָעִסְתָּהּ בְּעֵינַי מִצְרַיִם וְהָיָה בִּי
תִלְכוּן לֹא תִלְכוּ רִיקָם: כב וְשִׁאֲלָה

כ וְאֲשַׁלַּח פֶּה יָת מִתַּת
נִבְרָתִי וְאֶמְחִי יַת מִצְרָאִי
בְּכַף פִּרְשֹׁתַי דִּי אֶעֱבִיד
בְּיַגִּידוֹן וְכִתְרֵן בְּן יִשְׁלַח
יִתְכוּן: כא וְנִתַּתִּי יַת עֲמָא
דְּדִין בְּרַחֲמִין בְּעֵינַי
מִצְרָאִי וְהָיָ אֲרִי תִתְכוּן
דִּיא תִתְכוּן בְּרִיקָתִי:
כב וְתִשְׁאַר אֶתְתָּא

בעל המורים
(כ) אשר אעשה בקרבו . אשר נ' דל'ך מדי'ס כח'י'נ סק'ר'ס פ'י רשומות המכות : (כא) חלון . כ' כמסורה הכל ואיך וכמסופה לא חלון להקים גלולה אחרונה לגלולה ראשונה לפניו שלא יבט ריקם : לא חלון . כ' כמסורה לא חלון ריקם לא חלון אחר אלהים אחרים כשיאלו ישראל מתלמים התרה כהם להשג'ך ע"ה שבים לפי עומדו'ן בין עו"ה כדכתיב כיחזקאל כיום הוא נשחית ידי לם להו'י'ס מל'ך מל'רים וגו' ואומר אליהם איש שקצו רשע'י

שפתי חכמים
יהיה פירוש ככ ככה אפשר שיהיה פירוש חקרה שנס אני חקרה אל אחר ככה כמו שיקרה השם אלי ואין זה הכונה כלל . רח"ס : ל' כלומר דה"ס של קרא כי לא יתן אהבם מלך מלרים להלוך ולא בשביל שירו חוקה שברי אם שלחתי את ידי והכיתי וגו' כלומר ואלו היתה ידו חוקה לא היה שולחם : ס פירש ולא מטני שכחו

התגלגלת משה
להרנו . וכן היה כלן חוטלת גדול להטעות את פרעה שיסבור שרואים ללכת רק דרך שלשה ימים כדי שיע"כ ירדוף אח"כ אחריהם על הים ויטכשו נים כחשך כשבו את בני ישראל בים . ולכן היה הימר נמור להטעותו . ואכרנאל' יל' כתב שהיה להראות לזכות לאלהים והל"כ ישובו לא רזה לשמוע לנקשתם וחתנתם . וכזה מיושב ג"כ מה שאמר כלן ושאלה אשה משכנחה וגו' למה נכחתי זה כלן . שוב ה' אחר סוף כל המכות והכוונה בזה להסביר את ישראל שכן ידברו כוכ שלא יבקשו רק לילך שלשה ימים מטני שיע"כ יוכלו לשלול מהם כלי כסף וכלי זהב מתחת שיאמרו שאלים רואים יל'ך רק דרך שלשה ימים . והשאלה ה' ג"כ מורך והסועלת לטביעתם בים מתחת שיחוסו על הכסף והזהב שנקחו מהם ישראל ע"כ ירדפו אחריהם עד תוך הים ויטכשו . וכל זה היה מותר לישראל לעשות לאלה הפרשעים אשר מררו את חייכם בעבודה קשה על חנם והטביעו את בניכם כיאור והת' יל' כתב עוד טעם על יציאת מלרים כרכוש גדול כדי שיהי'ע לא יאמרו שהמלרים מעלתם גרשו את ישראל מלרנס [או מפני שחלמו עבודה] או מפני

לקושיון על התורה
אז נאמ' איך נאמר ביש'רא'מ'ין ג'ו'אר'ין צו אונ' , דאם איך נאמר אפ'רעפונג , ג'יש א'ע א'קה' וועט אונ' זיין , א'ווייטונגס קוקען ב'יר נא'ר ב'עט'ין ב'ייא ד'יר א'ט'קה , ד'ר'יש'ונגס ג'יש'ס א'ויף א'אנג , נא'ר א'ויף ד'ביי טעג וועל'ין ב'יר ג'יין : (כב) וְשִׁאֲלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וגו' . דער באר מים חיים פרעגט צו וואס האט נאם געהייסן מען זאל נארין פרעה אז מען גייט נא'ר א'ויף ד'ביי טעג אין דער ב'ד'ק'ר , פאר וואס זאל מען אים ג'יש א'אנג' ב'א'ל'ר אז ער זאל ארויס שיקען די יוד'ין א'ויף א'ייב'יג , אונ צו וואס האט דיא א'ייג'ין פון מ'צ'רים ו'ת'ה אונ' עס וועט זיין כי תלכו אז איר וועט א'ר'יש א'ש'ה פון די י'ש'רא'ל זאל זיך ב'א'ר'ג'ין ב'ר'קס זאל'ט א'יר ג'יש א'רויס ג'יין ל'י'ד'יג : (כב) וְשִׁאֲלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ אִשָּׁה פֶּה יָת מִתַּת נִבְרָתִי וְאֶמְחִי יַת מִצְרָאִי בְּכַף פִּרְשֹׁתַי דִּי אֶעֱבִיד בְּיַגִּידוֹן וְכִתְרֵן בְּן יִשְׁלַח יִתְכוּן: כא וְנִתַּתִּי יַת עֲמָא דְּדִין בְּרַחֲמִין בְּעֵינַי מִצְרָאִי וְהָיָ אֲרִי תִתְכוּן דִּיא תִתְכוּן בְּרִיקָתִי: כב וְתִשְׁאַר אֶתְתָּא

ספר הישר
מיט זיגע אכט בר'דער אונ' נעגען צוריק נעקוקען צו פרעה אין מצרים . דאס נעגען די חרטובים אונ' רי כבשפים וואס נעגען גישטאנען גענין משה ווען ער האט געבריינגט די מכות אויף ריא מצרים , וויא משה האט איינגענוקען די שטאט מיט חכמה האב'ין דיא ב'יש'ים ג'ינע'ט מ'שה'ן א'ויף דעם קעניג'ליכען שטוה'ה פון קקגוס אונ' מען האט אים א'נג'יטא'ק'ן דיא קרו'ין א'ויף זיין קאפ , אונ' דאס ווייב פון קקגוס דיא ב'ר'קה איז ג'ינ'ואר'ין דאס נייב פון מ'שה , אונ' וויי' מ'שה האט סוכ'א געהאט פאר הקב"ה האט ער נ'ך מ'ש'לי חכמים אר'ב'ים א'נא'ר'יל א'כ'ער פא'דים , א'ד'ער זיין א'נד'ער א'נד' קען רער ב'כל מ'כות זאג'ין צו אים נא' ב'יר נעל'ס אונ' ג'ייא קו'ף ד'יר , ווייל (חק לישראל ע"ט) (שמות ח"ב) ער

אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמְגֵרַת בֵּיתָהּ כְּלִי
כֶּסֶף וְכְלֵי זָהָב וּשְׁמֹלֶת וּשְׂמֹתָם
עַל־בְּנֵיהֶם וְעַל־בְּנֵיהֶם וּנְצִלְתָּם
אֶת־מִצְרַיִם: ד * וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר
וְהֵן לֹא־יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקִלִּי

מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמְגֵרַת בֵּיתָהּ
כְּלִי כֶּסֶף וְכְלֵי זָהָב
וּשְׁמֹלֶת וּשְׂמֹתָם
עַל־בְּנֵיהֶם וְעַל־בְּנֵיהֶם
וּנְצִלְתָּם אֶת־מִצְרַיִם
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיַּעַן מֹשֶׁה
וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ
לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקִלִּי

בעל השורים

פינו השליכו וכגלוי מזרים אל חטמלו: (ככ) ושמלות. כ' כמטרה ככל וזידך וישאלו מזמרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות לומר לך שכל כלי הכסף והזהב לקחו אלם שמלות לא לקחו אלם כל אחד ב' שמלות אחד לזרוד בו את הכלה דכתיב משמרותם לזרות כשמלות ואחר למנוס והיא הפסיקה להם כל ימי היותם כמדבר דכתיב שמלתך לא כלתה מעליך: ונלחם. כנימטעריא

רשבים

אשה משכנתה. כמתנה גמורה ותלושה. שהרי כתיב ונתתו את חן העם. כמו שאל ממני ואתנה גיום נחלתך. והו עיקר פשוטו ותשובה לאפיקורסים: כלי כסף וכלי זהב. תכשוטין לכבוד התג שחתונג כמדבר. ושמתם אותם על כניכם:

כמטלה שאין כה דנים:

שפתי חכמים

המתרגם אינו רק על הפי' של ונתתו את ידי שפירש אותו כי מלו אשלת את ידי והכתי מיד ישלת. חתכס. אבל לא ידעתי איך יפרשו הוי"ו של ואחרי כן ישלת אתכם הרא"ם. ונ"ל שהוא כו"ו ואלה בני זכעון ואיה וזה: ב' פירוש כתיבות. שאלת ראשון כיסוד הוא הדי' ויהי נרשו לז וא"כ לדכריו און הנו"ן יסוד: ס פי' ועוד ראיה שנו"ן וינללו היא שרשית: ע' ל"ש הכל הנו"ן של ונללתם שנופלת לגמרי שהרי אינו יסוד בו כלל לדכריו מנחם הים לו לינקד כשואל והוא"ל ונקוד כתיבך לך אני אומר וכו':

רש"י

של רכי יעקב כרכי מנחם נאמר לו: (ככ) ומגרת ביתה. מאתה כהיא גרה אתה ככית: ונצללתם. כתרנמו ותרוקטון. וכן (שמות יב) וינללו את מזרים (שמות לב) ויתללו בני ישראל את עדים והנו"ן בו יסוד. ומנחם חכרו במחברת נד"י נ עם (בראשית לא) וינללו אלהים את מקנה אביכם. אשר הליז אלהים מאבינו. ולא יאמנו דכריו כי אם לא היתה הנו"ן יסוד"ד והיא נקודה כחיר"ק לא תהא משמשת בלשון ופעלתם אלא בלשון ופעלתם (ויקרא כ) ונפתח לפני אביכם (יחזקאל כב) ונתפתח כתיבה ואתחתם כתיבה ונללו לשון נפתחו וכל ונו"ן שהיא כחה כתיבה לפרקים ס ונפלת ממנה כנו"ן של נוטף נושא נותן נוטף כשהיא מדברת לשון ופעלתם תנקד כשואל כחטף. כנון (בראשית מה) ונשחתם ע את אביכם (כמדבר לב) ונתתם להם את ארץ הגלעד ומללתם את כשר ערלתכם.

דעה וקנים כבעלי החוספות

סיהנו להם כלי כסף וכלי זהב קודם שישינו והם יתנו ברצון כשני שיהיראון כן הסכות:

שעם של זכור הוא. אבל לא הקב"ה הוליאם. אבל כנלחם כרעש גדול ועוד מזרים בידם. א"ל לומר כנרסס. דל"כ מדוע לא נטלו המזרים מישרלל את שלהם. וזה שאמר הכ' כשלאו כלה גרש יגרש אתכם מזה. וממתם שלא יאמרו האומות כי המזרים מעמלם נרשו אתכם. ע"כ דבר לא כלונו העם וישאלו וכו' כדי שידעו הכל שהקב"ה הוליאם כפ"כ של מזרים:

פירוש לתורת אלהים

פון איר שכינה נואם ויא איו אמצרית ומגרת ביתה אונ פון דער מצרית נואם ויא וואהנמ בייא איר אין שטוב גלי כסף וי'קבערנע פלים אונ גי'דענע פלים וישמיה אונ קליידער ושקתם אונ איר ואלט סארן גי'גי'ם אויף אייערע זיהן אונ אויף אייערע פעקטער ונצללתם אונ איר וועט אויס ליידיגען דאס לאנד מצרים: (א) ננען משה אונ משה האמ גיענקערט אונ ער האמ אזוי גי'נאנט ויהו יא יאמינו יי אז די ישראל וועלען מיר גי'ם גלייבי'ן ויא ישמעו בקולי אונ וועלען גי'ם פארנעמען מיין קול

פרקי דרבי אליעזר

נאנקס ועל איה אפאהל ש'קען צו דיא יודין ועין פ'שית ועם דארפין קיסען, דאס מי'נס קען אליהו הנביא, האם משה גי'נאנט פאר הקב"ה גיב מיר אוןאנדער אונ אצייבין, האם הקב"ה גי'נאנט צו משה ווארף ביין ש'שקען אויף דיא ערד, זענען אלע גי'נען אונטערקטעניג אונטער משה'ן, ועין עם איו שוין גי'נען הונדערט אקטעיג יאהר נייא די יודין זענען

משלי חכמים

גי'נאנט צו משה, או די דארפסטן ניין אפארמיטלער צווישען מיר אונ דיא יודין ועין איה ועל נייא געבין דיא הונד, כחוטו דאך גיין

גיין

כי יאמרו לא נראה אליך יהוה :
 כי יאמרו אליו יהוה מזה בידך ויאמר
 משה : ויאמר השליכהו ארצה
 וישלכהו ארצה ויהי לנחש וינס

בצל המורים *מה זה קרוי
 (ג) מזה בידך . מזה מ' זה שבידך שארכעים סאה משקלו . ד"א מ' סנה יהיה זה פי' י"ב סנעים בידך אמר לו הקב"ה לא חזונו
 שפתי חכמים רש"י

פ' א"ן זה כנגד הדרס אלמ מלחא כחסי נפשיה הוא וכל לתוך על מה ששאל מה זה בידך וכו' לא ידע מה כידו והלא ראה למוד כשידבר בלשונו ופעלתם ינקד בחי"ק כמו (במדבר כ) ודברתם אל הסלע (יחזקאל מה) ובפרתם את הבית (דברים יא) ולמדחם אותם את בניכם : (ג) מזה בידך . לכך נכתב חיבה א' לדרוש מזה שבידך אהה חייב ללקות שהשגת בכשרים , ופאטו פ' כאלס שאומר להכירו מודה אהה שזו שלשטיך אבן היא אומר לו הן אמר לו הריני עושה אותה עץ : (ג) ויהי לנחש . רמו לו שסיפר לשון הרע על ישראל (באמרו לא יאמינו לי) ותפס אומנתו

דעת זקנים מבדלי החוסמות אורות הכמה (ג) ויהי לנחש . מפני מה הראה לו ית' נחש ויתר מרבר אחר אלא מה נחש נושך ומסית כן פרעה ועבדיו נושכין ומסיתין את ישראל ומה ששב לססה רמו שיהא פרעה ועבדיו יבשין בעץ . והיר שהיתה מצורעת שכן פרעה ועבדיו ממאין ומסמאין את ישראל . והנה שבה כבשורו רמו שימהרו ישראל סמומאת מצרים . ויאמר השב לפי שדרך נעים לבא לירי הסדר .

מלרים קטרג על ישראל כנכחו כחך היס ואמר הללו עבדו ע"ז והללו עבדו ע"ז והשיב להם הקב"ה הללו עבדו מתוך שעבוד ומתוך טירוף הדעת . וזהו השני מופתים שהראה הקב"ה למהם .

קומים על התורה וואלטיין די מצרים זיי שוין ניט מער געזאגט , וואלטיין זיי ראך ניט געקוקען צום זיס , דריבער האט גאט געזאגט די מצרים אז קען גייט נאר אויף רביי טעג , אונד זייער מיט גאָר האט קען גאר גיפארנט , דריבער אז די יודין זענען גאר רביי טעג ניט צוריק געקומען אין מצרים האבין די מצרים זיי געזאגט גוי צום זיס , זיי זאָלן די יודין צוריק פרייגען אין מצרים אונד זאָלן אפ געקען פון זיי די גאלד אונד זייער וואס זיי האבין גיפארנט , אונד דורך דעם זענען זיי דערטריגען גינארין אין זיס :

ואלקסם גישלאגין ווערין ווייל די ביינט חושד די ישראל וועלן דיר גיט גלייבין : (ג) ויאמר השליכהו ארצה האט גאט גינאגט צו משה ווארף דעם שטעקין צו דער ערד וישלכהו ארצה האט משה אים גינארפין צו דער ערד ויהי לנחש אונד ער איז גינארין אשלאנג ויגם משה מפניו איז משה ספר הישר גינוען אין מצרים , זענען ארויס געזאנגען פון מצרים דרייסיג טויזענד שטארקע מענטשן וואס זענען אלע גינוען פון שבת יוסף , פון די קינדר פון אפרים , נוייל זיי האבין גינאגט עם האט זיך שוין גיערניגט די צייט פון די ארבעט וואס הקב"ה האט גינאגט צו אברהם אבינו , די מענטשן האבין אנגיטאדן זייערע גינער אונד האבין זיך פארזיכערט אויף זייער שטארקייט , אונד זענען מיט פח ארויס געזאנגען פון מצרים , זיי האבין גיין עסין מיט זיך גענוקען , אפילו אויף איין טאג אויף גיט , נאר זייער אונד גאלד האבין זייא גענוקען זיי האבין גינאגט עסין וועלן מיר געקוקען בייא די פלישעס צו קויפן , אונד אויב זיי וועלן גיט פאר קויפן , וועלן מיר פון זייא געקען מיט שטארקייט , ריא מענטשן זענען גינוען אזעלכע שטארקע אז איינער פון זיי משרי חכמים

דיא ארויס נעמען ריא יודין פון מצרים , נוארום אזוי לאנג וויא ריא יודין וועלן זיין אין מצרים ויעל איה דאך זייא גיט געבין דיא תורה , איז דאך ארויס נעמען ריא יודין פון מצרים אונד זיי געבין דיתורה אין ארבעט , איינע אן דאס אנדערע וועלן זיין : משה

מִשֶׁה מִפְּנֵי : ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
 מִשֶׁה שַׁלַּח יָדְךָ וְאַחֲזוּ בְּזַנְבֵּנוּ וַיִּשְׁלַח
 יָדוֹ וַיַּחְזְקוּבּוּ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ :
 ה לְמַעַן יֵאמְרוּ כִּי־נִרְאָה אֱלֹהֵי יְהוָה
 אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבֹתָהֶם אֱלֹהֵי
 יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב : ו וַיֹּאמֶר יְהוָה
 לֹא עוֹד הֵבֵאתֶנָּה יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֵא
 יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיִּזְעָא וְהִנֵּה יָדוֹ מִצַּרְעַת
 כְּשִׁלְגָה : ז וַיֹּאמֶר הָיִשָׁב יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ

קְדָמוּהִי : ד וַיֹּאמֶר
 לְמִשֶׁה אֲשִׁימָה יָדְךָ וְאַחֲזוּ
 בְּזַנְבֵיהֶם וְאֲשִׁימָה יְדֵיהֶם
 וְאַחֲזִיקוּם בְּיָדָם וְהָיָה
 לְחֻמְרָא בְּיָדֵיהֶם : ה בְּדִיל
 דִּיהִמְנוּ אֲרִי אֲחִינְדִי לָךְ : ז
 אֲלֵהָא דִּאֲבֹתָהוֹן אֲלֵהֵיהֶם
 דִּאֲבֹתָהֶם אֲלֵהֵיהֶם דִּיצְחָק
 וְאֲלֵהֵיהֶם דִּיעֲקֹב : ו וַיֹּאמֶר
 זִי לֵיה עוֹד אֲעִיר כְּעַן
 יָדְךָ בְּעִמְפְךָ וְאֲעִיר יְדֵיהֶם
 בְּעִמְפֵיהֶם וְאַפְקֵה וְהָא
 יְדֵיהֶם חֻרָא כְּשִׁלְגָה :
 ז וַיֹּאמֶר אָחִיב יָדְךָ
 תַּרְיָא וַיֹּאמֶר ה' ז' שבת ט' : ויזעא
 ובהו ידו מוצטת כשלב. שבת ט' :

בעל הבורים

דעתך אם אין אתה עושה שליחותי המטה הוה עושה שליחותי :
 (ו) הכל. ג' כמסורה הכל ואיך הכל את האנשים הכיתה לך
 הכא העיר בני יהונתן כיוסף כתיב הכל את האנשים הכיתה
 על ידו כלו למארכי. וכמשה נאמר הכל ידך של על ידו יאלו משה.

רש"י

של נחש: (ד) ויחזק בו. לשון אחיזה הוא והרבה יש
 במקרא. (בראשית ע) ויחזיקו האנשים בידו (דברים כה) והחזיקו במכושיו. (שמואל א יז) והחזיקתי בזקנו.
 כל ל' חזק הדבוק לבי"ת לשון אחיזה הוא: (ו) מצרעת בשלג. דרך צרעת להיות לבנה. אם בהרת לבנה היא
 אף בלות זה רמז לו שלשון הרע סיפר באומרו לא יאמינו לי לפיכך הלקחו בצרעת כמו שלקחה מרים על לשון הרע:

אותות המטה

דפרעה נמשל לנחש הנושך. והוא על שעבודם הקשה כעבודתם.
 דגם כשעבוד הנוף שעשה להם פרעה לא היה עיקר מחשבתו
 ותכלית כוונתו כוה על השעבוד עלמו והרווחת הממון שיגיע לו
 פירוש צהורה אלהים

אֲנִימְרָאפִין פֶּאָר אִים. ורש"י שרִיבְטָמִיט דְעֵם
 שְׁלֵאנָג הָאֵם גָּאֵם אִים מְרָמָו גִּינוּעָן אֹו עֵר הָאֵם
 גִּיטָהָן אֹווי ווי דער גָּחֶשׁ וַוֵאם עֵר הָאֵם גִּירְעֵם
 לְשׁוֹן הָרַע אויף הקב"ה פֶּאָר הִנֵּה אֹווי הָאֵם מִשֶׁה
 גִּירְעֵם לְשׁוֹן הָרַע אויף די יִרְדִין פֶּאָר הקב"ה אֹוֵן
 הָאֵם גִּינְאָגֵם זִי וועלִין מִיר גִּיט גִּלְיִבִין: (ו) וַיֹּאמֶר
 זִי אֵל מִשֶׁה הָאֵם גָּאֵם גִּינְאָגֵם צו מִשֶׁה שְׁמַח יָרְדָּה
 שְׁמִרְעָק אִים בִּיין הָאֵם וְאַחֲזוּ בְּזַנְבֵּנוּ אֹוֵן נְעֵם אָן
 דְעֵם שְׁלֵאנָג בִּיִיא וַיִּין וַיִּירִדֵל וַיִּשְׁמַח יְהוָה אֹוֵן עֵר
 הָאֵם גִּישְׁמִרְעָקֵם זִיין הָאֵם וַיִּחַק בוֹ אֹוֵן הָאֵם
 אָן גְּעוּמָקֵן אִין אִים וְהִי חֲמִסָה בְּכַפּוֹ אֹוֵן דְעֵר
 שְׁלֵאנָג אִין גִּינוּארִין אֲשִׁמְעֵקִין בִּי מִשֶׁה אִין דְעֵר
 הָאֵם הָאֵם גָּאֵם גִּינְאָגֵם צו מִשֶׁה דְעֵם צִיִּיבִין
 וְאַקְסָמוֹ וַיִּינִין צו די יִשְׂרָאֵל : (ח) חֲמִסָה וַיִּמְיִנוּ דְרוֹם
 וַעֲלִין וַיִּיא גִּלְיִבִין זִי אֹו דְעֵר גָּאֵם פֹּון זִיִּיעֲרַע

פרקי רבי אליעזר

חֲקִבָּה גִינְאָגֵם צו מִשֶׁה שְׁמִעַק אֲרִיין בִּיין הָאֵם אִין בִּיין בִּוּעִים.
 גִּיקְעֵנְט פֶּאָרְטִירִיבִין צְעָהן טוֹיזְעֵנְדֵר. דִּיא דְבִיִּיסִיג טוֹיזְעֵנְדֵר
 קְעֵנְטִישִׁין זְעָנְעוּ גְעֵאָנְגֵעֵן צו דִּיא שְׁטָאָם גַּת. אִין וועג גִּיעֲגֵרִיג הָאָפִין זִיִיא גִּישְׁמִרְעָקֵן פֶּאָרְטוֹקֵעֵר וַוֵאם הָאָפִין
 גְעֵצִיטֵרֵם

**וַיָּשָׁב יְדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ מִחִיקוֹ
וְהִנֵּה יֹשְׁבֵהּ כַּבְּשָׂרוֹ: ַוְהָיְתָה אִסְלָא
יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֶלֶךְ הָאֵת
הָרֵאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקֶלֶךְ הָאֵת
הָאַחֲרוֹן: ַוְהָיְתָה אִסְלָא יֵאֱמִינוּ גַם
לְשֵׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּן**

בְּעִיטְפָךָ וְאֵתִיב יְדִיָּה
לְעִיטְפִיָּה וְאֵתִיב יְדִיָּה
מִעִיטְפִיָּה וְהָא תְּבַת הַתָּה
כַּבְּשִׂרְיָה: ַוְהָיְתָה אִסְלָא
יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּן
לְקֶלֶךְ אֵתָּה קְדָמָא
וְיֵאֱמִינוּ לְקֶלֶךְ אֵתָּה
כְּתָרָא: ַוְהָיְתָה אִסְלָא
יֵאֱמִינוּ אֶתְּהִיב לְהִיבִי
הָאֵתִין וְלֹא יִשְׁמְעוּן מִנֵּךְ

רש"י

שפתי חכמים

(ז) ויוציאה מחיקו והנה שבה וגו'. מכלן שמלה טובה ממחרת לכל מחדת פורעניות שהרי בראשונה לא נאמר מחיקו (ש"ר): (ח) והאמינו לקול האות האחרון. מהאמר להם שבבילבס לקימי על כשפתי עליבס לשון הרע יאמינו לך צ שכבר למדו בכך שהמודעוין

הוא אינו תחלת דבור. רש"י: צ רל"כ מה אולמיה דלות האחרון מלות הראשון. הקשה רש"י אבל לא ידעתי מה יאמר בלות הדם דמאי אולמיה משני האותות הראשונים וכל דשני אותות הראשונים כיון שלא ראו אותם משום הכי לא יאמינו בו אבל אלו הם יראו כעתיבם משום הכי יאמינו בו והא שלא היה לשנות אותות הראשונים משום דלמות הראשונים היו ג"כ לעשוש של משה כמו שפירש רש"י. ומהרש"ל חזק מ"ג אם היה העשם שמשום הכי היה נטרע משום לשון הרע וכו' איך פעם ראשון

אזהרות המשה

שיאכלו כשר והטוק כל ממילא. אבל כונס כוננו רק לטוק. כי מה הנאה יש לו מחילת כשר. הלא כל מה שזולל אין טובס בו רק עשם עפר וזה שגילה לו הקב"ה למשה כרמו שיה עיקר עומק כונס פרעה מה שמעבד עם ישראל. אין כונסו להנחת עלמו רק הוא כונס. לטונתו רק הסיוק כדי להרע ולשגל ולתקלס וללכותס:

מעבודתס. כדרך כל האדונים בעבדיהם. רק עיקר חכמית מנוקשו היה לבלותם מעל מני האדמה. וזהו העשם שהעבדוס כפוך ומדרשו שהלילו מלכת אשמים לגשים. דודאי מי שזונתו מרוחת ממון יכדור כעבד עשעה מלכתה שרגיל בה וזה חל מלכתו לפעולתה כראוי. אבל כשיחליף מלכתה אשמים לגשים הכי תהיה המלכתה מקולקלת כי חיים רגילים בה. אבל כיון דחכמית כונתו ה"ו רק להכדיר העבודה על ישראל וע"כ לא שס לבו על המלכתה אם תהי כראוי לעובד והחליף אותה כדי שיהי נוסף עליהם הקשו והכדור כדי שימיגעו יותר. וזהו ג"כ ענין הכנס. כמו שחז"ל דשאלו להנחם ארי דורס ואוכל זאב עורף זאוכל. ר"ל כל החיות אין כונסם לטוק רק כונסם להנחם

לקומים על התורה

(ס) והיה אם לא יאמינו וגו'. דער כלי יקר שרייבט וייל דער פייה גילום איז גינען ביי די מצריים זייער גאט, און די גאנצע הצלחה פון די מצריים איז גינען גאר פון גילום, אז די יודין וועלן זעהן דו וועקס שפלאגין דעם גילום און וועקס מאכין פון אים ברוש, וועלן זיין שוין גלויבן אז גאנץ מצרים וועלן פארין אין די הענט פון משה, און די מצריים אריין וועלן ביי זיך אראם פארין אז זיי וועלן זעהן זייער גאט איז גישלאגן גינוארין:

וועלן גיט הערין ביין קול אז דו וועקסט זיין נויזן האות הראשון דעם ערשטן צייכין והאמינו לקול וועלן זיי גלויבין צו דיין קול אז דו וועקסט זיין נויזן האות האחרון דעם אנדערן צייכין: (ס) והיה און עם נועם זיין אם לא יאמינו אז זיי וועלן גיט גלויבין גם לשני האותות האלה צו דיא צוויי

פרקי רבבי אליעזר

האם ער אריין גישעקס זיין האנט אין כונס און האם זיך צוריק ארויסגענוקטן איז דיא האנט גינען קרעציג, צו זיין אזוי וויא אסצורע איז ספסא און איז ספסא אנדערע קענטשין, אזוי איז גינען פרעה מיט דיא מצריים, זייא זענען גינען ספסא און האבין ספסא גינען דיא יודין, נאכדעם איז משה ביין גינוארין פון דעם צרעת, האם הקב"ה גינאנט צו משה אזוי וועלן דיא יודין ביין ווערן ווען זיי וועלן ארויס גיין פון מצרים, פאר וואס האם הקב"ה זענען צו משה דעם פייער פון סנה,

ספר הישר
געשישערט די בהמות פון די שטאט גת, האבין זיי גינאנט צו די פאסטובער פארקויפט אונז עטליכע שעפסין, ווארום סייר זענען הונקערטיר מיר האבין גאנצע טאג גיט גינען, דיא פאסטובער האבין גינאנט צו זיי זענען דען די שעפסין אדער די בהמות אונזערע סייר זאלין זייא אייך פארקויפטן, זענען דיא קענטשין געגאנגען מיט שטארקייט צו געקען דיא שעפסין, האבין דיא פאסטובער אנגעזויגן שרייען, האם קען גיהערט זייער געשרייא אין גת, זענען דיא קענטשין פון גת געקומען זעהן וואס דאס געשרייא איז, האבין דיא פאסטובער זיי דערצייגט אז די קענטשין ווילען געקען זייערע שעפסין, האבין דיא קענטשין פון גת אלע קענטשין און זאלן קומען צו אפדחקה, די געשיקט אש"ית אין גת אלע קענטשין פון שטאט זאלן

מלחמה

וְתִסַּב מִמֶּנָּה דְבַנְהָרָא
 וְתִשׁוּד לְיַבְשֶׁתָא וְיִהְיוּ
 מִיָּא דִּי תִּסַּב מִן נְהָרָא
 וְיִהְיוּ לְדָמָא בְּיַבְשֶׁתָא :
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְּמִי
 בְּבָעוּ יְיָ לֹא נִבְרַח מִלִּי
 אֲנָא אִתְּ אִתְּ מֵאֲתַמְלִי אִתְּ
 מִדְּקַדְמוֹהִי אִתְּ מַעֲיָדוֹן
 דְּמִלִּיִּתָּא עִם עֲבָדָה אֲרִי
 לְקַלְהָ וְלִקְחָתָּ מִמִּי הַיָּאֵר וְשִׁפְכָתָּ
 הַיַּבְשֶׁתָּה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן
 הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם בְּיַבְשֶׁתָּה : וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אֵישׁ
 דְּבָרִים אֲנִי גַם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלָשִׁים
 גַּם מֵאֵז דְּבָרָה אֶל־עֲבָדָה בִּי כְבֹד־

וְתִסַּב מִמֶּנָּה דְבַנְהָרָא
 וְתִשׁוּד לְיַבְשֶׁתָא וְיִהְיוּ
 מִיָּא דִּי תִּסַּב מִן נְהָרָא
 וְיִהְיוּ לְדָמָא בְּיַבְשֶׁתָא :
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְּמִי
 בְּבָעוּ יְיָ לֹא נִבְרַח מִלִּי
 אֲנָא אִתְּ אִתְּ מֵאֲתַמְלִי אִתְּ
 מִדְּקַדְמוֹהִי אִתְּ מַעֲיָדוֹן
 דְּמִלִּיִּתָּא עִם עֲבָדָה אֲרִי

רשבים

(ט) והיו המים וגו'. כפולות כעין נשאו נהרות ה' נשאו נהרות קלם. עד מתי רשעים ה' עד מתי

שפתי חכמים

רש"י

להרע להם לוקים כנגעים כגון פרעה ואכילמך כשכיל
 טרה: (ט) ולקחת ממימי האור. רמו להם שכמכה
 ראשונה נפרע מאלהותם (פי' כשהקב"ה נפרע מן האמונות נפרע מאלהותם תחלה שהיו עובדים ללילום המזיה אותם
 והפכים לדם כרש"י יטן): והיו המים וגו'. והיו שני פעמים, נראה בעיני אלנו כא' והיו המים אשר תקח
 מן הַיָּאֵר לדם ביבשת שומע אני שנידו הם והפכים לדם ואז כשירדו לארץ יהיו בזהויתן אבל עכשיו מלמדנו שלא יהיו
 דם ק עד שיהי ביבשת: (י) גם כרמול וגו'. למדנו שכל שבעה ימים היה הקב"ה מפתח את משה בסנה
 לילך בשליחותו מתמול שלשים מלא דברך הרי ששטה ושלטה גמין רבויין הם הרי שטה והוא ה' עומד ביום הו' כשאמר

דעת וקנים סבעלי התוספות

(ט) והיו לדם. רבו שישפך דבן של מצרים ככבורות ועל הים:
 (י) ויאמר משה אל ה' בי אדוני. אתה מעביר אותי על
 אנשים שירועים שבעים לשון עוסרים לפני פרעה ואם
 אחר כהם מדבר לי בלשוננו ואיני יודע להשיב ובי אינן
 צוחקים עלי ואוסרים שליח של בי אתה שאינו יודע דשמוע
 ולהבין כל הלישונות. אמ' לו ית' בי שם פה לאדם הראשון
 של עמם מן האב. וז"ש אם לא יאמינו לקול האות הראשון.
 האחרון. הוא להנעת. והיו שכשכיל טרה נלקה פרעה כנגעים
 אבחו נמורה. מזה מוכח דהקדושים מן האב היו מותרים לכני נח וז"ל
 דודתו רק מן האב ולא מן האם. וע"כ היתה יכול השכינה לשרות על משה. ולכן יאמינו ישראל להאות הוה של צרעת:
 (י) ויאמר משה אל ה' בי אדוני וגו'. כתב מהר"א לפי שאלה מרע"ה
 שהקב"ה מפליא לעשות עמו אותות ומופתיים למעלה מהטבע
 ההגיון לפניו כמו שרע"ה את ידו ירע"ה פיו ולשונו והוא אמרו
 כי ה' לטון בקשה. או נאמר שהמלה היא כפשוטו כלאמר

פירוש לתורת אלהים

צייכונם אויף ויא יִשְׁמְעוּן קְוֹלָה אונ וועלרין גיט
 הערין דיין קול וְקוֹלָה אונ דו וְאֶלְקָם גְּעֻמְעֻן מִפְּיִי
 הַיָּאֵר פִּוֵּן דִּי וואַקער פִּוֵּן דְּעֵם טִיִּיה וְשִׁפְכָתָּ הַיַּבְשֶׁתָּה
 אונ דו וְאֶלְקָם גִּיסְעֻן אויף דער טרוֹקְעֵנִישׁ וְהָיוּ
 אונ זיי וועלרין זיין חֲפִים דָּאם וואַקער אֲשֶׁר תִּקַּח פִּוֵּן
 הַיָּאֵר וְהָיוּ אונ דו וועקָם גְּעֻמְעֻן פִּוֵּן דְּעֵם טִיִּיה וְהָיוּ
 אונ זיין וועלרין זיין דָּם צו בְּלוֹט בְּבִשְׁת׃ אויף דְּעֵר

פרקי דרכי אליעזר

דאס פִּיעֵר פִּיגָם פִּעֵן דִּיא יִהְיוּן זיין גענליכען צו
 פִּיעֵר זיין עס שפִּיעֵם אִין פִּסּוּק בית יִקַּח וועלרין זיין פִּיעֵר,
 דער דארין דאס זענען דִּיא מִפְּרִיִים זיין גענליכען צו
 דְּעֵרְנָה, הקב"ה האם גִּיזָּאגָם צו מִשָּׁה אוי וועלרין זיין דִּיא יִהְיוּן
 דְּאֶרְשָׁם זיי האפִּין זיין דִּבְרִיא פִּעֵן גִּיט גִּינְעֻסִין, פִּעֵרְצִיג טוֹיִעֵנֶר
 מִשְׁלִי חכמים

(י) לֹא אֵישׁ דְּבָרִים אֲנִי וגו'. מִשָּׁה האם גִּיזָּאגָם צו גָּאם אִיף
 בִּין גִּיט אֶקְעֵנְשׁ וואס זאל קִנְעֵן דִּיִּירִין צו אֶפְלָה,
 אִין נָאָךְ אֶפְשִׁיא פִּאר וואס אִין אֶקַּת האם גָּאם גִּיט גִּבְבִּאָבָם או

פַּה וּכְבֹד לְשׁוֹן אֲנָכִי: יֵאָמֵר יְהוָה
 אֱלֹהֵי מִי שָׁם פֶּה לְאָדָם אוּ מִי־יָשׁוּם
 אֱלֹהִים אוּ חֵרֶשׁ אוּ פִקֵּחַ אוּ עוֹר הַלֵּא
 אֲנָכִי יְהוָה: יִדְעַתְהָ לָךְ וְאַנְכִי אֱהִיֶה
 עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹר:

רשעים

רשעים יעלוו: (י) כי כבוד פה וכבוד לשון אנכי. איני בקי בלשון מצרים בהיותך לשון בני בקטנותי ברחמי משם ועתה אני בן שבוגים. וכן מצונו ביהוקאל, שמי שאינו בקי בלשון המלכות קרוי בן דכתיב ויאמר אלי בן אדם לך בא אל בית ישראל ודברת דברי אליהם. כי לא אל עם אל עמים עמקי שמה. וכבדתי לשון אשר לא השמע דבריהם וגו'. וכי אפשר נביא אשר ידעו השם פנים אל פנים וקיבל תורה מידו לידו היה מנגמם בלשונו. ואין דבר זה בדברי התנאים והאמוראים ואין לחוש לספרים

שפתי חכמים

דאורחא דקרא הוא לפתוח במלת והיו. רא"ם: ר הקשה רא"ם אם פרעה נעשה אלם שלא נתאמן בהריגתו א"כ למה לו לעשות משרתיו חרשים וגם עורים ותיקן כשהגד לו שכרת אה לרדוף אחריו להביאו בהכרח ולא כל משרתיו נעשו כחרשים וכשראה פרעה שלא הביאם חשב שרדפו אחריו ולא מאלוהו ולא נתאמן אז לשלוח כמה וכמה שטרים מפס ומפס שימלא אותו ולהביאו בהכרח להורגו אלא לא נתאמן כלל בהריגתו ושתק והלך לו:

בער המורים

(יא) מי שם פה לאדם או מי יסוס אלם. שם לא נאמר אלא יסוס לעתיד תאלמנה שפתי שקר ליום הדין שלא ימלא מענה: (יב) והוריתך. ה' תנין על ה' לומר והוריתך על פי חמסה חומסי חורה שאתן לך:

עמקי שמה וכבדתי לשון אתה שלוח אל בית ישראל לא אל עמים עמקי שמה. וכבדתי לשון אשר לא השמע דבריהם וגו'. וכי אפשר נביא אשר ידעו השם פנים אל פנים וקיבל תורה מידו לידו היה מנגמם בלשונו. ואין דבר זה בדברי התנאים והאמוראים ואין לחוש לספרים

רש"י

לו זאת עוד שלח נא ביד תשלח עד שחרה בו וקבל עליו (ש"ר) וכל זה שלא הי' רועה ליעול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו וכביא היה שחומר (הלא אהרן אחיך הלוי וגו' ועוד נאמר לעלי הכהן) (שמאל א ב) הנגלה נגלתו אל בית אחיך כהיותם כמלרים הוא אהרן, וכן (יחזקאל כ) ואלדע להם בלחך מלרים וגו' ואומר אליהם איש שקויו עיניו השליכו וזאתה נכוחה להלחך נאמרה: כבד פה. ככבדות אני מדבר ובלשון לעז כלב"ו (שטאממלער): (יא) מי שם פה וגו'. מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על המלרי: או מי ישום אלם. (תנחומא) מי עשה פרעה אלם שלא נתאמן במנות הריגתך וזאת משרתיו הרשי' ר' שלא שמעו כזוונתו עליך (שבת קמ') ולאספקלטורין ההורגים מי עשאו עורים שלא ראו כשכרתת מן הכימה וממלח: הלא אנכי. ששמי

אותות המטה

לא תעשה הנם והפלא בהמטה אשר בידו אכל עשה אותו כי לפי שלא איש דברים אנכי ואני חשתי שכלשר שרתה הנכוחה עלי כן עשה מבני שאבקט עליו תעשה פלא כי לתקן פי ולשוני כמו שגריך לנביא הולך בשליחות אשר כוח שראוי שיהיה לו לשון מדברת גדולות לדבר אל פרעה ולדבר אל העם ולהנהיגם במעגלי זרק ואנכי רוחה שלא הרווחתי דבר עם הנכוחה השורה עלי ולא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשום גם מאז דכרך אל ענדך כלומר זה לי שלשה ימים שדברת אל ענדך ככל יום ויום מהם ועכ"ז ככד פה וככד לשון אנכי כאשר הייתי בימי חרפי שלא תקנת חסרוני ומוס פי ושפתי. והיתה שאלתו ונקשתו כאומר עם הנפלאות האלה תעשה כי ג"כ פלאיך ומעשיך הנוראים לאדם וגו'. ר"ל אם נראה אומן שטעה איוס כלי ולא ישרה הכלי כעניי אלם. נשטע על האומן שאינו אומן. ולא יכול

דעת זקנים מבטלי התושפות

דקרא שמות לכל הבריות שנ' ויקרא שמות שם לא נאמר אלא שמות מלמד שקרא להם שמות בשבעים לשון וגם נהתי לו פה כשאמרתיו לו הפן העק וגו' ואמר לי האשה אשר נתתי עמדי. כ"ש דך שאתה בא לנאול בני. ד"א מי שם פה כלומר פה חדשה אני בורא כ"ש שאני מתקן שלך שאינה צריכה אלא תקון מעט מה"ר יוסף. ר"י עובדיה פי' כלומר מה דך להוכיח שאתה כבד פה מי שם פה דאדם הלא אנכי ה' ואנכי עשיתי גם פה שלך א"כ יודע אני שאתה כבד פה ובידי תהקנה:

לא במטה ולא כעניי האור כלכד. וע"ז ענה ה' מי שם פה הכלי כעניי אלם. נשטע על האומן שאינו אומן. ולא יכול

פירוש לתורה אלהים

צונג בין איה ווי אזוי שיקמ יף איה ואל ריידין מיט אקלך אונ דאס איז אקץ גינען מחקת פרוקקייט נוייל ער האט ניט גינואקט געקען די גדולה גרעקער פון אהרן מחקת אהרן איז גינען געקער פון אים: (יא) ויאמר ה' האט גאט גינאנט אליו צו אים פי ווער האט גיטאהן אמורל צו

ספר הישר

דיא בני אפרים, אונ דיא פלשתיים האבין געהרנת דיא קענטשין פון אפרים, עם גענען נאר געקליפען צעהן גים קענען פארלעשין דיא הורח פון דיא יודין, נאם דיא הורח איז געקליפען צו פייגער, אקער, ווען פליש'נעם וועם קענען וועם

משלי חכמים

האם ער סיר ניעבין אנדרכ פיה קאפיקעם, זאנט דער אנדערער ארעם פאן, שמואל דו וואנדקעם דוך אויף די פינה קאפיקעם

פרקי דרבי אליעזר

צווישען דיא פעלקער, דער פייגער פון דיא יודין וועם גים פארד ברענען דיא פעלקער, אונ דיא פעלקער וועלן גים פארלעשין דעם פייגער פון דיא יודין, דאס פייגער פון דיא פעלקער וועלן גים קענען פארלעשין דיא הורח פון דיא יודין, נאם דיא הורח איז געקליפען צו פייגער, אקער, ווען פליש'נעם וועם קענען וועם

משלי חכמים

האם ער סיר ניעבין אנדרכ פיה קאפיקעם, זאנט דער אנדערער ארעם פאן, שמואל דו וואנדקעם דוך אויף די פינה קאפיקעם

יג וַיֹּאמֶר בְּבִעַר יְיָ שְׁלַח בְּעַן בְּיַד מִן דְּקִשָּׁר לְמִשְׁלַח: יי ותקוף רוגזא דיי במשה ואמר הלא אהרן אחיך לינאה גלי

יג ויאמר בביערי שליח בען ביד מן דקשר למשלח: יי ותקוף רוגזא דיי במשה ואמר הלא אהרן אחיך לינאה גלי

ת"א וימר אף, ונחיס קב: הלא אהרן אחיך הלוי: טס:

רש"כ

החיצונים: (יג) ביד תשלח. ביד אשר תרצה לשלוח ולא אותי: (יד) ויחר אף ה' במשה. וחרון אף עשה רושם רש"י

שפתי חכמים

ש לא שעלמותו יי כי בן כתיב וסמי סי' לא נודעתי להם והא דאמר שמי סי' ולא נקט שמי סי' מפני שאלו אמר שמי סי' היה המונח שבה ולהודיעו את שמי סהוא סי' וא"כ חיד' נוסף על זה מי שם פה לאדם וגו' אכל תמוסת פה"ן יסיה פ"י מי שם פה לאדם וגו' אכ"י שמי סי' וזה שהוסף עוד עשיתי כל זאת וכו' מוסב על מי שם פה לאדם וגו': ר' ורפי זה קשה למה לא אמר כדאי' שאת ביד אהרן לכך אמר ד"א כו' ורפי ד"א קשה דלוי

ה' ש עשיתי כל זאת: (יג) ביד תשלח. ביד מי שתחת רגל לטלות ת והוא אהרן. ד"א ביד אחר שתלח לטלות שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות נוהלים לעתיד יי לך שלהים הרבה: (יד) ויחר אף. (זכחיס קב) ר' יהושע בן קרחה אומר כל חרון אף שכתורה נא' בו רושם וזה לא נאמר בו רושם ולא מלינו שבא עונש ע"י אותו חרון אומר לו רבי יוסי אף כזו נאמר בו רושם. הלא אהרן אחיך ממש משה לא יהי' כן אלא הוא יהי' כהן ואתה הלוי שנאמר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יג) שלח נא ביד השלח. כזו' אם אתה חפץ בשליחותי שלח נא כהב שאול"ך בידי כדי שיהיה לי לפה ולמליץ כי לא איש דברים אנכי:

לעשות כלו נאה מזה. אכל אם נראה שזה האומן עשה כלום נאים למאות ולא לפיס וכחוס יס כלי אחר שאינה נאה. או אין לשטט הספרון על האומן רק נאמר שכונה עשה כלי זה נאמן זה, וזה שאמר הקב"ה למשה מי שם פה לאדם או מי שישם אלא וגו' הלא אכ"י ה'. הרי אחר רואה שרכבות בני אדם מדברים ורואים וסונעיס וכמו שהם מדברים ורואים וסונעיס. הייתי יכול לעשות כל בני אדם שיהיו בן ומדוע ימלא ביניהם כמה אנשים אלמים ופרשים ועורים. מסתמא לא נמקרה נעשה זה רק הלא אכ"י ה' עשיתי זאת ככונה מכוונת שאלה אנשים יהיו חרשים ועורים אלמים. כן גם אחר ככונה עשיתי אחר כך פה ונכד לשון. והעטס כזה כמ"ש המפרשים שאלו היה משה בעל לשון מדברת גדולות. או ימלאו אנשים שפיו אומרים כי

פירוש לתורת אלהים

זאקטמ ריידין: (יג) ויאמר משה גינאנט בי אדני איה בעמ דיה כיון האר שנה שיק דורך דעם וואם דו שיקטמ אלע קאהל דו פלעקטמ שטענדגו שיקען דורך אהרן שיק היינט אויה דורך אים, אדער אזוי האמ משה גינאנט צו נאמ דער סוף וועט זיין איה וועל שטארבין אין דער מדבר

(יג) ויאמר בי אדני שליח נא וגו'. דער בעל ע"מ שרייבט משה האמ גינאנט פאר נאמ שיק צו פרעה פנקס דאם איז אליהו וואס זיי האבין אין יד צוויי קשבות (דאם זענען די קשבות פון נדב און אביהוא) וואס זיי זענען גרעקט וויא איה און ווי אהרן, דער ווארט נאמ פאקט נדב אביהוא:

וועסטו האבין פיל שלוחים זיין ואלין פריינגען די יודין אין ארץ ישראל שיק היינט אויה זיין אנדערין: (יד) ויחר אונ עם האמ געגרימט אף יי במשה נאמט צארין אויה משה ויאמר אונ האמ אזוי גינאנט היא פאר וואר דיין ברודער אהרן דער לוי, ורש"י שרייבט ער האמ גינאנט זיין ארזי אונ דו אכ"הן נאר ווייל דו קאזט דיה אזוי פיל בעמין צו גיין אין און שליחות וועסטו זיין

פרקי דרבי אליעזר

דמר פיגער פון דיא יודין פארברענגען דיא זעצין דיגער, משה האם גינאנט צו הקב"ה נאמ מיר דיין נאמטן אז איה וועל דיה רופן ביי דיין נאמטן נאלקטו מיר ענפערין, האם הקב"ה גינאנט מיון נאמטן איז אהיה אשר אהיה, וויא דיא פלאקטס האבין גינעקן אז הקב"ה האם גינאנט צו משה דעם סוד פון שם הפסוקים האבין זיין גינאנטם ברך אהיה ה' חנן תעט:

ספר הישר
מענטשין אנטלאפענע, דיא שטראף איז גיווען אויה דיא בני אפרים פון הקב"ה, ונייל זיין זענען ארויס גענאנגען פון מצרים און דעם וויצען פון הקב"ה, פון דיא פלשתיים זענען אויה געפאלן צוואנציג טויזענד מענטשין, אונ זיערע ברודער האבין די מתיס אונעק גיטראגין אין זיערע שטעט אונ האבין זיי בנראבין, נאר דיא געהרנטה בני אפרים זענען געבליבען ליגען אויה דעם פעלד, אונ זענען אפריים זענען געבליבען ליגען אויה דעם פעלד, אונ דיא זענען מענטשין וואס זענען אנטלאפן פון נת זענען צוריק געקומען אין מצרים אונ האבין דעצייילט דיא יודין וואס זיין האם גיטראפין,

משלי חכמים

שקעריל באקאן גיווען זיין איינציג קינד האם ער געפילט פיל גילם צו ארעטע לויס, אנדערע ארעטע לויס האם ער גינעבן נאך בער וויא צוואנציג קאפיקעס, איה זאג דיר אבער פיר האם ער געבין גינעבן פינף קאפיקעס וואס זיין קינד איז שוין לאנג געווען גינאנדין, דאס איז אוןאנדער, דאס געלעבניג איז גיווען בייא משה, ווען משה האם גינעבן נאמ ונייל ארויס געכען

קאפיקעס וואס ער האם דיר גינעבן, איה בין אפאהל גיווען בייא אים האם ער מיר גינעבן צוואנציג קאפיקעס, זאנט משה צו שמואל זאג מיר ווען בינען גיווען בייא דעם רבי שמעריל, זאנט שמואל איה בין גיווען בייא אים איז היינט מיר וואכין, זאנט משה מיט מיר וואכין פריער איז קיין וואנדער וואס ער האם דיר גינעבן צוואנציג קאפיקעס, דאקאלס איז בייא רבי

כִּי־דָבַר יְדַבֵּר הוּא וְגַם הִנֵּה־הוּא יֵצֵא לְקִרְאתְךָ וְרֵאָה וְשָׁמַח בְּלִבּוֹ:
וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו וְשָׁמַתְּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאַנְכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר רָצִיתִי

רשבים
 כי דבר ידבר הוא . הוא נתגדל שם ויש לו חיתוך לשון (יד) ודבר הוא וגם הנס . כ"ת שם של ד' אותיות לומר לך שמסר גם לאהרן שםם וכל כנויו : אל . כי כמסורה חסר ואל לקראתך יאל המימה אחת דבר אלהים שמים זו משמתי כשהקב"ה אמר למשה לך שוב מלוימה נתקן לדבור לשנים וששמח למשה לך שוב ולאהרן לך לקראת משה ואל מיד ולכך הוא חסר לומר שכבר יאל וכן יאל המימה חסר ששמה עלמו אלול ואמר ט"ז לנכניו ומשנים כדוקר ויאל המימה לנכניו וש"ל לו כבר יאל והנה הוא שם : (טו) והוריתי ה' כי במס' דין ואחדך והוריתי אחסם כדרכך העובד והישרם מלמד שהקב"ה הורה להם הדרכך ולא עשו כדאורו דרך :

הלוי : הנה הוא יוצא לקראתך . כשתלך למצרים : וראך ושמח בלבבו . לא כשאתה סבור שיהא מקסיד עלך

אבות המטה
 כלמות לשון המשך לכות בני ישראל אחריו . וכרות שפתיו לכת אח פרעה והמלכיים . ע"כ היה משה עלג לשון . ולא היה יכול לדבר שום דברי מליצה . רק הדברים אשר שם ה' בפיו אותם דבר פשוטם כמשמטם בלי שום המתקה . וזה שאמר לו הקב"ה והוריתך אשר חדכר . מה אשר אשים בפוך לוחו חדכר . בלי טורף וכלי מוסר . בלי שום מליצה והמתקה . ואלשר שמע משה ואלח מפי הקב"ה . תמה ולאמר שלח לא כיד תשלח . שליח כזה יוכל להיות מי שהיה על שולח כל כך כשליחות וכדבורי הקב"ה שלל אלס ויכל להיות ולישאל ויאלר להם דברך ואלח"כ ילך לכונו . ויחרף ה' במשה . פירוש לתורה אלהים

אלוי אונ אהרן נועט זיין אבהן דאם איז אגריעסערע מדריגה) ירעמי איה ווייס כי דבר אז ער קאן ריידן וגם הנה הוא אונ ער נועט ארויס גיין אקענין דיר וראך אונ אז ער נועט דיר זעהן נועט ער זיך פרייען אין זיין הארץ גיט אזוי וויא

משרי חכמים
 נעמען יודין פון מצרים , האם ער עמינום אז דער עיקר פייגס נאר דאס וואס ריא יודין זאלין פון מצרים ארויס גיין , אבער אז נאם וויל פארו וואנבער בייא זייער ארויס גיין פון מצרים , דאס האם משה גיט נעסאקאס דריבער האם משה גיטאנס אז נאם , גיין אז אפלה אפילו אין אנושע צייט ווען מען קויפט אז אים מיט אנושע בשירה פון רעספונענין דארף מען קענען שיינן ריידן אונ גוט ריידן , אונ איה קען גיט שיינן ריידן אונ גיט גוט ריידן , אונ וויל קויפען אז אים מיט אשעלעכע בשירה נועט דאך פירע סוף נאר גיט וועלן הערן , אבער אין אמת איז דאס אויף גינען אגינע פון ריא וואנבער , אפילו משה האם גיט גיקענס ריידן שיינע רייד וויא מען דארף ריידן אז אפלה , אונ ריא ביסול רייד וואס ער האם גירעס איז דאס אויף גינען שפאמבלענדיג , פון רעספונענין האם ער רייד געפירט די גאנצע שליחות ביו ער האם ארויס גענוטען ריא יודין פון מצרים , ווייל נאם איז גינען מיט זיין מויל , יעדער ווארם וואס משה האם גירעס איז דאס גינען דער ווארם פון נאם , דריבער האם יעדער ווארם גיטארו אציינן אין ריא הארץ פון פירע אונ האם געווארם ריא ווייל גיקויס פון משה :

זייער פאטער אפרים האט אויף זיין געטרויערע אלמאנע צייט , זייער פרייער זענען אים געקויפען פרייסטין , נאכדעם האט אפרים זיך געהעפט מיט זיין ווייב אונ זיא האט גיקארין אזוהן אונ זיא האט גערופ'ן זיין נאמען פרנעה , ווייל ער איז געקוקען אין זיין שטיב אין אישעלעכע צייט , אונ משה איז נאך אלץ גינען אפלה אין לאנד פוש , אונ ער האט געפירט זיין מליכה מיט מושע אונ מיט פרוקקייט אונ מיט רוקנות , אונ אלע בייטיס האבין ליב געהאט משה'ן אונ האבין פאר אים מורא געהאט , אין פערציגסטין יאהר ווי משה איז שוין גינען אפלה אין כוש איז אקאה'ל גינעסין משה אויף זיין קעניגליכען שטוהל אונ ריא מליכה איז אויף גינעסין פאר אים אונ אלע שרים זענען אויף גינעסין געבין אים . האט די מליכה גינאנט פאר דעם מליך אונ ריא שרים איר זאלט וויסען ריא גאנצע פעהציג יאהר וואס ער איז מליך האט ער מליך גיט אונגערייט אונ דעם גאט פון ריא מושם דינט ער גיט , פאר וואס זאלט איר האבין אפלה אפרעמדין מענטש וואס ער איז גיט פון אייערע פרייער אונ גיט פון אייער לאנד , עס איז דאך בעסער אויף איה זאל זיין אפלה מיין ווהן וואס ער איז אייער אלטין מליך אונ אזוהן אונ גיט אויף איה זאל זיין אפלה אפרעמדין אקענט פון דעם מליך איה זאל זיין אפלה פריה האבין די מושם געמאקט פאר אפלה דעם ווהן פון קקגום , אונ ווייל זיא האבין מורא געהאט פאר משה , ווארום זיא האבין גינען

תַּעֲשׂוּן: טו ודבר הוא לך אלהים
 והיה הוא יהיה לך לכה ואתה
 תהיה לו לאלהים: ואת המטה
 הזה תקח בידך אשר תעשה בו
 את האתת: פ ששי יח וילך משה
 וישב אל יתרת התנו ויאמר לו
 אלכה נא ואשובה אל אחי אשר
 במצרים ואראה העוהם תיים

טו וימליל הוא קף עם
 עמא ויהי הוא יהי לך
 למתורגמן ואת תהי ליה
 קרב: יח נת חוטרא הבין
 תיסב בידך די תעביד
 ביה ית אתיא: יח נאול
 משה ותב לנת יתר
 חכוהי נאמר ביה אינול
 כגן ואיתוב לנת אחי די
 במצרים ואחוי העד כגן
 אינון כגמין נאמר יתרו
 כמשה אינור קשעם:

רשבים

מצרים: (טו) ודבר הוא לך. בשבילך: תהיה לו
 לאלהים. שר ושופט מה שתצוה לו יעשה: (יח) וישב.
 מן הכרבר אל יתר חותנו:

בעל הטורים

(יח) המטה. ה' תנין על הה"א (כ"א על ה"ט"ח). לומר שהוא
 לדיק חשוי שהיה המטה כילו אדם חנוך נח סס אברהם יצחק
 יעקב יוסף: ואת המטה. כגו' ספיריטן (היה): (יח) אל יתר.
 כ' כמסורה אל יתר חותנו אל יתר זקני הנולה יתר זכה שיטנו

רש"י

שאתה עולה לגולה. ומשם זכה אהרן א לעדי החשוך
 החמוך על הלכ: (טו) ודבר הוא לך. כשכילך ידבר
 אל העם וזה יוכיח ב על כל לך ולי ולו ולכם ולהם
 הסמוכים לדבור שטולס לשון על הס: יהיה לך לכה.
 (יח) וישב אל יתר חותנו. ליעול רשות שהרי נשבע לו
 (שלא יוזו ממדין כי אם ברשותו) (מכילתא) ושבעה

אורות המטה

שליח ה'. ואמר לו הקב"ה לא כן הדבר. לא אקח לשליח את כל מי שירצה לילך כשלתוהי. רק את אהרן אחיך הלוי בחרתי. ועי' שניכם
 יהיה השליחות. אחת תקבל ותשמע הדבור מפי ותמסור דברי לאהרן אחיך. ואל העם אהרן ידבר. ואל פרעה חדכרו שניכם כמ"ש
 הכ' ואחר כחו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה. וכמו נשאל הוכוח:

פירוש לתורה אלהים

מיט זיין מויל יהויהי אונ איה וועל אייה קערנען
 וואס איר זאלט טאהן: (טו) ודבר אונ ער וועט
 היירין פון ריינעטוועגן צום פאלק וואס רי וועסט
 כרארפין היירין והיה אונ ער וועט זיין צו ריר
 אפארשפערקער האמה אונ רי וועסט זיין צו אים
 צו איין האר: (יח) ואת המטה היה אונ רעם שטעקין
 תקה זאלסטו נעמען אין ריין האנט אשר תעשה
 וואס רי זאלסט מיט אים טאהן רי צייכין:

(יח) ואת משה אונ משה אונ גענאנגען וישב אונ ער
 האט זיך אום גיקערט פון רעם בארג הורב אי
 צו זיין שווער יתרו ער זאל ביי אים געמען רשות
 ער זאל סעגין גיין אין מצרים, ווארום משה האט
 גישווארין צו יתרו ער זאל גיט אנוועק גיין פון
 מדין נאר מיט זיין רשות ויאמר לו אונ משה האט
 גיזאגט צו יתרו אזכה איה וועל גיין צו מייגע
 בריכער וואס זענען אין מצרים ויארה אונ איה

הישר

שטאט פון מדין איז גיווען אברניגען האט משה זיך גיוועט
 געבין רעם ברוגען, איך ריא צייט וואס משה איז געוועסן
 געבין ברוגען זענען ארויס גענאנגען ריא זיגען טעקטער
 פון יתרו פיטערין ריא שעפסין פון זייער פאטער אונ זיין
 זענען געקומען צום ברוגען וואס משה איז גיוועסן אונ זי
 האבין גיוואלט אנשעפין וואסער פון רעם ברוגען געבין
 טרינקען די שעפסין זענען געקומען די פאסטוכער פון מדין
 איז האבין זיי אנוועק געטריבען, האט משה זיי גירעטעט
 פון ריא פאסטוכער אונ ער האט אנגעשעפט וואסער אונ
 האט גירעבין טרינקען ריא שעפסין, ריא טעקטער זענען
 געקומען צו זייער פאטער יתרו איז האבין אים רעקצייקט
 וואס ריא פאסטוכער האבין זיין גיוואלט טאהן אונ האבין
 גיוואגט

ספר
 אז הקב"ה איז מיט אים, אונ זיין האבין געווינקט ריא
 טבעה וואס זיי האבין גישווארין צו משה, דריבער האבין
 זיי אים קיין שלעקטס גיטאהן, נאר זיי האבין אים גירעבין
 פיי' מקננת אונ האבין אים אנוועק געשיקט מיט גרויס
 קבוד, משה איז ארויס גענאנגען פון לאנד בוש אונ איז
 גענאנגען זיין וועג, ווען משה איז ארויס גענאנגען פון
 לאנד בוש איז ער אלט גיווען זיגען אונ זעכציג יאהר,
 איז דאס איז גיווען פון הקב"ה משה זאל אנוועק גיין פון
 בוש וזיין עם איז געקומען רי צייט כען זאל ארויס געמען
 די יודין פון מצרים, אונ וויל משה האט מוזא געהאט
 צי קומען אין מצרים טאמער וועט פרעה אים הרגין,
 דריבער איז ער גענאנגען צום לאנד מדין, אונ געבין די

וַיֹּאמֶר יְהוָה לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׂלוֹם :
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר
 לֵךְ שָׁב מִצְרַיִם כִּי־מָתוּ כָּל־
 הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ :
 כִּי וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו
 וַיָּרְכַבְם עַל־הַחֲמֹר וַיֵּשֶׁב אֶרְצָה
 מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מִטָּה

לך לשלום. ברכות סד מועד קסן פס :
 ויאמר ה' אל משה במדבר. נדרים סד :
 כי מתו כל אנשי הנפש. נדרים סד ע"ג :
 ויקח משה את אשתו ומצרים. פסחים ג מגילג' :

בעל הטורים

כינו נשלכת כגזית פס חקנים שהסנהדרין ילכו ממנו : (יט) טכ .
 כי חסרים לך טכ מלרים טכ טכט פמטס . וזאת נמדרש טכטס
 מת אותו פרעה המבקש את נפשך כדכתיב ויברח מפני פרעה וישב במדבר . ועתה אמר לו במדבר שוב כי מת
 פרעה והמלשינים . כדכתיב לעול ויסת מלך מצרים אחר בריחתו של משה :

רש"ם

(יט) ויאמר ה' אל משה במדבר . שנתיישב שם בברחו .
 מפני פרעה וישב במדבר ועתה אמר לו במדבר שוב כי
 מת אותו פרעה המבקש את נפשך כדכתיב ויברח מפני
 פרעה והמלשינים . כדכתיב לעול ויסת מלך מצרים אחר בריחתו של משה :

שפתי חכמים

בשכל שאם היה פה פ' כממשו שידר לך ממש. מה טעם אל
 העם הכא אחרי וכן יתויב שפ' הוא בשבילך לנו כמקונן :
 ג' וזע"ג דלמירין הכס דלרבעה השוכין כמה עני וסומל וננורע
 ומי שאין לו כניס הכל ודלי כעניות קאמר דחין לומר שסמלו
 דהא כתיב במחלקו של קרס העני האנשים ההם חקך וליכא
 למומר נמי סהיו מלורעיס דהא כתיב בקרב המה: וליכא למומר
 (זכריה ט) עני ורוכב על הקמור : וישב ארצה מצרים

דעת וקנים מבעלי החוספות

(יט) כי מתו כל האנשים. אמר' במסכת ע"ז מאי נינהו
 אנשים דתן ואבירם ומיהו חיים היו אלא שירדו מנכסיהן
 והעני חשוב כמת ואם תאמ' מצורעים היו או סומים דאמר'
 ארבעה חשובין כמת סומא וטצורע ועני ומי שאין לו כניס
 י"ג דודאי כצורעים לא היו דלא מצינו שחיר בשולחין מן
 המתנה. וסומין נמי לא היו שני' העני האנשים ההם חקך ונ'ג'
 ובלא כניס לא היו דכתיב ובניהם ונשיהם וטפסם . ואי קשיא
 אכתי דילמא איכא חר' מהני והני קראו לאחר מתן תורה הוא
 דכתיב וכל העם כו' שהמוטין נתרפאו בכינוי . וי"ג דאי הו'

פירוש לתורת אלהים

וועל זקן אויב זייא לעבין נאך ויאמר האם יתרו
 ג' וזאגמ צו משה לך לשלום ג' י צו פרידען : (יט) ויאמר
 יי אל משה האם נאמ ג' וזאגמ צו משה אין מדון
 לך ג' ייא אין מצרים כי מהו כל האנשים נוארום זייא
 זענען ג' ישמארבין אלע מענטשין וואם האבין
 ג' וזאקמ מען ואל ריך הרגנן. ורש"י שרייבט דאם
 מייגמ מען דתן וואבירם אונ זייא זענען ג' י
 ג' ישמארבין נאר זיי זענען אקעם ג' וזארום אונ זייא

ספר

ג' וזאגמ אמצרי האם אונ ג' וזעטעט פון דיא פאקטיכער
 אונ ער האם אונגעשעפט וואסער אונ האם אונגעטרוקען
 אונגעקע שעפען, האם יתרו ג' וזאגמ צו זיינע מעכטער
 ווא און דער מענטש רופט אים וועט, ער פייא מיר ג' י
 ברזיס, יתרו האם געשיקט רופן משה'ן, אונ משה איז
 צו אים געקומען אונ האם אים דערציילט אז ער איז
 אונטלאפין פון מצרים אונ איז ג' וזען אפ'ך אין בוש
 פערציג יאהר, אונ די מענטשין פון בוש האבין צוגענומען
 פון אים דיא מ'זוכה אונ האבין אים אונקע געשיקט מיט

שמות היו לו רעואל יתרו קני וכו' : (יט) כי מתו

כל האנשים. מי הס דתן ואבירם חיים היו חלף שירדן
 מנכסיהם ג' והעני חשב כמת (נדרים סד) : (כ) על
 החמור. חמור המיוחד הוא החמור שמכש אבירם לעקידת
 יצחק והוא שעתיד מלך המשיח להגלות עליו שנאמר
 ויקח משה את אשתו וגו' . אין מוקדם ומאוחר

דעת וקנים מבעלי החוספות

קודם מתן תורה אפי' אם נתרפאו חורו לטובן במעשה העגל
 והני קראו לאחר אותו מעשה כתי' וז' אכתי אימא שלא
 היו להם בנים והא דכתיב ובניהם לאחר מכן נולדו י"ג
 דאלו עתידין להוליד לא הוה קרר דתון מתים. עוד י"ג דצריך
 לו' שירדו מנכסיהם ואין בידם כח להרע לשום אדם שאנו
 אתה אומר עשרים היו ומהו קרר להו משום שאר דברים
 אכתי היה לו ירדא שטא יהיו נותנין מסין כדי להרגו אלא
 ודאי ירדו מנכסיהם וכן נמי מת' בנימיריא ירד' י'
 מנכסיהם חסר אחת. מה"ר משה ז"ל :

פירוש לתורת אלהים

אקעם מאן איז חשוב כמתו : (כ) ויקח משה את
 אשתו האם משה גענומען זיין ווייב מיט זיינע
 זיהן וירכבם אונ האם זייא ג' וזאגמ ריימין אויף
 איין אייזל וישב אונ האם זיך אום ג' וזאקמ צום
 לאנד מצרים ויקח אונ אז משה איז אונקע
 גענאנגען פון מדון האם ער גענומען גאטס
 שטעקין אין זיין האנט, אונ פאר וואס רופט דער
 פסוק משה אלהים. ווארום אויף דעם שטעקין

הישר

כבוד אונ מיט מתנות, יתרו האם ניט גע'ויבט וואס
 משה האם אים ג' וזאגמ ער האם גערעכונט משה איז
 אנטלאפין פון בוש האם יתרו ג' וזאגמ איך וועל משה'ן
 האל'טין אין געפיינקעניס, ווי די מענטשין פון בוש וועל'ן
 הערין אז משה איז פייא מיר געפאנגען פון זיינעטוועגין
 וועל'ן זיי מיר ווערין גוטע פריינד, יתרו האם אזוי ג' וזאקמ
 אונ האם אים געשפארט משה'ן אין געפיינקעניס, אונ
 משה איז ג' וזען אין געפיינקעניס זען יאהר, אין די צייט
 וואס משה איז ג' וזען אין געפיינקעניס האם צופ'ה אויף
 משה

האלהים בידו : כא ויאמר יהוה אל-
 משה בלכתך לשוב מצרימה ראה
 כל המצרים אשר שמתי בידך
 ועשיתם לפני פרעה ואני אחזק
 את לבו ולא ישלח את העם :
 כב ואמרת אל פרעה כה אמר

מן קדם יי בידיה :
 כא ויאמר יי במשה
 במהך למתב למצרים
 חזי כל מופתיא די שויתי
 בידך ותעבדיניו קדם
 פרעה ואנא אתקיה ית
 לפיה ולא ישלח ית עמא :
 כב ותימר דפרעה קדון

שפתי חכמים

רשי

שחורפא במתן תורה דלא אמרין שחור למתן במעשה הענל
 וליכא למימר משום שלא היו להם כניס אמר כי מתו דליכא היכי
 אמר לו מפני זה שוב מצרימה וכי מפני שלא היו להם כניס לא
 היו דכריהם נשמעיה למלוכה להלשנו אל פרעה אלא ודאי מפני
 שידרו מנכסיהם לא היו דכריהם נשמעיהם . כך פי' רבינו ניסים
 במסכת גדרים בפ"ק דף ז' : ד דלא ויחך משה את משה הוה
 לו נכחיהו כחמה קודם ויחך משה את שחור סהרי כל במצרים

מדוקדקיס ד במקרא : (כא) בלכתך לשוב מצרימה
 וגו' . דע שעל מנת כן חלך שחור נכח בשליחותי לעשות
 כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו : אשר שמתי
 בידך . לא על שלשה אותות האמורות למעלה שהיו לא
 לפני פרעה זיה לעשותם אלא לפני ישראל שיאמינו לו
 ולא מלינו ששחור לפניו אלא מופתים שאני עתיד לבוס
 בידך במצרים כמו (שמות ז) כי ידבר אליכם פרעה וגו'
 עמו כבר במחיס בידך : (כב) ואמרת אל פרעה . כששמעו שלכו חזק וימאלו לשלוח אמור לו כן :

פירוש לתורת אלהים

וגשתי ואלקטו ויי טאהן פאר פרעה אונ ואלקט
 קיין מורא האבין ונני אונ איה גאט אהזק איה
 וועל שטארקין זיין הארץ ויא ישלח את העם אונ
 ער וועט ניט שיקען ראם פאלק : (כב) אונ או דו
 וועקט פארשטיין אז זיין הארץ איז שטארק אונ
 ער וויל ווי ניט שיקען ואפרה ואלקטו צו פרעה
 אזוי וזאגן כה אמר יי אוי האט גאט גיזאגט גני

איו גישטאנען דער ישם המפורש : (כא) ויאמר יי
 אי משה אונ גאט האט גיזאגט צו משה בלכתך
 ווען דו וועסט גיין אין מצרים ואלקטו וויקען
 אויף רעם הנאי ואלקטו גיין אז דו ואלקטו זיין
 שטארק אין מיין שליחות אונ איה זאג דיר ראה
 כי המופתים זעה אלע וזאגדער אשר וואס איה וועל
 טאהן אין ביין האנט ווען דו וועסט גיין אין מצרים

ספר הישר

ער געטראכט אדוקים ואי זיין מ"ה אויף מצרים נאך זיין
 שטארקין , אונ ער האט אים גיגעבן אויב זיא האט
 געהייסן גרודת דיא טאקטער פון אבי"ט , אונ אדוקים איז
 דאמאלס אלץ גיווען גיזאגט יאהר , זיין ווייב האט אים
 גיבארן פיר זיהן , נאכדעם האט אדוקים גענוקען נאך
 דבייא ווייבער אונ וזיא האבין צו אים גיבארן אכט זיהן
 אונ דבייא טעכטער , פרעה האט גיזעהן זיין קנאקטיש
 ווערט אלע מאהל שטארקער האט ער געמאכט פאר אפ"ד
 אויף מצרים זיין וזיהן אדוקים , דביי יאהר איז פרעה קנאק
 גיווען אונ איז גישטארבין , זיינע קנעכט האבין אים
 גיטראגין אין דיא שטאט צוען אונ האבין אים פגראבין אין
 דיא קעניגליכע קברים , פאלקעסין האט קען אים ניט
 גיגענט , ווייל עס האט פון אים געשטינגען האבין ר"ז
 דאקטויריים ניט גיקענט צו גיין צו אים , דאס איז גיווען
 אויף אים אשטראף פון הקב"ה ווייל ער האט ארויס גיגעבן
 פיר אונ גיזאגט יאהר איז פרעה גיווען מלך אין מצרים .
 נאכדעם איז אדוקים גיזארין אפ"ה אין מצרים אונ פיר
 יאהר איז ער גיווען מלך , די מצרים האבין געוויסן דעם
 אלע חכמים פון מצרים אונ וזיא וויי רופין אלע מלכים פרעה , אונ
 אדוקים פרעה אונ איז גיווען אפעטער קענטש אנדער
 אלע חכמים פון מצרים קען אין מצרים אביו , אדוקים
 אגידעריגען קענטש רופט קען אין מצרים אביו , אדוקים
 האט געהאט אמיאוסין פנים אונ איז גיווען וזיהן אין אונ
 אהאלב

משה רחמנו געהאט אונ האט אים געשפיינט מיט עסין
 אונ טרינקען , אונ אלע יורין ונענען נאך גיווען אין מצרים
 אונ האבין געארבעט שווערע ארבעט אונ די מצרים האבין
 זיה אלע מאהל קער געשטארקט אויף די יודין , אונ הקב"ה
 האט געשטראפן דעם מלך פון מצרים (פרעה) מיט קצבת
 אקצען פון קאפ ביי דיא פיס , טאקער וועט ער רחמנו
 האבין אויף דיא יודין אונ וועט אויסקערין זיי צו פייניגען ,
 עס איז אבער נאך שווערער גיזארין דיא ארבעט פון דיא
 מצריים אויף די יודין אונ דיא מצריים האבין פארביטערט
 דאס לעבין פון דיא יודין , אונ דיא צבנת האט שטארק
 קראנק געמאכט פרעה'ן ער איז געבליבען ליגען אויף זיין
 קעט אונ ער האט געוואסט אז עס איז געקומען זיין ענדער
 זיגן שטארבין , די מלכה אלקעגניט זיין ווייב איז געקומען
 צו אים , אונ האט שטארק געוויינט אונ פרעה האט שטארק
 געוויינט אלע שרים אונ אלע קנעכט האבין געוויינט ,
 פרעה האט געהאט דבייא זיהן , עתרו , אדוקים , מיריין ,
 אונ האט געהאט צווייא טעכטער , בתיה אונ גפוזים ,
 עתרו איז גיווען אשמה אונ אפארמישטער אונ אייבער
 געאייטער קענטש , אונ אדוקים איז גיווען זייער קליג
 ער האט גיקענט אלע חכמות פון מצרים זיין פנים איז
 גיווען מיאוס אונ ער איז גיווען אפעטער קענטש אנדער
 דיגער ער איז גיווען איין אונ אהאלב איי"ה הויך , וזיא
 פרעה האט גיזעהן אז אדוקים איז אגרויסער חכם , האט

**יְהוָה בְּנֵי בְכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל : כִּי וְאָמַר
 אֵלֶיךָ שְׁלַח אֶת־בְּנֵי וַיַּעֲבֹדֵנִי וְתִמְאַן
 לְשִׁלְחוֹ הִנֵּה אֲנֹכִי הִרַג אֶת־בְּנֶךָ
 בְּכֹרֶךָ : כִּי וַיְהִי בְּדֶרֶךְ בְּמִלְוֹן
 וַיִּפְגְּשׁוּהוּ יְהוָה וַיִּבְקֶשׁ תְּמִיתוֹ :**

**אָמַר יְיָ בְּרִי בְכוֹרֵי
 יִשְׂרָאֵל : כִּי וְאָמַרְתִּי לְךָ
 שְׁלַח ית בְּרִי וַיִּפְלַח קַדְמֵי
 וּמִסְרִיב אֶת־לְשׁוֹנוֹתֶיהָ
 הִיא אֲנִי קַמְיִי ית בְּרֶךְ
 בְּכֹרֶךָ : כִּי וַיְהִי בְּאֹרְחָא
 בְּבֵית מִבְתָּא וְעָרַע בְּיַד
 מְרַעְיָא דְיִי וּבְגֵיָא**

הנ"ל בני בכורי ישראל. שבת נח סטודיון מנ פ"ז ג: סט הלוי. סטודיון מנ: ויהי בדרך. נדרים ל: ויפגשו ס'. עס לא: בעל המורים

(כד) ויפגשוהו ה'. הבלאך. כי היה מתעצל בהליכתו פמילט כאלו אף וחיימה לכולנו ולא היה יכול להסע עד שכל שפתי חכמים

לקח המטה אלל במדיו: ה ר"ל שאין פ"ו ויהי דהכא כמו ויהי כיומי אמרפל ויהי השמש יאל המורה על הענין ולא על השם מדכחיב כתר הכי ויפגשו ס' וא"כ למה לא פ"ו הכתוב למי פגש אש"כ ויהי קאי אמשה: ו א"ת והא עדיין היה בדרך ואיכא עדיין סכנה לידך בדרך למזרים ומפני מה נעש וי"ל דמלון זה שהיה משה עכשיו בו היה קרוב למזרים רק מהלך יום ולדרך קצר מה לא יהיה שום חזק וסכנה לחינוך רש"ס: ז דל"כ ה"ל לפיכך מי כמוה מורה. כשר ודס המבקש להנקם מחבירו ואין יכולת להמלט מידו כי אם כשבו אליו לפיכך הוא מורה ומתרה בו לשב: (כד) ויהי בדרך במלון. ה משה: ויבקש המירו. למשה לפי שלא מל את אליעזר בנו ועל שנתרשל נעש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נתרשל אלל אמר אמול ולא לדרך סכנה היא לחינוך עד שלשה ימים אמול ואששה שלשה ימים הקב"ה צונו לך שב מזרים ומפני מה נעש מיתה לפי שנתעסקו במלון תחלה (במסכת נדרים דף לא). והיה המלאך נעשה כמין נחש ובלעו מראשו ועד ירכיו וחזרו ובלעו מרגליו ועד אוחיו מקום הכינה לפורה ז ששכיל

דעת וקנים מבעלי התוספות
 (כז) בני בכורי. כאן הורה הקב"ה על סבירת הבכור' ישראלאי (כז) ויהי בדרך במלון. פרש"י מפני שנתעסק במלון תחלה משמע בתוך פ"ו שהיה לו לטמול קורם שיתעסק במלון תחלה ותיבה שהרי למחרת צריך לצאת ויסתכן הולד. וי"ל שאותו ולד היה במקום שכן אחר שפגע בו אהרן ואמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם וכלאשית כל דבר ותקח לפורה לך. כי לא היה אהה סטן.

**פִּירוּשׁ לְתוֹרַת אֱלֹהִים
 בְּכִיִּי מִיַּיִן עֲלֶצְקֵעֵר וְזָהֵן יִשְׂרָאֵל . בְּלוֹמַר אוֹוִי נוֹיִא
 אֲעֲלֶצְקֵעֵר וְזָהֵן אִיז חֲשׁוֹב בִּיִיא זִיִּין פֶּאמְעֵר אוֹוִי
 נַעֲנֵן דִּי יִשְׂרָאֵל בִּי מִיר אוֹיף חֲשׁוֹב : (כג) וְאָמַר
 אֵיךְ אוֹן אִיף זָאג דִּיר פּוֹן נֶאמְס נועֲנִין שְׁבִח שִׁיק
 כִּיִּין וְזָהֵן אוֹן לָאו עַר מִיךְ דִּיעֵן וְתִמְאַן אוֹן אוֹ דו
 נועֲקַס נִיִּם נועֲלִין אִים שִׁיקֵן זָאג אִיף דִּיר הִיִּי**

ספר הישר
 אהא"ב אי"ל אונ ער האם געקאמט אגרויסן בארד ביו צו דיא קנעכ"י פון דיא פיס, אונ ארְבֵּקס האט געפירט דיא מלִיָּבָה אין מצרים מיט גרויס חֲבִיבָה אונ ער איז גאָר שְׁלֵעֲבֵשֶׁר גִּינוּעֵן פֿון זיין פֶּאמְטֵר אונ פֿון אַלע סלִכִים נואם זענען גִּינוּעֵן אין מצרים פֿאר אים אונ ער האט אויף דיא יודין גאָר שְׁוֹנְעֵרֵר גֶּעמאַכט דיא אַרְבֵּעט אונ ער איז גֶּעמאַנגֶען מיט זיגע קעקט אין גושן צו דיא יודין אונ ער האט גִּינאַגט צו זייא איר זאָמֵט; עהן צו מאכין אַלֶּע טאַג רִיקטיג איגער צאָהל ציגול אונ איר זאָלֵט נִיט זיין נאָקלאַסיג אִין דיא אַרְבֵּעט אִיזו נוי איר זענט גִּינוּעֵן אִין די צייט נואם מיין פֶּאמְטֵר האט געקניגט, אונ ער האט גִּיטאַהן אויף די יודין יודישע אַלֶּצְקֵע (שופֿטרים) זיי זאָלֵן אַכטונג געבן דיא

כַּה וְתַקַּח צִפְרָה צוֹר וַתְּכַרֵת אֶת־
עַרְלַת בְּנֵיהּ וַתַּגַּע לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר
כִּי חֲתַן־דָּמַיִם אֶתָּה לִּי: כִּי וַיִּירָף
מִמֶּנּוּ אֵז אֲמַרְהָ חֲתַן־דָּמַיִם לְמוֹלַת־פִּ:

לְמַקְטָלֶיהָ: כִּה וּנְסִיבַת
צִפּוּרָא מִינְרָא וְגִזְרַת יַת
עוֹרְלַת בְּרִיהּ וְקִרְיַבַת
לְקַדְמוֹהֵי וְאֵמַרְת אֲרִי
בְּדַמָּא דְמַהוּלְתָא הֲדִין
אַתְיָהַב חֲתָנָא לִנָּא:
כִּי וְגַה מִגְיַה בְּכַן אֲמַרְת

אֲרוּלֵי דְמָא דְמַהוּלְתָא הֲדִין אֵיתְחִיב חֲתָנָא

ת"א וְתָה מְסֻרָה . שֶׁס נֶזְעַר כִּי: כִּי חָתָן דְמַיִם . דְמַיִים שֶׁס: וַיִּירָף מִמֶּנּוּ . שֶׁס:
רְשָׁבִים

ומליך אשתו וכנוי: (כה) צר, כמו הרבות צורים. הער מלושש איזמל חרף. וכן אף השיב צור חרבו. נחנקם ונכסף חידוד חרבו. ולכך לא הקמתו במלחמו; ותכרות וגו'. הועיל לו לבישה המצוה להצילו כמו קרבן כעין שעשו גרעון ומנוח כשנראה להם המלאך; והגע. לשון מפעיל. אבל יגע בארבע פניות הבית לשון פועל. גגע לרגליו של משה התרצה המלאך בכך. כי לרגליו של מלאך אינו רוצה לפרש. כי מי יודע אם ראתה רגלי המלאך; כי חתן דמים אתה לי. בדמום הללו ישאר לי חתני. חתני. בעלי: (כו) וירף. המלאך נאטו. מן רפה היום לערוב יאמר וירף. מן קנה. ויקן: אז אמרה חתן דמים למולות. על עקוב המילה נחתויב בעלי מיתה. כי המילה הצילתו עתה:

שפתי חכמים

רש"י

המילה היא: (כה) ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר. על כנה: כי חתן דמים אתה לי. אהה היית גורם להיות החתן שלי נלחם עלך הורג אויב אתה לי: (כו) וירף. המלאך ממנו. אז הכניח ח סעל המילה כאל להורגו: אמרה חתן דמים למולת. חתני היה נלחם על דבר המילה (שינה רש"י בלשונו לעיל כתב אהה היית גורם. דקשה לרש"י מה זה אז אמרה חתן דמים והלא גם לעיל אמרה חתן דמים אלא מתחילה סברה דזה וזה גורם חטא המילה ומטא אחר חט"כ כשראתה וירף לגמרי אז הכניח דעל דבר המילה לכד כל וזכה מתוך ג"כ השניו לשון חתננוס אוקלוס בחתן דמים ודו"ק כנ"ל): למולת. על דבר המולות שס דבר הוא והלמ"ד משממת בלשון על כמו (שמות יד) ואמר

דעת זקנים מבטלי התוספות

אע"פ ששבתם לוי לא היו משועבדים מ"מ לא היה רוצה שיבאו בכקים שיראו ישראל בצרה וחזרה משם צורה יבניה יא"כ כיון שהיה בדעתם לחזור היה יכול למולו קודם שיחשקו בטמן ותהיה צורה מפתת שם עד שיתרפא הנער מביתו ולכך נעש:

(כו) אז אמרה. מהו אז אמרה מתחלה כשראתה הקלאך בולעו עד המילה לא היתה יודעת אם בשביל איהור מילת בנו אם בשביל מילת עצמו שהיה בא עליה ואינה היוגנת לו. ומ"מ כרתה ערלת בנה ותגע לרגליו ואמרה כי חתן דמים למולות. יודעת אני אתה בביבור שאתה אינך פירוש לתורה אלהים

ענין פגישת המלאך

ותכרות את ערלת כנה. ועל"ז עדין לא יכל הספק מלכה. ותאמר [אל משה] כי [לשון דלתא] חתן דמים אתה [מסה] לי. אולי זה כשכילי נחתיב כדמים אלו. שנעשית חתן שלי. שהתתנת עמי. וכאשר ראתה לטובה וירף ממנו. כי המלאך עוב את משה והלך לו. אז אמרה חתן דמים למולות. החתן שלי [זה משה] החתיב דמים רק כשכיל המילה שלא אל חתנו אלא לא משום התחתנות עמי:

דיא ידיו וועגין וויגעע שווערע ארבעט האט ער געדינגט וואס ער האט פארזיכערט צו אברהם וצחק בעקב וועגין זייערע קינדער, האט הקב"ה גיזאגט ער וועט זיין איצט ארויס געקען פון מצרים, אין די צייט איז משה גאך גינען אין געפייגקעניס ביים יתרו אונ צופורה האט אים אין דער שטיב געשפיינט מיט ברזש אונ וואסער, אין סוף צעהן יאהר וויא משה איז גינען אין געפייגקעניס אונ דאס איז גינען דער ערשטער יאהר וויא אדונקס פרעה איז גינארין אפ"ה אויף מצרים האט צופורה גיזאגט צו איר פאטער דו האסט דעם משה אריין געשפארט אין געפייגקעניס שוין צעהן יאהר, אונ א"ע האבן אין אים פארגעסן קען דארף שיקען זעהן אויב ער לעבט אדער ער איז גישטארבן:

לעבט

קטול: כו נאמר יי לאהרן
 איזיל לקדמות משה
 למדברא נאול וערעיה
 בטורא דאהרלי עיוהי
 יקרא דיי ונשיק ליה:
 כה יחוי משה לאהרן ית
 כל פתגמא דיי די
 שלחיה נת כל אתיא די
 פקדיה: כס נאול משה
 ואהרן וכנשו ית כל סבי
 בני ישראל: ל ומכיל
 אהרן ית כל פתגמא די
 מלי י עם משה ועבד
 אתיא לעיני עמא:
 והימין

כוינאמר יהוה אלי אהרן לך לקראת
 משה המדברה וילך ויפגשוהו בחר
 האלהים וישקלו: כה ויגד משה
 לאהרן את כל דברי יהוה אשר
 שלחו ואת כל האתת אשר עוהו:
 כס וילך משה ואהרן ויאספו את
 כל זקני בני ישראל: ל וידבר אהרן
 את כל הדברים אשר דבר יהוה
 אל משה ויעש האתת לעיני העם:

רשבים

(כו) לך לקראת כושו. לקיום מה שאמר לו הקב"ה וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמה בלבו:
 שפתי חכמים

ממנו עתה ע"י רמ"ס סגנית הדבר בקושא: ט אכל לפי פירוש פרעה לבני ישראל. ואונקלוס תרגם דמיס על דס המילה:
 רש"י

פירוש לתורה אלהים

דברים וסמות מיין מאן האט מען גינאמלט הרגון
 נוייל ער האט דיה גיט מל גיווען: (כו) ויאמר
 האט גאט גינאמט צו אהרן דר גייא אקעגין משה
 צו דער מדבר ויגד איז אהרן געגאנגען ויפגשוהו
 אונ ער האט אים באגעגענט בדר האלהים ביי דעם
 בארג ווי גאט האט וף צו אים באוויזען נשיק יו
 אונ ער האט אים געקישט: (כח) ויגד האט משה
 גינאמט צו אהרן אה פל דברי יי אלע רייד וואס
 גאט האט צו אים גירעט אונ האט אים אויף

הישר ספר

העכט נאך, צו יתרו איז גיפעלין די רייד פון זיין טאכטער
 אונ ער האט געשיקט צום געפיינקעניס זעהן וואס טוהט
 משה, אונ ער האט גיזעהן משה העכט ער שטייט אונ
 ייבט צו הקב"ה, האט יתרו געבאטן אונ מען האט ארויס
 גענומען משה'ן פון געפיינקעניס, מען האט אים אפ
 געליידען דיא האר אונ מען האט אים אגניטאהן אנדערע
 קליידער מען האט אים גיגעבן עסין נאכדעם, עסין איז
 משה געגאנגען אין דעם גארטן פון יתרו אונ ער האט
 דארטן געדאנקט צו הקב"ה פאר דיא אלע טובות וואס
 ער האט מיט אים גיטאהן ביו איצט, נאך זיין תפלה האט
 ער גיזעהן אויף דיא ערד שטייט אפרילאנטענער שטעקין
 ער איז צוגעאנגען צום שטעקין האט, ער גיזעהן אויף
 דעם שטעקין איז אויסגעקריצט דער נאמען פון הקב"ה,
 ער האט אויסגעצויגן דיא האנט אונ האט ארויסגעריסען
 דעם שטעקין פון דיא ערד אזוי וויא מען רייסט אפ אצווייג
 פון אבוים, אונ ער האט אים געהאלטן אין האנט פאר
 אשטעקין, אונ דעם שטעקין האט הקב"ה פשאמן פרייטאג
 פארן נאכט צווישען טאג אונ נאכט נאכדעם וויא דיא
 גאנצע וועלט איז פשאמן גינארין, אונ דעם שטעקין

דעם

לא ויאמן העם וישמעו כי פקד
 יהוה את בני ישראל וכי ראה
 את עינים ויקרו וישתחוו : שביעי
 ה ואחר באו משה ואהרן ויאמרו
 אל פרעה כה אמר יהוה אלהי
 ישראל שלח את עמי ויהנו לי
 במדבר : כ ויאמר פרעה מי יהוה
 אשר אשמע בקלו לשלח את
 ישראל לא ידעת את יהוה וגם

לא והימין עמא ושמעו
 ארי דכיר יי ית בני
 ישראל וארי גלי קדמוהי
 ית שיעבורהון וכרעו
 וסגידו : * ובתר כן
 עלו משה ואהרן ויאמרו
 לפרעה כדון אמר יי
 אלהא דישראל שלח ית
 עמי ניסגון קדמי
 במדברא : כ ואמר פרעה
 שמא דיי לא אתגלי לי די
 אקביד למימריה לשלחא
 ית ישראל לא איתגלי לי

תולדות אהרן

ויאמן העם : שבת 15 : וחזנו לי : תנינא י
 מי ה' אשר אשמע בקלו : חולין פט :

בעל הטורים

(לא) ויאמן . כ' כמסורה ויאמן העם ויאמן אביש גדול . שני
 פרנסים טובים עמדו להם לישראל משה ודוד משה אמר מחני

רש"י

(א) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אבל הזקנים
 כשטמו אחד אחד משה ואהרן עד ששטמו כולם
 יקודם שהגיעו לפלמין לפי שראו ללכת (ש"ר) וכסוטי
 כפרע להם ונגם משה לכדוי ית וסם לא יגשו החזורים
 ולע"ד אין לומר עיון גדול שהרי כתב הכהן בפרשת יתרו אלה
 ואלה הים להם לזקנים מחילה כפי"ע אלא עמדו בתוך העם וזה מפני
 הפרשת יתרו ואלה הים להם לזקנים מחילה כפי"ע אלא עמדו בתוך העם וזה מפני
 הפרשת יתרו ואלה הים להם לזקנים מחילה כפי"ע אלא עמדו בתוך העם וזה מפני

רש"י
 (ב) מי ה' אשר אשמע בקלו לשלח את ישראל .
 שהם עבדי מארצי לעובדו מה חלק יש לו בעם הזה
 שפתי חכמים

רש"י לטון מקרה מות הוא ולי רמייה : ר"א"ס חמה דמהכל
 משמע דהאי קרא דוהס לא יגשו הזקנים לחידיהו קלו ואין זה
 אמת שהרי לעיל מנייה כתיב ענה אל ה' חמה ואהרן נדב
 ואביהוא וכעסו מוקני ישראל וחסו' כתיב ונגם משה לכדוי אל
 ה' וגו' ואם היה זה כעבור הפרשת אהרן מה חסו' וכן נדב
 ואביהוא שאינם מכלל הזקנים וכו' והניח הדבר כל"ע . (קל"ח)
 ולע"ד אין לומר עיון גדול שהרי כתב הכהן בפרשת יתרו אלה
 ואלה הים להם לזקנים מחילה כפי"ע אלא עמדו בתוך העם וזה מפני
 הפרשת יתרו ואלה הים להם לזקנים מחילה כפי"ע אלא עמדו בתוך העם וזה מפני

דעם פאלק ישראל : (יא) ויאמן ריא יודין האבין
 גיגייבט אין נאמט רייד וישמעו אונ וייה האבין
 גיהערט פי פקד יי אז נאמט האמט געדאכט די יודין
 צו גוטען וכי ראה את עינים אונ ער האמט גיזעקן
 זייער פיין אונ וויי' זייא אויסלייזין ויקרו וישתחוו
 האבין די ישראל געקניט אונ האבין זיך געבוקט
 צו נאמט : (א) ואחר אונ נאך דעם זענען געקוקען
 משה מיט אהרן ויאמרו אל פרעה אונ האבין

הישר
 גיגעבין פון איצט ווען מען האמט זיי גיגעבין שטרואי , ווי
 דיא יודין האבין גיהערט די גייע גורה האבין זייא שטארק
 געשריגען צו הקב"ה , אונ הקב"ה האמט גיהערט זייער
 שרייען אונ האמט אויף זיי רחמנות געהאמט אונ האמט גיזאגט
 ער וועט די יודין אויף געמען פון מצרים אונ וועט זייא
 פרינגען אין די לאנד פון דעם פלעני , אין די צייט פלעגט
 משה פיטערין דיא שעפסין פון יתרו אונ ער פלעגט גיין
 מיט דיא שעפסין אין דער מדבר פון אונ דעם שטעקין וואס
 ער האמט גענומען פון יתרו'ס גארטין האמט ער געהאלטן
 אין האנט , אבקה"ה האמט גיטראפין איינגער שעפסי"ה אין
 אנטלאפן פון די סטאדע האמט משה געזאגט דאס שעפסיל
 פו צום פארק סיני , ווי ער איז געקוקען צום פארק סיני
 אין הקב"ה גיזעקן גיווארין צו משה אויף אדארין , משה
 האמט גיזעקן דער סנה וקער דארין פלעגט אין פייער אונ
 דער

שְׁמַא דְּיִי וְאַתְּ יִשְׂרָאֵל
 לָא אֲשַׁלַּח : ג וְאִמְרוּ
 אֱלֹהֵי דִיהוּדָאִי אִתְגַּלְגַּל
 עִבְנָא נְוִיָּה פְּעוּן מִהַלְקָה
 תְּקַהֵא יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא
 וְנִזְבַּחַהּ קִדְּם יְיָ אֱלֹהֵינָא
 דִּי־מֵא עֵרְעִינְנָא בְּמִוְתָא
 אוּ בְקַמּוֹל : ד וְאִמְרוּ לְהוֹן
 מִלְכָא דְּמִצְרַיִם לְמֵא
 מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן תְּבַטְלוּן יִתְּ
 עֲמָא מִעֵיבֵד־תְּהוֹן אִיזִילוּ
 לְפִוּרְחֵינְכוּן : ה וְאִמְרוּ
 פְּרַעְיָה הָא סְגִיאִין פְּעוּן
 עֲמָא דְאַרְעָא וְתִבְטְלוּן

אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח : ג וַיֹּאמְרוּ
 אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עֲלֵינוּ נִזְבַּחַהּ
 נָא דְרֹךְ שְׁלִישִׁת יָמִים בְּמִדְבָּר
 וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ פְּרִיפְנֵעֵנוּ
 בְּדָבָר אוּ בַחֲרָב : ד וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵם
 מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
 תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לְכוּ
 לְסִבְלֹתֵיכֶם : ה וַיֹּאמְרוּ פְּרַעְיָה הֵן
 רַבִּים עֲתָה עִם הָאָרֶץ וְהַשְּׁבִתֶם

שיעברוהו : (א) ויאמרו אלהי העברים וגו'. כלומר עם ישראל מעבר הנהר באו לגור הנה והוה אלהי בני עבר הנהר והן עמו וצריכין לעוברו פון יפגענו וגו' : (ד) תפריעו. תבטלו או תתקו והפרידו כמו ופרע את ראש האשה : לסבלותיכם. למלאכה שלכם ואל תבטלו מעסקיכם וגם תבטלו אחרים ממלאכה שפתי חכמים

אחת : ב פ' שלא מצינו שירחיקו אותם ממלאכתן ולא נלעוו לומר לו חלף שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו לשון מקרה מות היא : (ד) תפריעו את העם ממעשיו. תבדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם שזמתיין לכס וטבירים לנוח ב מן המלאכה. וכן (משלי ד) פריעתו חל תעבר בו רחקהו. וכן (שם ח) ותפריעו כל עליהו. (שמות לב) כי פרוע הוא נרהק ונתעב : לכו לסבלותיכם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות כבתיכם. אבל מלאכת שעבוד מרדים לא היתה על כשנו של לוי חתע לך שהרי משה ואהרן יולאים ונאים שלא כרשות : (ה) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם והאם משגייתים

דעת זקנים מבעלי התוספות כדרש' לעיל אמר שבם זוי עתידין אנו לעבור עוברת כושא של הקדוש ב"ה חליפה שלא נעבוד שום עבודה לרשע זה בשום שכר שיתן לנו וענו הלוים ואמרו כלם שאינם יודעים לעשות לבנים ומאותי יום והלאה לא היה לו פתחון פה לשאל להם שום דבר עבודה וכאשר גדל משה וראה בסבלותם פירוש לתורת אלהים

איה אויה נים שיקען : (ג) ויאמרו האבין משה מיט אהרן גיזאגט צו פרעה איהו דער גאט פון די יודין האט זיך באווינען צו אונז גיכה נא בעטמין מיר דיה מיר זאלין גיין דרייא טאג רייו אין דער מדבר ונזבחה אונ מיר וועלן שעכטין קרבנות צו אונזער גאט, ונארום אז דו וועסט אונז נים לאוין גיין האבין מיר מורא פון יפגענו מאקער וועט ער אונז בגעניגען ער וועט אונז שמראבין בדי מים מארד או בחרב אדער מיט אישונערד : (ד) ויאמר אלהים

ספר דער פיער פארברענט נים דעם דארין, משה האט זיך שטארק געוואנדערט פאר וואס ווערט נים פארברענט דער דארין, אונ ער האט גיוואלט גיין גענטער צום דארין זעהן דיא פירקשערליכע זאך, האט משה גיהערט די שטימקע פון גאט גייט ארויס פון דעם פיער אונ רופט אים משה נשמה אונ האט אים גיבאטין ער זאל גיין אין מצרים אונ

אונ

אונקלוס

אתם מסבלתם: ויניצו פרעה ביום
 ההוא את הנגשים בעם ואת
 שטריו לאמר: לא תאספון לתת
 תבן לעם ללבן הלבנים בתמול
 שלשם הם ילכו וקששו להם תבן:
 ואת מתכנת הלבנים אשר הם
 עשים תמול שלשם תשימו עליהם

ית הון מפולחנהון :
 ופקיד פרעה ביום
 ההוא את שלמוני עמא
 ונת סרכוהי למימר :
 ולא תוספון למפן תיבנא
 לעמא סמירמי לבנין
 כמאיתמלי ומדקדמיהי
 אינון ויגבון להון
 תיבנא : ה ונת סכום
 לבניא די אינון עבדון
 מאתמלי ומדקדמיהי
 תמנון עליהון לא תמנון

רשבים

שלי: (ו) הנוגשים. ממונים על השוטרים כמו שופטים
 ושוטרים ממונים לצוות אח השוטרים והשוטרים רודים
 בעם לעשות מה שהשופטים מצווים: (ז) לתת חבן. חבן
 היו מערבים בחמר ועושיין ממנו לבנים: (ח) מחכנת.
 וישראל כאל אל מרים אשר לא ידעום תמול שלשום ודקום ועבדו

בער המורים

רמו לו עשר מסת יהיה בו כשהוא אחת: (י) הלבנים. ג'
 כמסורה ללבו הלבנים מתכונת הלבנים ומקטרים על הלבנים
 מי אחוה שילא מעל הלבנים דהיינו מוכה היה מקטר לע"א כדליתא
 כמדרכ שילא מוכה מתחם הלבנים: (ח) תמול שלשום. כ' כמס'
 הכא ואידך אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום רות כלה אל עם
 אשר לא ידעת תמול שלשום וקרינה לכך ילא ממנה גואל שיגאלם
 רשבי

שפתי חכמים

לסרחיקס: ל דלתי לתה השוערים לעוקים אל פרעה ולא
 סנוגסיה ולמה סיו סטוערים מוכים ולא סנוגסיה: כ' כלומר לא
 תתמול שלשום כלכד ויס' פי' כתמול מנו תמול אנתו ולא דיש
 ולא סיו י"ל שלשום אחר שכל זמן הסעכר הוא ככלל כחלת תמול
 אך סוא לטון בני אדם שמדכרים כן על הזמן הקדום. וזמתי

אותם מסבלתם הפסד גדול הוא זה: (ו) הנוגשים.
 מזריים היו השוערים היו ישראלים ל הנוגס ממונה על
 כמה שוערים והשוער ממונה לרדות בעשרי המלאכה:
 (ז) תבן. אשכול"א היו גובלין אחוה עם העיט: לבנים.
 טיוול"ש כלעו (זיענגעלטיינע) שוערים מטיט ומייכשין

אותן כחמה ויש שורפין אותן ככבשן: בתמול שלשום. כאשר היתהם עושים ב עד הנה: וקששו. ולקטיו:
 (ח) ואת מתכנת הלבנים. סכום משכון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה התבן נתן להם אותו סכום

דעת וקנים מבעלי התוספות

להם שיבחרו להם יום אחד למנוחה ונעשה להם גם ובחר
 להם יום שבת. והיינו דאמר להם משה בשמירת שבת
 דאו כי ה' נתן לכם השבת וגו' כי מיום היוהם במצרים נתן
 לכם לבחור השבת נוח בו:

פירוש לתורת אל הים

ארבעים: היו דאם אגרוסקער שארין: (ו) וניצו האם
 פרעה גיבאמין את הנוגשים דיא סצרישע עלצטע
 נואם איבער דעם פארק ישראל ואת שטריו אונג
 די יודישע עלצטע איבער די ישראל ויאי נאלין
 צו שטעלין די ארבעים: (ז) לא תאספון איר ואלתם
 שוין קער גיט געבין שטריו צום פארק לבנין
 הלבנים צו איין קנעטין אין ציגור קמלי שלשם

ספר

אונ ער איז צוריק געגאנגען צו זיין שווער יתרו אונ ער
 האט אים גימאגט או ער גייט אין מצרים, האט יתרו
 גיזאגט צו אים גימאגט צו אים, משה האט מיט זיך גענומען
 זיין נויב מיט זינע קינדער אונג איז געגאנגען צו מצרים,
 וימא משה איז געקומען אין נועג אונג האט געזעכטיגט
 אין אגאסט הויז איז געקומען אמלאך אונג האט אים
 גינוואלט הרגן וייל ער האט גיט מל גינוען זיין עלצטין
 זיין קלשם ונוארם משה האט מרא געהאט פאר יתרו
 אונג יתרו האט גיבאמין קען זאל אים גיט מל זיין דריבער
 האט אים משה גיט מל גינוען ווי צפורה האט גיזעהן דער
 סלאך וייל הרגן משה'ן האט זיא פערשטאנען אז ער
 וויל אים הרגן וייל ער האט גיט מל גינוען זיין זיין
 געט קא

לֹא תִגְדְּעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִים הֵם עַל־
כֵּן הֵם צְעָקִים לֵאמֹר גִּלְכָה נִזְבַּחְתָּה
לֵאלֹהֵינוּ: הַתְּכַבֵּד הָעֶבֶדָה עַל
הָאֲנָשִׁים וַיַּעַשׂוּ־כָכָה וְאֶל־יִשְׁעוּ
בְּדַבְרֵי־שִׁקְר: וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעַם

מִגִּיה אֲרִי בְמַלְגֵי אִינוּ
 עַד כֵּן אִינוּ מְצֻחִין
 חֲמִימֵר נִזְיֵל נִדְבַח קָדֶם
 אֶל־הַנָּא: הַתְּכַבֵּד הָעֶבֶדָה
 עַל גּוֹבְרֵי אִתְּעֻסְקוֹן בָּהּ
 וְלֹא יִתְעֻסְקוֹן בְּפִתְנֵי
 בְּמִילֵי: וַיִּנְפְקוּ שִׁי־טֹנֵי

רשבי"ם

חשוב: כי נרפים הם, ויבולים לעשות יותר: (ט)
 (ט) ישעו, איטור אנ"ט בלע"ז כמו וישע אל הבל.

בעל המורים

כסם וסלכו כניס לילור לכן ילא מוס משה סכה אותם כסר
 מכות ולח ממוס ומכיוס: ויעקס. כ' כנסורה הכא ולידך
 כפרסת כראשית. שאמר להם פרעה מה שחפר לכם מחנות ה'כני'
 כ' כנסורה תכד העבודה. כ' כנסורה תכד העבודה. כ' כנסורה תכד העבודה.
 זכו לעשות משכן ולהקריב שקר: ישעו. כ' כנסורה. ואל ישעו כדכרי שקר. ואל ישעו כדכרי שקר. ואל ישעו כדכרי שקר.
 וישעו כדכרי שקר שאינם מכוונים כלום מה שסם מוילויס מפיסה עליהם נאמר ישעו ואין מישע אכל המכוונים כלום מה שמוילויס

שפתי חכמים

וג"א: נ וקשה והא כפרסת כראשית פי' על ישעו ה' אל הכל
 וישן כמו אל ישעו כדכרי שקר ו"ל שכן אמר חסם וישע לשון
 וישן שהרי אל ישעו כדכרי שקר אין פירושו של וישעו אלא אל
 יהנו כמו שמוכיח כלן ואלפי' מה מנינו מ"ד ססר שגם זה לשון

תשימו עליהם גם עתה למען תכבד העבודה עליהם:
 כי נרפים. מן העבודה הם לכך לבס פניה אל הכעלה
 ויעקסם לאמר כלכה וגו'. מתכנת ותכן לבנים. ולו
 נחכנו עלילות. ואלה הכסף הממוכן. כולם לשון הענין הם:

נרפים. המלכה רפוייה בידם ועוזבה מהם והם נרפים
 ברברי שקר. ואל יהנו וידכרו תמיד כדכרי רוח לאמר כלכה נזכחה, ודומה לו אשעה בקרקד תמיד. למשל ולשניה
 מתרגמין ולשונין ויספר ואשחתי ואל' לומר ישעו לשון וישע ה' אל הכל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שטה נ ולפרס
 אל ישעו אל ישעו שאל' ה' לו לכחוב ואל ישעו אל דכרי שקר או לדכרי שקר כי כן גזרת כולם. (ישעיה ו') ישעה
 האדם על עושהו (שם לא) ולא שעו אל קדוש ישראל (שם ו') ולא ישעה אל המזכות ולא מלאחי שמוס של כ'
 סמוכה לאחריהם אבל אחר לשון דבור כמתעסק לדבר כדבר נופל לשון שמוס ב"ת כגון (יחזקאל לב) הגדכרים

דעת זקנים מבעלי התוספות

כמו ואי ישעו לא ר"ל מן ישעו דסוק זה אלא אל ואל ישעו
 המוכחות דירמיה או דישיעה שגם הוא מתפרש אל ישעו:

לקושים על התורה

(ט) ואל ישעו דכרי שקר, דער מדרש זאגט דיא יודין
 האבין געהאט מגלות וואס אין וויא איז גיווען
 געשריקען די דעצעלינג פון אברהם יצחק יעקב און יוסף
 און ווי אזוי זיי זענען געקומען אין מצרים און ווען זייא
 ווערן אויסקעלייגט ווערן און זיי ווערן ארויס גיין פון
 מצרים מיט אגרויס פארקעגין, און דאס פלעגן זיי זייענען
 אלע שבת, ווייל משה האט גיבעטן ביי פרעה ווען ער
 איז נאך גיווען ביי פרעה אין שטוב, ער זאל די יודין לאוין
 היהען איין טאג אין רער וואך האט גאט געמאכט אז פרעה
 זאל זאגן די ריהונג זאל זיין אין דעם טאג וואס עס איז
 טאקי שבת, און די מגלות פלעגן שטארקן זייער געעניג אז זיי
 גיווען קען זאל זיי גיט געבן שטריו און ציגור' מוזין זייא מאכן די
 אויך און ווערן גיט קענען זייענען זייערע פאלשע מגלות:

פירוש לתורת אלהים

ער היינט אויך באבין אפילו ער בוז אלעין קלויבין
 שטריו יא הגרע אונ איר זאקט גיט בייגערין פון
 אים כי נרפים ווארום נוייל זיי ארבעטין שלא אריק
 זי כן דרום שריוען זיי נזכה מיר ווערין גיין שעקטין
 קרבות צו אונזער גאט: (ט) הקבד עם זאל ווערין
 שנוער די ארבעט אויך די קענטאשין געטו בה אונ
 וויא זאלין זיא ארבעטין זאל ישעו אונ זאלין גיט
 ריידין פאלשע אונ נארישע רייד: (י) ויצאו זענען
 און ווערן זיי קען מען גיט אריין קומען אין הויף פון פרעה,
 נאר דער מענטש וואס פרעה וויל ער זאל צו אים קומען
 שיקט פרעה צוויי קבצים און מיט בישוף האלטין זיי
 איין דיא לייבין און דער מענטש גייט אריין אין הויף,
 און משה האט אויפגעהויבן זיין שטעקן געגין די לייבין
 זענען זייא שטי' גינארין און זענען אפגעבראך גינארין
 פון זייערע קייטין און משה מיט אהרן זענען אריין גיגאנגען
 אין הויף, און צו פרעה אין שטוב, און די לייבין זענען
 גיראשין נאך זיי מיט אגרויסע שמתה און זענען אויך אריין
 געקומען צו מויער פון פרעה האבין זיי גיזעהן צוויי לייבין
 שטייען געבן מויער צו געבנדין מיט אויערנע קייטין,

ספר הישר

און דורך זיי קען מען גיט אריין קומען אין הויף פון פרעה,
 נאר דער מענטש וואס פרעה וויל ער זאל צו אים קומען
 שיקט פרעה צוויי קבצים און מיט בישוף האלטין זיי
 איין דיא לייבין און דער מענטש גייט אריין אין הויף,
 און משה האט אויפגעהויבן זיין שטעקן געגין די לייבין
 זענען זייא שטי' גינארין און זענען אפגעבראך גינארין
 פון זייערע קייטין און משה מיט אהרן זענען אריין גיגאנגען
 אין הויף, און צו פרעה אין שטוב, און די לייבין זענען
 גיראשין נאך זיי מיט אגרויסע שמתה און זענען אויך אריין
 געקומען צו מויער פון פרעה האבין זיי גיזעהן צוויי לייבין
 שטייען געבן מויער צו געבנדין מיט אויערנע קייטין,

וַיִּשְׁמְרוּ וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם לֵאמֹר כֹּה
 אָמַר פְּרַעֲהַ אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תְּבִין :
 אַתֶּם לָכוּ קָחוּ לָכֶם תְּבִין מֵאֲשֶׁר
 תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבֹדְתְכֶם
 דְּבַר : יִוַּיְפֵץ הָעָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
 לְקַשְׁשׁ קֶשׁ לַתְּבִין : יוֹהַנְנָשִׁים אֲצִים
 לֵאמֹר כִּלְוֹ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ
 כַּאֲשֶׁר בְּהִיּוֹת הַתְּבִין : יִוַּיְכּוּ שְׁמַרְי

עמא וסרכוהי ואמרו
 לעמא למימר פדנן אמר
 פרעה לית אנא יהיב
 דכון תיבנא : יי אתון
 איזילו סכו לכון תיבנא
 מאתר דתשכחוון ארי לא
 יתמנע מן פו דחנכוון
 מדעם : יי ואתפדר עמא
 בכר ארעא דמצרים
 דנפכא גילי לתיבנא :
 יי ושלמוניא דחקיו
 למימר אשפיימו
 עיבדיתכוון פתגם יום
 ביומיה כמא דתיתוון

עבדון פד מתיבב דכון תיבנא : יי ויקו סרכי

רשבים

בעל המזרים

ולא ישעה אל המובחות (ישעיה יז) : (יא) כי אין נגרע. קמץ גרוע לשון פועל. ואילו היה פתח הרה לשעבר. וכן נשגב קמץ. אבל נשגב פתח לשעבר ואילו. היה לשעבר היה לו לכתוב כי לא נגרע : (יג) אצים. דוחקים וממרהים כמו ויאצו הכלאבים : (יד) שמיכה. דהקריב העולה קודם שאל שואל וזו היתה סכה מלוכת שאל :

כטיס עליהם לאמר אז תקרא וכו' ישנה טעם ולאמר הכני וכו' שאמר דוד הלוזיה תפלתו בלא ספתי מרמה אימתי תאיון תפלתו כשהיא בלא ספתי מרמה להכתיש הלכ ולומר דבר שאינו מכון בלבו : (יב) ויפן. ג' כמס' ויפן העם. ויפן ה' חותם. ויפן העם מעליו גבי שאלו חלו נסונו ללכוון לכניס ואנשי הפלגה נסונו על שון הלגנים שאמרו הכה נלכנה לכניס וכמו שכאחה נפילה נפנטל כוונתם ומלכותם כך הנפילה שנתן העם מעל שאלו נכס ראוונה לניעול

שפתי חכמים

רש"י

כל יפנו וכו' (מסרש"ל) : ס דק"ל מה שכתוב אחרי כי אין נתינת טעם אלמטלה אדרבה כיון שהם יקחו להם תבן כדאי יבדע מעבודתם לכ"פ דאתם לכו קחו וגו' פ"י לריכוס אתם ליתך בריעות וכו' הוא נותן טעם כי אין נגרע וכו' : ע ר"ל שלא

כד (כמדכר יב) ותדבר מרים ואתה (זכריה ד) המלאך הדובר כי. (דברים יח) לדבר כס (תהלים קיט) ואלדברה בעדוהיך חף כהן אל ישעו בדברי שקר אל יהיו נדברים בדברי שאל והכתי : (יח) אתם לכו קחו לכם תבן. וריכוס אתם ליתך ס בריעות : כי אין נגרע דבר. מכל סכוס לבנים [שהיתם עושים ליום בהיות התבן נתן לכם מוזמן מבית המלך : (יב) לקשש קש לתבן. לאסוף חסיפה ללקוט לקט לזורך תבן הטיט. קט לשון לקוט על שם שדכר המתפור הוא וירד לקוששו קרוי קש כאשר עשיתם. בהיות התבן מוכן : (יד) ויכו שמרי דבר יום ביומו. השכונ של כל יום כלו כיומו

סכום הלבנים
 (יד) ויכו שמרי בני ישראל וגו'. לאמר מדוע לא כליתם חקטם ללכוון לכניס כחמול שלטוס בס חמול בס היום. עיין פירוש לתורת אלהים

מאכין : (יב) יתפץ האם ויך דאם פאלק ישראל צו שפרייט אין נאנצין לאנד כצרים קישש צו קלויבין שפרי צום קנעמין אין דעם ליים : (יג) והנוששים אונ די עלצטע אצים האבין געאייקט לאמר צו נאגין צו דיא ישראל ביי ענדרינגט געשיקט אייער ווערק דבר יום אימליקען טאג נאלט איר אזוי פיל ציגור מאכין באשר אזוי נויא איר פלעגט מאכין בהיות ווען מען האט אייך גינעבין שפרי : (יד) ויכו וענען גישלאגין גינוארין דיא יירישע

הישר
 האבין איסקינעהן ווי צווי מלאכים. פרעה האט גינאנט צו משה אונ אהרן ויאם וויקט איר. האבין זיי גינאנט דער גאט פון די עברים וידיון האט איר געשיקט צו דיר מיר זאלן דיר נאגין. שיק ארויס מיין פאלק זיי זאלן מיר דינען. ויא

ספר
 אנרוקע שמחה אזוי ווי אמריער הונט לויפט געגין זיין בעל הבית ווען ער האט אים שוין לאנג גיט גינעקן, ווי פרעה האט דאס גינעהן האט ער ויך שפארק געוואנדערט אונ איז דערשלאקין גינוארין פאר משה אונ אהרן וייל ניי

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂמוּ עֲלֵהֶם נִגְשֵׁי
 פְּרַעָה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כִלִּיתֶם
 חֶקְכֶם לְלֶבֶן בַּתְּמוֹל שְׁלֹשִׁים גַּם־
 תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם: מִי וַיָּבֹאוּ שְׂמֵרֵי בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיַּצַּעְקוּ אֶל־פְּרַעָה לֵאמֹר
 לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ: מִי הָבֵן
 אֵין נָתַן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנִים אֹמְרִים לָנוּ

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי מִנְיָאוּ
 עֲלֵיהוֹן שְׁלִמְוֵי פְרַעָה
 לְמִימְרָא מָה דִּין לָא
 אֲשֶׁר־מִתּוֹן גִּזְרֵ תְכוּן
 לְמִרְמֵי לְבָנִין פְּמֵאִיתְמֵלִי
 וּמִדְקָדְמָהוּ אִף תְּמֵרֵי
 אִף יוֹמָא דִּין: מִי וַיָּבֹאוּ
 סְרָבֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַצַּעְהוּ
 קָדָם פְּרַעָה לְמִימְרָא לְמָא
 מִתְעַבְדִּי דִּדִּין לַעֲבָדֶיךָ:
 מִי תִבְנָא לָא מְתִיבָה

רש"י

(טו) תבן אין נתן. קמין אין נתון לנו. אבל נתן פתח

ב' הכא ואידך מדוע לא כל בני ישראל
גם תמוול גם היום מלמד כשלא כלו חוקם לנשות הלכנים נחמנו
כדי שלא יזכו כדרך שנחמנו דוד: (עו) נתן. ד' במסו'. הכא ואידך נחמו נתן מימיו נחמנו
נתן. פרעה שלא נתן עבד כים ולא שרף אלא שירד לניסוחם כדכתיב נתן (ל' יורדי כור) כדכתיב שמה פרעה וכל
המוני אכל נחמו נתן מי שנתן מלחמו ללד מימיו נחמנו כדכתיב הלא פרסם לרשב לחמך וגו' וכתיב בחריס וסיים כגן כרה וכמולא

שפתי חכמים

תפרש אוחו לשון מהירות: פ' דק"ל דאשר שמו עליהם נוגשי
פרעה משמע דשטרי בני ישראל שמו עליהם נוגשי פרעה לכ"פ
דנוגשי פרעה שמו אוחס שטורים על ישראל: צ' מפני שכל לאמר
ואמירה הבאים אחר דבור הם בואור הדבר הללו על הפרעות
והכל א"ל לפרש כן וגם א"ל לפרש כאן לאמר לאחרים הוכרח
לפרש למה יזכו שהיו אומרים וכו': ק' הא דמפרש ויכו וגו' אחר
מה שפירש לעיל למה יזכו מפני שטעם של מדוע לא כליהם הוא
עטם המכוס דהיינו הנוגשים כי מה שהוכו השטורים הוא מפני

בני ישראל. השטורים ישראלים היו וחסים על חכריהם
מלדחקם וכשהיו משלמים הלכנים לנוגשים שהם מלריים
והיה חסר מן הסכום היו מלקין אותם על שלא דחקו את
עושי המלאכה. לפיכך זכו אותן שטורים להיות סנהדרין
וכאלל מן הרוח אשר על משה והואשם עליהם שנאמר אספה
לי שבעים איש מוקי ישראל מאותן שידעת הטובה ששבו
במלריים כי הם זקני ושיטרו: ויכו שומרי בני
ישראל. אשר שמו נוגשי פרעה אותם פ' לשטר' עליהם צ' לאמר מדוע וגו'. למה יזכו שהיו אומרים להם מדוע
לא כליהם גם תמוול גם היום חק הקלוב עליכם ללבון כתמוול השלישי שהוא יוס שלפני אתמוול והוא היה כהיות
התבן נתן להם: ויכו. לשון ויפעלו הוכו מיד אחריים ק' הנוגשים הכוס: (עו) ולבנים אומרים לנו

כסום הלכנים

כיום ב' רק היו אומרים להם למחר כיום ג' תשלימו מה
שהסרתם היום וגם בעד מחר תשלימו כמו כהיות לכה תבן.
ואם לאו יוסר אחכם בהכחות. לתשל כיום א' עשו כל אחד מהם
לכנים. וכיום ב' לא עשו כ"ל שמונים לכנים. והיכרו להם
המלריים שביום ג' יעשו מהם ועשרים לכנים. עשרים לכנים לתשלוס
יוס ב' ומאה לכנים עבור יוס ג'. וכונתם היה שאם יראו ששבו
ישראל כל אחד כיום ג' מהם ועשרים לכנים. אז יעילו עליהם
שככל יוס יעשו מהם ועשרים לכנים אף אם לא יתנו להם תבן.

כיום ב' גם היום היינו יוס ג'. והנה לבאורה קשה מדוע לא חקרו
המלריים אחרי כסום הלכנים חיבב כיום ב'. ואם נאמר שחיבב
כיום ב' הוכו השטורים א"כ מה זה שאמרו גם תמוול. הלא תמוול
היה כיום א' שנחמו להם שהתבן. ועשו תשבון הלכנים כככל יוס
באין נגדע דבר. והיה להם לומר מדוע לא כליהם חקכם היום
ללבון כמו אתמוול. ות' הס' נ"ג שהמלריים התחממו מאד על
ישראל כשראו שלא תשלימו חקם כיום ב' עדיין לא הכו אותם

פירוש לתורת אלהים

עֲלֵצְמַע פּוֹן דִּי מְצִרִישׁע עֲלֵצְמַע אֹנֵן פֶּאָר נֹאֵם
 זַעֲנֵן וַיֵּא אֵי גִישְׁאָנִין גִּינוֹאֲרִין זֵאמֵר נֹאֲרוֹם דִּיא
 נוֹגְשִׁים הָאֵבִין צוּ דִיא שׁוֹמְרִים אֹזוּי גִינוֹאֲגֵט פְּרוּעַ
 נֹאֲרוֹם הָאֵם אִיר גִּיט גִּישְׁנִיגֵט אִייעֶרע אָפּ
 גִּיזַעֲצַמַע אָרְבַּעַט פְּתִמוֹל שְׁשֹׁשׁ אֹזוּי וַיֵּא אִייעֶר
 גִּעֲקִטִין גַּם הַיּוֹם אִוִּיךָ הִינֵט פֶּאָר נֹאֵם הָאֵם אִיר
 גִּיט גִּעֲאִיעֶר דִּי אָרְבִּיעֶר וַיֵּא הָאֵבִין הִינֵטִיגֵעֵן
 טָאג אֹנֵן גִּעֲקִמִּיגֵעֵן טָאג אֹזוּי פִּיר צִיגֹר גִּיט
 אִוִּיסְגִיאָרְבַּעַט וַיִּפִּיר זֵי הָאֵבִין גִּעֲאָרְבַּעַט אִייעֶר

נעקמין ווען מען האט וויא גיגעבין שטריו:
(טו) ויבואו זענען געקומען דיא שומרים פון דיא
ישראל גיגעקו אונ האבין געשריגען צו פרעה
זאמט אונ האבין אזוי גינאגט נטה נוארום זאלקטמו
אזוי טאהן צו דייע געקעמט: (טו) תבן שטריו
ווערט גיט גיגעבין צו דייע געקעמט גיגנים אונ די
נוגשים נאגין אונ סיר זאלין מאכין ציגור אזוי
פיר ווי מען האט פריער גימאכט ווען מען האט
גיגעבין שטריו אונ סיר קאנען דאס גיט אויס-

ספר הישר

אליגום אונ יקברום אונ אצע מכשפים אונ חרטומים אונ
די צעה געפערט פון פרעה, זיי זענען אצע געקומען אונ
זענען גיגעסין פאר דעם סוף אונ דער סוף האט זיי דער
צייט נואם משה אונ אהרן האבין צו אים גיאגט, די
חרטומים

זוי פרעה האט גיהערט זייערע בייך האט ער מורא געהאט
פאר זיי אונ האט גינאגט צו זיי גייט היינט אנועק פון מיר
אונ קומט מארגין, זיי זענען אנועק גענאנגען אונ פרעה
האט געשיקט רושין צו זיך גלעם מיט זייע זענוי זיין

עֲשׂוּ וְהָיָה עֲבֹדְךָ מִכִּים וְחַטָּאת
 עֲמֹךְ: י וַיֹּאמֶר נְרָפִים אַתֶּם נְרָפִים
 עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים גַּלְגָּה נִזְבַּחַה
 לַיהוָה: י וְעַתָּה לָכֵן עֲבַדוּ וְתִכְּן
 לֹא־יִנְתֵן לָכֶם וְתִכְּן לְבָנִים תִּתְּנוּ:
 י וַיֵּרְאוּ שֹׁמְרֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
 בְּרַעַל לֹאמֹר לֹא־הִתְרַעַו מִלְּבַנְיָכֶם
 דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: י וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה
 וְאֶת־אַהֲרֹן גַּעְזִים לְקַרְאֲתֶם
 בְּצִאתֶם מֵאֵת פְּרַעֲה: י וַיֹּאמְרוּ

לְעֲבֹדְךָ וְלִבְנֵי אֹמְרוֹ
 לָמָּה עֲבִידוּ וְהָא עֲבֹדְךָ
 לָמָּה וְחַטָּו עֲלֵיהוֹן עֲמֹךְ:
 י וַיֹּאמֶר בְּמִלְּגִין אֲתוֹן
 בְּמִלְּגִין עַל כֵּן אֲתוֹן
 אֹמְרוֹן גִּיזִיל גְּדַבַּח קַדָּם
 י: י וְכַעַן אֵיזִילוּ פְּרַחֵו
 וְהִיבְנָא לָא מְתִיבֵיב לְכוֹן
 וּסְבוּם לְבִנְיָא תִתְּנוֹן:
 י וַחֲזוּ סְרַכֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְתִדְחוּן בְּכִישׁ לְמִימַר לָא
 תִמְנַעוֹן מִלְּבַנְיָכוֹן פְּתַגָּם
 יוֹם בְּיוֹמִיה: י וְעַרְעֵו יֵת
 מֹשֶׁה וְיֵת אַהֲרֹן קִיִּימִין
 לְקַדְמוֹתְהוֹן בְּמִיפְקֵהוֹן
 מִקְּוֹת פְּרַעֲה: י כֹּא וַאֲמָרוּ
 תִרְיָא מַגִּיס. מִדְּרִיס סד :

בעל הטורים

רשבים

לשעבר נתן הסכל (קהלת י'): וחטאת עמך. אם דגש וקמץ הוא כן צריך לפרשו. אנו כוכים והרי חטאת עושים עמך. אבל אילו היה חטאת פתח היה פתרונו

מס אשר לא יכזבו מימיו: (יה) לכניס. כ' ותוכן לכניס תתנו. כלכנה לכניס. לכניס נפלו. זהו שדרשו שכל מה שהיו כוונת כיום סיה נפל כלילה וזהו לכניס נפלו וכן פגש המגדל אמרו שליט

רש"י

שפתי חכמים

שלא כלו חקם ללכוני לכניס לפיכך הוצרך לפרש שמתל ויובו לשון ויפגעו שהוא מיד חתים וכאמרו להם ויובו הוא כאלו אמר להם הכוס: ר' דל"כ להם נחנעמו על עשיית הלכניס ימעטו מן החק הקטוב אלא תרעומתן היה על עשיית מנין הראשון: ש ר"ל החטא הוא של מזריים: ר' ר"ל על ישראל: א לא מהשפטים כתוב וחטאת לעמך כמו (רות ח) ככאלה בית להם שהוא כמו לבית לחם וכן הרבה: (יה) ותוכן לבנים. השכנו הלכניס וכן (מלכים ב) את הכסף המתוכן המנוי כמו שאמר בענין (סס) וילורו וימנו את הכסף: (ט) ויראו שומרי בני ישראל. את חכריהם הנרדים על ידם: ברע. ראו אותם כרעה וזרה המולדת אותם כהכבדים העבודה עליה לאמר לא תגרעו: (כ) ויפגעו. חגשים משראל א את משה ואת אהרן וגו'. ורבותינו דרשו כל

עשו. הנוגשים אומרים עשו לנו לכניס ר כמנין הראשון: וחטאת עמך. אלו היה נקוד פת"ח הייתי אומר שהוא דבוק ודבר זה חטאת עמך הוא ש עכשוו שהוא קמ"ץ שם דבר הוא וכך פירושו ודבר זה מביא חטאת על עמך ר כאלו כתוב וחטאת לעמך כמו (רות ח) ככאלה בית להם שהוא כמו לבית לחם וכן הרבה: (יה) ותוכן לבנים. השכנו הלכניס וכן (מלכים ב) את הכסף המתוכן המנוי כמו שאמר בענין (סס) וילורו וימנו את הכסף: (ט) ויראו שומרי בני ישראל. את חכריהם הנרדים על ידם: ברע. ראו אותם כרעה וזרה המולדת אותם כהכבדים העבודה עליה לאמר לא תגרעו: (כ) ויפגעו. חגשים משראל א את משה ואת אהרן וגו'. ורבותינו דרשו כל

לכניס חכמים וזהו שדרשו שכל מה שהיו כוונת כיום סיה נפל כלילה וזהו לכניס נפלו וכן פגש המגדל אמרו שליט

מס אשר לא יכזבו מימיו: (יה) לכניס. כ' ותוכן לכניס תתנו. כלכנה לכניס. לכניס נפלו. זהו שדרשו שכל מה שהיו כוונת כיום סיה נפל כלילה וזהו לכניס נפלו וכן פגש המגדל אמרו שליט

פירעו והיה עבדך מים אוני דיניע קנעבט ווערין דרום גישלאגין וחסאת עמך און דאם בריןגמט אויך אויף דיין פאלק: (יה) ויאמר האם פרעה גיזאגמט צו דיא שומרים נרפים אהם איר ארבעט שלאפריק על כן דרום ואגמט איר מיר ויילען גיין שעבטין קרננות צו נאם: (יה) ויטהר לכו עבדו און אצונד גימ ארבעטין ותכו לא יתן להם און שמרוי ואל אויך גימ גיגעבין ווערין ותכו און די צאהרל פון די ציגול וואס איר פלעגט געבין ואלט איר

פירעו והיה עבדך מים אוני דיניע קנעבט ווערין דרום גישלאגין וחסאת עמך און דאם בריןגמט אויך אויף דיין פאלק: (יה) ויאמר האם פרעה גיזאגמט צו דיא שומרים נרפים אהם איר ארבעט שלאפריק על כן דרום ואגמט איר מיר ויילען גיין שעבטין קרננות צו נאם: (יה) ויטהר לכו עבדו און אצונד גימ ארבעטין ותכו לא יתן להם און שמרוי ואל אויך גימ גיגעבין ווערין ותכו און די צאהרל פון די ציגול וואס איר פלעגט געבין ואלט איר

ספר הישר דודך וי קען קען גיט אריין קומען אין הויף. האם פרעה גיזאגמט וי האבין אויפגעהויפן וייערע שטעקינס געגין די לייבין

ספר הישר דודך וי קען קען גיט אריין קומען אין הויף. האם פרעה גיזאגמט וי האבין אויפגעהויפן וייערע שטעקינס געגין די לייבין

אלהם ירא יהוה עליכם וישפט
 אשר הבאשתם את־ריחנו בעיני
 פרעה ובעיני עבדיו לתת־חרב
 בידם להרגנו: מפטיר כב וישב משה
 אל־יהוה ויאמר ׀ אדני למה
 הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני:
 כג ומאז באתי אל־פרעה לדבר

דיו יתגלי יי עליכון
 ותפרע לאבאשתון ית
 ריחנא בעיני פרעה
 ובעיני עבדיו למיתון
 חרבא בידיהון
 למקלקנא: כב ותב משה
 קדם יי ואמר יי למה
 אבאשתא לעמא דין
 ולמא דין שלחתני:
 כג ומעידן דעלית לת
 פרעה למקלא בשמך
 תרמא ומאז באתי . מסבדין קיא :

רשבים

הטאת של עמך: (כב) וישב משה . אל המקום שהיה . נפל ושלם נשקט כהרן ושלם עודנו קיים: (כג) הרעתה . ג' בדבר עמו שם: למה הרעתה . בשביל שהוא סמוך . הכל אודרך למה הרעתה לעמך כמו כן כמשל וכשניסם סגג וכן (לה) (ג'א לעיון) למה הרעתה לעם הזה . ואם תאמר כי נתחייבו בשביל רוב חטאתם ואין ראוי ליגאל א"כ רש"י

גלים ונלכיס דתן ואכזרים היו שנאמר כהם ילאו נלכיס: (כג) למה הרעותה לעם הזה . ואת מה ליכפת מענות משה להקב"ה

(כג) אדני למה הרעותה לעם הזה וכו' ומאז באתי אל פרעה וכו' . וקשה למה אמר כחלה לעם ולא"כ אמר עמך . ונס קשה כיון שאמר הרע לעם הזה א"כ פשוטא שלא הילול ומדוע אמר והלא לא הלאת את עמך . כתב הר"ר שמעתי לתרן כחכי כנחמיה (ע) ותתן אותה ומופתים כפרעה וכל עבדיו וכו' כי הוידו עליהם . היה לו לומר כי ודו מכו ל"ל הוידו . ויכל לומר דונתו שרעה ומלרם חטויו והוידו את ישראל כמ"ס המפרשים ע"פ וירעו אותנו המלרים שהיה ל"ל וירעו לנו אלל נקט אותנו . שהמלרים עשו אותנו רעים וחמלים לה' ועי"ז ויעטו . והנה כשכא משה ואהרן לפרעה והתחל חמה ואמר תכבד העבודה על האנשים . עי"ז עשה שאף ישראל האמינו כמשל כמותם ואמר למה זה שלחתני ירא ה' עליכם וישפט ויקרו וישתחו . אבל אה"כ ע"י שהכבד פרעה העבודה עליהם פקרו כמותם ואמר למה זה שלחתני ירא ה' עליכם וישפט אהכס . ועם הוא המון העם שאינם לדיקים ועמך פי' הלדיקים . וי"ט משה רבינו ומאז כחתי אל פרעה לדבר כעמך הרע לעם הזה . פי' העם שאינם לדיקים עשה פרעה לאמיקורסים . ועמך הלדיקים לא הלאת . ואמר לו הקב"ה עתה תראה וכו' . ועוד י"ל חזני למה הרעות לעם הזה וכו' . הרב רבינו הנהל ז"ל כתב שגטון למה הרעות חינו לשון תלויה והטחת דברים אבל הוא לשון שאלה כי שאל משה מהקב"ה על המדה הזאת למה לדיק ורע לו רשע וטוב לו . הגד נא לי עטם הדבר למה הרעותה לעם הזה . מה חטאו עו ופשוט לפניך שיתייסרו וחיזה חטובה עשו שנתחתי לגאולם . והלא ראה ארכי שגט עשה אין רשען לגאולם והוא עשה עמך ופני קסבר . מה חטאו שיתייסרו . וחיזה חטובה עשו שנתחתי לגאולם . והלא ראה הזאת היה טען שאלת יונתיה כחתי אל פרעה וכו' והלא לא הלאת את עמך . הלא כדרך הכח להליכס ומדוע לא הלאת . והשאלה הזאת היה טען שאלת יונתיה הנכא מדוע דרך רשעים ללחם שלו כל כוגדי כגד . ועי"ז השיבו הקב"ה עתה תראה וכו' . הנה שני מיני יסורין יבואו על האדם . א' על שונת עשה כענין שכתוב כענין כחכו וכו' . כמו שכתוב אשרי הגבר תיפרנו ים ומחורתך תלמדנו . וזה היה כמות יסוריו ישראל כמלרים למען יקבלו את להיטיבך כחחריך . כמו שכתוב כענין כחכו כענין קפתי וכו' . כי יסורין של אהבה להטיב לו כחחריכו . כענין שכתוב למען פנתך תורה . כמו שאמר הכתוב כחזרתיך את העם ממלרים תעבדון את האלהים . ואם לא היו מעונים כמלרים לא היו מקבלים עליהם עול חורה . כמו שאמר הכתוב כחזרתיך את העם ממלרים תעבדון את האלהים . ואם לא היו מעונים כמלרים לא היו מקבלים עליהם עול חורה ומלות כמו שלל החומות לא רנו לקבלם . וגם שלות הרשעים שחם הנה . אם לגומלם חסד עבור מעט מעשים טובים עששו . למען לא יסיה להם שום עונם ותכניה כעולם הכל . או להוסיף עונם על עונשם כדי להאבידם . כי כאשר רשעים כשלא הם חוטאים צותר . וכוסם לאכדון . וזהו שאמר הקב"ה למשה . אדות שלות פרעה עתה תראה מה שמשפח לפרעה כי תחמלו חתך סאת ויקבל גמול רשע משלם . ועוד הלאת ישראל לא תלדון כי כיד חוקה ייטלם וכיד חוקה יגרשם מארצו ויאל ממנו :

פירוש לתורת אלהים
 אלהם האבין ויין גינאגט צו משה אונ צו אהרן ירא יי
 עיכים קאט זאל זיך באנויינען אויף אייך וישפוט
 אונ ער זאל אייך משפטיין אשר נואם דורך אייערע
 כייד הבאשתם קאט איר מיאום גימאכט את ביתנו
 אונזער ריח געיני אין די אויגין פון פרעה אונ אין
 די אויגין פון וייגע קגעכט לתת חרב בידם להרגנו
 עם נואלט געסער גיווען איר נואלט גינעבין
 אשונערד אין ויער האנט צו הרגנן אונז :

ספר הישר
 צייבן וענען די צייבין אויפגעבונדן גיווארין פון ויערע
 גינאגט די מענטשין וענען גענוים כשפטים אונ האבין דאס
 מיט זיי צו נאקען אונ די צייבין האבין זיך געפרייט מיט זיי
 האט פרעה גינאגט ער וועט אזוי סאקן :

א ב א ש לַעֲמַד הַדָּוִן וְשִׁזְבָּא לֹא שִׁזְבָּתָא יֵת
 עֲמֻדָּה: א וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
 פֶּעַן תַּחֲוִי דִּי אֲעֲבִיד
 תוֹרָא וְהִלֵּל לֹא . מַסְדֵּרִין עִם עֲקִידָא עֲבִיר
 כַּגֵּז :

בעל המורים
 פחה תראה שנים בני משה סניעם בזה הלשון הכא שאמר לו עתה תראה וכו' לו שלא יכנס לארץ וכן לקמן ח"ל עתה תראה היקרך דברי שאמרתי לך שלא תכנס לארץ. ואיך הרעתה בני אליהו הרעתה להמות אח בנה דכמו בני משה כל מלאך להרוג את בנו והלילו משה בחפלותו כך אליהו הכיה בן הזלמנה בחפלותו וכמו בני משה כתיב עתה למרוס שכיט שני כן בני אליהו ויעל חלבו כבערה השמימה: (כב) והלל . כי במסורה הכא ואיך בני דוד והלל חליל דלתיקם דוד למשה כדפרשין בני יוחנן:

שפתי חכמים
 כי טערי בני ישראל כשרים היו כדלעיל . (נח"י) וליג יודאי מהטעורים היו דהא כתיב כלאתם מלח פרעה וכו' לפרש דקאי אמשה ואהרן דהא לא היו כשערי אלז פרעה וכו' וכן הוא כשרי לך קובל אני על שאלתחתי (ש"ר): (כג) הרע. לשון הפעיל הוא הרבה רעה עליהם. ותרגומו אלכאש: (א) עתה תראה וגו'. (סנהדרין קי"א) הרהרת על מדותי לא כאלהים שאמרתי לו (בראשית כ"א) כי בזהק יקרא לך זרע ואח"כ אמרתי לו העלוה לעולה ולא הרבה דעת וקנים מבעלי התוספות

(א) עתה תראה . פרש"י שאמר לו הקב"ה לאברהם נסיתי ולא הרהור אחרי ואתה הרהרת מיד וע"פ שאברהם אבר במה ארע אין זה הררה אלא אמר לאברהם להקב"ה באיזה זכות ארע כי אירש הארץ ואפרו לו ית' קחה לי עגלה משולשת כלומר על ידי זכות הקרבות תוריש הארץ:

פירוש לתורה אלהים
 צו פרעה צו ביידין פון דיין נאמען וועגין הרע געס
 הנה האם פרעה נאך נימערט שילעקטם צו דעם
 פאלק והצל אונ דו נאמ האקט גיט מציר גיווען

משלי חכמים
 (א) עתה תראה אשר אעשה לפרעה. נאם האם גינאנס צו משה איצם וועקסטו ועקן וואס איך וועל סאקן צו פרעה, דער מדרש נאנס אוי האם נאם גינאנס צו משה, איצם וואס איך וועל סאקן צו פרעה וועקסטו ועקן, אבער וואס איך וועל סאקן צו דיא איין אונ דרייסיג בלבים ווען דיא יודין וועלן אריין גיין אין ארץ ישראל, דאס וועקסטו גיט ועקן, און דאך אקטאן דיא תורה וואס גיט וועל משה האם גיט נייעם צום שפיין נאר ער האם אים גישלאגן דריבער איז אויף אים גינד גינארין ער זאל גיט אריין גיין אין ארץ ישראל, דער מדרש נאנס נאך אפעס פאר וואס משה איז גיט אריין גענאנגען אין ארץ ישראל, ווייל דיא יודין וואס משה האם ארויסגענוקען פון מצרים זענען גישטארבן אין דער מדבר, האם נאם גינאנס צו משה אויב דו וועסט בנראבין ווערין אין דער מדבר מיט גיין צו זאקען, ווען דו וועסט אויפשפיין צו תחיית המתים וועלן גיין אויפשפיין מיט דיר צו זאקען, אבער אז דו וועסט גיין בנראבין אין ארץ ישראל, אונ וויא זענען בנראבין אין דער מדבר וועקסטו אויפשפיין צו תחיית המתים אונ וויא וועלן גיט אויפשפיין, נאר דאס וועלן מיר ענפערין מיט אמולר, צוויי ארבעטע ליים זענען גענאנגען צו זאקען, איין אלטער אונ איינגער, אקארל האבין וויא בייך געקריגט אונ דער אלטער האם שארק געשלאגן דעם יונגען, דער יונגער איז גילאפן צום שופט ער זאל משפיקן דעם אלטן פאר וואס ער האם אים גישלאגן, דער שופט פאר וואס ער האם געשיקט רופין דעם אלטן אונ ער האם אים גיפרענט פאר וואס ער האם גישלאגן דעם יונגען, האם דער אלטער גינאנס דער יונגער איז גינארין איוועס ווען ער איז נאך גיווען אקניד, ער האם קיין פאטער קיין מוסער, אונ איך בין גיין פאטערס אברודער האב איך אים גענוקען צו זיך אונ האב אים אויפגעאדעוועט, איצם האם ער פעטס גיטארקן גיט וויא עס דארף גיין, דריבער האב איך אים גישלאגן, דער יונגער האם גינאנס צום אלטן עס איז אין גאנצן גיגען, דו ביזט גיט מיין פאטערס ברויךע אונ דו האקט מיר גיט געאדער-

אֶעֱשֶׂה לְפָרְעָה כִּי בִיד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבִיד חֲזָקָה יִגְרָשׂם מֵאֶרֶצוֹ:

פְּרָעָה אֶרֶץ כְּנָעַן
תְּקִיפָא יִשְׁלַחֵם
וּבִיד חֲזָקָה יִגְרָשׂם
מֵאֶרֶצָה: ס ס ס

קכ"ד. ויק"ח סימן. מעד"י סימן. ומפטרין הנאים ירש יעקב בישיעה סי' כ"ו:
רשבי'ם

(א) כי ביד חזקה ישלחם. בעל כרחם של ישראל יגרשם לסוף מארצם כרכתיב וחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ:

רש"י

שפתי חכמים

אחר מדותי לסיכך עתה תראה. העשוי לפרעה תראה ולא העשוי למלכי ז' אומות ב כשצביאם לארץ: כי ביד חזקה ישלחם. מפני ידי החזקה ג שתחזק ענין ישלחם: וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם ד ולא יספיקו לעשות להם לדה. וכן הוא אומר ותחזק מצרים על העם וגו': חסלת פרשת שמות

וע"ש: ב ואל"ה דהכא משמע שהיה מרמו לו עכשוו של יכנס משה לארץ ולקמן כפרשת בהעלותך על פסוק נוסעים ארמו אל המקום פירש"י בעלמו דסנר משה סיכנס לארץ וי"ל שהיה סנר שהיה נכנס עם וימות קודם שיכנסו ה' אומות דומן ארץ היו ישראל לחמים קודם שכנסו אבל מ"מ קשה דהא רש"י פי' לעיל על שלח נא ביד חזקה חזק סופי להכניסם לארץ א"כ משמע כהניא שהיה יודע משה של יכנס עם וי"ל שהיה כבר נהי דלא יכנסו על ידו ולא יהיה ער ומוסל: עניהם אבל מ"מ יכנס עם כשאר ישראל ומ"ש רש"י כפרשת בשלח תביאמו ותעטמו נתנבא של יכנס לארץ וי"ל דודאי הוא שנתנבא אבל לא כדרך נבואה ממש נתנבא אלא ניבא ולא ידע מה ניבא: ג אבל לא תפרש שפרעה ישלחם על מצרים יגרשם אבל הנאים פי' ביד חזקה על פרעה שתחזק על ד (נח"י) נ"ל דה"פ כשכיל יד חזקה של הקב"ה שתחזק על מצרים יגרשם אבל לא נהייה ע"ש: חסלת פרשת שמות

פירוש לתורה אלהים

גיואנט פי ביצחק יקרא ק"ך ורע. אונ דער נאך האב איה אים גיואנט ער זאל אים מקריב זיין פאר אעולה אונ ער האט ניט גיצערינט איה מיניע מרות ררום זאג איה ריד עקה תראה. דו וועסט גאר זעהן וואס איה ווער טאהן צו פרעה אבער דיא מלחמה פון דיא זיבען אומות אז איה ווער זיין כריינגען אין ארץ ישראל (וועסטו ניט זעהן):

פי ביד חזקה ישלחם וייר מיינ פח וועט זיך אויף אים שטארקן אונ איה ווער אים שלאגן מיט שטארקע מכות וועט ער זיי מוויז אנועק שיקען פון זיין לאנד ויגר אונ מיט שטארקן פח וועט ער זיין ארויס טרייבן פון זיין לאנד. ורש"י שרייבט אזוי האט גאט גיואנט צו משה דער פאר וואס דו האקט גיצערינט איה מיניע מרות ניט אזוי וויא אברהם וואס איה האב צו אים

משלי חכמים

אין אויף אים גיוארין דיא נזרה ער זאל ניט אריין גיין אין ארץ ישראל, דאס איז אלץ איין נזרה, אז ער האט דיא יודין

נבואת ישעיה

הפטרת שמות בישיעה סימן כ"ו:

הבאים ירש יעקב וגו'. למשל איינער האט אסאךל גיעקן וויא אסענשש נעקט אהאק אינ ניים אין מאלר אונ האקט אפ אשיינעם טענענבויים וואס האט געוואקסן הייך אונ שיין, אונ פירט דעם טענענבויים

א הבאים ירש יעקב יציין ופרח ישראל ומלאו פניי תבל תנובה: ב הפמפת מבהו הבהו אם פהרג הרגו הרג: ג בסאפאה בשלחה

פירוש ע"מ

ישעיה הנביא האט גיואנט צו די ישראל אזי האט גאט גיואנט האט איר דען גיט גיעקן פון שטארקייט וואב איה האב גיפאהן אין מצרים:

(א) הבאים ירש יעקב דיא וואס זענען געקומען אין מצרים וואס יעקב האט דארט גיווארצילט יציין ופרח ישראל האבין גישפראצט אונ גיבליט דארטין ופלאי אונ האבין דער פולט דיא גאנצע וועלט מיט פרוכט: איז פול גיווארין מיט דיא זיגר פון מצרים האט תקב"ה

תריבנה הגה ברוחו הקשה ביום קדים : ד לכן
 בזאת יכפר עון יעקב וזה כל פרי הסר חטאתו
 בשומרו | כל אבני מזבח פאבנינו מנפלות לא
 יקמו אשרים וחמנים : ה כי עיר בצורה בדר
 נזה משלה ונעזב כמדבר שם ידעה עגל ושם
 ירבו וכלה סעפיה : ו כיבש קצירה תשברנה
 נשים באות מאירות אותה כי לא עס-בינות
 הוא על-כן לא ירחמנו עשהו ויצרו לא יחננו :
 ו והיה ביום ההוא יחבט יהוה משבלת הנחר
 עד-נחל מצרים ואתם תלקטו לאחד אחד בני
 ישראל : ח והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול
 וקאו האבדים בארץ אשור והנדרים בארץ
 מצרים והשתחו ליהוה בחר הקדש בירושלים :
 ט הוי עמרת גאות שכרי אפרים וציון נבל צבי
 תפארתו אשר על-ראש גיא-שמנים הלומי יין :

אויף אסור ביו צו זיך אהיים , אונ
 געסס אונט אונ צו נענט דעם בוים
 אויף ברעטער , נאכדעם צו שניידט
 ער דיא דעם אויף שטיקער גרעסערע
 קלענערע גאר קליינע שטיקלאך , דאס
 אלץ איז ביא אים גינען אוואנדער ,
 אין עטליכע טעג שפעטער איז ער
 צאך אסאך געקומען צו דעם מענטש
 האט ער גינען עס שטייט אשיינע
 שאנק , האט דער ספאלאר אים
 געווינען דיא שאנק איז געסאכט
 גינארין פון דעם סענענבוים וואס איז
 דאב אפגעהאקט אין וואלד , דאס
 נענען דיא גרויסע ברעטער אונ דיא
 קליינע ברעטלאך , האט דער קעניש
 זיך גאר גוט געקענט אפואנדערין
 אויף די שיינע ארבעט פון די שאנק ,
 דאס ועלביגע איז גינען ביי די יודין ,
 אין אנהייב זען נאט האט גינען די
 פיינדשאפט וואס עס איז ביא יוסף
 מיט דיא ברודער , אונ נאט האט
 גינעבין צו יוסף הלכות צו פארן
 גרעסערין דיא פיינדשאפט , ביז מען
 האט יוסף פארקויפט אין מצרים , אונ
 איז גינארין אסלך , נאכדעם איז יעקב
 מיט אלע קינדער געקומען אין מצרים ,
 נאכדעם וויא דיא יודין זענען ארויס געגאנגען פון מצרים אונ עס איז פון זייערע וועגן גיפאדן
 געוואנדערט אויף נאט , אפער נאכדעם

פירוש ע"מ

וויא ווייבער וועלן קוקען וועלן אן צינדן ויא
 פי ווייל ער איז קיין פאר שטענדיג פאלק פי
 דרום וועט זיך אויף אים גיט דער בארעמען זיין
 בשפעטער ויזרו אונ זיין פורקער יא וועט אים
 גיט לייט ועלענען : (ו) והיה אונ עם וועט זיין ביום
 ההוא אין דעם טאג יחבט וועט נאט אים קלאפן
 אזוי ווי אייר ברטמן אונ איין זאמלין די ישראל
 וואס זיצען פשוט פון דעם שטרעם פון דעם
 טייה פרת יער ביו דעם טייה פון מצרים אונ דער
 גאך ואתם וועט איר צו גויף געקליבען ווערין
 דארף דיא אומות גאטר אהר איינציג ווייס איר
 קינדער ישראל : (ח) והיה אונ עם וועט זיין ביום
 ההוא אין דעם ועלביגען טאג יתקע ער
 בלאזן מיט אגרוסיסן שופר וקאו אונ זייא וועלן
 קוקען די ישראל האבדים וואס זענען פארדירן
 אין לאנד אשור פון יענער ויט סובבטיון והנהיים
 אונ די וואס זענען פארשטויסן אין לאנד מצרים
 והשתחו אונ וועלן זיך בנקען צו נאט גיט הקדש
 אויף דעם הייליגען בארג אין ירושלים , זאנט
 דער נביא : (ט) הוי וויי געשריגען עשרה נאות אויף
 דיא האפענדיגע קרוין וואס זיא איז אויף שבויה
 דיא שבורים פון אפרים וציון אונ זיין שיון
 הערשאפט איז ווי איין שפראצונג פון שלעכטע
 פייגין אשר וואס זיא איז גיפלאנצט אויף דעם
 עק פון דעם פעטען טאהר הייבי אונ פאלין אויף

הקביה געקריגט מיט די מצרים ביו וייא האבין
 געמוזט דיא יודין פון מצרים ארויס שיקען הנה
 השוי האט גירעט ברוחו מיט זיין שטארקין אטום
 בוים אין דעם טאג וואס ער האט גיפירט דאס
 ים מיט דעם מורח ווינט : (ו) גו דרום בואת מיט
 די זאך וואלט פאר געבין גינארין דיא זינד פון
 יעקב ער זאל אויס גיליינט ווערין ויה אונ דאס
 וואלט גינען ויינע גוטע פירות תס צו אפ טאהן
 זיינע זינד בשומו אז ער זאל טאהן אלע שטיינער
 פון די מנבחות פון דער עבודת בוכבים פאבני יר
 אזוי וויא די פארב שטיינער מנפלות צו קלאפט
 יא יקום פדי וייא זאלן שוין קיין בשטאנד האבין
 אשרים די רונדין בייקער וואס זייא האבין גימאכט
 פאר עבודת בוכבים ומקנים אונ דיא זונן בילדער :
 (ה) כי דען אז וייא זאלן אזוי טאהן יער בצורה וועט
 דיא פעסטע שטאט פון דיא עבודת בוכבים בדר
 זיין אלזין ניה אונ דיא וואהננג קשויה וועט פאר
 שיקט ווערין פון אירע זיצערס ונעט אונ זיין
 לאנד וועט פאר לאזט ווערין אונ זיא וועט זיין
 כפדך אזוי וייא אמרבר שם דארט וועט וואהנין
 עני אפרים וואס ער ווערט גירופין עגל ויש אונ
 דארט דין וועט ער הויערען וכה אונ ער וועט
 פאר לענדן אירע צווייגין : (ו) כיבוש אז עם וועט
 פאר דארט ווערין אירע צווייגין השבנה וועלן
 זיי צו בראבין ווערין נשים אזוי איין שלאף פאלק

י הנה חוק ואמין לאדני כורם ברך שער קמב
 כורם מים פכירים שטפים הניח לארץ ביד :
 יא ברגלים תרמסנה עמרת גאות שכורי אפרים :
 יב והיתה ציצת נבל צבי תפארתו אשר על ראש
 גיא שמנים ככפורה פטרם קיץ אשר יראה היתה
 אותה בעודה ככפו יבלענה : יג פיום ההוא יהיה
 יהיה צבאות לעמרת צבי ולצפירת תפארה
 לשאר עמו : יד ולרוח משפט לוישב עלהמשפט
 ולגבורה משיבי מלחמה שערה : טו וגם אלה
 ביין שגו ובשכר תעו פהן ונביא שגו בשכר נבלעו
 מן היין תעו מן השכר שגו בראה פקו פליליה :
 טז כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום :
 יז אתמי יורה דעה ואתמי יבין שמועה גמולי
 מחלב עתיקי משורים : יח כי צו לצו צו לצו לקו

ניוארין אווי פיל נפים אונ דער ים
 אוי פריקען גינארין פון זייערשונענין
 אונ זיי האבן גענומען די תורה אויף
 דעם בארג סיני פון זיין זענען אריין
 געקומען אין ארץ ישראל, האם מען
 נאכדעם גיזען תבאים ישרש יצקב .
 יצקב מיט זייער קינדער זענען אריין
 געקומען אין מצרים זיין זאלן ויד
 דארטן איין ווארדלען, זיין זאלן ויד
 ישראל, דא יודין זאלן נאכדעם
 ארום שפראען אונ אויפגליהען,
 ובלאו פני הכל הנובה, אונ דא
 ויעלם זאל פוהל ווערן מיט זייער
 פרוקט, מיט זייערע קינדער; הקפכת
 סכרה הקרה גור, אפילו נייען די יודין
 האבן געווינדנים האם דען השלית זיי
 גישפראפט מיט אונזעקע אומדער
 בארשקיים ווא ער האם גישפראפט
 דא מצרים, למשפ ביא אפלט
 האם איינגיל ניס געקענט דא חוכש
 אדער דא נכרא וואם ער האם מיט
 אים גיעהרונם אנאנצע וואך, אוי דער
 געבן גינעסן נאך איינגיל האם דאס
 צווישע יונגיל אים גינעבין אפאיש

פירוש עים

דער עבודת בוכים סחמת זיין זענען שיבור
 פון נויין: (י) הנה חוק אשמתרקער אונ אפעקטער
 ווינט איז פאר האנדן זיי צו נאט וואס דער ווינט
 איז פורם וויא אשטארקע האנעל שער אונ וויא
 אשטרעם ווינט פון פאר שניידונג פורם אזוי וויא
 אשטארקער וואסער שטרם שופים וואס זיין
 פאר פלייצין הניח ער וועט דעם ווינט לייגין
 אויף זייער לאנד מיט זיין שטארקען מאכט:
 (יא) ברגלים מיט דאס פון דעם פינט וועט צו
 טרעמין ווערין גשרת גאית דא האפערדיגע קרוין
 פון אפרים: (יב) והיתה אונ עם וועט זיין ציצת די
 אום צייטיגע פינג פון דעם הערשאפט פון זיין
 שיינקייט וואס איז אויף דא עק פון דא פעטע
 טאהלין ככפורה אזוי וויא אערשטע צייטיגע פינג
 כשרם וואס זיא ווערט פארטיג איידער דער וימער
 קומט אשר דער וואס דער זעהט דא פינג בעדה
 טוט ער איילין אונ איין שטינגען זיא אז ויא איז
 נאך אין זיינע טענער אזוי וועט נאט איילין אויף
 דעם זעלבדיגען טאג אז עם וועלן פאר לענט
 ווערין דא רשעים: (יג) והיה וועט זיין דער נאט
 וואס הערשט איבער אלע הערשאפט געשרה צבי
 צו אקרוין פון הערשאפט ויצפירת אונ אשיינע
 קרוין לשאר עמו צו די צדיקים וואס וועלן בלייבין
 פון זיין פאלק: (יד) והיה אונ צו אנמיט פון
 משפט וועט ער זיין לוישב צו דעם וואס ויצט
 אויף דעם משפט ויגבורה אונ צו שטארקייט
 פשיי פון די וואס ווידער קערין אין דער מלחקה

קו לקו זעיר שם זעיר שם: ים כי בלעני שפה
ובלשון אחרת ידבר אל-העם הזה: כ אשר
אמר אליהם זאת המנוחה הניתה לעיף וזאת
המרגעה ולא אבוא שמוע: כא והיה להם דבר-
יהוה צו לצו צו לצו קו לקו זעיר שם
זעיר שם למען ילכו וכשלו אחור ונשברו ונוקשו:
ונלכדו: כג לכן כה-אמר יהוה אל-בית יעקב
אשר פדה את-אברהם לא-עתה יבוש יעקב
ולא עתה פניו יחורו: כד כי בראתו ילדיו מעשה
ידי בקרבן יקדישו שמי וחקדישו את-קדוש
יעקב ואת-אלהי ישראל יעריצו:

וייל ער קען גים דיא חופש אדער די
 גמרא האט דער יוגל וואס מען האט
 אים גישלאגן ויער גיטויגט האט
 דער רבי אים גיפרעגט ביזשו דען גים
 גיוואהנט צו גיין קוקען אפאטש פאר
 וואס דען וויינסבו געצט מיין ווי אלע
 כאהל, האט דער יוגל גיענטפערט
 ווען איך ביי קום דעם פאטש פון ברין
 זעלבסט איז גאנץ ריקטיג אבער דער
 יוגל וואס האט מיר גיגעבן דעם
 פאטש קען דאך גים בעסטער פון מיר
 פאר וואס דען זאל ער מיר שלאגן
 האב איך צוויי געלייא שטערצן
 איינס וואס דער פאטש טוקט מיר ווי
 צווייטנס דיא שאנדע וואס אינגול
 וואס איז גים בעסטער פון מיר זאל מיר
 שלאגן, דאס געמליכע דיא פריינס
 זענען דאך גינענען ערנער זיין דיא
 יודין צום סוף האבן זיין געפריינט
 די יודין מיט גרויסע פירן איבער דעם זענען די ספרים גישטראקט גווארן מיט גרויסע שטראק:

פירוש ע"ט

אונזער שניר פון משפט קעגן דיין שניר אונ או
 דער גביא זאגט זיין שם גאך אין אקליינע
 צייט וועט אויך קוקען דאס ביז זאגן זיין זעיר
 שם לאו גאך זיין אקלענערע צייט: ים כי דען
 די רייד פון דעם גביא איז בייא זיין גלייך וויא
 אשטאמונג לשון יבגשו אונ גלייך וויא ער טוט
 ריידן צו זיין מיט פּרעמד לשון וואס זיין פאר
 שטייען עס גים: (כ) אשר וואס דער גביא זאגט
 צו זיין זאת המנוחה דאס איז אייער רודונג הניתה
 לאנט ריהען דעם מידען מענטש פלומר בגזקת
 גים דעם ארים מאן וזאת אונ דאס וועט זיין צו
 אייך ארוהונג איר זאלט זיצען בשלנה זיא אונ
 זיין ויזען גים הערין, דרום: (כא) והיה וועט צו

דיא געמליכע פסוקים פון ווייטער לכן כה אמר - איז גים פון דעם פסיל גאר פחמט די רול האבן
 גיוואלט אויפלאזן דיא הפסוקה מיט גחמק דרום האבן זיין אויפגילאנס מיט דיא געמליכע פסוקים:

גנו דרום כה אזוי האט גיאט גיאנט צו דעם הוין
 געזונד פון געקב אשר וואס האט אים גיזיינט
 אברהם פון אור פשדים יא אצונד וועט געקב
 זיך שוין גים שעמען זיא אונ אצונד וועט שוין
 זיין פנים גים פלייך ווערין ווייל זיינע קינדער

הפמרת שמות כמנהג הספרדים בירמיה טימן א'

א דברי ירמיהו בן-חלקיהו מן-הכהנים אשר בענתות בארץ בנימן:
ב אשר היה דברי-יהוה אליו בימי יאשיהו בן-אמון מלך יהודה
בשלוש-עשרה שנה למלכו: ג ויהי בימי יהויקים בן-יאשיהו מלך יהודה
עדותם עשתי-עשרי שנה לצדקיהו בן-יאשיהו מלך יהודה עד-גלות
ירושלם בחדש התמישי: ד ויהי דברי-יהוה אלי לאמר: ה פטרם
אצרוך בפמן ידעתיך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך:

דאס סייטש פון דער הפסוקה (דברי ירמיהו) געשונט מען בייא פרישת כמות:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה לֹא־יָדַעְתִּי דָבָר כִּי־נִעַר אֲנִי׃ וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֵלַי אֲלֹהֵי־אֲמֹר נִעַר אֲנִי כִּי עַל־כֵּל־אֲשֶׁר אֲשַׁלְחֶךָ תִּלְכֶּךָ וְאֵת
 כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּךָ תִּדְבָר׃ ה אֲלֹהֵי־רָא מִפְּנֵיהֶם כִּי־אֵתָּךְ אֲנִי לְהַצִּילֶךָ נֹאֲסִי
 יְהוָה׃ ו וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יָדוֹ וַיַּגֵּעַ עַל־פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה נָתַתִּי
 דַּבְּרִי בְּפִי׃ י רָאה הַפְקַדְתִּיךָ וְהַיּוֹם הוּא עַל־הַנְּהוּם וְעַל־הַמַּמְלָכוֹת
 לְנַתּוֹשׁ וּלְנַתּוֹץ וּלְהַאֲבִיד וּלְהַרוֹס לְבָנוֹת וּלְנִשׁוֹעַ׃ יא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה
 אֵלַי לֵאמֹר מַה־דַּבַּרְתָּ רָאה יְרַמְיָהוּ וַאֲמַר מִקֵּץ שָׁקֵד אֲנִי רָאה׃ יב וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֵלַי הִיטַבְתָּ לְרֹאשׁ כִּי־שָׁקֵד אֲנִי עַל־דַּבְּרִי לַעֲשׂוֹתוֹ׃ יג וַיְהִי דְבַר־
 יְהוָה אֵלַי שֵׁנִית לֵאמֹר מַה אַתָּה רָאה וַאֲמַר סִיר נְפוּחַ אֲנִי רָאה וּפְנֵי
 מִפְּנֵי צְפוּנָה׃ יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצָּפוֹן תִּפְתַּח הַרְעָה עַל כָּל־יֹשְׁבֵי
 הָאָרֶץ׃ טו כִּי הִנְנִי קָרָא לְכָל־מִשְׁפַּחֹת מַמְלָכוֹת צְפוּנָה נֹאֲסִי־הוּוֹת
 וּבָאוּ וְנָתַנוּ אִישׁ כִּסְאוֹ פֶתַח שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל־חֻמּוֹתֶיהָ סָבִיב
 וְעַל כָּל־עַרְי יְהוּדָה׃ טז וּדְבַרְתִּי מִשְׁפָּטִי אֹתָם עַל כָּל־רַעְשֵׁתָם אֲשֶׁר
 עֲזָבוּנִי וַיִּקְמְדוּ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לַמַּעֲשֵׂי יָדֵיהֶם׃ יז וְאַתָּה תִּאֲזָר
 מִתְנִיָּךְ וּקְמַת וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי אֲצַוֶּךָ אֶל־תַּחַת מִפְּנֵיהֶם
 כִּן־אֵתָּךְ לִפְנֵיהֶם׃ יח וְאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִיךָ הַיּוֹם לְעַר מִכְצָר וּלְעַמּוּד בְּרוּל
 וּלְחַמּוֹת נַחֲשֵׁת עַל־כָּל־הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֵיהָ לְכַהֲנֵיהָ וּלְעַם
 הָאָרֶץ׃ יט וְנִלְחַמּוּ אִלֶּיךָ וְלֹא־יִוָּכְלוּ לָךְ כִּי־אֵתָּךְ אֲנִי נֹאֲסִי־יְהוָה לְהַצִּילֶךָ׃
 כ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ כא הַלֹּדֶךָ וּקְרֵאתָ בְּאוֹנֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר
 מַה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבְתָּ כִּלְוֵתֶיךָ לְכַתֵּךְ אֲחֵרֵי
 בְּמִדְבַר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה׃ כב קִדַּשׁ יִשְׂרָאֵל לִיהוָה רֹאשִׁית תְּבוּאָתָהּ
 כָּל־אֲכָלֶיךָ וַיִּאֲשְׁמוּ רַעַה תְּבֹא אֲלֵיהֶם נֹאֲסִי־יְהוָה׃

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר
 יום השבת וה' מלך יל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד כהיגת היום :

ברטנורא משנה פרה פרק ג

פרק ג א שבעה ימים כו'. מפרישין כהן השורף את הפרה. דכתיב בפסוק מלואים כאשר
 עשה כיום הזה ליה' לטעות לכפר עליכם ודרשו רבותינו לעשות זה מעשה פרה לכפר עליכם זה
 מעשה יום הכיפורים שהכהן השורף את הפרה והכהן גדול העיבד ביה"כ עשין פרישה ז' כמו שהיו עשויים
 חזקן וכניו כז' ימי המלואים דכתיב ומפתח אהל מועד לא תלאו ז' ימים והיו מפרישין אותו מאשתו שמה יבל על
 האשה ותמלא נדה והכועל
 נדה עמא שבעת ימים ולא
 פרק ג א שבעת ימים קודם לשרפת הפרה. מפרישין כהן השורף
 את הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבירה צפונה מזרחה
 ויכל לשורף הפרה: הבירה.
 בית דלמרי מקום היה כהר הכית וכירה שמו ואית דלמרי כל המקדש קרוי כירה כמו שנאמר אל
 הכירה וגו': צפונה מזרחה. עמאל דמפרישין הכהן השורף הפרה ללשכה שהיא צפונית מזרחית כיון
 פרק ג א שבעת ימים קודם לשרפת הפרה זיבעין טאג וואס נועט פאר ברענען דיא פרה זיבעת ימי פני
 הכירה אונ ער איז גינוען דיא זיבען טעג אין דיא
 פריער איידער מען האט פאר ברענען
 שמוב וואס ביא רעם בית המקדש, דיא שמוב
 די פרה אדוקה כפרישין כהן השורף את הפרה בביתו
 איז גישטאנען אין ווינקער פון צפון אונ מזרח
 האט מען אפ גישייט פון זיין שמוב רעם פהן
 בית

(א) רש"י דחטאת נקראת שנאמר למי נדה חטאת היא ושאר חטאות טעויות לפון המזבח וכפר' כתיב בה נכה פני אהל מועד שמועד כפר המשת' ומחטוין ורואה פתחו של היכל שהוא ככותל מזרחי ועתו"ט : (ב) לדעת שופרס לעבודה פרה הקרוי חטאת ושע"ו מזרח ויש"ס לב להיות זרין כמעט' וסדר עבודה' רש"י : (ג) אבל בשעת קידוש מקדש' ככל הכלים חו' ועתו"ט : (ד) כשמירח טהרת' . רש"י : (ה) הרי"מ . וז"ל דהוכרחו לוי' מדתקן לקמן מ"ה לא מלאו מו' מהיכי חתי' שהיו לריבין לשבע דהא לא תקן אלא מכל חטאות שהיו עם אלא ודאי וריבין דבר יום כיומו מחטאת א' א"כ לריבין שהיו ז' : (ו) דכתיב ומשאו כיום בשביעי וז"ל דהוא' קאי דהא כבר כתיב והוא וז' לאשמעין דהוא בזמנ' מזה ליהדר גמי הוא' דני אש"כ משום רבין דתקף דהוא' עבילה וז"ל עבילה בזמנ' מזה רש"י : (ז) דכתיב ומשאו כיום בשביעי וז"ל דהוא' קאי דהא כבר כתיב והוא וז' לאשמעין דהוא בזמנ' מזה ליהדר גמי הוא' דני אש"כ משום רבין דתקף דהוא' עבילה וז"ל עבילה בזמנ' מזה רש"י : (ח) דכתיב ומשאו כיום בשביעי וז"ל דהוא' קאי דהא כבר כתיב והוא וז' לאשמעין דהוא בזמנ' מזה ליהדר גמי הוא' דני אש"כ משום רבין דתקף דהוא' עבילה וז"ל עבילה בזמנ' מזה רש"י :

דחטאת היא (א) וחטאת טעויה לפון תקונו ליה רבנן כלשונה מורחה כי היכי דלהוי ליה הכירא (ב) : ובית אבן היתה נקראת . לפי שכל מעשיה היו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה שאין מקבלין שומאחו בהם כלכד היה משתמש כל ז' ימי הפרשה (ג) משום דעבול יום כשר כפרה והיו מעמאין הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותה מיד להוליא מלבן של זדוקי' שאומרים כמערכי שמש היתה נעשית תקונו לה רבנן מעלות יתרות כדי שלא יולולו בה (ד) : כל ז' הימים . של ימי הפרשה : מכל חטאות שהיו שם . מכל הפרות שנעשו מימות משה רבינו ועד אותו זמן שכל פרה ופרה היו נותנין קזת למשמרת הריייהו כבירה להו עבילה בזמנ' מזה (ו) וקא מיפלגי בהואה אי מקשינן לה לעבילה אי לא ת"ק מקיש הואה לעבילה והואה בזמנ' מזה וכל יונאח משלשה ימים הראשונים איכא לסטוקי שמה היום יום שלישי לעומאחו והשלשה האחרונים כל יומא מספקין שמה שביעי ורביעי לא כשי הזאה דלאו כשלישי איכא לסטוקי ולא כשביעי איכא לסטוקי שאין הואה כז' עולה משום הזאת שביעי עד שיהו כשלישי שלפניו וכל ז' לאו דוקא דע"כ הא קיימא לן הזאה שבות ואין דומה את השבת (ז) ור"י לא מקיש הואה לעבילה והואה בזמנ' מזה הלאו כשי הזאה אלא ג' ז' כלכד ורבי חנינא סגן הכהנים גמי כרבי יוסי ס"ל דהואה בזמנ' מזה והכין השורף את הפרה מעלה בעלמא היא כי היכי דלא לולולו בה מפני שהיא נעשית כעבול יום : ב בנויות ע"ג הסלע . אור החלמים סיכר שהיה עם מחלת כרייתו כל עולם ואע"פ כן החמירו לעשות תחתיו הלל : מפני קבר התהום . שמה יש תחתיו קבר ואין לו למחל אהל הלל טעם ושומאח שהיא רגילה בוקעת ועולה לפיכך היו בוים אותו על גבי כיסין שאפי' יש קבר תחתיהן החלל מספקו . וכל ז' שומאח התהום שכנמרא ל' ספק ומכוס' הוא כהתוס' היה שאינו גלוי : ומכריאים נשים מעוברות ויולדות שם . כל אלו מעלות יתרות עשו בה כי היכי דלא לולולו בה מפני שהיו עושים אותה

ובית אבן היתה נקראת דא שמויב' איו געוויגין גינוארין דא שטיינערנע שמויב' ווייז דא גאנצע זיבען טעג האט דער פהן געניצט נאר מיט שטיינערנע בריום וואס קענין גיט טמא ווערין זיבן עינין בי' שבעת הקבים אונ דא א"ע זיבען טאג יעדער טאג האט מען געשפריצט אויף דעם פהן סכ' חטאות שהיו עם דא וואסער מיט דא אש פון א"ע פרות אדומות וואס זענען גיווען פון משה רבינו ביו צו דעם פהן . ווארום פון יעדער פרה אדוקה וואס מען האט פארברענט האט מען געווארען אפיעל אש אין די עזרה . האט מען אויף אים געשפריצט יעדער טאג דא וואסער מיט דא אש פון איין אנדער פרה אדוקה . נאר שבת גיט אונ דעם פערטין טאג אויף גיט . ועיין בהרע"ב רבי יוסי אומר רבי יוסי זאגט יא היי פון גני מען האט גיט געשפריצט אויף דעם פהן א"ע טאג א"א בשלישי ובשביעי כלכד נאר דעם דריטען טאג וויא ער איז אריין געקוקען אין די לשכה אונ דעם זיבעטין טאג . רבי חנינא סגן הכהנים איז רבי חנינא סגן הכהנים זאגט גי פהן השהיה את הפרה אויף דעם פהן וואס האט פארברענט דא פרה אדוקה פון ז' ימי ז' שבעת הימים האט מען געשפריצט א"ע טאג פון דא זיבען טעג ז' ימי שבת ויולדות שם אונ מען בריינגט ווייבער וואס זענען מעוברות אונ זייא זיבען אין די הויפין ביו וויא

ויא

כטבול יוס: ומגדלות שם את בניהן. עד שיהיו בן ח' שנים ולא יותר שלא יראו קרי (ח): ומביאים שוורים. שכרסין רחבה כדי שלא יהיו רגליו של חינוק היושב עליהן מאהילות על הארץ מפני קבר התהום (ט): ועל גביהן דלתות. ועוד זאת מעשה יתירה כדי שלא יהיו רגליו של חינוק מאהילות על הארץ: ובכנסת של אבן בידם. שכל מעשה המטה בכלי גללים וכלי חכנים וכלי אדמה שאין מקבלין עומאה: ירדו. חינוק הללו לחוך נהר שליו ומלאו ממנו מים לקדש מי המטות שמיון על השורף את הפרה כל שבעה ובחוך הנהר ליכא לסטוקי לקבר התהום (י) דלא עכודי דקברי בנהרות: ר' יוסי אומר מעל גבי השוורים היו משלטים חבל וממלאים מים ולא היו יורדים לחוך השילוח ואין הלכה כר"י: ג

רבינו שלו כשכת (ח) אף שהיו עמלו כנדה ויולדת לא היו שומקן אלא משוממת מת רבני הנה ומתומאה היו"ל מנוסן וקשו הא סוף סוף כשעת קידוש כעין אים וי"ל דמה שזכר לתקן מתקני' דכולי מנחה מעלה כעלמא הוא. תוס'. ועתי"ט: (ט) וכו' חוץ וזף דהיו אהל זרוע מ"מ הכל גלי קלח דהיו אהל כדכתיב ובעלמות ונדודים חסוככני. וכ"ש בהמה עכרין למטס כעין אהל ודלתות אכא למ"ד בחוס' שלא היו מביחין חו'. ועתי"ט: (י) וכו' חושש אפילו בחוך הנהר. ועתי"ט: (יא) של חכן. ועתי"ט: (יב) הר"ש וירדו לחוך כרישא היינו קודם שעלו מן הגזל וזה דומק ובר"מ לא כל סיפלו על השוורים וי"ל ויפול לפניו ויקפחו וישליכוו במים וזה כולו לכל יגע בחסר הפרה כולו כו'. ור"ל שאף ע"פ שזה האמר לר"ך שיקמחו כדיו הנה תקנו על שכוילים לתקן שלא יגע בשאר אפר: (יג) שהכותלים לא

ומגדלות שם את בניהן. ומביאין שוורים ועל גביהן דלתות. ותינוקיו יושבין על גביהן וכוסו' שם אבן בידם הגיעו לשילוח ירדו ומלאום. ועלו וישבו על גביהן. רבי יוסי אומר ממקומו היה משלש וממלא: ג באו להר הבית וירדו. הר הבית והעזרות תחתיהן חלול מפני קבר התהום. ובפתח העזרה היה מתוקן קלל של חטאים. ומביאים זכר של רחלים וקושרים חבל בין קרניו וקושרים מקל ומסבך (ל"א) או מסבך) באשורו של חבל וזורקו לחוך הקלל ומכה את הזכר ונרתע לאחוריו. ונמשל

המריב ל"ג וסס היה מונח האפר כזכר בקיולוי' כדל"א בחוספתא באו להר הבית. המינוקות של השוורים עם הכוסות מלאים מים: בפתח העזרה. של נשים הסמוכה לחי: היה מתוקן קלל של חטאים. כלי שמונח בו אפר וקולתה על כהפה: וזורקו לחוך הקלל. ומתוך כך כשהיה הזכר נרתע אחוריו והיה המקל יולא מן הקלל קולט מן האפר עמו וכשפך על גבי השוורים (יב) והחינוק נטעו ואין לר"ך להוילא ירו לחוך ובחוס' משמע שלא הזכירו למשוח כן אלא כשעלו מן הגולה (יג) שהיו כולם עמאים ואין יכולים ליגע שאם היו נוגשים בחסר הפרה היו ומה שהיו

זי"א נעבארין דאר"מ ויערע קינדער ויגדיות שם א"ת בניהן און זי"א אדעווען דאר"מ ויערע קינדער ביו ד"א קינדער ווערין אל"מ אכ"מ יאהר יב"איו שיערים און קען פריינגט אקסין וואס זי"א האבין פריימע ביכער ויש גביהן דלתות און אויף ד"א אקסין ליינט מען טירען ואדער אנדערע פריעטרו ויטינקות יושבין על גביהן און ד"א קינדער ויערען אויף ד"א טירען ואדער אויף ד"א פריעטער] וכוסות שי אבן בידם און זי"א האלפען אין ד"א הענט שטיינערקע קריגלאך הניש נשיית או זי"א וענען געקומען צו דעם טירען. וואס הייקט שילוח ירדו האבין ד"א קינדער אראפ גענידערט פון ד"א טירען ואדער פון ד"א פריעטער] ויפלאם און זי"א האבין אן געפילט ד"א קריגלאך מיט וואסער ועי' נישבו על גביהן און ד"א קינדער וענען צוריק ארויף גינאנגען און האבין זיך גינעצט אויף די טירען אדער אויף ד"א פריעטער. רבי יוסי איבער רבי יוסי זאגט ד"א קינדער נענען ניט אראפ גינאנגען פון ד"א טירען נאר פקסו' היה פשטי' ויפלא יערער קינד פון זיין ארט ווא ער איז גינעסין האט ער אראפ גילאזין דעם קריגיל מיט אשטריק. און האט אן גישעפט ד"א וואסער און האט צוריק ארויף גיצונגען דעם קריגיל: ג באו יתר הפיה די קינדער וענען געקומען מיט ד"א אקסין און מיט ד"א קריגלאך וואסער צו דעם בארג וואס דער בית המקדש איז אויף אים געשטאנען ירדו און ד"א קינדער האבין אראפ גענידערט פון ד"א אקסין אויף דעם בארג וואס דער בית המקדש איז אויף

א"ת נעבארין דאר"מ ויערע קינדער ויגדיות שם א"ת בניהן און זי"א אדעווען דאר"מ ויערע קינדער ביו ד"א קינדער ווערין אל"מ אכ"מ יאהר יב"איו שיערים און קען פריינגט אקסין וואס זי"א האבין פריימע ביכער ויש גביהן דלתות און אויף ד"א אקסין ליינט מען טירען ואדער אנדערע פריעטרו ויטינקות יושבין על גביהן און ד"א קינדער ויערען אויף ד"א טירען ואדער פון ד"א פריעטער] וכוסות שי אבן בידם און זי"א האלפען אין ד"א הענט שטיינערקע קריגלאך הניש נשיית או זי"א וענען געקומען צו דעם טירען. וואס הייקט שילוח ירדו האבין ד"א קינדער אראפ גענידערט פון ד"א טירען ואדער פון ד"א פריעטער] ויפלאם און זי"א האבין אן געפילט ד"א קריגלאך מיט וואסער ועי' נישבו על גביהן און ד"א קינדער וענען צוריק ארויף גינאנגען און האבין זיך גינעצט אויף די טירען אדער אויף ד"א פריעטער. רבי יוסי איבער רבי יוסי זאגט ד"א קינדער נענען ניט אראפ גינאנגען פון ד"א טירען נאר פקסו' היה פשטי' ויפלא יערער קינד פון זיין ארט ווא ער איז גינעסין האט ער אראפ גילאזין דעם קריגיל מיט אשטריק. און האט אן גישעפט ד"א וואסער און האט צוריק ארויף גיצונגען דעם קריגיל: ג באו יתר הפיה די קינדער וענען געקומען מיט ד"א אקסין און מיט ד"א קריגלאך וואסער צו דעם בארג וואס דער בית המקדש איז אויף אים געשטאנען ירדו און ד"א קינדער האבין אראפ גענידערט פון ד"א אקסין אויף דעם בארג וואס דער בית המקדש איז אויף

מקראש

זרקום המקל לתוך הקלל ולא בדרך הנחה שלא יטמא העפר כהיטע ממש ספק זיכה: אל התנו מקום לצדוקים לרדות. למשול בנו בדברי שהוק והתול לסדר ר' יוסי כשעלו בני הגולה היו בהם טהורים שטהרו באפר הפרה שהורידו עמם לכבל והעלו ממנה עמם ולא נעמאו משום ארץ העמים דלא גזרו טומאה על ארץ העמים אלא לאחר שעלו מן הגולה לפיכך היה אפשי שאיש טהור יהיה נוטל את אפר הפרה. ולא הוצרכו לזכר של רחלים והלכה כר"י: ד לא היו עושים חטאת על

היו עושים חטאת על גבי חטאת. אם טהרו עמנו לפרת חטאת אחת ואירעה פסול לא יעשו אחרת ע"ג זו אלא לריכה שימור ככתמלה: ולא תינזק ע"ג תינזק. שחס היו שני תינוקות אחד נשמר לפרת חטאת ואחד נשמר חסם אבן זה התינוק אבל לא לנזק פרת חטאת לא מתכשר הלי אבן האו: צריכים היו תינוקות להוות. ואף ע"פ

ומקדש כרי [א] שיראה על פני המים. ר' יוסי אומר אל תתנו מקום לצדוקים לרדות אלא הוא נוטל ומקדש: ד לא היו עושין לא חטאת [ב] על גבי חטאת ולא תינזק על גבי חברו. וצריכין היו התינוקות [ג] להוות רבוי ר' יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר לא היו צריכין להוות: ד לא מצאו [ד] משה ממש. מחמש מארבע משרש משתים ומאחת. ומי עשאן הראשונה עשה משה. והשניה עשה עזרא וחמש מעורא ואילך. דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים שבע מעורא ואילך. ומי עשאן שמעון הצדיק ויוחנן כ"ג עשו שתיים שתיים.

הר"ם ופתי"ט [א] שיראה כ"ו. דג"ש נמתי' אפר פרה מעפר סוטה רש"י: [ב] ע"ג כ"ו. ודמי למטבילין מבב לנזק דע"ב דכילה הר"ם והר"מ: [ג] הוות. קתם על קתם הר"מ: (יד) ואף דטבל למגע נדת אמו אפי"ה לר"ך טבילה והערב שום לא כתי' לכל מעשי' כט"ו. הר"ם: [ד] מו'. כי הוי דתני לטעיל ומוין עליו כל' ואלו דוקא כחש"ס ס"ב ה"ג תני נמי הכה מו' ול"ד.

שנשמרו כל השמירות הללו חיישי' דלמא אייתי עורב כזית מן המת וטרח עלייהו וכל הני מעלות יתירו' ויכהו: לא היו צריכים להוות. לטומאת מת לא חיישין אבל טבילה היו לריכס לכ"ע שחא נעמאו בסרין (יד) והלכה כרבי עקיבא: ד לא מצאו משה. משום דאמרן מכל הטאת שהיו שם מוין עליו משה קאמר דחס לא מלאו משבע מוין אפי' מלחת: וחמש מעורא ואילך. ר"מ לא מני הארבעה שעשו שמעון הצדיק ויוחנן כ"ג אלא לשתיים משום דס"ל ע"י פסול שאירע כראשונה נעשית השניה: וחכמים אומרים שבע מעורא ואילך.

ימקדש אונ האמ גיהי' יג' די וואסער. ער האמ אריין גישאטען די אש אין די וואסער כדי שריאה על פני המים דאם קינד האמ גענומען אזוי פיל אש אז די אש נאל גי' עקן ווערין אויף די וואסער. רבי יוסי אומר רבי יוסי האמ גי' זאגט צו דיא חכמים אל תתנו מקום לצדוקים לרדות איר זאלט גיט געבין אארגט צו דיא אפקורסים זיי זאלין אויף אייך גי' ווערטיגען. זיי זאלין לאכין פון אייך מיט דער כעשה פון דעם שעפס אלא דווא טיפ ויקבט גאר דאם קינד אריין זאל געטען אביסור אש פון דעם קריגור אונ זאל ארויף שטען אויף די וואסער: ד לא היו עושין לא חטאת על גבי חטאת מען מאר גיט מאכין איין פרה אדוקה דורך דיא אנדערע פרה אדוקה. אויב מען האמ אלץ געמאכט טהור פון וועגין איין פרה אדוקה. אונ דיא פרה אדוקה איז פסול גי' ווארין. מאר מען גיט מאכין איין אנדערע פרה אדוקה דורך די טהרה פון דיא פסולה פרה אדוקה. גאר מען מוז אלץ נאך אמהל' מאכין טהור זיא פיטק על גבי חביו איין קינד ווערט גיט טהור דורך דעם אנדערין קינד. אויב מען האמ געהיט צווייא קינדער זיא זאלין זיין טהור. איינעם האמ מען געהיט ער זאל זיין טהור צו די פרה אדוקה. אונ ווייל מען האמ דעם קינד געהיט. האמ מען דעם אנדערין קינד אויף געהיט. גאר גיט צו די פרה אדוקה. או מען וויל געמען דאם אנדערע קינד צו דיא פרה אדוקה מאר מען גיט. גאר מען מוז אים נאך אמהל' הימען פון וועגין דיא פרה אדוקה יצריכין היו התינוקות להוות אויף דיא

קינדער האמ מען אויף געדארפט שפריצען דיא וואסער פון דיא פרה אדוקה. איין קינד האמ געשפריצט אויף דעם אנדערין קינד דברי רבי יוסי הגלילי אזוי זאגט רבי יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר רבי עקיבא זאגט יא היו צריכין להוות מען האמ גיט געדארפט שפריצען אויף דיא קינדער דיא וואסער פון דיא פרה אדוקה מען האמ זיא גאר געדארפט מוכל זיין אין אמקנה: ד לא מצאו משה או עס איז גיט גי' ווען אש פון זי' בען פרות אדומות צו שפריצען. יעדען מאג ופון די זי' בען מעגן פון איין אנדערע פרה אדוקה ואזוי וויא עס שטייט אין כושנה או עושין משה זאל מען שפריצען פון זעקס פרות אדומות ממש אדער פון פינף מארבע אדער פון פיר משיש אדער פון כריי משישים אדער פון צוויי וסאחת אדער פון איינע. אויב עס איז גישט דא מעהר גאר איין פרה אדוקה זיא עשאן ווער האמ געמאכט די פרות אדומות הראשונה עשה כשה דיא ערשטע פרה אדוקה האמ משה רבינו געמאכט והשניה עשה עזרא אונ דיא אנדערע פרה אדוקה האמ עזרא הסופר געמאכט והמש מעורא ואילך אונ פון עזרא אונ ווייטער האמ מען געמאכט פינף פרות אדומות דברי רבי מאיר אזוי זאגט רבי מאיר ויחכים אפריס אונ דיא חכמים זאגין שבע מעורא ואילך פון עזרא אונ ווייטער האמ מען געמאכט זי' בען פרות אדומות זיא עשאן ווער האמ זיא געמאכט שפען הצדיק ויחנן פון גרוי שפען הצדיק אונ יוחנן פון גדול עשו שתיים שתיים האבין געמאכט צו צוויי פרות אדומות. שמעון הצדיק האמ געמאכט צוויי פרות אדומות אונ

דסבירא לכו שכולן כשרות היו: ו וכיפה כנגד האומם. רגלי הכיפה שהכיפה נשענת עליהם נקראין אוטס ואין רגלי הכיפה העליונה כנגד רגלי התחתונה חלל כנגד הכיפה ענמה דכנגד אוטס העליונה עומד חלל התחתונה: מפני קבר התהום: שלא תהיה שם עומאה רלוזה שהיא כוקעת ועולה: ופרה וכל מסעדיה. סומכיה ועוריה לטון ה' יסעדנו על פרש דוי ואלע"ג דפרה אינה מקבלה עומאה מחיים (טו) מעלה יתירה עשו בה: ו ולא אדומה. לא היו מוליטין פרה אדומה אחרת עמה ככבש כגדי שלא יאמרו שחיס שחטו ורחמנא אמר ושחט אותה ולא אותה זאת חכמה (טו): ובית המטבילה היה שם. ואותה בית המטבילה נמי חלל היה על גבי כיפין מפני קבר התהום ואף מקום מערכתה וניתה השנוין לקמן כולן ע"ג כיפין היו: ומטמאים היו את הכהן. כמה שהיו סומכין ידיהם עליו (י) כדתנן לקמן בכך היה מטמא דגנדי אכולי קדם לפרת חטאת והרמב"ם פ' שהיו מטמאין

[ה] המשחה. מקום שריפת: (טו) ולי משום מפעול נמי לא היו לריקים לכבש דל"ג נטמאו לא אכפת לן שלא היו שופקים עם הפרה ולא מחיים (ה) להר המשחה: (טו) ואליטריך לטעם שלא יאמרו ולא דייק נמי אותה כמו ר"י דהלא ח"ק ר"ש הוא דלריקים טעמא דקרא ולי' דלפיק חומר כבדס לתיק שרי לרי' אסור. נמי ועמיה"ט: [ו] לא כו'. כלומר א"ל לומר משום ושחט אותה חלל כהולאת נוסף כתוב כו' וזה"ל: [ז] ברנליהם. משום חטוב עניה: (ח) דלאו כטומא דלורייתא לא היו מוליטין כולי הכי. וקשה מאי מופיע זה להוליא מלדוקים הרי כגדי כו' הו מדרכנן וחס אינם מאמינים כוה. וי"ל דמ"מ היו מלאין שאין

די פרה אדומה האם ניט גינארקט ארויס גיין פון שטאל אין מוציאין עשה שחיה פירט מען ניט מיט ארויס אשנארצע קוה ויאי זאלין גיין איינע נאך דיא אנדערע שטא יאמרו שחיה שחטו מען זאל ניט זאגין דיא שנוארצע קוה האם מען גישאקטין גיט די רויטע זאל אדוקה מען זאל גיט מיט ארויס פירען ארויטע קוה שטא יאמרו שחיה שחטו מען זאל גיט זאגין צוויי פרות אדומות האם מען גישאקטין. אונ מען טאר גיט שיעקטין צוויי פרות אדומות מיט איין קאהל איינע נאך די אנדערע כפי יסי אפטר כפי יסי זאגט זא שחיה זא וואס מען טאר גיט ארויס פירען אשנארצע קוה מיט דיא רויטע צו זאמען איז גיט ווייל טאמער נועט מען זאגין אשנארצע קוה האם מען גישאקטין. אונ וואס מען טאר גיט ארויס פירען צוויי רויטע קוה ווייל טאמער נועט מען זאגין מען האם צוויי רויטע קוה גישאקטין זאל נאך עם איז דא איין אנדער טעם משום שטאמר ווייל עם שטייט אין פסוק יהוציא אותה ער זאל ניא ארויס פירען זבדה נאך ניא אללין מוז ער ארויס פירען. אונ מיט איר טאר מען גיין זאך גיט ארויס פירען. אפי"ו אצייל איז אויף גיט וקנן ישראלי הוי מקדימים ברגליהם זיהר הכשחה אונ דיא אלטע יודין זענען גענאנגען פאר ארויס מיט דיא פיס צום בארג וואס מען פארברענט אויף אים די פרה אדוקה ויבית פביה היה שם דארט איז גינען אשטוב מיט אסקנה צום טוב"ל ניין וקסמאים היו את הכהן השורף את הפרה מען האם מטמא גינען דעם כהן וואס האם גידארפט פארברענען דיא פרה אדוקה אונ ער האם זיך טוב"ל גינען אונ נאך די מטבילה האם ער פארברענט דיא פרה אדוקה מפני העדוקים דורך דיא

יוהנן כהן גדול האם געמאכט צוויי פרות אדומות אליהו עני בן הקוף והנפלא השקנאי בן פיאבי עשו אחת אחת יעדער פון דיא דריי האם געמאכט איין פרה אדוקה איז יעדען פרות אדומות דיא חקמים האקטין אז דיא אלע זיען פרות אדומות זענען גינען בשרה. אונ כפי מאיר זאגט צוויי פון דיא פרות אדומות זענען גינען פסול. איין פרה אדוקה איז פסול גינארין בייא שמעון הצדיק האם ער געמאכט איין אנדערע, אונ איינע איז פסול גינארין בייא יוהנן כהן גדול האם ער געמאכט איין אנדערע איז נאך גינען פינה בשרה פרות אדומות: ו נכבש היו עשים מחר הבית דהר הכשחה מען האם אפריק פון דעם בארג וואס דער בית המקדש איז אויף אים גישטאנען כיו צו דעם בארג וואס מען האם אויף אים פארברענט דיא פרה אדוקה. דער בריק איז גינען געמאכט כפיין עי גבי כיפין גענוועלבער אויף גענוועלבער זיפה כנגד האוס דער חלל פון דעם אונגערשטין גענוועלעב איז גינען גענען דיא פיס פון דעם אויבערשטין גענוועלעב כפיין קבר הקדוש ווייל עם איז אסקט טאמער לייגט אונטען בנראבין אמת ווייא עם שטייט אין משנה בו שבו וואס אויף דער בריק איז גענאנגען הכהן השורף את הפרה דער כהן וואס פארברענט די פרה אדוקה ופרה אונ דיא פרה אדוקה אללין ופי מסעדיה אונ אלע מענטשין וואס העלפין צו דיא פרה אדוקה יוצאין זיהר הכשחה גייען אויף דיא בריק פון דעם בארג וואס דער בית המקדש איז אויף אים געשטאנען כיו צו דעם בארג וואס מען האם אויף אים פארברענט דיא פרה אדוקה: ו לא היה פרה רוצה לצאת אויב

אמקוריים

משמים לרשות שלהם ועמ"ט: (ית) וקשה דהכי נמלא כחובו
 ג"כ ודחן כמים וטבר והוא למעט ועוד בתנולת ראשונה
 כחוב ג"כ וטבר ואינו אלא לחמי' ואולי דהם מזריקים כחוב הערב
 שמש ולמדו מוכח השמש. ועמ"ט: [ח] אחת. לפי שזה
 נהפך כמו כ"ג כיו"כ לכך
 טבילות: [ט] חלקה. ולא יתנה
 כן במיני הארץ לפי שהוא המלך
 הרי"ט: (ט) ולפי' כל חבל כשר
 הואיל ואינו ארוג והרי"ט והחוט'
 פי' לפי שהוא ממין שאינו מקבל
 טומאה: [ז] למערכ. כמו פר
 של יוס"כ אף דלא טייך בלא
 טעם דהתם דהא און בלא
 מוכח: (כ) הוא מהרי"ט וסע
 מנחם דיומן מלכצט ידעין
 דסתם אלצט אינו אלא של ימן
 ושהיה כאלצט הסמוך לגודל
 דייק לה מאלצט. ועמ"ט: (כא)
 ומחיהו דהרי"ט ככ"מ

אחת כשרן או כשר טומאות שממאית טומאת ערב *
 במעורבי שמש היתה נעשית. שהיו דורכים ואסף
 אים טהור אין טהור אלא שהעריב שמשו וכן הוא אומר
 (ויקרא כה) וכל השמש וטבר (ית) ומכמים קבלו
 דטהור האמור כפ' טענת
 טהור למעט קאמר דהיינו
 טבול יוס: ה' אישי כהן
 גדול. לפי שפעמים נעשית
 ע"י כ"ג אכל כל כהן הוא
 כשרה בין כ"ג בין כסנן
 בין נהדיט: ונסתפג.
 ותקנה: עצים. לעשות
 מהן מערכ' לשריפה מסודרים
 ס: וארנים. ל' נטע אורן
 ונשס יגדל האמור (בישעיה
 מד) ומין ארו הוא וכן
 כרוס וכל הק' עליס

מבד והוא שבע פעמים כנגד בית קודש הקדשים על כל הויה טבילה.
 דקחטיב עדיפי משאר עליס לזורך שריפה: כמין מגדל. רחבה מלמעלה ולרה מלמעלה: ופרוחין בה
 חלונות. להכניס בהן האש להכשיר העליס: וחזיתה מערבה. פי המערכה ומרחיבה הוא המקום שמחזיין בו
 את האור היה פונה לל מערב דהיינו כלפי המקדש שהמקדש היה למערבו של הר הוי"ט: [מ] בחבל של מנג.
 חבל עשוי ממין של גמי כדי שיהיו כל מעשיה כדכר שאינה מקבל טומאה (ט): ופניה למערב. לל המקדש:
 רבי יהודה אומר בימינו היה מקבל. כשר קבלת הדס של קדשים שאל קיבל כשמאל פסול ואין הלכה כר"י
 שכיון שאין דמה נורק ע"ג המוכח אינה כשאר קדשים לענין זה: ומוזה בימינו. דכתיב ולקח אלעזר הכהן מדמה
 שאלצט הרניל' שאלצטות כלומר אלצט הדי הימנית (כ) שאלצט ממשק כה חמיר: כנגד בית קדשי הקדשים.
 כדכתיב והוא אל נוכח פני אהל מועד (כא): על כל הויה טבילה. על כל הויה שהיה מזה היה טבול אלצט

אפיקורסים שהיו אומרים וי"א פלעגין ואגין במערכי
 שק"ש הויה נעשית או דער כהן נואם דארף פאר-
 ברענען די פרה אדוקה או גיוען טמא האט ער
 זיך געמוזט טובל זיין און ווארטן ביי די זונן
 נועט אונטער גיין. און דיא חקמים זאגן אז מען
 דארף גיט ווארטן ביי די זונן נועט אונטער גיין.
 דורך דעם האבין דיא חקמים געהייסן מען זאל
 מטמא זיין דעם כהן נואם נועט פארברענען דיא
 פרה אדוקה און ער זאל זיך טובל זיין. און כאלד
 זאך די טבילה זאל ער גיין פארברענען די פרה
 אדוקה. איידער דיא זונן נועט אונטער גיין. גיט
 וויא די אפיקורסים זאגן: דו סקכי דייקס ע"י דיא
 זקנים האבין ארויף גיליינט זייערע הענט אויף
 דעם כהן נואם דארף פארברענען די פרה אדוקה
 זאפער יו און זיי האבין גיזאנט צו אים אישי כהן
 גדול ביין האר כהן גדול פבוי אחת זאיי דרך טובל
 איין מאהל ביד ופבי ער האט אראפ גענידערט
 און איז ארויף געזאנגען פון מקנה און האט זיך
 אפ געווישט נעצים היו מסודרים שם און דארט אויף
 דעם בארג איז גיוען צו זאמען גיליינט האלץ
 מען זאל מיט זיי פארברענען דיא פרה אדוקה
 עצי ארנים וברושים ועצי תאנה חלקה מענען האלץ
 נוס מען רופט ארו און מענען האלץ נוס מען רופט
 ארן און באקסין האלץ און האלץ פון אפייגין
 בוים גלאמען אן סייגקעס ועשין אותה כמין מגדל און
 מען האט צו זאמען גיליינט דיא האלץ וויא

אמור'ם. אונטען ברייט און אויבין שקמאהל
 יפוחתין בה הינות און מען האט געמאכט אין דיא
 האלץ אויז וויא פענקטער דער ווינט זאל אויף
 בלאזן דעם פייער ותינתה מערכה און דער גרויסער
 פענקטער נואם מען האט דורך אים אריין
 גיליינט דעם פייער איז גיוען אין מערב זייט:
 מן קפחה בחבל של מנג מען האט געבוירן די פרה
 אדוקה מיט אשטריק פון קארע און נוען מען
 האט איר געדארפט פארברענען ותינתה ע"י גבי
 הפערכה האט מען איר גיליינט אויף דיא האלץ
 ראשה גדול איר קאפ איז גיוען אין דרום זאפיה
 זמערב און דער פנים איז גיוען אויס גיבויגין צו
 מערב כהן עמיד במקנה דער כהן איז גישטאנען
 אין מזרח זייט זאפיה זמערב און זיין פנים איז גיוען
 צו מערב זייט שמש בימינו מיט זיין רעכטע האנט
 האט ער גישאקטן די קוה זאפיה זמערב און מיט
 זיין לינקע האנט האט ער צו גענומען די בלוט
 פון האלדן כאלד דער שמיטה אין אכלי
 רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט בימינו היה מקבל ער
 האט צו גענומען די בלוט מיט זיין רעכטע האנט
 זינתו זשטאיו און ער האט גילעבין דיא בלוט אין
 זיין לינקע האנט זינתו בימינו און מיט זיין רעכטע
 האנט האט ער געשפריצט די בלוט פבי ער האט
 איינגעטונקט זיין פינגער פון דיא רעכטע האנט
 אין די בלוט והנה שבע פעמים כנגד בית קודש הקדשים
 און ער האט געשפריצט די בלוט זיבען מאהל
 געגין קדשי קדשים ע"י קי הנה פליה צו זענען
 שפריין

אמור'ם. אונטען ברייט און אויבין שקמאהל
 יפוחתין בה הינות און מען האט געמאכט אין דיא
 האלץ אויז וויא פענקטער דער ווינט זאל אויף
 בלאזן דעם פייער ותינתה מערכה און דער גרויסער
 פענקטער נואם מען האט דורך אים אריין
 גיליינט דעם פייער איז גיוען אין מערב זייט:
 מן קפחה בחבל של מנג מען האט געבוירן די פרה
 אדוקה מיט אשטריק פון קארע און נוען מען
 האט איר געדארפט פארברענען ותינתה ע"י גבי
 הפערכה האט מען איר גיליינט אויף דיא האלץ
 ראשה גדול איר קאפ איז גיוען אין דרום זאפיה
 זמערב און דער פנים איז גיוען אויס גיבויגין צו
 מערב כהן עמיד במקנה דער כהן איז גישטאנען
 אין מזרח זייט זאפיה זמערב און זיין פנים איז גיוען
 צו מערב זייט שמש בימינו מיט זיין רעכטע האנט
 האט ער גישאקטן די קוה זאפיה זמערב און מיט
 זיין לינקע האנט האט ער צו גענומען די בלוט
 פון האלדן כאלד דער שמיטה אין אכלי
 רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט בימינו היה מקבל ער
 האט צו גענומען די בלוט מיט זיין רעכטע האנט
 זינתו זשטאיו און ער האט גילעבין דיא בלוט אין
 זיין לינקע האנט זינתו בימינו און מיט זיין רעכטע
 האנט האט ער געשפריצט די בלוט פבי ער האט
 איינגעטונקט זיין פינגער פון דיא רעכטע האנט
 אין די בלוט והנה שבע פעמים כנגד בית קודש הקדשים
 און ער האט געשפריצט די בלוט זיבען מאהל
 געגין קדשי קדשים ע"י קי הנה פליה צו זענען
 שפריין

כדס דשירי הדס טזלזכט פסולין (כג) להויה: גמר מלהוות קינח ירו בגיפה של פרה. כדי שיערף הדס עמה כדכתיב ושרף את הפרה את עורה ואת בשרה ואת דמה וכן הוזה לקוחה נקחם אלכבו כשפת המורק ולא בנופה של פרה מאוס נימין הנדבקין בלזכבו ונחלי לעשות כהן הויה: אלירות: עינים קטנים שמהיבין בהם עני המערכה אליות לטון אליה כמו זכיות האודים: בחירות: זמורות של דקל ואין הלכה כרבי עקיבא:

המנוון הכולל ותו כ"כ דמדות מ"ד א"י ומתכוין וכו' פתחו על הכול ולא הזכיר ק"ק: (כג) כספרי מלמה ו"ס מגיד שחור לס' ו"ס: (כג) ה"כ קולר: והר"מ כתב עוד דנאל תוך למדנו שישנך בקרפה כפת ה"קיעה. ועכשיו שתי' זו שמענו ה"קיעה ושינית האור כרובה: ועמ"ש: [א] והשליך. ג"ל מלכותי והשליך וסתם השגכה מרחוק היא: [יב] אבן. אשר לא

גמר מלהוות קינח את ירו בנופה של פרה. ירד והצית את האש באליות. רע"א בחירות: י נבקעה ועמד חוץ מגיתה נש' עץ ארו ואווב ושני תולעת. אמר להן עץ ארו זה עץ ארו זה. אווב זה אווב זה. שני תולעת זה שני תולעת זה. שלשה פעמים על כל דבר ודבר. והם אומרים לו הן הן הן ג' פעמים על כל דבר ודבר: יא כרכן בשירי הלשון [א] והשליך לתוך שריפתה נשרפה חובטין אותה במקלות וכוברין אותה בכברות ר' ישמעאל אומר במקבות של [יב] אבן ובכברות של אבן היתה נעשית. שחור שיש בו אפר

י נבקעה. הפרה מחמת האור אבל אם לא נבקעה לא לכתיב אל תוך שריפת לא קודם שילית האור כרוב' ולא אחר שתעש' אפר (כג) וה"ה אם קרעה כסכין אחר שילית האור כרובה: ועמד. הכהן: חוץ מגיתה. גומא שהיתה בקרקע כמין גת עשוי' לשריפת הפרה וכשהי' משליך עץ ארו ואווב ושי תולעת לר"ך שיעמוד חוץ

לאות' גומא: עץ ארו. אגודה שיש בה עץ ארו ואווב כרוכים עם שני תולעת: עץ ארו זה. לפי שיש מנינים הרבה שדומין לארו ואינן כשרים לכך לר"ך להודיע שזהו שותה עליו תורה וכן בלזכב וכן כשני תולעת ואווב הוא שקורין לו כערכי נט"ר ושני תולעת הוא למר' זכוב זכוב הנקרא כערכי כרמ"ו וזלע"ו קרמ"ו: יא כרכן. לעץ ארו ואווב: בשירי לשון. של למר' שהיא זכוב כשני תולעת שהיתה ארוכה ומה שהיה עורף מונגה על עץ הארו ואווב היה כורך שלשתן יחד כדי שיהא לכן כוזב ויסלן לתוך שריפת הפרה ולא תקלוע השלכת את הלשון ואם לא כרכן והשליך כל אחד בפני עצמו כשרה: בכברות של אבן. אבנים המנוקבים נקבים דקים ככברה ואין הלכה כרבי ישמעאל: שחור שיש בו אפר. פסח שאם יכתשו אותו יעשה אפר:

ביום מיט דעם גידערינען ביימירל אונ אריין ווארפין אין דעם פייגער שיישה פגמים זי פ' דבר ודבר אויף יעדער ואלה האמ' ער גיפרענגט דריי מאהל נהם אפריים לו אונ די מענטשין וואס זענען דארט גישטאנען האבן גיזאגט צום פהן הו הו שיישה פגמים זי פ' דבר ודבר דריי מאהל יא אויף יעדער ואלה וואס ער האמ' זיין גיפרענגט: יא פ' בשירי הלשון פריגער האמ' ער אויס גיזויגן דיא שטיקול רויטע וואל גלייף מיט דעם עץ ארו, אונ דיא איפרעניע שטיקול וואל וואס איז גיווען ליינגער וויא דער עץ ארו, האמ' ער פארנויקולט ארום דעם עץ ארו מיט דעם אווב והשיף יהוה שרפה אונ ער האמ' אריין גיווארפין דאס גינטול ודעם טענען בוים מיט דעם קליינעם ביימירל מיט דיא רויטע וואלו אין דעם פייגער וואס די פרה אדוקה איז האמ' גיפרענגט נשרפה אז דיא פרה אדוקה איז פארברענגט גיווארין חובטין אותה במקלות מען איר צו קלאפט מיט שטעקניס זיא זאל צו שאטין ווערין אויף אש וכוברין אותה בכברות אונ מען האמ' געויפט דיא אש אין זיפעו רבי ישמעאל אומר רבי ישמעאל זאגט ניט מיט שטעקניס האמ' מען צו קלאפט דיא פארברענגטע קוד. נאר במקלות שי אבן מיט שטיינערנע האקערס האמ' מען צו קלאפט דיא פרה אדוקה ובכברות שי אבן היתה נעשית אונ אין שטיינערנע זיפעו האמ' מען געויפט דיא אש שחור שיש בו אפר אשטיק מען פלייש פון דיא פרה אדוקה וואס איז איפרענגט גיווארין אונ עם איז גיווארין אשטיק קויל. אז מען נועט דיא שטיק קויל צו שמוסין נועט זיין אין איר אש

שפריץ וואס ער האמ' געדארפט טאהן האמ' ער אין געטוינקט דעם פינגער אין דיא בלוט גפר מליות אז ער האמ' אויף גיהערט צו שפריצען דיא בלוט קינח את ירו בגיפה של פרה האמ' ער אפ געווישט די האנט ודעם פינגער אויף דיא פרה אדוקה. אונ צווישען יעדען שפריץ האמ' ער אפ געווישט דעם פינגער אין דעם בעקין ידו והצית את האש באריות ער האמ' אראפ געגידערט פון דעם פארק וואס ער איז אויף אים גישטאנען ווען ער האמ' געשפריצט דיא בלוט אונ ער האמ' אונגעצונדן דעם פייגער מיט קליינע שטיקלאך האלץ רבי עקיבא אומר רבי עקיבא זאגט גהריות מיט צווייגין פון אטיימירל בוים האמ' ער אונגעצונדן דעם פייגער: י נבקעה אז דער בויה פון די פרה אדוקה איז אויף גישפאלטן גיווארין דורך דעם פייגער ופעד הוץ נקפה האמ' זיך דער בהן גישטעלט פון ווייטונם פון דיא גרוב וואס די פרה אדוקה איז אינווייניג גילעגין אונ האמ' זיך גיפרענגט נש' עץ ארו ואווב ושי' הויגת אונ ער האמ' גענוקען. אצווייג פון אפענען בוים אונ אנדערע ביימירל אונ האמ' זיי צו זאמען געבונדן מיט ארויט שטיקול וואל אפר קהו דער בהן האמ' גיפרענגט צו דיא מענטשין וואס זענען דארט גישטאנען עץ ארו זה עץ ארו זה דעם טענען בוים האמ' געווישט אריין ווארפין אין דעם פייגער אווב זה אווב זה דעם גידערינען צווייגיל האמ' גאט געהייסן אריין ווארפין אין דעם פייגער שני הויגת זה שני הויגת זה מיט דעם רויטין וואל האמ' גאט געהייסן ארוםגינדן דעם צווייג פון דעם טענען

כתבתי

יבנה עומה למוספת השמי' ה"מ : [ג] מניחין אותו . עד שיבנה מקלחו אשר כדי לקיים מצות שריפה דכתיב את עורה ונותר אבל עלם לא כתיב הלכך כותשים אותו עם השאר אף על פי שלא נעשה אפר אבל כ"ט בלא אפר פסול לקידוש מה"מ : (כד) י"ל דמשום דמפני קדושת נוסרו מטומאת מה משא"כ יסרכל נקט אלגן ל' מקדשין ולא מזין ופטו"ט :

[יד] המשמרות . הכ"ד מקומות אשר היו בסן המשמרות . ה"מ וסין לעזרה סיו וכן ת"י והלא מפלג לכל מטרת ליוואי . ופטו"ט :

כותשין אותו . ושאין בו [ג] מניחין אותו . העצם בין כך ובין כך היה נכתש . והולקים אותו לג' חלקים . אחד ניתן בחיל . ואחר ניתן בהר המשחה . ואחר היה מתחלק לכל [יד] המשמרות :

כותשין אותו . ואם לא יחזור כמו אפר מניחין אותו : בין כך ובין כך . בין שיהיה אפר ובין שלא יחזור אפר : הולקין אותו לג' חלקים . לאחר שכבר את כל האפר בין אפר הפרה ובין אפר עינים שנסרפו עמה חולקין את האפר לג' חלקים : א' ניתן בחיל . למשמרת כדכתיב והיתה לעדת בני ישראל למשמרת : ואחר ניתן בהר המשחה . ובה

היו הכהנים מקדשין (כד) : ואחר היה מתחלק לכל המשמרות . וממנו היו מזין כל ישראל :

ביתשין אותו צו שמויקם מען דיא שמויק קויר אונ מען זעמט ארויס די אש ושאין בו אונ אויב אין די שמויק קויר איז אפילו אביסור אש אויף גישט דא מניחין אותו לאז מען ליגען דיא שמויק קויר אויף דעם פויער עם זאל ווערין פון איר אש אפילו נאר אביסור אש העצם אביין פון דיא פרה אדויקה וואס איז איבער גיברענט גינוארין ב"ו פד יבין פד סאיי אזוי אונ סאיי אזוי . סאיי עם וועט ווערין דער פון אש אונ סאיי עם וועט גיט ווערין דער פון אש אפילו אביסור אש אויף גיט ה"ה ג'פ"ש האט מען אים ארץ צו שמויקין ויוקיים אותו ושישה חלקים מען האט צו מייקט דיא אש אויף דריי מיייל אהר גיטו בתי אין מיייל אש האט מען אריין גייענט אין דער שטוב וואס הייקט חיר

נדיא שטוב חיר איז געשטאנען אויף דעם בארג וואס דער בית המקדש איז אויף אים געשטאנען דאס זאל גלייביג ליגען אויף אייביג ואחר גיטו דער הפשחה אונ אין מיייל אש האט מען גייענט אויף דעם בארג וואס מען האט פאר- בריענט דיא פרה ארומה . פון דעם אש זאל מען שפריצען אויף דיא פהנים וואס ווערין טמא ווערין ואחר היה סתלק ג' הפשחות אונ אין מיייל אש האט מען צו מייקט אויף פיר אונ צוואנציג מיייל ותייר די פהנים נעגען אויף גינען צו מייקט אין פיר אונ צוואנציג מיייל . אונ צו דעם עלצמין פון יעדער מיייל פהנים האט מען גיגעבן אביסור אש צו שפריצען אויף אישאל אז ער וועט טמא ווערין :

רשי **גמרא נדה דף ט"ו ע"א** **תוספות**

מחשב ימי וסתה . אם שהה בדרך ז' ימים אחר וסתה דעכשו עומדת בימים שיכולה להטטר אפי' הגיע וסתה אמרין טבלה ואין לרדך לשאלה : רבנן . בזה היא לטבול עד שיפייס' : ודאי ראתה מי אמר רבי יוחנן . שלא יהא לרדך לשאלה ואפי' היא זקנה :

אמר רב שמואל משמיה דר' יוחנן וסתה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה א"ל רב שמואל בר יבא לר' אבא אמר ר' יוחנן אימור דאמר ר' יוחנן ספק ראתה ספק לא ראתה

אמר רב שמואל משמיה דרבי יוחנן רב שמואל האט גינאנט פון רבי יוחנן וועגן אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה א"ל רב שמואל בר יבא לר' אבא אמר ר' יוחנן אימור דאמר ר' יוחנן ספק ראתה ספק לא ראתה

האט גינאנט צו רבי אבא אפר רבי יוחנן אפילו יקרה דבויא וספקי האט רבי יוחנן גינאנט ויין דין אפילו דיא אשה איז אינגע וואס זיא שעמט זיך מובל צו זיין . מען אויף דער מאן זיך פהעפטין מיט איר אפילו ער פריענט זיא גיט . טאקער ווייל זיא שעמט זיך מובל צו זיין אונ דער מאן איז גיט גינען אין דערקיים האט זיא זיך גיט מובל גינען אפר גיה האט רבי אבא גינאנט צו רב שמואל אפר ודאי דאקה מי אפר רבי יוחנן האט רען רבי יוחנן גינאנט אפילו מען ווייס גענויים . אז זיא האט גינען דם גדות מען ער אויף זיין בייא איר אוקגיפריענט אימור דאפר רבי יוחנן ספק דאמה ספק זיא דאמה ווען האט דאס רבי יוחנן גינאנט אז ער מען זיין בייא איר אוק-

גיפריענט

אכיו דכיון ברי' מוניה מוכו
בפרי' אלו דכריס (דף פב) משמע
שהוא לטון כוסת בני יבנתו
ביום מוניה ובספר' כ"ג (דף
ק"ט) מוכו מויו מוניה מוכו גם
יש לפרש לטון פחד ובגמ' פירש לטון כוסת :

ואם תמצא לומר ראתה אימא טבלה אבל
וראי ראתה מי יומר דטבלה הוה ליה ספק
ווראי ואין ספק מוציא מידי ודאי :
לויסור : ואין ספק מוציא : את הדבר מידי ודאי סלו :

גיפרענט או מען נוייס גיט צו זיא האט גינעקן
דס גדות צו זיא האט גיט גינעקן דס גדות זיא
תקצא יוסר ראתה אונ אז דו נועקט זאגין זיא האט
זיא גינעקן דס גדות אייזא ספקה קאמער האט זיא
זיק טובל גינעקן אפי' נדאי ראתה אקער נוא עם איז
געוויס אז זיא האט גינעקן דס גדות מי יוסר דספקה
נוער זאגט דאס אז זיא האט זיק טובל גינעקן

זוהר יתרו דף פ"ח ע"א

רבי שמעון אמר האי מאן לאשלים תלת סעודתי בשבתא קלא נפיק ומכרוז עלי' אז תתענג על ה' דא סעודתא
הדא לקבל עתיקה קדישא דכל קדישין. והרכבהיך על כמתי ארץ דא סעודתא תנינא לקבל הקלא דתשמיין
קדישין. והאלתריך נחלת יעקב אביך. דא הוא שלימו דאשתתים בזעיר אשפין. ולקבליהו בעי לאשלימו סעודתיה
ובעי לאתענגא בכללו סעודתי ולתמדי בכל חד וחד מנייהו משום דליהו מהימנותא שלימתא ובגין כך שכתא אחיקר
מכל שאר זמנין והגין משום דלא ביה אשתתא ולא אשתתא הכי בכללו זמני' ומני'. אמר רבי חייה ב"ג משום
לאשתתא כלא ביה אידכר תלת זמנין דכתיב ויכל אלהים ביום השביעי. וישבת ביום השביעי. ויכרך אלהים את
יום השביעי :

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

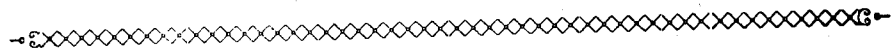
מספר חרדים דף ע"ב ע"ב
בהיב חיות איש מהיר כנולדו לו מור בלא רוב מחשבות לטוב
הזה אלא מקור וטוב ומשאו של עולם יתח להקפיד והוא
יש משאו יתבדך והיינו השלך על ה' והכך יתבך מעט ולא יכח
אלא תשא יכח והוא כניטול והוא יוכלך והיינו אשתי תמימי דרך
קערה שמן ויתנגה בצד הנר ויהן ראש הפחילה לחוכה
כתוב תתי אש מהיר במלאכתו עם שמיים אין פסוק
שלמה המלך האט גינאנט אויב דו האקט
גינעקן אקענטש נואס איז געאזילט אין זיין
ארבעט גינסר בלא רוב מחשבות עולם הנה מען מיינט
ער האט גיט פיל געטראקט וועגין דיא נועקט
איז מקצר וטנה וועגין דיא נועקט האט ער גאר
אפגעקורצט ומשאו שי עולם גיט דהקרוש ברוך הוא
דיא משא פון דיא נועלט האט ער גילאזין פאר
גאט והיז ישא משאו יתבדך אונ ער האט גיטראגין
דיא משא פון גאט והיינו השלך על ה' והקד דאס
מיינט מען נוארף דיין משא אויף גאט והקד מיעוט
זיא יתבו גאר דיין משא זאלקטו נוארפין אויף
גאט. אקער דיא משא פון גאט זאלקטו גיט
נוארפין אויף גאט איז השא יתבו גאר דו זאלקט
בטראגין זיין משא והוא כניטול והוא כניטול אונ גאט
נועם דיק שפייזין והיינו אשתי תמימי דרך דאס
מיינט דוד המלך וואהל צו דיא מענטשין נואס
גייען מיט נאקצקייט אין דיא נועג פון גאט
נועם זיין אין דיא שיסול. אז די אייר פון לאקפ נועם אויפגעטריקנט ווערין נועם דער קנייטיא
נוישער ברענען נוייל ער נועם ציהען דיא אייל פון דיא שיסול דאס קאר מען גיט מאהן אום
פרייטאג אקגרייטין אויף שבת גרה שפי' יתבו בששן שפי' נוייל קיר האבין בורא מאקער
נועם

שהרי לא נמאס בנר ואסור ליהנות בשבת מן השמן שהורלק בו ואפילו כבתה הנר ואפילו נמף מן הנר מפני שהיא מוקצה מחמת אסור ואם הובר הכלי שיש בו השמן אל הנר בסיד ובחרסית וכיוצא בהן מותר :

נעלם וזה פנס האדם שיבה דוד עלמו כי רבה אהבתו בתורתו והכרך וסוף שיחתו ובחידושים שלה הוא מתענג ומשתה לא בשמות ומדושי העולם הזה . ועל ידי כן יבטו מתשבותיו אשר זרעו בו נתינתו ויזכה לזרע קודש ואשרי חלקו :

וועט ער געקען שבת אביסול אייל פון דיא פלי שגרי לא נמאס בגר ווארום דיא אייל איז נאך גיט מיאום גינווארין אין לאמפ, ווייל זיא איז אין לאמפ גיט גינווען וואסור ליהנות בשבת מן השמן שהורלק בו אונ מען טאר גיט הגאה האבין אום שבת פון דיא אייר וואס איז אפגעשיידט גינווארין עם זאל ברענען אום שבת, ווייל אז ער וועט געמען אביסול אייר וועט דאך נויינגער צייט ברענען, איז גלייך וויא ער וואלט פארלאשן דעם פייגער אום שבת ואפילו בבתה זיג אונ אפילו דער לאמפ איז פארלאשן גינווארין פון זיך אליין אונ עם איז געבליבען אביסול אייר אין שיסול אדער אין לאמפ ואפילו נמף מן הנר אונ אפילו עם האמ אראפגעריגען אייר פון לאמפ, טאר מען גיט גיצין דיא אייל אום שבת מפני שהוא מוקצה מחמת אסור ווייר דאס איז אפגעשיידט גינווארין עם זאל אויסקברענען אום שבת, דריבער טאר מען דאס גיט גיצען אום שבת ואם היבר הפלי שיש בו השמן אל הנר בסיד ובחרסית וכיוצא בהן מותר אונ אויב מען האט צו גיקלעבט דיא פלי וואס אין איר איז גינווען דיא בויקאיייר צו דעם לאמפ מיט וואפגע אדער מיט זיים אדער מיט אנדערע זאכין וואס קלעבט אונ די פלי מיט דעם לאמפ זענען גינווארין איינס מען מען אריין גיסען אייל פרייטאג פארין נאכט אין דיא פלי וואס איבער דעם לאמפ עם זאל אריין רינען ביקלאבנויין אין לאמפ, אדער אריין לייגין דעם אנדערין עק קגייטיל אין דיא שיסול אונ עם זאל אזוי ברענען שבת, ווארום ווייל דאס איז איין פלי מיט דעם לאמפ צו נאמען וועט ער גיט געמען פון דיא פלי אביסול אייל אום שבת :

פון דעם מוח אונ אז וויגע מראכטונג וועלן ניון הייליג וועלן זייגע קינדער אויך זיין אזוי וויא ער איז וזכה לזרע קודש ואשרי חלקו אונ ער וועט זוכה זיין צו הייליגע קינדער אונ וואהל איז זיין חלק :

שאנים מרבים פחשבות בענגי העולם זיין מראכטין גיט פיר אין דיא ענגנים פון דיא וועלט שונג בייטור תורה נוייר דאס פריינגט מען זאל גיט קענען לערנען תורה ותינו דפנים ההילכים בתורה ה' דאס זאגט דוד נויטר מענטשין ווס ווילען גיין אין נאמס תורה זאלין גיין מיט גאנצקייט זאלין גיט קלערין פון דיא וועלט ותינו סעפים זאנתי דאס מינט דוד המלך איך האב פינט געדאנקין, איך וויל גיט מראכטין פון דיא וועלט לפי שהתורה אהבתי נוייר איך האב לוב דיין תורה ואם אהבשה בהרהורים ומחשבות דתינו סעפים אויב איך וועל מיר אנועק צינען מיט מראכטונגען, דאס איז סעפים געדאנקען נמצאתי מתבטל מהתורה שאהבתי וועל איך מוזין מבטל זיין פון דיין תורה וואס איך האב זיא לוב פתיב מה אהבתי תורה כל היום היא שיהיה עם שטייט אין פסוק דוד המלך האמ גיזאגט פאר נאט וויא לוב האב איך דיין תורה אנאנצין טאג רייד איך נאר אין דיין תורה לפי שאדם אוהב פאר לשמוע חרושים ודברים בבלים נוייר אמענטש האט זייער לוב צו הערין נייע ערציילונגען אונ ליידיגע רייד וזה פנס האדם אונ דאס מאכט קאלטע דעם מענטש, דריבער שיבה דוד עצמו האט דוד זיך אליין געלויבט כי רבה אהבתו בתורתו תורה אז זיין ליבשאפט צו דיא תורה איז גאנץ גרויס והיא שיחתו אונ די תורה איז זיין שמועם ובהידושים שלה היא פהנגג ופשיח אונ ער האט נאר פער געניגען צו שמועסין פון די נייעס וואס געבינט זיך אין דיא תורה לא בשמות ומידושי העולם הזה גישט פון דעם שמועסין אונ דיא נייעס פון דיא וועלט ועל דוד כן יבטו פחשבותיו אשר זרעו בו לתינו אונ דורך דעם וועלן אנגעברייט ווערין זייגע מראכטונגען וואס זייגע קינדער קומען אויך פון דעם מוח אונ אז וויגע מראכטונג וועלן ניון הייליג וועלן זייגע קינדער אויך זיין אזוי וויא ער איז וזכה לזרע קודש ואשרי חלקו אונ ער וועט זוכה זיין צו הייליגע קינדער אונ וואהל איז זיין חלק :

אור צדיקים

תיקון התפלה

והוא תיקון הב' ובו פ"ד סעיפים.

- (א) ר"א יהיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק אחזה פניך. פירוש לעשות מצדק צדקה על ידי הפרוטה שנותן לכיס של צדקה, ויאמר גם כן הפסוק זה בשעת נתינה ויכוין לעשות צדקה כנוכר, ויתן בידו הימנית דוקא וידו תהיה פשוטה כדמות ן כשנותן צדקה דהיינו הזרוע דמות ן וה' אצבעות שאוחז בהן הפרוטה ה' והפרוטה דמות י' וכיס של צדקה שחיא יד העני יד המקבל בה' אצבעות ג"כ ה' הכיון אל הצירוף וה'יה שהוא צירוף אחד מ"ב צירופי שם הוי"ה וזהו סוד הכתוב וה'יה מעשה הצדקה שלום.
- (ב) בבואו אל מקומו בכהכ"ג יתחיל מקודם לומר פ' העקידה כי בעוד שהוא מקדים לומר פ' העקדה בשעה שנתעורר מדת החסד של אברהם בשירתא דצפרא בשעה שהלך לעקיד את יצחק בנו ואז יותר טוב שהוא עת רצון וראוי ונכון לומר אז פ' העקידה ושאר בקשות כמבואר מזה בזוהר פ' שנחט וי' ע' כי אמירת פ' העקידה היא להבוש את הדין ועל כן יכוין בשם אלהיים שבכל פרשה זו שהוא גימטריא ש' במילואו כזה אלף, למ"ד, ה"י, יו"ד, מ"ם, כמנין שם הוי"ה בא"ת ב"ש מצפ"ץ גימטריא ש', וכוז ממתיק הדין שבשם אלהים בהיותו גימטריא מצפ"ץ שהוא שם הוי"ה בא"ת ב"ש שהוא רחמים :
- (ג) ובהיות הטעם של אמירת העקידה הוא כדי להבוש הדין כנ"ל. על כן כתוב בספר היראה בהגהות שלא לומר פ' העקידה ברי"ח ושבת ויו"ט שאין בהם דין ואין לעורר הדינים :
- (ד) האר"י ז"ל היה מתפלל תמיד מתיך הסידור זולת תפלת שמונה עשרה היה מתפלל בעל פה בעינים סגורות :
- (ה) קודם שיתחיל להתפלל יקבל עליו מ"ע של ואהבת לרעך כמוך. כי בזה תהיה תפילתו כלולה מתפילת כל ישראל וכאלו היא עולה מפי רבים וכן שלמים ואל כביר לא ימאס :
- (ו) כבר ידוע אזהרת חז"ל שלא יסיח דעתו מן התפילין ק"ו מציץ ע"כ בהתפלל זמירות וברכות ימשמש בתפילין כל שעה שלא יסיח דעתו מהם ח"ו, והיה מעשה בתלמיד ותיק אחד של האריז"ל שנפטר והלך לעולמו. לאחר כמה ימים ראה אותו האריז"ל בחלום ושאל לו על מעמדו בעוה"ב. אמר ליה טוב מאוד רק בשביל דבר אחד דקדקו עמי קצת, שכשהייתי מגיע לתפילת למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה של ובא לציון הייתי מכון שם ביותר כי היא תפילה עצומה ומחמת הכיוון הגדול הסחתי דעתי אז מן התפילין, ובוז ראה עונש המסיח דעתו מן התפילין מחמת מחשבות זרות אחרות ח"ו, זולת בתפילת י"ח אז אין צריך למשמש בהם, ויתפלל ככוונה ואין לחשוש אם יסיח דעתו מן התפילין בשביל הכוונה כדאיתא בסודי האריז"ל :